

CAROLI FRANCISCI LHOMOND

**EPITOME
HISTORIAE SACRAE**

BREVI CHRISTI VITAE NARRATIONE ADDITA

INTEGRVM OPVS AD VSVM DISCIPVLORVM EDIDIT

ROBERTVS CARFAGNI

PAUCISSIMIS VERBIS MUTATIS

Edizioni Accademia

Vivarium novum

CAROLI FRANCISCI LHOMOND

EPITOME HISTORIAE SACRAE

BREVI CHRISTI VITAE NARRATIONE ADDITA

Integrum opus ad ūsum discipulōrum ēdidit
Robertus Carfagni
paucissimīs verbīs mūtātīs

Edizioni Accademia
VIVARIUM
NOVUM

MONTELLA - ANNO MMIX

EPITOME HISTORIAE SACRAE

Ēdidit

Roberto Carfagni

Recēnsuit

Luigi Miraglia

In pāginās dīgessit

Sergio Scala

Imāginēs nōnnūllās dēlineāvit

Nadia Marano

© Edizioni Accademia *Vivarium novum* 2009.

Contrada San Vito, 5,

83048 Montella (AV).

Tel. (+39) 0827 601643

Fax (+39) 0827 601132

www.vivariumnovum.it

info@vivariumnovum.it

Omnia proprietātis iūra reservantur

Stampato in Italia - *Printed in Italy*

ISBN 978-88-95611-19-8

È assolutamente vietata la riproduzione totale o parziale di questa pubblicazione, così come la sua trasmissione sotto qualsiasi forma e con qualunque mezzo, anche attraverso fotocopie, senza l'autorizzazione scritta delle Edizioni Accademia *Vivarium novum*.

Ex officinā typographicā *Eurograph s.r.l.* - Neāpoli

RES QVAE HOC LIBRO CONTINENTVR

PRAEFATIO	<i>pāg.</i> 5
VETVS TESTAMENTVM	
PRIMA AETAS: Terrārum orbem et omnia quae in eō insunt Deus creat	9
SECVNDA AETAS: Hominēs dīluviō pūniuntur	17
TERTIA AETAS (I): Abrāhāmus et Isaacus	25
TERTIA AETAS (II): Iacōbus	33
TERTIA AETAS (III): Iōsēphus	43
TERTIA AETAS (IV): Iōsēphus	53
QVARTA AETAS (I): Fuga ex Aegyptō: Moisēs et Iosūe	69
QVARTA AETAS (II): Iūdicēs creantur: Gedeōn, Samsōn, Samuēl	81
QVARTA AETAS (III): Rēgēs creantur: Saūl et David	91
QVINTA AETAS (I): Ex ūnō duo rēgna creantur: alterum Iūdae, alterum Isrāēlis	107
QVINTA AETAS (II): Fābula dē Tobīā	113
QVINTA AETAS (III): Nabūchōdonosor et captīvitās Babylōnica	125
SEXTA AETAS: annō LXIII a. Chr. n. Iūdaea prōvincia stipendiāria populī Rōmānī fit	139
NOVVM TESTAMENTVM	
PARS I: Iēsū nātīvitās et vīta	155
PARS II: Iēsū doctīna, mors et resurrectiō	169
TABVLAE REGIONVM, TEMPORVM ORDO ET INDICES VARI	
VETERIS NOVIQVE TESTAMENTI REGIONES, VRBES ET OPPIDA	185
ORDO TEMPORVM HISTORIAE SACRAE	189
INDEX NOMINVM	191
INDEX VOCABVLORVM	194

NOTAE

=	idem atque	<i>Gr</i>	Graecē
:	id est	<i>imperf</i>	imperfectum
↔	contrārium	<i>ind</i>	indicātīvus
<	factum/ortum est	<i>indēcl</i>	nōn dēclīnātur
/	sīve	<i>m</i>	masculīnum
+	cum, atque, additur	<i>n</i>	neutrum
a. Chr. n.	ante Chrīstum nātum	<i>nōm</i>	nōminātīvus
<i>abl</i>	ablātīvus	<i>pāg.</i>	pāgina
<i>acc</i>	accūsātīvus	<i>part</i>	participium
<i>adi</i>	adiectīvum	p. Chr. n.	post Chrīstum nātum
<i>adv</i>	adverbium	<i>pass</i>	passīvum
<i>coni</i>	coniūctīvus	<i>perf</i>	perfectum
<i>dat</i>	datīvus	<i>pl</i>	plūrālis
<i>dēcl</i>	dēclīnātiō	<i>praes</i>	praesēns
<i>dēp</i>	dēpōnēns	<i>prp</i>	praepositīō
<i>f</i>	fēminīnum	<i>sg</i>	singulāris
<i>fut</i>	futūrum	<i>sup</i>	superlātīvus
<i>gen</i>	genetīvus	<i>voc</i>	vocātīvus

Ad pāginārum latera explānantur vocābula quae nōn reperiuntur in librō cui titulus est *FAMILIA ROMANA*. Vocābula quae in Vetere Testāmētō reperiuntur, sī forte inveniantur in Novō Testāmētō, iterum explānantur, ut utraque librī pars per sē legī possit. Nōmina hominum et locōrum quae sunt in īmīs pāginīs explānantur in indicibus.

PRAEFATIO

Carolus Franciscus Lhomond in parvō quōdam Galliae Coppedō, quod eius cīvium linguā *Chaulnes* appellātur, annō MDCCXXXVII p. Chr. n. pauperibus parentibus nātus est, quī eum litterīs studēre volentem pecūniā adiuvēre nōn potuērunt. Cum autem iam ā puerō pius et discendī cupidus esset, in seminārium missus est, ubi et linguam Latīnam et litterās sīve sacrās sīve nōn sacrās tam bene didicit, ut prīmum sacerdos, deinde etiam rēctor eiusdem seminārii factus sit.

Semināriō autem clausō, litterās in lūdō docuit. Librum scripsit *Dē virīs illūstribus urbis Rōmae*, quō ostendit Rōmānōrum antīquōrum virtūtēs discipulīs suīs imitandās, et *Epitomēn historiae sacrae*, quā nārrāvit ea, quae in Vetere Testāmentō continentur: rēs gestās Iūdaeōrum scīlicet, ā tempore antīquissimō, quō Deus fēcerat terrārum orbem, ūsque ad Iēsū Chrīstī nātivitātem; cui librō ignōtus quīdam scriptor epitomēn addidit Novī Testāmentī, quā Iēsū, dīvinī hominis, vīta et mors eiusdemque mīrabilia facta nārrantur.

Cum vērō annō MDCCXCII fidem pollicērī nōlisset hominibus et mīlitibus quī intereā rēgem occīsūrī erant atque rēs in Galliā iam mūtāverant, in carcerem est coniectus, unde paulō post, liberātus ā Iōanne Lambertō Tallien – ōlim eius discipulō quī semper grātus fuit magistrō ob ea omnia quae ille magnō cum amōre docuerat – exiit.

Duōbus post annīs tranquillē, ut vīxerat, mortuus est.

Iūdaeī -ōrum *m pl*, Carolus (-ī) Franciscus -ī *m*, Iōannes (-is) Lambertus -ī *m*

praefātiō -ōnis *f* < *prae-fārī*

p. Chr. n. : post Chrīstum nātum
ā pauperibus parentibus

pius -a -um = quī Deum et hominēs dīligit

seminārium -ī *n* : locus ubi puerī vīvunt et student ut sacerdotēs fiant
sacer -cra -crum : quī ad Deum spectat

rēctor -ōris *m* = quī regit

illūstris -e = clārus, nōbilis

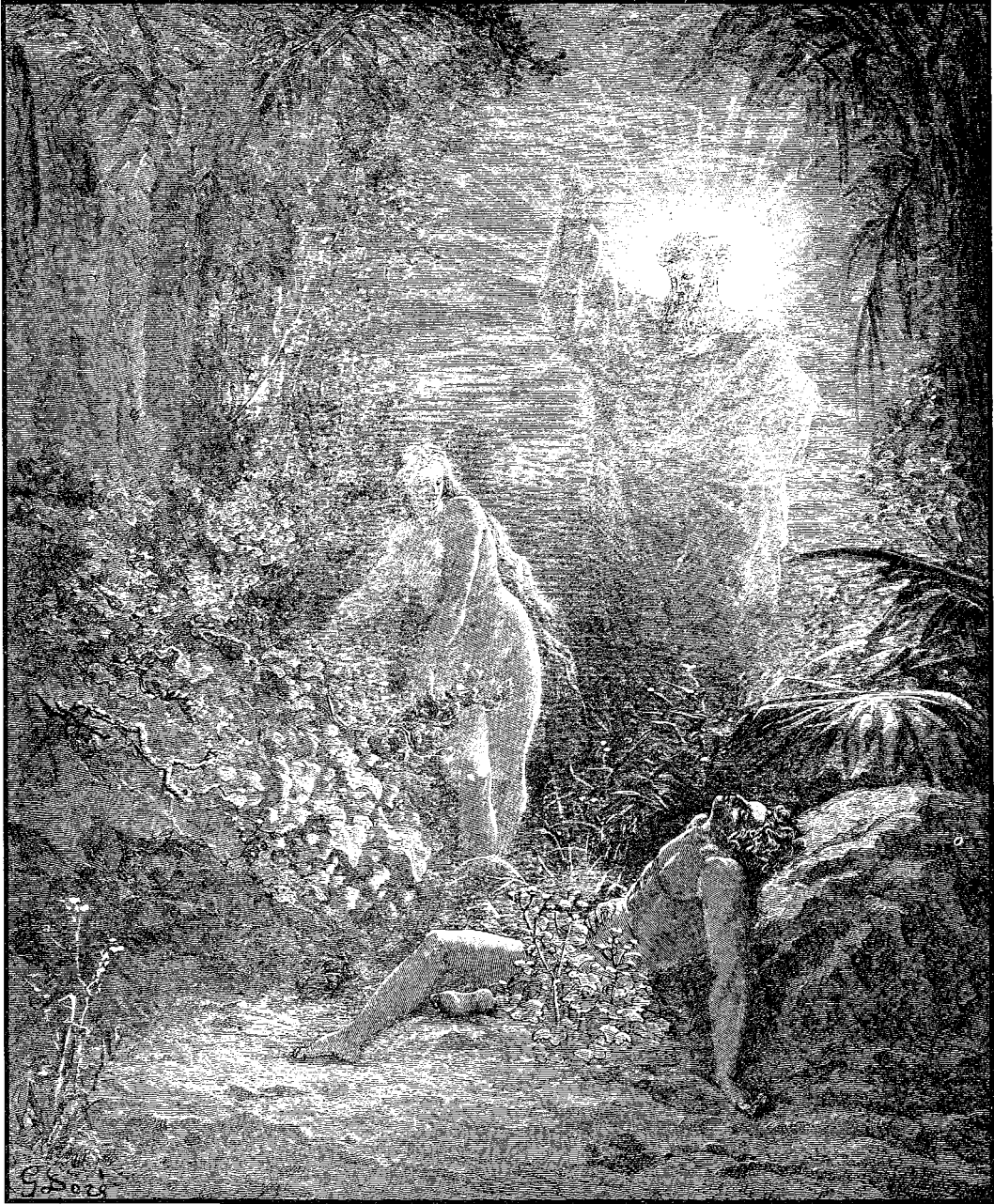
epitomē -ēs *f Gr* (*acc* -ēn) = brevis nārrātiō
historia -ae *f* = nārrātiō rērum gestārum
testāmentum -ī *n* (< testis) = lēx inter Deum et hominēs statūta

nātivitās -ātis *f* = tempus quō aliquis nāscitur
scriptor -ōris *m* = quī (librōs) scribit
dīvinus -a -um (< deus) = sacer

con-icere -iēcisse -iectum (< cum-) = iacere

VETVS
TESTAMENTVM

Ex una Adami costarum Eva creatur

PRIMA AETAS

TERRARVM ORBEM ET OMNIA QVAE

IN EO INSUNT DEVS CREAT

creāre = facere

1. Deus sex diēbus orbem terrārum creat

Deus creāvit caelum et terram intrā sex diēs. Prīmō diē fēcit lūcem. Secundō diē fēcit firmāmentum, quod vocāvit ‘caelum’. Tertiō diē coēgit aquās in ūnum locum, et ēdūxit ē terrā plantās et arborēs. Quārtō diē fēcit sōlem et lūnam et stēllās. Quīntō diē, avēs quae volitant in āere, et piscēs quī natant in aquīs. Sextō diē fēcit omnia animantia, postrēmō hominem, et quiēvit diē septimō.

intrā sex diēs : sex diēbus

firmāmentum -ī *n* = caelum

coēgere coēgisse coāctum = in eundem locum agere

planta -ae *f* = herba

volitāre = hūc illūc volāre

animāns -antis *n* = animal

2. Deus fingit corpus hominis ē līmō terrae

Deus fīnxit corpus hominis ē līmō terrae: dedit illī animam vīventem: fēcit illum ad similitūdinem suam, et nōmināvit illum Ādāmum. Deinde immīsīt sopōrem in Ādāmum et dētrāxit ūnam ē costīs eius dormientis. Ex eā fōrmāvit mulierem, quam dedit sociam Ādāmō, sīcque īnstituīt mātrīmōnium. Nōmen prīmae mulieris fuit Eva.

fingere fīnxisse fictum = efficere (fōrmam dandō)

līmus -ī *m* = pars terrae ūmida et mollis

similitūdō -inis *f* < similis; fēcit illum ad s. suam : fēcit illum sibi similem

im-mittere (< in-) | sopor -ōris *m* = somnus

costae -ārum *f pl* = ossa pectoris

fōrmāre (< fōrma) = fōrmam dare, cōnficere

socia -ae *f* = fēmina quae commūnī fortūnā coniungitur cum aliquō; comes

īn-stituere -uisse -ūtum = (novam rem) prīmum statuere | mātrīmōnium -ī *n* = coniugum vīta commūnis

3. Deus pōnit Ādāmum et Evam in Paradīsō terrestrī

Deus posuit Ādāmum et Evam in hortō amoenissimō, quī solet appellārī Paradīsus terrestris.

Ingēns fluvius irrigābat hortum: erant ibi omnēs arborēs iūcundae aspectū, et frūctūs gustū suāvēs.

terrestris -e < terra

ir-rigāre = rigāre

aspectus -ūs *m* < aspicere

frūctus -ūs *m* = frūgēs | gustus -ūs *m* < gustāre

suāvis -e = dulcis, grātus

Ādāmus -ī *m*, Eva -ae *f*, Paradīsus -ī *m*

inter eās erat | scientia -ae f < sciēns

Inter eās arbor scientiae bonī et malī.

Deus dīxit hominī: “Ūtere frūctibus omnium arborum Paradīsī, praeter frūctum arboris scientiae bonī et malī; nam sī comedās illum frūctum, moriēris.”

com-edere -ēdisse = ēsse

4. Ādāmus et Eva Deō nōn oboediunt

callidus -a -um
= prūdēns ac sciēns

serpēns -entis m

Serpēns, quī erat callidissimus omnium animantium, dīxit mulierī: “Cūr nōn comedis frūctum istius arboris?” Mulier respondit: “Deus id prohibuit. Sī tetigerimus illum, moriēmur.” “Minimē” inquit serpēns, “Nōn moriēminī; sed eritis similēs Deō, scientēs bonum et malum.”

dē-cipere -cēpisse -ceptum = fallere
dē-cerpere -cerpsisse -cerptum = carpere
pariter = aequē, eōdem modō

Mulier, dēcepta hīs verbīs, dēcerpsit frūctum et comēdit: deinde obtulit virō, quī pariter comēdit.

abs-condere = occultāre

5. Ādāmus et Eva, quōs maleficiī pudet, sē abscondunt

Ādāmus, fugiēns cōspectum Deī, sē abscondit. Deus vocāvit illum: “Ādāme, Ādāme.” Quī respondit: “Timuī cōspectum tuum, et abscondī mē.” “Cūr timēs” inquit Deus, “nisi quia comēdistī frūctum vetitum?” Ādāmus respondit: “Mulier, quam dedistī mihi sociam, porrēxit mihi frūctum istum, ut ederem.” Dominus dīxit mulierī: “Cūr fēcistī hoc?” Quae respondit: “Serpēns mē dēcēpit.”

vetāre -uisse -itum

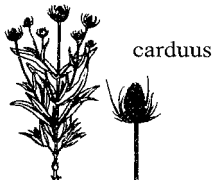
por-rigere -ēxisse -ēctum = offerre (manū extendendā)
ederem : ēssem

6. Deus serpentī maledīcit

Dominus dīxit serpentī: “Quia dēcēpistī mulierem, eris odiōsus et exsecrātus inter omnia animantia: reptābis super pectus, et comedēs terram. Inimīcitiae erunt inter tē et mulierem; ipsa ōlim conteret caput tuum.” Dīxit etiam mulierī: “Afficiam tē multīs malīs; pariēs līberōs in dolōre, et eris in potestāte virī.”

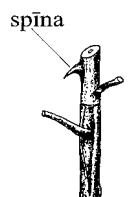
male-dīcere + dat

odiōsus -a -um (< ōdisse) ↔ amātus
exsecrātus -a -um = cui Deus irātus maledīxit
reptāre: homō ambulat, serpēns reptat
in-imīcitia -ae f ↔ amīcitia
ōlim = aliquandō post
con-terere = pedibus premere

7. Ādāmus ēicitur ē Paradīsō terrestrī

Deinde Deus dīxit Ādāmō: “Quia gessistī mōrem uxōrī tuae, habēbis terram īnfēstam: ea fundet tibi spīnās et carduōs. Quaerēs ex eā vīctum cum multō

gerere mōrem alicui : agere ex alicuius voluntāte, facere ut aliquis vult
fundere : ferre
spīna -ae f / carduus -ī m
vīctus -ūs m (< vīvere) = rēs necessāriae ad vivendum, cibus

Adamus et Eva e Paradiso terrestri eiciuntur

dōnec... ortus es = dōnec in terram mūtātus eris, ē quā ortus es (Deus enim corpus Ādāmī ē limō terrae fīnixerat) | ille : Ādāmus col-locāre (< locus) = pōnere angelus -ī m = nūntius Deī prae-ferre = ante sē ferre | igneus -a -um < ignis | ad-itus -ūs m (< ad-īre) ↔ exitus

labōre, dōnec abeās in terram, ē quā ortus es.”

Tum eīēcit Ādāmum et Evam ex hortō, ut ille coleret terram, et collocāvit angelum, quī praeferēbat manū gladium igneum, ut cūstōdīret aditum Paradīsī.

8. Caīnus et Abēl, Ādāmī liberī

Ādāmus habuit multōs līberōs, inter quōs Caīnus et Abēl numerantur: hic fuit pāstor, ille agricola.

Uterque obtulit dōna Dominō: Caīnus quidem frūctūs terrae; Abēl autem, ovēs ēgregiās. Dōna Abēlis placuerunt Deō, nōn autem dōna Caīnī; quod Caīnus aegrē tulit. Dominus dīxit Caīnō: “Cūr invidēs frātrī? Sī rēctē faciēs, recipiēs mercēdem; sīn autem male, luēs poenam peccātī.”

9. Caīnus interficit Abēlem

Caīnus nōn pāruiit Deō monentī: dissimulāns iram, dīxit frātrī suō: “Age, eāmus deambulātum”.

Itaque unā ambō abiērunt forās, et cum essent in agrō, Caīnus irruit in Abēlem, et interfēcit illum.

Deus dīxit Caīnō: “Ubi est tuus frāter?” Caīnus respondit: “Nesciō; num ego sum cūstōs frātris meī?”

10. Caīnus pūnītur

Deus dīxit Caīnō: “Caīne, quid fēcistī? Sanguis frātris tuī, quem ipse fūdistī manū tuā, clāmat ad mē. Īnfēsta tibi erit terra, quae bibit sanguinem Abēlis: cum colueris eam longō et dūrō labōre, nullōs feret frūctūs. Eris vagus in orbe terrarum.” Caīnus, dēspērāns veniam, fūgit.

Dominus -ī m = Deus

aegrē ferre aliquid = irātus esse ob aliquid

poenam luere (reī) = pūnīrī (ob rem) peccātum -ī n = malefīcium

dissimulāre = occultāre

de-ambulāre = hūc illūc ambulāre

ambō -ae -ō = duo simul (et ūnus et alter), uterque ir-ruere -ruisse = impetum facere

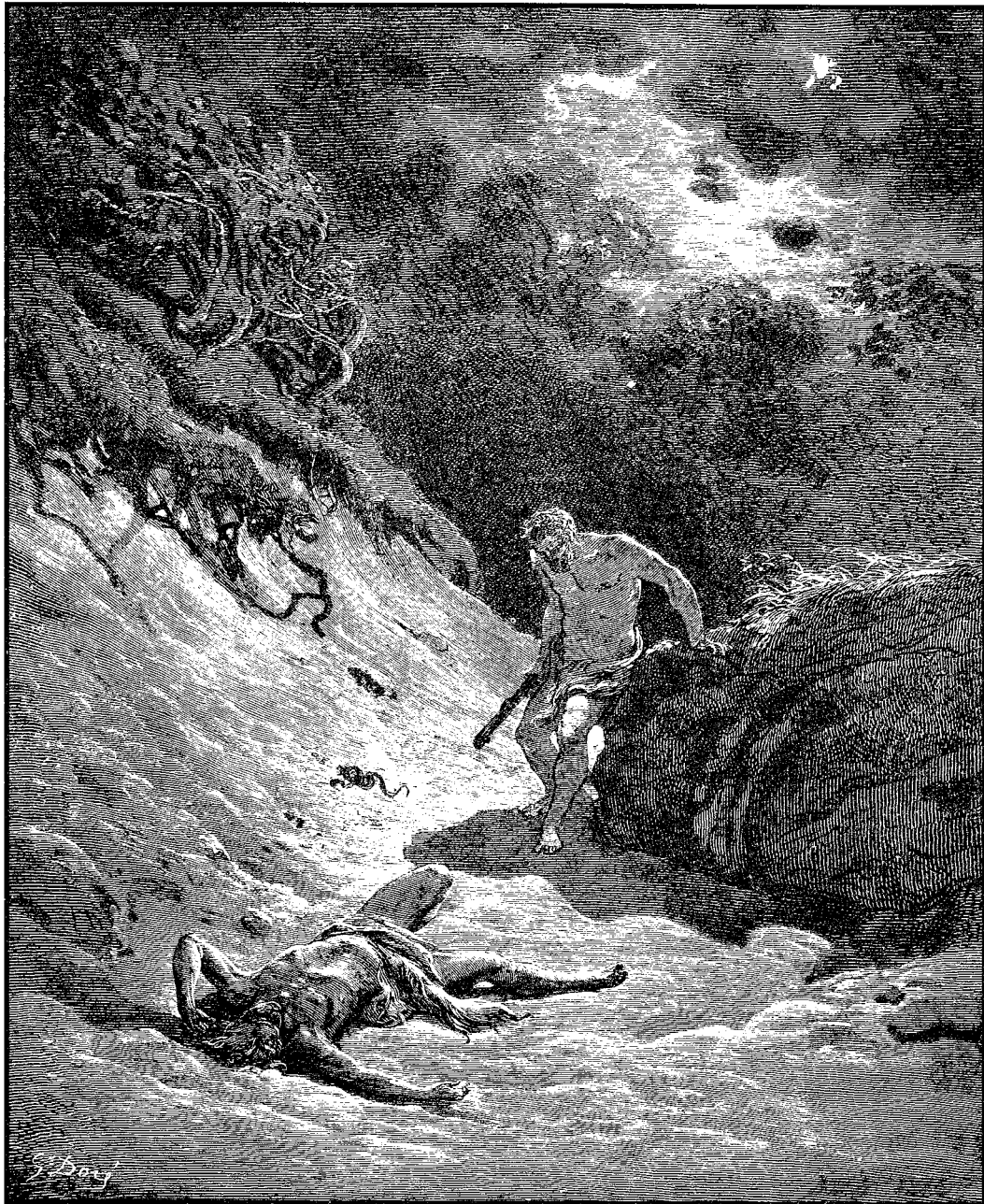
cūstōs -ōdis m = quī cūstōdit

cum colueris (coni perf) : quamquam colueris (fut perf)

vagus -a -um = errāns

venia -ae f ↔ poena

Caīnus -ī m, Abēl -ēlis m

Abel a Caino interficitur

PENSA (§ 1-10)

Pēnsūm I

Inter multa ūnum ēlige.

1.	Prīmō diē Deus creāvit:	☐ fīrmāmentum
☐ stēllās
☐ lūcem	6.	Ādāmō Eva porrigit:	☐ carnem
☐ piscem
☐ frūctum
2.	Deus quiēvit:	☐ sextō diē
☐ octāvō diē
☐ septimō diē	7.	Serpentī Deus:	☐ grātiās agit
☐ maledīcit
☐ invidet
3.	Deus nōmināvit
prīmum hominem:	☐ Caīnum
☐ Ādāmum
☐ Evam	8.	Angelus
manū praefert:	☐ baculum
☐ gladium
☐ hastam
4.	Deus posuit prīmōs
hominēs in:	☐ hortō amoenō
☐ pulchrā īnsulā
☐ magnā silvā	9.	Abēl fuit:	☐ agricola
☐ pāstor
☐ piscātor
5.	Serpēns erat:	☐ callidus
☐ fortis
☐ stultus	10.	Caīnus:	☐ mercēdem recipit
☐ Deō monentī pāret
☐ poenam peccātī luit

Pēnsūm II

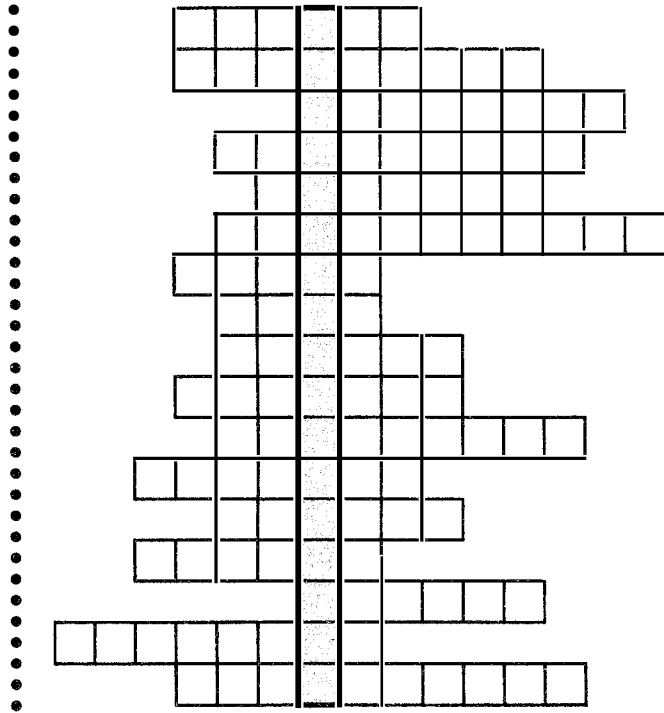
Interrogā id, quod ad haec respōnsa convenit.

1. Nōn quīntō, sed quārtō diē Deus sōlem, lūnam et stēllās fēcit.
2. Eva vocābātur.
3. Erat in paradīsō terrestrī inter aliās arborēs.
4. Frūctum illīus arboris tangere.
5. Quia timuit cōnspectum Deī.
6. Cum frūctum vetitum dēcerpsisset ac virō obtulisset, Deus eam hōc modō pūnīre cōnstituit.
7. Quod mōrem uxōrī gesserat.
8. Quia Abēlis dōna Deō placuerant.
9. Ut cēterīs absentibus frātre interficere posset.
10. Quia terra erit Caīnō īnfēsta.

Pēnsūm III

Vocābula in fōrmā pōne. Litterae, quae in quadrātis nigriōribus positae erunt, sententiam efficiēt ex sacrīs librīs prōmptam.

□ quadrātum -ī n

1. Eās terra fundet Ādāmō.
2. = tempus quō aliquis nāscitur.
3. = nārrātiō rērum gestārum.
4. Ea sextō diē Deus fēcit.
5. Eās tertiō diē Deus ēdūxit ē terrā.
6. < testis.
7. Māteria, ex quā Deus hominis corpus fīxit.
8. = uterque.
9. Ex eīs Ādāmō dētractīs fōrmāvit Evam.
10. Immīsit Deus Ādāmō.
11. = clārus, nōbilis.
12. Dēcēpit Evam.
13. Tālis erat gladius quem angelus ferēbat.
14. = is quī cūstōdit.
15. = rēs necessāriae ad vīvendum, cibus.
16. = maleficiūm.
17. = hūc illūc ambulāre.

Pēnsūm IV

Scrībe verba idem aut contrārium significantia.

_____ = brevis nārrātiō	_____ = pōnere
_____ = sacer	_____ = hūc illūc ambulāre
_____ = dulcis, grātus	_____ = errāns
_____ = ēsse	_____ ↔ poena
_____ = prūdēns ac sciēns	_____ ↔ amātus
_____ = occultāre (I)	_____ ↔ amīcītia
_____ = occultāre (II)	_____ ↔ exitus

Pēnsūm V

Scrībe verbōrum fōrmās.

- _____ fictum
- Instituere _____
- _____ dēceptum
- _____ dēcerpsisse _____
- vetāre _____
- _____ porrēctum
- _____ irruisse

Homines et bestiae inter diluuium

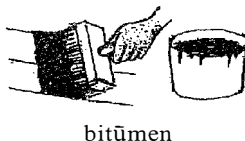
SECUNDA AETAS

HOMINES DILUVIO PVNIVNTVR

11. Exstruitur arca

Postquam numerus hominum crēvit, omnia vitia invaluere. Quārē offēnsus Deus statuit perdere hominum genus dīliviō. Attamen pepercit Nōēmō et liberīs eius, quī colēbant virtūtem.

Nōēmus, admonitus ā Deō, exstrūxit ingentem arcam in modum nāvis: linīvit eam bitūmine, et in eam indūxit pār ūnum omnium avium et animantium.

bitūmen

12. Dīluvium māximum fit

Postquam Nōēmus ipse ingressus est in arcam cum coniuge, tribus filiīs et totidem nuribus, aquae maris et omnium fontium ērūpērunt. Simul pluvia ingēns cecidit per quadrāgintā diēs et totidem noctēs. Aqua operuit ūniversam terram, ita ut superāret quīndecim cubitīs altissimōs montēs.

Omnia absūmpta sunt dīliviō; arca autem sublevāta aquīs fluitābat in altō.

13. Post quadrāgintā diēs totidemque noctēs dīluvium dēsinit

Deus immīsit ventum vehementem, et sēnsim aquae imminūtae sunt. Tandem mēse ūndecimō postquam dīluvium coeperat, Nōēmus aperuit fenestram arcae, et ēmīsit

dīluvium -ī *n* = ingēns imber

ex-struere -ūxisse -ūctum = aedificāre
arca -ae *f* : magna nāvis

in-valēscere -uisse = crēscere, validior fierī;
invaluere = invaluerunt; -ere = -erunt
offēnsus -a -um = quī iniūriam accēpit

at-tamen = tamen | parcere pepercisse
colere = dīligenter cūrāre

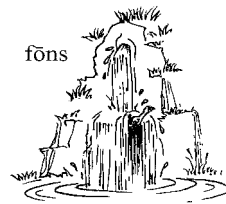
ad-monitus -a -um = monitus
in modum nāvis : ut nāvis exstruitur
linere lēvisse/linīvisse litum = operīre mā-
teriā mollī | bitūmen -minis *n* = color niger-
rimus quō lignum linītur servandī causā
in-dūcere | pār paris *n* = ūnum et alterum, duo
eiusdem generis

cubitum

in-gredi -gressum esse = intrāre
tot-idem *indēcl* = idem numerus
nurus -ūs *f* = uxor filiī
fōns fontis *m* = aqua ē terrā ērumpēns
pluvia -ae *f* = imber

ita ut superāret montēs : ita ut altior esset
montibus | cubitum -ī *n* = 44,4 *cm*
ab-sūmere = perdere | sub-levāre = sustinēre;
sublevāta aquīs : super aquās
fluitāre < fluere

fōns

vehemēns -entis
= validus
sēnsim ↔ subitō
im-minuere = minuere
ē-mittere

Nōēmus -ī *m*

columba -ae f

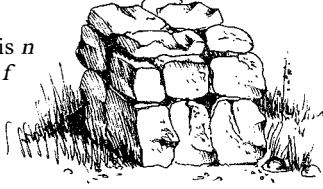
corvus -ī m

in-ferre

virēns -entis = herbae colōre

altāre -is n
āra -ae f

ē-rigere -rēxisse -rēctum = tollere; aedificāre
sacrificium -ī n; s. offerre = bēstiam occīdere
quae Deō offe-rātur
deinceps *adv* = deinde, posthāc
arcus -ūs m : arcus ex septem colōribus cōn-
fectus quī post imbrem interdum appāret
foedus -eris n = lēx inter duōs statūta
ob-dūcere = operīre; o. nūbēs caelō (*dat*) :
operīre caelum nūbibus
re-cordārī + *gen/acc* = meminisse

contāmināre = indignā rē afficere
flāgitium -ī n = turpe factum

propāgāre = augēre, plūrēs facere

vitium -ī n ↔ virtūs

creātor -ōris m < creāre

verēbantur : colēbant, cūrābant
mendācium -ī n = falsum dictum
fraus -audis f = cōnsilium fallendī
homicīdium -ī n = nex hominis
ut unō verbō *dicam*

corvum, quī nōn est reversus. Deinde ēmīsit columbam. Cum ea nōn invēnisset locum ubi pōneret pedem, reversa est ad Nōēmum, quī extendit manum, et intulit eam in arcam.

Columba rūrsus ēmissa attulit in ore suō rāmum olīvae virentis, quō fīnis dīlūviī significābātur.

olīva -ae f

14. Nōēmus ex arcā exit

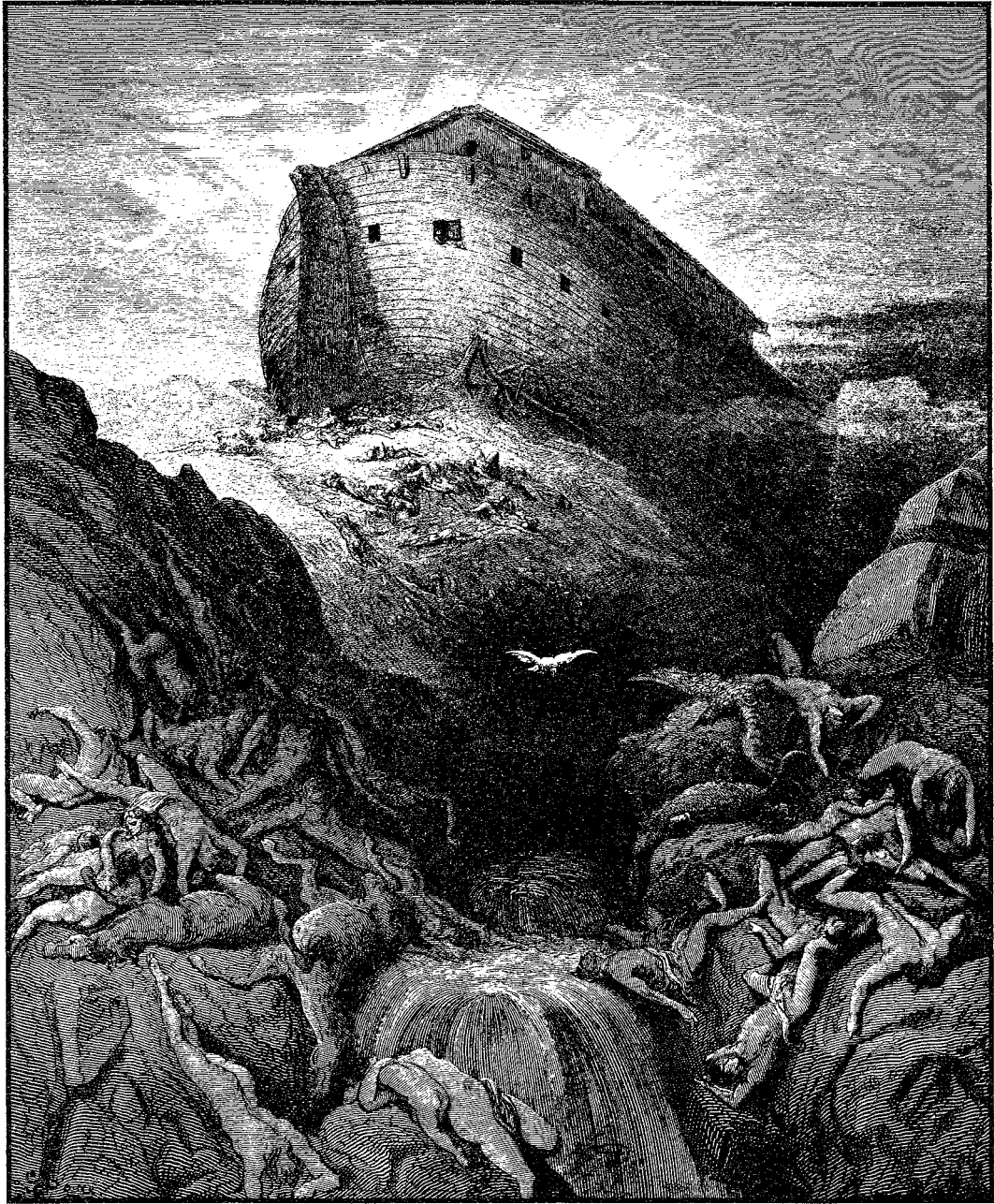
Nōēmus ēgressus est ex arcā, postquam ibi inclūsus erat per annum tōtum ipse et familia eius: ēdūxit sēcum avēs, cēteraque animantia. Tum ērēxit altāre, et obtulit sacrificium Dominō. Deus dīxit illī: “Nōn dēlēbō deinceps genus hominum: pōnam arcum meum in nūbibus, et erit signum foederis quod faciō vōbīscum. Cum obdūxerō nūbēs caelō, arcus meus appārēbit, et recordābor foederis meī, nec umquam dīlūvium erit ad perdendum orbem terrārum.”

15. Hominēs sē contāminant omnibus flāgitīis

Omnēs gentēs propāgātae sunt ā filiīs Nōēmī: Sēmus incoluit Asiam, Chāmus Āfricam, Iaphētus Eurōpam.

Poena dīlūviī nōn dēterrui hominēs ā vitiīs, sed brevī factī sunt pēiōrēs quam prius. Oblītī sunt Deī creatōris: adōrābant sōlem et lūnam, nōn verēbantur parentēs, dīcēbant mendācium, faciēbant fraudem, fūrtum, homicīdium: unō verbō, sē contāminābant omnibus flāgitīis.

Sēmus -ī m, Chāmus -ī m, Iaphētus -ī m

Columba a Noemo ex arca emittitur

PENSA (§ 11-15)

Pensum I

Sententiās in quibus est ‘cum’ et coniunctīvus in ablātīvōs absolūtōs verte; ablātīvōs vērō absolūtōs cum vidēs, mūtā in sententiās in quibus sit ‘cum’ et coniunctīvus.

*Exemplum: Homine creātō, diē septimō Deus quiēvit.
Cum hominem creāvisset, diē septimō Deus quiēvit.*

1. Vitiīs validiōribus factīs, Deus hominum genus dīluviō perdere statuit.
2. Cum Nōēm̄us ā Deō esset admonitus, arca exstrūcta est.
3. Nōēm̄o cum familiā in arcam inclūsō, omnia maris aquīs atque ingentī pluviā coepta sunt operīrī.
4. Cum dīluvium omnia absūmeret, arca in marī fluitābat.
5. Nūllō locō inventō ubi pedem pōneret, columba ad Nōēm̄um revertitur.
6. Cum rārum olīvae virentis columba attulerit, Nōēm̄us dīluvium dēsiisse intellegit.
7. Altārī ērēctō, sacrificium Dominō oblātum est.
8. Cum ā Nōēm̄o sacrificium oblātum esset, Deus cum hominibus foedus fēcit.
9. Gentibus ā Nōēm̄i filiīs propāgātīs, hominēs peiōrēs quam antea factī sunt.
10. Cum hominēs adōrārent sōlem et lūnam omnibusque flāgitiīs sē contāminārent, Deus offēnsus est.

Pensum II

Errāta invenī. XXIII verba sunt mūtanda.

Cum hominum vitia validiōrēs fierent, Deus eōrum generem pluviā dē caelō cadente perdere statuit; eōs tamen, quī bonōs erant, parcere voluit. In arcā, quam exstrūxerat, Nōēm̄us avia et animālia indūxit, atque cum tribus filiīs, totidemque nurīs, ibi inclūsūm mānsit per ūndecim mēnsēs. Post hunc temporem, quō interea aquae sēnsim erant imminūtāe, Nōēm̄us corvum ēmīsit ut videat num terram arboremve inveniat. Ille vērō nōn rediit. Nōēm̄us igitur columbam ēmīsit, quī primum reversa est nihil ferēs; postea tamen, iterum missa, rārum olīvae portāvit, quō cōspectō, Nōēm̄us dīluvius esse dēsitus intellexit. Hāc rē laetus ex arcā ēgredere cōstituit cum familiā, avibus ceterisque animantīs, ut altārem exstrueret et sacrificium Deō offerret, quī foederem cum hominibus facere voluit. Gentibus iterum propāgandīs ā Nōēm̄i filiīs, etiam vitia iterum invaluērunt. Hominēs enim mentiēbant, fūrtum et homicīdium faciēbant, mendācium dīcēbant; falsōs deōs ita adōrābant ut oblīvīscantur Deum.

Pensum III

Scrībe verba idem aut contrārium significantia.

_____ = ingēns imber	_____ = īdem numerus
_____ = monitus	_____ = imber

1. = aedificāre.	19. Tālis erat rāmus quem attulit columba.
2. Hōc modō Deus hominum genus perdere statuerat.	20. = operīre māteriā mollī.
3. In eā inclūsus Nōēmus sē servāvit.	21. = uxor filiī.
4. : dūcere in.	22. Fēcit Deus cum hominibus.
5. = tamen.	23. = minuere.
6. Māteria quā Nōēmus arcam linīvit.	24. = īdem numerus.
7. = perdere.	25. Tālis erat Deus cum hominēs perdere statuit.
8. Corporis pars.	26. = operīre.
9. < fluere.	27. = plūrēs facere.
10. = ūnum et alterum.	28. = meminisse.
11. = deinde.	29. = cōnsilium fallendī.
12. Ita aquae imminūtae sunt.	30. Omnibus flāgitiīs hominēs coepērunt sē...
13. Tālis fuit ventus quem Deus immīsīt.	31. = falsum dictum.
14. Prīma avis quam Nōēmus emīsīt.	32. Quod fēcit Nōēmus statim post dīluvium.
15. = aqua ē terrā ērumpēns.	33. Est Deus.
16. Attulit rāmum olīvae.	34. Id quō hominēs sē contāmināvērunt.
17. Signum foederis.	35. Faciēbant hominēs paulō post dīluvium.
18. Illud ērēxit Nōēmus ad sacrificium faciendum.	

Pēnsūm V

Ubi verba crassiōribus litterīs scrīpta vidēs, pōne alia vocābula (singula aut iūncta) idem significantia, quae in indice sunt.

Cavē tamen: nam cum verba in sententiā mūtāveris, fierī poterit ut alia quoque vocābula, ut syntaxis postulat, sint mūtanda.

abscondere	Deus, quī omnia potest, sex diēbus orbem terrārum fēcit atque ea quae in eō sunt. Lūcem enim prīmum fēcit, quā, quae factūrus erat, illūstrārentur. Postquam diē sequentī caelum creāverat, tertiō diē aquās, quae tōtam terram operiēbant, in ūnum locum ēgit , atque herbās et arborēs ēdūxit, quae redderent terram pulchrum et magnum hortum. In caelō tamen nōndum quidquid erat, sed cum Deus omnem pulchritūdinem amāret, stēllās ibi posuit quae id ornārent, quaeque, cum ā quibusdam hominibus “fixae” sint exīstimātae, causa sunt cūr caelum etiam ‘firmāmentum’ vocētur. Imperiō diēi sōlī, noctis vērō lūnae trādītō, Deus quīntō diē avēs et piscēs fēcit, sextō dēnique animālia omnia.
absūmere	Deus gaudēbat, cum pulchrum vidēret esse quod fēceraat; sed aliquid deesse sentiēbat. Līmō ergō terrae sūmptō hominem effēcit sibi similem , cui, animā vīvente datā, somnum immīsīt. Dormientī ūnum ex pectore os dētrāxit quō cōnfēcit Evam, quam uxōrem Ādāmō dedit. Hoc fuit prīmum mātrimōnium quod Deus statuit .
aegrē ferre	Coniugibus in hortō amoenissimō positīs Deus permīsīt sūmere, facere, ēsse omnia quae vellent, dummodo nē tangerent arborem scientiae bonī et malī quae ibi erat. Ādāmus et Eva oboediēbant Deī
ambō	
animāns	
arca	
callidus	
cōgere	
colere	
collocāre	
comedere	
costae	
cūstōs	
dēcerpere	
dēcipere	
dīluvium	
dissimulāre	
ērigere	

● exstruere
 ● fingere
 ● flāgitium
 ● foedus
 ● fōrmāre
 ● homicīdium
 ● īnstituere
 ● irruere
 ● mendācium
 ● mōrem gerere
 ● nurus
 ● offēnsus
 ● pār
 ● paradīsus
 ● peccātum
 ● planta
 ● poenam luere
 ● porrigere
 ● praeferre
 ● recordārī
 ● sacrificium
 ● similitūdō
 ● sopor
 ● vagus

verbīs et beātē vīvēbant. Quōdam autem diē Eva accessit ad illam arborem, cuius frūctūs Deus **carpere** vetuerat, atque cum serpente, quī in arbore erat, loquī coepit. Ille, quī **prūdēns ac sciēns** erat, falsīs dictīs mulierem **fefellit** (*perf* < fallere), quae frūctum vetitum cum virō suō comedit. Paulō post Deus Ādāmum, quī intereā sē **occultāverat**, invēnit eumque interrogāvit cūr latēret. Ādāmus, quem suī maleficiī pudēbat, Deō nārrāvit Evam sibi frūctum vetitum **obtulisse**, atque sē **ex eius voluntate ēgisse** ac frūctum comēdisse. Deus **iniūriā acceptā irātus** serpentī maledīxit, atque Ādāmō et Evā ex paradīsō terrestri ēiectīs, angelum apud aditum **posuit** quī hortum illum amoenissimum, gladium igneum **ante sē ferēns, cūstōdīret**.

Ādāmō et Evae Caīnus et Abēl filiī fuērunt. **Uterque** olim dōna obtulerat Deō: Caīnus frūctūs terrae, et Abēl ovēs ēgregiās. Huius dōna Deō placuērunt, illius vērō nōn placuērunt. **Irātus** igitur quod Deō nōn fuerant grāta dōna sua, atque crēdēns frātre huius rei causam fuisse, **maleficium** excōgitāvit quō Abēlem, Deō frūstrā monente, occīderet. Irā igitur **occultātā** Caīnus frātre vocāvit et cum eō agrōs petīvit, ibique **impetū factō** Abēlem interfēcit. Tantō scelere nōn prius auditō valdē Deus doluit et Caīnō dīxit terram fore eī īnfēstam, neque ūllum lātūram esse frūctum etiam post dūrum et longum labōrem, atque eum ipsum **errātūrum esse** in orbe terrārum. Sic Caīnus **prō peccātō est pūnītus**.

Sed etiam aliī hominēs, plūrēs factī, tam multīs vitiīs sunt affectī ut Deus offēnsus eōs **ingentī imbre perdere** statuerit. Ex illīs Nōēmō tantum eiusque familiae pepercit, quia virtūtem **diligenter cūrābant**. **Magnam** igitur **nāvem** Deō iubente Nōēmus **aedificāvit**, in quam **ūnum et alterum** omnium animantium indūxit. Tum ipse cum coniuge, **liberīs eōrumque uxōribus** ingressus est ibique per ūnum annum, quamdiū aquae ūniversam terram operiēbant, inclūsus mānsit. Post hoc tempus antea corvum, quī nōn est reversus, deinde columbam emīsit quae primum nihil tulit, tum vērō, rārum olīvae virentis portāns, dīliviī finem significāvit. Ex arcā ēgressus Nōēmus statim altāre **aedificāvit**, ut **bēstiam occīderet Deō offerendam** quā eī grātiās ageret. Postrēmō, arcū in nūbibus positō, Deus et hominēs **lēge** sunt coniūctī cuius Deus dīxit ‘sē semper **memoriam servātūrum esse**, nec umquam iterum fore dīluvium ad perdendum terrārum orbem.’

Hominēs vērō, voluntate dēbilēs, sē iterum **turpibus factīs** contāmināvērunt: **verba falsa** dīcēbant, fraudem, fūrtum, **alterius hominis necem** excōgitābant.

Abrahamus et Isaacus ligna ad hostiam immolandam portant

TERTIA AETAS

(I) ABRAHAMVS ET ISAACVS

16. Abrāhāmus ā Deō vocātur

Quīdam tamen sānctī virī coluērunt vēram religiōnem et virtūtem: inter quōs fuit Abrāhāmus ē genere Sēmī. Deus fēcit foedus cum illō hīs verbīs: “Exī ē domō paternā, dēsere patriam, et pete regiōnem quam datūrus sum posterīs tuīs: augēbō tē prōle numerōsā, eris pater multārum gentium, ac per tē omnēs orbis nātionēs erunt bonīs cumulātae. Aspice caelum: dīnumerā stēllās, sī potes: tua prōgeniēs eās aequābit numerō.”

sānctus -a -um = iūstus et probus
religiō -ōnis *f* = cūra rērum dīvinārum, metus
Deī | ē genere : ē gente

paternus -a -um < pater

posterī -ōrum *m pl* = filiī et eōrum filiī et cēt.
prōlēs -is, prōgeniēs -ēī *f* = filiī, liberī
numerōsus -a -um < numerus
orbis = orbis terrārum
nātiō -ōnis *f* = gēns, populus
cumulāre = augēre | dī-numerāre
aequāre = aequus esse (atque)

17. Nāscitur Isaacus

Abrāhāmus iam senuerat, et Sāra eius uxor erat sterilis. Quibus tamen Deus prōmīsīt filiū ex eīs nāscitūrum. “Habēbis” inquit, “filiū ex Sārā coniuge tuā.” Quod audiēns Sāra rīsīt, nec statim adhibuit fidem prōmissīs Deī, et idcirco reprehēnsa est ā Deō. Abrāhāmus autem crēdidit Deō pollicentī. Et vērō, ūnō post annō, filiū nātus est Abrāhāmō, quī vocāvit eum Isaacum.

senēscere -uisse = senex fierī | sterilis -e ↔
fertilis: (mulier) *s.* = quae parere nōn potest
nāscitūrum esse < nāscī

adhibere -uisse -itum + *acc* = ūtī + *abl*; a.
fidem = fīdere | id-circō = ideō

18. Deus Abrāhāmō imperat ut filiū suū immolet

Postquam Isaacus adolēvit, Deus temptāns fidem Abrāhāmī, dīxit illī: “Abrāhāme, tolle filiū tuū ūnicū quem amās, et immolā eum mihi in monte quem ostendam tibi.” Abrāhāmus nōn dubitāvit pārere Deō iubentī: imposuit ligna

im-molāre = sacrificiī causā occīdere

adolēscere -lēvisse = adulēscēns fierī
temptāre fidem = rē difficilī patiendā cognō-
scere num quis fidem habeat
ūnicus -a -um = ūnus et sōlus

Abrāhāmus -ī *m*, Isaacus -ī *m*, Sāra -ae *f*

Isaacō, ipse vērō portābat ignem et gladium.

Cum iter facerent simul, Isaacus dīxit patrī: “Mī pater, ecce ligna et ignis; sed ubinam est hostia immolanda?” Cui Abrāhāmus: “Deus” inquit, “sibi prōvidēbit hostiam, fili mī.”

ubi-nam
hostia -ae f = bēstia quae immolātur
prō-vidēre = cūrāre, parāre

con-tinēre; c. manum : retinēre manum (: im-
petum) cōnstitendō

ubi + perf = cum primum, postquam
dē-signāre = statuere | āra -ae f = altāre
dis-pōnere = suō locō pōnere
al-ligāre (< ad-) = vincīre | struēs -is f ; s.
lignōrum: ligna alia in aliīs posita
ar-ripere (< ad + rapere) = celeriter pre-
hendere

per-spectus -a -um = nōtus

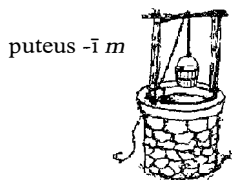
re-mūnerāre (aliquem) = (alicui) mūnus dare
splendidus -a -um = magnificus; adv -ē
re-spicere ↔ prō-spicere
ariēs -etis m
haerēre = fixus esse, movērī nōn posse
veprēs -ium m pl
in locō filiī = prō filiō

ad-dūcere ↔ abdūcere

co-gnātus -ī m = vir sanguine coniunctus

aliquem rē dōnāre = alicui rem d.
dēstināre = statuere; puella dēstināta Isaacō :
puella quam uxōrem Isaacus ductūrus erat

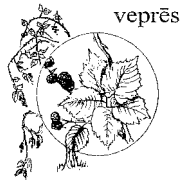
ad vesperum
: circiter vesperī

indiciū -ī n = id quod aliquid nōtum facit

pōtus -ūs m = pōtiō

19. Angelus Deī clāmat ut Abrāhāmus contineat manum suam

Ubi pervēnerunt ambō in locum dēsi-
gnātum, Abrāhāmus exstrūxit āram, dispo-
suit ligna, alligāvit Isaacum super struem
lignōrum, deinde arripuit gladium.

Tum angelus clāmāvit dē caelō: “Abrāhāme, continē ma-
num tuam, nē noceās puerō. Iam fidēs tua mihi perspecta est,
cum nōn peperceris filiō tuō ūnicō; et
ego favēbō tibi: remūnerābō splendidē
fidem tuam.” Abrāhāmus respexit, et vī-
dit arietem haerentem cornibus inter ve-
prēs, quem immolāvit locō filiī.

20. Eliezer, Abrāhāmī servus, in Mesopotamiam mittitur ut inde Isaacō uxōrem addūcat

Posteā Abrāhāmus mīsit servum suum
Eliezērem ad cognātōs suōs quī erant in
Mesopotamiā, ut inde addūceret uxōrem filiō
suō Isaacō. Eliezer sūmpsit decem camēlōs
dominī suī, et profectus est, portāns sēcum

mūnera magnifica, quibus dōnāret puellam dēstinātam Isaa-
cō, et eius parentēs.

Ubi pervēnit in Mesopotamiam, cōnstitit cum camēlīs
prope puteum aquae ad vesperum, quō tempore mulierēs
solēbant convenīre ad hauriendam aquam.

21. Eliezer ōrat Deum ut indicium ab Eō habeat quō cognō- scat puellam Isaacō dēstinātam

Eliezer ōrāvit Deum hīs verbīs: “Domine, Deus Abrāhāmī,
fac ut puella, quae dabit pōtum mihi petentī, ea sit quam

Mesopotamia -ae f, Eliezer -ēris m

Isaacō dēstinās.” Ecce statim Rebecca, virgō eximiā pulchritūdine, prōdiit, gerēns urnam umerīs, quae dēscendit ad puteum, et implēvit urnam. Tunc Eliezer prōgressus obviam puellae: “Dā” inquit, “pōtum mihi.” Cui Rebecca: “Bibe” ait, “domine mī; et simul dēmīsit urnam.” Cum ille bibisset, Rebecca obtulit etiam aquam camēlīs. Hōc indiciō cognōvit Eliezer quod scīre cupiēbat.

eximius -a -um = ēgregius

prōd-īre = prōcēdere

urna -ae f

ob-viam īre/prōgredi + dat = occurrere

dē-mittere ↔ tollere

22. Eliezer interrogat Rebeccam dē eius familiā

Eliezer prōtulit inaurēs aureās et armillās, quās dedit Rebeckae. Tum interrogāvit illam cuius esset fīlia, num in domō patris esset locus ad commorandum. Cui Rebecca respondit: “Ego sum fīlia Bathūēlis: avus meus est frāter Abrāhāmī. Est domī locus ad commorandum amplissimus; est etiam plūrimum foenī et paleārum ad ūsum camēlōrum.” Quod audiēns Eliezer ēgit grātiās Deō, quī tribuisset iter prosperum sibi.

foenum -ī n

inauris -is f

= ōrnāmentum auris

armilla -ae f

com-morārī (< mora) = diūtius in locō manēre

avus -ī m = pater patris/mātris

amplus -a -um = magnus, lātus et altus

plūrimum (*sup*) < multum

palea -ae f = herba sicca quae bēstiīs sternitur ut cubent | ūsus -ūs m < ūtī

tribuere -uisse -ūtum = dare

quī tribuisset : quem sentiēbat tribuisse
prosperus -a -um = secundus, fēlix

23. Eliezēri hospitium parātur apud Rebeckae parentēs

Rebecca properāvit domum, et nārrāvit mātī suae ea quae sibi contigerant. Lābānus, frāter Rebeckae, cum audīvisset sorōrem nārrantem, adiit hominem, quī stābat ad fontem cum camēlīs, et compellāns eum: “Ingredere” inquit, “domine mī. Cūr stās forīs? Parāvī hospitium tibi et locum camēlīs.” Dein dēdūxit eum domum, eīque cibum apposuit.

hospitium -ī n = domus hōspitis

con-tingere -tigisse (< cum + tangere) = accidere, fierī

com-pellāre = appellāre, vocāre

dē-dūcere = comitārī

24. Rebeckae parentēs Eliezēris postulātiōnī annuunt

Continuō Eliezer exposuit parentibus Rebeckae causam itineris susceptī, rogāvitque ut annuerent postulātiōnī suae. Quī respondērunt: “Ita voluntās Deī fert, nec possumus Deō obsistere. Ēn Rebecca: proficīscātur tēcum, nūptūra Isaacō.” Tum Eliezer dēprōmpsit vāsa aurea et argentea, vestēsque pretiōsās, quās dedit Rebeckae; obtulit etiam mūnera mātī eius et frātrī, et iniērunt convīvium.

postulātiō -ōnis f < postulāre

annuere = significāre sē idem velle/sentīre
caput movendō

ex-pōnere = nārrāre

sus-cipere (< -capere); iter suscipere : iter facere

ob-sistere = resistere, repugnāre

dē-prōmere

in-īre -iisse -itum = incipere

Rebecca -ae f, Bathūēl -is m, Lābānus -ī m

Eliezer et Rebecca

25. Rebecca proficiscitur

Postrīdiē Eliezer surgēns māne, dīxit parentibus Rebecca: “Erus meus mē exspectat: dīmīttite mē, ut redeam ad illum.” Quī respondērunt: “Vocēmus puellam, et percontēmur eius sententiam.”

postrī-diē ↔ prīdiē

per-contārī, scīscitārī = interrogāre, quaerere

Cum Rebecca vēnisset, scīscitātī sunt an vellet discēdere cum homine. “Volō” inquit illa. Dīmīsērunt ergō Rebeccam et nūtrīcem illīus, precantēs eī omnia prospera.

26. Isaacus Rebeccam uxōrem dūcit

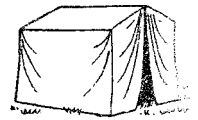
Isaacus forte tunc deambulābat rūrī: vīdit camēlōs venientēs. Simul Rebecca, cōnspicāta virum deambulantem, dēsilit ē camēlō et interrogāvit Eliezērem: “Quis est ille vir?” Eliezer respondit: “Ipse est erus meus.” Illa statim operuit sē palliō.

cōnspicārī -ātum esse = cōnspicere

Eliezer nārrāvit Isaacō omnia quae fēcerat.

Isaacus intrōdūxit Rebeccam in tabernāculum mātris suae, et lēnītus est dolor quem capiēbat ex morte mātris.

intrō-dūcere ↔ ē-dūcere

tabernāculum -ī n

lēnīre -īvisse/-iisse -ītum = mollīre

PENSA (§ 16-26)

Pēnsūm I

Estne vērum an falsum?

	V.	F.
• 1. Deus dīxit Abrāhāmō: “Tua prōgeniēs stēllās augēbit numerō”.	☐	☐
• 2. Sāra fertilis erat, sed eam Deus fēcit sterilem.	☐	☐
• 3. Sāra fidem Deō adhibuit.	☐	☐
• 4. Abrāhāmus multōs habēbat filiōs.	☐	☐
• 5. Isaacus filius Sārae et Abrāhāmī fuit.	☐	☐
• 6. Inter veprēs ariēs haerēbat.	☐	☐
• 7. Māne Eliezer in Mesopotamiam pervēnit.	☐	☐
• 8. Rebecca Eliezēri postulantī pānem dedit.	☐	☐
• 9. Eliezer Rebeccae ānulōs et armillās dōnāvit.	☐	☐
• 10. Eliezēri hospitium parātur apud Rebeccae avunculum.	☐	☐
• 11. Parentibus scīscitantibus Rebecca sē proficīscī velle dīxit.	☐	☐

Pēnsūm II

Coniunge sententiās.

• 1. Deus cum Abrāhāmō foedus fēcit eīque imperāvit	•	• cum nūtrīce filiam dīmīsērunt.
• 2. Sāra rīsīt neque fidem Deī verbīs adhibuit,	•	• ut pater manum continēret suam.
• 3. “Tolle filium ūnicum et mihi immolā” dīxit Deus,	•	• dēmissā urnā, pōtum eī postulantī dat.
• 4. Isaacō super struem lignōrum alligātō, angelus effēcīt	•	• ut ē domō paternā exīret et novam peteret regiōnem.
• 5. Eliezer obviam puellae prōgreditur, quae,	•	• ut Abrāhāmī fidem temptāret.
• 6. Hospitium apud Rebeccae parentēs parātur,	•	• cum ex eā sterilī prōmīsīs- set filium nāscitūrum.
• 7. Cum Eliezer causam itineris susceptī exposuisset,	•	• ut Eliezer ibi commorētur.
• 8. Postquam parentēs eius sententiam percontātī sunt,	•	• eius postulātiōnī parentēs annuērunt.

Pēnsūm III

Sententiās finālēs cōnfice, omnibus modīs quibus potes.

• *Exemplum:*

• Deus, offēsus vitiīs quae invaluerant, mīsit dīluuium (hominēs perdere)

• Deus, offēsus vitiīs quae invaluerant, mīsit dīluuium

} - ut hominēs perderet
 - hominēs perdendī causā
 - hominum perdendōrum causā
 - ad hominēs perdendōs
 - hominēs perditum

- 1. Deus Abrāhāmum iussit Isaacum immolāre (eius fidem temptāre)
- 2. Abrāhāmus servum suum mīsit in Mesopotamiam (inde uxōrem Isaacō addūcere)
- 3. Eliezer obviam puellae prōgreditur (pōtum postulāre)
- 4. Eliezēri hospitium parātur (commorārī)
- 5. Rebecca cum Eliezēre ā parentibus dīmīttitur (Isaacō nūbere)

Pēnsūm IV

Ex hīs verbīs sententiās cōnfice, quibus epitomēn scrībās rērum quae in hōc capitulō nārrātae sunt.

• *Exemplum:* Deus cum Abrāhāmō facere foedus
 Prōmittere eī numerōsam prōlem

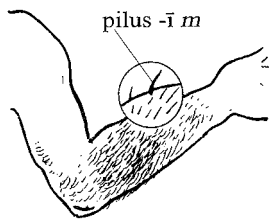
Deus cum Abrāhāmō, cui numerōsam prōlem prōmīserat, foedus fēcīt...

- Sāra uxor sterilis esse
- Deus Sārae et Abrāhāmō filium pollicērī
- Iī fidem Deō nōn adhibēre
- Post ūnum annum Isaacus nāscī
- Adulēscentem Deus iubēre immolāre
- Eius fidem temptāre
- Angelus manum continēre iubēre
- Ariēs inter veprēs invenīrī et Isaacī locō immolārī
- Eliezer Mesopotamiam petere
- Uxōrem Isaacō addūcere
- Deum precārī puellam pōtum dare
- Isaacō uxor esse dēstināta
- Rebecca urnam dēmittere et pōtiōnem dare
- Eliezer inaurēs et armillās prōferre et Rebeccae dare
- Dēdūcī Rebeccae parentum domum
- Ubi locus esse commorārī
- Eliezer expōnere itineris susceptī causam
- Postulāre Rebeccam sēcum proficīscī
- Eius sententiam percontārī
- Ambō proficīscī

TERTIA AETAS

(II) IACOBVS

27. Ēsāus iūs p̄m̄ōgenitī Iacōbō concēdit

Rebecca ēdidit ūnō partū duōs filiōs, Ēsāum et Iacōbum. Quī prior ēditus est p̄lōsus erat, alter vērō lēvis. Ille fuit v̄nātor str̄enuus, hic autem placidus et simplex m̄oribus.

Quādam diē, cum Iacōbus sibi parāvisset pulmentum ex lente, v̄nit Ēsāus fessus dē viā, et d̄ixit fr̄atrī: “Dā mihi hoc pulmentum; nam redeō r̄ure exanimātus lassitūdine.” Cui Iacōbus: “Dabō, sī concēdās mihi iūs p̄m̄ōgenitī.” “Faciam libenter” inquit Ēsāus. “Iūrā ergō” ait Iacōbus. Ēsāus iūrāvit et v̄ndidit iūs suum.

l̄ens lentis f

28. Isaacus Ēsāum v̄nātum mittit

Isaacus, quī d̄electābatur v̄nātiōne, amābat Ēsāum; Iacōbus vērō erat cārior Rebeccae.

Cum Isaacus iam senuisset et factus esset caecus, vocāvit Ēsāum: “Sūmitō” inquit, “pharetram, arcum et sagittās; affer mihi et parā dē v̄nātiōne pulmentum, ut comedam et precer tibi fausta omnia, antequam moriar.” Ēsāus itaque profectus est v̄nātum.

p̄m̄ō-genitus -a -um = quī p̄mus est genitus; p̄m̄ōgenitus -ī m
iūs p̄m̄ōgenitī : iūs quō p̄tris mortuī opēs et potestās p̄m̄ōgenitō relinquuntur
con-cēdere = dare
ē-dere -didisse -ditum (< ē + dare); partū ē. = parere | partus -ūs m < parere

p̄lōsus -a -um = quī multōs *p̄lōs* habet
lēvis -e ↔ p̄lōsus
v̄nātor -ōris m = quī ferās persequitur et occ̄dit | str̄enuus -a -um = impiger
placidus -a -um = quiētus
simplex -icis : probus et pudēns
pulmentum -ī n = p̄tiō cum carne aut cum holeribus
fessus dē viā : f. ob viam (quam percurrerat)

ex-animātus -a -um = ferē sine animā

lassitūdō -inis f < *lassus* -a -um = fessus

iūrāre = Deō teste aff̄māre

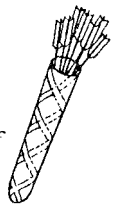
v̄nārī -ātum esse < v̄nātor

v̄nātiō -ōnis f < v̄nārī

sūmitō! = sūme!

pharetra -ae f

faustus -a -um = f̄līx

Iacōbus -ī m, Ēsāus -ī m

capra -ae f indignātiō -ōnis f = īra
(ob rem indignam)

affertō! = affer! | haedus -ī m = pullus caprae
opīmus -a -um = crassus

ausim (= ausus sim) : audērem
at-trectāre = tangere
suscēnsēre -uisse + dat = īrātus fierī
damnum -ī n : malum | ē-venīre = accidere,
fierī | bene-volentia -ae f < bene-volēns

ēscā -ae f (< ēsse) = cibus

īn-stāre -stitisse = ācritē pergere
nē timeās! : nōlī timēre!
sī quid adversī : sī quid adversum, īnfēlix
nē dubitēs! : nōlī dubitāre!
quod iussus es : quod tē iussī

palātum -ī n = quod in ōre suprā linguam est;
palātō suāvis = suāvis gustātū
aptāre + dat = idōneum, convenientem facere

ap-petere (< ad-) = cupidē petere, cupere

ante-pōnere = praeferre

citō = celeriter

amplexārī -ātum esse = complectī

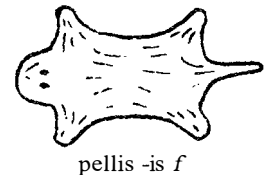
bona -ōrum n pl = opēs

29. Rebecca, quae nōn timet marītī indignātiōnem, Isaacum Ēsāo praeferrī vult

Rebecca audierat Isaacum loquentem; vocāvit Iacōbum, et:
“Affertō” inquit, “mihi duōs haedōs opīmōs: cōnfīciam
pulmentum, quō pater tuus valdē dēlectātur. Appōnēs eī
cibum, et bene precābitur tibi.” Iacōbus respondit: “Ego nōn
ausim id facere, māter. Ēsāus est pilōsus, ego sum lēvis: sī
pater mē atrectāverit, suscēnsēbit mihi. Ita indignātiō patris
et damnum mihi ēvenient prō eius benevolentīā.”

30. Rebecca Isaacō ēscam parat

Rebecca īnstitit: “Nē timeās” inquit, “fīlī mī. Sī quid
adversī inde sequātur, id tōtum sūmō mihi. Tū vērō nē dubitēs
facere quod iussus es.” Itaque Iacōbus abiit, et attulit mātrī
duōs haedōs. Illa parāvit senī cibum, quem nōverat suāvem
esse palātō eius. Deinde induit Iacōbum
vestibus frātris; aptāvit pellem haedī ma-
nibus eius et collō. Tum: “Adī” inquit,
“patrem tuum, et offer illī ēscam quam
appetit.”

pellis -is f

31. Isaacus nesciēns Ēsāo Iacōbum antepōnit

Iacōbus attulit patrī suō ēscam parātam ā mātre. Cui Isaa-
cus dīxit: “Quisnam es tū?” Iacōbus respondit: “Ego sum
Ēsāus prīmōgenitus tuus; fēcī quod iussistī, pater; surge, et
comede dē vēnātiōne meā.” “Quōmodo” ait Isaacus, “potuistī
invenīre tam citō?” “Invēnī, pater: Deus ita voluit.” Isaacus
rūsus: “Tūne es Ēsāus prīmōgenitus meus? Accēde propius
ut atrectem tē.”

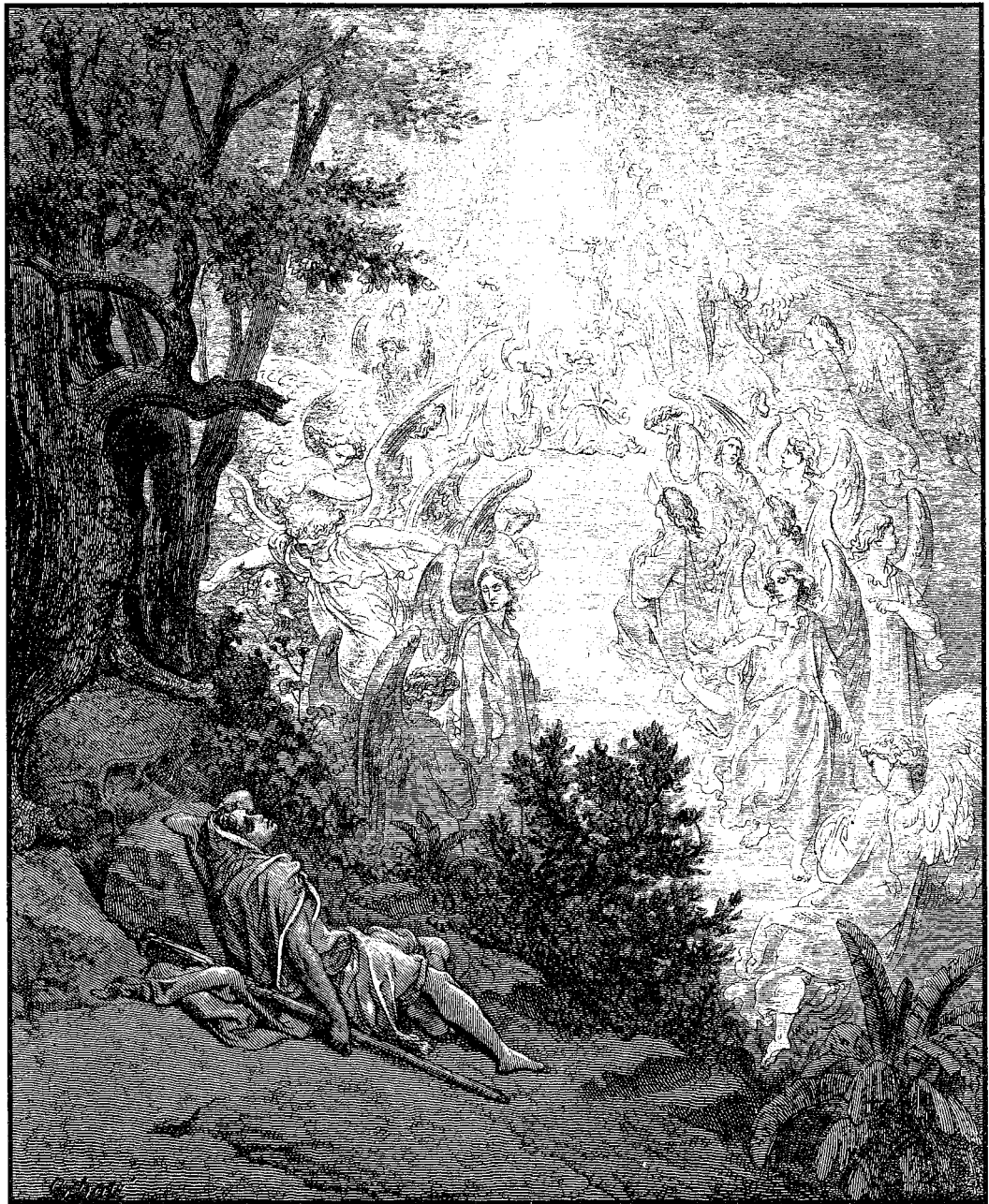
Ille accessit ad patrem, quī dīxit: “Vōx quidem est Iacōbī,
sed manūs sunt Ēsāī.”

32. Ēsāus redit atque intellegit Iacōbum sibi esse antepositum

Isaacus, amplexātus Iacōbum, anteposuit eum frātrī, et
tribuit illī omnia bona prīmōgenitī.

Isaacus omnia fausta Iacobo precatur

Iacobi somnium

Nōn multō post Ēsāus rediit ā vēnātiōne, et ipse obtulit patrī pulmentum quod parāverat.

Cui Isaacus mīrāns dīxit: “Quis est ergō ille, quī modo attulit mihi cibum, et cui precātus sum omnia fausta, tamquam prīmōgenitō?” Quod audiēns Ēsāus ēdidit magnum clāmōrem, et implēvit domum lāmentīs.

ēdidit clāmōrem : clāmāvit

lāmenta -ōrum *n pl* = clāmōr plōrantium

33. Iacōbus proficīscitur ut frātris īram vītet

Ēsāus ārdēns īrā minābātur mortem Iacōbō. Quārē Rebecca māter, timēns dīlectō filiō suō: “Fuge” inquit, “filī mī; abī ad Lābānum avunculum tuum, et commorāre apud eum dōnec īra frātris tuī dēfervēscat.” Iacōbus, dīmissus ā patre et mātēre, profectus est in Mesopotamiam. Iter faciēns pervēnit ad quendam locum, ubi, fessus dē viā, pernoctāvit: supposuit lapidem capitī suō et obdormīvit.

ārdēre = ūrī; ā. īrā = valdē īrātus esse

quā-rē = quamobrem, ergō

timēre + *dat* = timēre prō

dīlēctus -a -um = quī dīligitur, cārus

dē-fervēscere = ūrere dēsinere; dōnec īra d. = dōnec īra minuātur

per-noctāre = noctem agere
sup-pōnere (< sub-) + *dat*
ob-dormīre

lapis -idis *m*

34. Iacōbī somnium

Iacōbus vīdit in somnīs scālās, quae innīxae terrae pertinēbant ad caelum, atque angelōs Deī ascendētēs et dēscendentēs. Audīvit Dominum dīcentem sibi: “Ego sum Deus patris tuī; dabō tibi et posterīs tuīs terram cui incubās: nōlī timēre, ego favēbō tibi: erō cūstōs tuus quōcumque perrēxeris, et redūcam tē in patriam, ac per tē omnēs orbis nātiōnēs erunt bonīs cumulātae.”

scālae -ārum *f pl*

somnium -ī *n* = quod in somnō vidētur

in-nīī -nīxum esse + *dat* : quī claudus est baculō i. solet | per-tinēre = ex-tendī; pertinēbant ad caelum : extendēbantur ūsque ad caelum

in-cubāre + *dat* = cubāre super

quō-cumque *adv* = in quem libet locum
pergere perrēxisse = īre
per tē : propter tē

expergēfacere -fēcisse -factum = ē somnō excitāre

Iacōbus expergēfactus adōrāvit Dominum.

35. Iacōbus pervenit in Mesopotamiam

Iacōbus, iter persecūtus, pervēnit in Mesopotamiam. Vīdit trēs pecorum gregēs propter puteum cubantēs, nam ex eō puteō gregēs solēbant aquārī. Ōs puteī claudēbātur ingentī lapide. Iacōbus accessit illūc, et dīxit pāstōribus: “Frātrēs, unde estis?” Quī respondērunt: “Ex urbe Harān.”

propter = prope, iuxtā

aquārī = aquam haurīre

unde estis? : unde venītis?

Quōs interrogāvit iterum: “Nōstisne Lābānum?” Dīxērunt:

nōvistisne

Harān *indēcl*

“Nōvimus.” “Valetne?” “Valet” inquit, “ecce Rāchēl, fīlia eius, venit cum grege suō.”

in mātirimōnium dare = uxōrem dare

cōnfestim = statim
co-gnāta -ae f= fēmina sanguine coniūcta
(ut avunculī fīlia) | ā-movēre = abducere

festīnāre = properāre
agnōscere = recognōscere

36. Iacōbus ā Lābānō recipitur quī fīliam suam in mātirimōnium eī dat

Cum Iacōbus loquerētur cum pāstōribus, Rāchēl, fīlia Lābānī, vēnit cum pecore paternō: nam ipsa pāscēbat gregem. Cōnfestim Iacōbus, vidēns cognātam suam, āmōvit lapidem ab ōre puteī. “Ego sum” inquit, “filius Rebeccae”; et ōsculātus est eam. Rāchēl festīnāns id nūntiāvit patrī suō, quī agnōvit fīlium sorōris suae, deditque eī Rāchēlem in mātirimōnium.

37. Iacōbus redit in patriam suam

Iacōbus diū commorātus est apud Lābānum. Intereā mīrē auxit rem suam, et factus est dīves.

Longō post tempore, admonitus ā Deō, rediit in patriam suam. Extimēscēbat īram frātris suī: ut plācāret animum eius, praemīsit ad eum nūntiōs, quī offerrent eī mūnera. Ēsāus mītigātus occurrit obviam Iacōbō advenientī: īsiluit in collum eius, flēnsque ōsculātus est eum, nec quidquam illī nocuit.

auxit rem suam : auxit dīvitiās suās

ex-timēscere = timēre
plācāre, mītigāre = tranquillum facere, mol-
līre | prae-mittere
quī offerrent : ut offerrent
īn-silīre -uisse < in + salīre

nec quidquam : nec ūllō modō

Rāchēl -is f

PENSA (§ 27-37)

Pēnsūm I

Ad interrogāta respondē.

- 1. Cūr Sāra est ā Deō reprehēnsa?
- 2. Cūr Deus Abrāhāmō imperāvit ut filiū ūnicū immolāret?
- 3. Quis dē caelō clāmāvit et cūr?
- 4. Quō indiciō Eliezer cognōvit puellam Isaacō uxōrem dēstinātam?
- 5. Quibus rēbus Eliezer dōnāvit Rebeccam?
- 6. Quid Eliezer Rebeccae parentibus expōnit?
- 7. Rebecca adveniente, ubi erat Isaacus?
- 8. Quid, postquam eam vīderat, Isaacus fēcit?
- 9. Erantne Ēsāus et Iacōbus filiī geminī?
- 10. Quōmodo Iacōbō Ēsāus vēndidit iūs prīmogenitī?
- 11. Ēsāō ab Isaacō vēnātum missō, quid suādet Rebecca alterī filiō?
- 12. Quōmodo ab Iacōbō Isaacus dēcipitur?
- 13. Quid Ēsāus fēcit cum sē ab Iacōbō dēceptum esse intellēxit?
- 14. Cūr Rebecca Iacōbō suādet ut fugiat?
- 15. Quid Iacōbus in somnīs vīdit?
- 16. Quō perrēxit Iacōbus postquam ē somnō expergēfactus est?
- 17. Quid apud puteum Iacōbus fēcit?
- 18. Erantne Ēsāus Iacōbō in patriam redeuntī irātus?

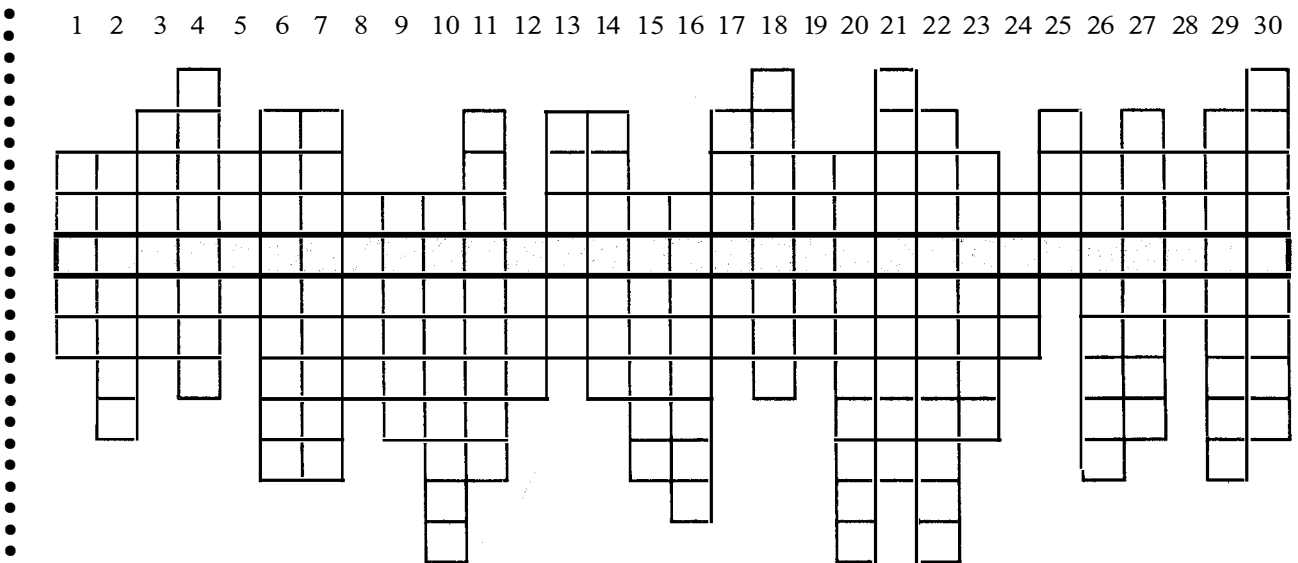
Pēnsūm II

Scrībe verba idem aut contrārium significantia.

• _____ = iūstus et probus	• _____ = nārrāre
• _____ = filiī et eōrum filiī et cēt.	• _____ = resistere, repugnāre
• _____ = prōgeniēs	• _____ = incipere
• _____ = gēns, populus	• _____ = scīscitārī
• _____ = augēre	• _____ = cōspicere
• _____ = senex fierī	• _____ = crassus
• _____ = ideō	• _____ = tangere
• _____ = adulēscēns fierī	• _____ = irātus fierī
• _____ = cūrāre, parāre	• _____ = cibus
• _____ = nōtus	• _____ = cupidē petere, cupere
• _____ = mūnus dare	• _____ = praeferre
• _____ = magnificus	• _____ = celeriter
• _____ = prōcēdere	• _____ = complectī
• _____ = magnus, lātus et altus	• _____ = quamobrem, ergō
• _____ = secundus, fēlīx	• _____ = quī dīligitur, cārus
• _____ = accidere, fierī	• _____ ↔ tollere
• _____ = appellāre, vocāre	• _____ ↔ prīdiē
• _____ = comitārī	• _____ ↔ ēdūcere

Pēnsūm III

Vocābula in fōrmā pōne. Litterae, quae in quadrātis nigriōribus positae erunt, sententiam efficiēt ex sacris librīs prōmptam.

1. Eā Abrāhāmum Deus augēbit.	16. = impiger.
2. = ideō.	17. Duōs attulit Iacōbus Rebeccae postulantī.
3. Super eam Abrāhāmus Isaacum alligāvit.	18. In eā īnsunt sagittae.
4. Eās dedit Eliezer Rebeccae.	19. Ex illā cōnstābat pulmentum quod Ēsāō Iacōbus dedit.
5. = pater patris/mātris.	20. = tangere.
6. < mora.	21. = irātus fierī.
7. ↔ prōspicere.	22. Erat Ēsāi iūs.
8. Inter veprēs haerēbat.	23. Eum supposuit Iacōbus capitī suō.
9. Id comedunt bovēs.	24. Eam exstrūxit Abrāhāmus.
10. Eliezērī parātur.	25. = celeriter.
11. Iter facere = iter _____	26. Quod aliquid nōtum facit.
12. Umerīs gerēbātur ā Rebeccā.	27. Iīs Ēsāus domum implēvit.
13. Eās vīdit Iacōbus in somnīs.	28. = opēs.
14. ↔ lēvis.	29. = properāre.
15. Quī bēstiās persequitur et capit.	30. = statim.

Pēnsūm IV

Verba, quae dēsunt, scrībe.

<ul style="list-style-type: none"> • addūcere • adhibēre • agnōscere • alligāre • amplexārī • antepōnere • aptāre 	<p>Deus cum Abrāhāmō fēcit _____, et prōmīsīt eī eiusque uxōrī, quae _____ erat, filium nāscitūrum esse. Haec audiēns Sāra rīsīt neque Deī verbīs fidem _____. Ūnō vērō post annō filius nātus est quem, cum adolēvisset, Deus _____ iussit, ut Abrāhāmī fidem _____. Cum Isaacus et Abrāhāmus ad locum dēsignātum pervēnissent, pater _____ exstrūxit et, lignīs dispositīs, super _____ filium _____, tamquam _____ sacrificiō Deō</p>
--	--

• aquārī
 • āra
 • ārdēre
 • arripere
 • attrēctāre
 • bona
 • cognāta
 • cōnfestim
 • continēre
 • dēducere
 • dēmittere
 • dēstināre
 • ēsca
 • exanimātus
 • eximius
 • extimēscere
 • faustus
 • festīnāre
 • foedus
 • foenum
 • haedus
 • hostia
 • immolāre
 • inauris
 • indicium
 • indignātiō
 • innīti
 • īnstāre
 • iūrāre
 • lāmenta
 • lapis
 • lēns
 • lēvis
 • mītigāre
 • obviam
 • opīmus
 • palātum
 • partus
 • pellis
 • percontārī
 • pertinēre
 • pilōsus
 • pōtus
 • prīmōgenitus
 • prosperus
 • pulmentum
 • puteus
 • quōcumque

offerendam; gladiō dēnique _____ immolātūrus erat Isaacum, cum subitō angelus, magnō clāmōre dē caelō editō, effēcit ut Abrāhāmus manum _____.

Post aliquot annōs servum suum, nōmine Eliezērem, in Mesopotamiam Abrāhāmus mittit ut inde puellam _____ Isaacō _____, quam iubet splendidīs mūneribus dōnārī. Nesciēbat tamen quō _____ Eliezer cognōsceret puellam; orāvīt igitur Deum ut, quae Isaacō dēstināta esset, sibi petentī _____ daret. Nōndum tālia dīxerat cum Rebecca, virgō _____ pulchritūdine, accessit, _____ umerīs gerēns, quā _____, pōtum dedit Eliezērī postulantī, quī intereā eī _____ prōgressus erat. _____ ille et armillīs _____ (= statim) eam dōnat, quae sine morā eum domum _____ ubi locus ad commorandum parātus eī eiusque camēlīs, ad quōrum _____ plūrimum _____ et paleārum concēditur. Postquam Eliezer grātiās ēgerat Deō quī _____ iter sibi _____, Rebecca parentibus exposuit causam itineris, quod _____. Illī eius postulātiōnī annuentēs dīxērunt opus esse Rebeckae sententiam _____, quae sē cum Eliezēre discēdere velle affirmāvit.

Cum in mātīmōnium eam Isaacus dūxisset, ūnō _____ duo filiī nātī sunt: Ēsāus, quī _____ erat, et Iacōbus, quī vērō _____ erat. Isaacō, quī dēlectābātur _____, cārīor erat Ēsāus, cum bonus esset et strēnuus _____, Rebecca vērō magis placēbat Iacōbus, adulēscēns placidus et _____ mōribus. Diē quādam, cum Isaacus iam caecus esset factus et mortem sibi impendēre sentīret, Ēsāum vocāvit ut eī, quī prior nātū erat, omnia _____ fēlīciaque precārētur postquam comēdisset _____ dē vēnātiōne quod Ēsāum iusserat parāre. Ille – oblītus sē frātī iam vēdidisse iūs _____, eō tempore quō, rediēns rūre exanimātus, ā frātīre postulāverat pulmentum ex _____, quod ille nōn dedit antequam Ēsāus _____ sē suum iūs datūrum esse – _____, ut pater dīxerat, pergīt. Rebecca intereā, quae Isaacum loquentem audīverat, statim iussit Iacōbum sibi duōs _____ afferre, ut _____ cōnficeret Isaacī _____ grātiam, quam ille patrī offerret ante Ēsāum. Hōc enim modō māter volēbat Ēsāo Iacōbum _____. Iacōbus vērō patris _____ valdē timēbat, praecipuē quia sciēbat eum filiōs _____ solēre, ut intellegeret uter esset: Ēsāus pilōsus an Iacōbus lēvis. Māter tamen _____, eīque nē timēret suādēbat, cum bonum cōnsilium ad Isaacum dēcipiendum excōgitāvisset; quō ille, tangēns Iacōbum, cui māter cuiusdam haedī _____, crēderet sē Ēsāum attrēctāre. Omnia ita facta sunt ut māter dīxerat: Isaacus Iacōbum _____ omnia prīmōgenitī _____ eī tribuit.

Paulō post Ēsāus rediit, quī, rē cognitā, domum implēvit _____. Īrā _____, mortem frātī minābātur, cui timēns, māter suāsīt ut fugeret. Sine morā ille profectus est in Mesopotamiam, ubi avunculus

- scālae
- simplex
- sterilis
- struēs
- suscipere
- temptāre
- tribuere
- urna
- ūsus
- vēnārī
- vēnātiō
- vēnātor
-

habitābat. In itinere, quod breve nōn erat, apud quendam locum, _____ capitī suppositō, pernoctāvit. In somnīs tunc _____ vīdit quae, terrae _____, ūsque ad caelum _____, atque Deī angelōs per eās ascendētēs et dēscendentēs; atque audīvit Deum, quī dīcēbat sē auxilium ipsī lātūrum esse _____ perrēxisset.

Ubi in Mesopotamiam pervēnit, propter quendam _____, ex quō gregēs _____ solēbant, cōnstitit ut pāstōrēs, quī ibi erant, interrogāret. Tunc accēdere vīdit Rāchēlem, suam _____, quae ovēs pāscēbat quaeque, cum audīvisset eum Rebeccaē filium esse, statim ad patrem id nūntiātum _____ quī eum _____. Rāchēle in mātirimōnium acceptā, Iacōbus, dīves intereā factus, quamquam frātris īram _____, ā Deō admonitus in patriam rediit, ubi bene est acceptus ā frātre, cuius intereā dolor _____.

TERTIA AETAS

(III) IOSEPHVS

38. Nāscitur Iōsēphus, filius quem Iacōbus prae cēterīs amāvit

Iacōbus habuit duodecim filiōs, inter quōs erat Iōsēphus: hunc pater amābat prae cēterīs, quia senex genuerat eum. Dederat illī togam textam ē filīs variī colōris. Quam ob causam Iōsēphus erat invīsus suīs frātribus, praesertim postquam nārrāverat eīs duplex somnium, quō futūra eius magnitūdō portendēbātur. Ōderant illum tantopere, ut nōn possent cum eō amīcē loquī.

prae cēterīs : magis quam cēterōs

gignere genuisse genitum : māter liberōs
parit, pater gignit
texere -uisse -xtum = ē filīs vestem cōficere
invīsus -a -um ↔ cārus
praesertim = praecipuē
duplex -icis (< duo) = ūnum et alterum
magnitūdō -inis *f* < magnus
portendere = rem futūrā ostendere
tantopere *adv* = tam valdē
amīcē *adv*

39. Iōsēphī somnia

Haec porrō erant Iōsēphī somnia: “Ligābāmus” inquit, “simul manipulōs in agrō. Ecce manipulus meus surgēbat et stābat rēctus; vestrī autem manipulī circumstantēs venerābantur meum. Postea vīdī in somnīs sōlem, lūnam et ūndecim stēllās adōrantēs mē.” Cui frātrēs respondērunt: “Quōrsum spectant ista somnia? Num tū eris rēx noster? Num subiciēmur diciōnī tuae?” Frātrēs igitur invidēbant eī; at pater rem tacitus cōnsīderābat.

porrō : igitur
ligāre = vincīre
manipulus -ī *m*
circum-stāre
venerārī = adōrāre

quōrsum = quem ad finem, ad quid
diciō -ōnis *f*: potestās
cōnsīderāre (rem) = cōgītāre (dē rē)

40. Iōsēphī frātrēs cōnsilium capiunt eius occīdendī

Quādam diē, cum frātrēs Iōsēphī pāscerent gregēs procul, ipse remānserat domī. Iacōbus mīsīt eum ad frātrēs, ut vidēret quōmodo sē habērent. Quī, videntēs Iōsēphum venientem, cōnsilium cēpērunt illiūs occīdendī. “Ecce” inquit, inquit,

cōnsilium capere = cōstituere

Iōsēphus -ī *m*

somniator -ōris *m* = quī in somnīs aliquid videt

sua : eius (: Iōsēphī)

māior/māximus nātū (*abl*) = māior/māximus aetate

fovea -ae *f* = fossa

habere in animō = velle

ex-trahere | reāpse = vēre

dē-dūcere = trahere

mītis -e ↔ ferōx

ubi + *perf* = cum prīmum, postquam

dē-trūdere -sisse -sum = deorsum pellere (magnā vī)

arōma -atis *n* = quod per nāsum dulce sentitur

tingere tīnxisse tīnctum = mergendō ūmidum facere

cilicium -ī *n* = vestis molesta quā animī dolor significātur

cōnsōlātiō -ōnis *f* < cōnsōlārī

sepulcrum -ī *n* = locus ubi homō mortuus terrā aut lapide operitur

Aegyptius -a -um; A. ius -ī *m* < Aegyptus

causā Iōsēphī = Iōsēphī causā

“somniator venit. Occidāmus illum et prōiciāmus in puteum; dīcēmus patrī: ‘fera dēvorāvit Iōsēphum.’ Tunc appārēbit quid sua illī prōsint somnia.”

41. Rūbēn, quī est nātū māximus, frātrēs ā tantō scelere dēterrē cōnātur

Rūbēn, quī erat nātū māximus, dēterrēbat frātrēs ā tantō scelere. “Nōlīte” inquiēbat, “interficere puerum; est enim frāter noster: dīmīttite eum potius in hanc foveam.” Habēbat in animō līberāre Iōsēphum ex eōrum manibus, et illum extrahere ē foveā, atque ad patrem redūcere. Reāpse hīs verbīs dēductī sunt ad mītius cōnsilium.

42. Frātrēs Iōsēphum mercātōribus vēndunt

Ubi Iōsēphus pervēnit ad frātrēs suōs, dētrāxērunt eī togam quā indūtus erat, et dētrūsērunt eum in foveam. Deinde cum cōnsēdissent ad sūmendum cibum, cōspexērunt mercātōrēs quī petēbant Aegyptum cum camēlīs portantibus varia arōmata. Vēnit illīs in mentem Iōsēphum vēndere illīs mercātōribus; quī ēmērunt Iōsēphum vīgintī nummīs argenteīs, eumque dūxērunt in Aegyptum.

43. Ad patrem mittunt togam sanguine tīnctam

Tunc frātrēs Iōsēphī tīnxērunt togam eius in sanguine haedī, quem occiderant, et mīsērunt eam ad patrem cum hīs verbīs: “Invēnimus hanc togam: vidē an toga filiī tuī sit.” Quam cum agnōvisset, pater exclāmāvit: “Toga filiī meī est: fera pessima dēvorāvit Iōsēphum.” Deinde scidit vestem, et induit cilicium.

Omnēs līberī eius convēnērunt ut lēnīrent dolōrem patris. Sed Iacōbus nōluit accipere cōnsōlātiōnem, dīxitque: “Ego dēscendam maerēns cum filiō meō in sepulcrum.”

44. Pūtīphar Aegyptius Iōsēphum emit

Pūtīphar Aegyptius ēmit Iōsēphum ā mercātōribus. Deus autem fāvit Pūtīphārī causā Iōsēphī: omnia eī prosperē

Rūbēn -is *m*, Pūtīphar -āris *m*

Fratres mercatoribus Iosephum vendunt

suc-cēdere = fierī
 benignus -a -um = quī alicui bene vult; *adv* -ē
 prae-ficere = praepōnere
 ad-ministrāre = regere
 familiāris -e < familia; rēs f. = pecūnia
 nūtus -ūs *m* = signum agendī quod datur
 caput movendō | cūram gerere (reī) = cūrāre
 (rem)

con-icere (< cum-) = iacere

īnsignis -e = ēgregius
 pel-licere = allicere
 as-sentīrī + *dat* = idem sentīre (atque); a.
 mulierī : facere quod mulier petit

in-clāmāre : clāmāndō vocāre

crēdulus -a -um = quī facile alicui crēdit

minister -trī *m* = servus

pharaō -ōnis *m* : commūnis titulus rēgum
 Aegyptiōrum
 pincerna -ae *f* = minister pōculī
 pistor -ōris *m* = quī pānem cōnficit
 ob-venīre
 dīvīnitus *adv* = a Deō, dīvīnō modō

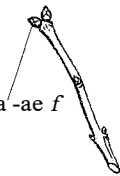
solitus -a -um = quī solet esse; trīstiōrēs s.ō =
 trīstiōrēs quam esse solēbant
 maestitia -ae *f* < maestus

interpretārī -ātum esse = explānāre

sōlīus *gen* < sōlus -a -um (*gen* -īus, *dat* -ī)
 prae-nōscere = nōscere ante

priōris ministrī : ministrī quī pincernīs praeerat

in quiēte : in somnīs
 palmes -itis *m* = vītis rāmus
 paulātim = paulum ac paulum
 (↔ subitō)
 mātūrēscere
 = mātūrus fierī incipere
 ex-primere < ex + premere
 re-stituere = reddere | tē restituet prīstinum
 : tē iterum pincernīs praepōnet
 gradus -ūs *m* : officijūm pūblicum
 prīstinus -a -um = quī antea fuit

succēdēbant. Quam ob rem Iōsēphus benignē habitus est ab
 erō, quī praefēcit eum domuī suae. Iōsēphus ergō admini-
 strābat rem familiārem Pūtiphāris: omnia fīēbant ad nūtum
 eius, nec Pūtiphar ūllīus negōtīi cūram gerēbat.

45. Pūtiphāris uxor Iōsēphum accūsāt, quī in carcerem con- citur

Iōsēphus erat īnsignī et pulchrā faciē: uxor Pūtiphāris eum
 pelliciēbat ad flāgitium. Iōsēphus autem nōlēbat assentīrī im-

probāe mulierī. Quādam diē mulier appre-
 hendit ōram palliī eius, at Iōsēphus relīquit
 pallium in manibus eius, et fūgit. Mulier
 īrāta inclāmāvit servōs et Iōsēphum accū-
 sāvīt apud virum, quī, nimium crēdulus, co-
 niēcīt Iōsēphum in carcerem.

46. Somnia duōrum rēgis ministrōrum quī in carcere cum Iō- sēphō sunt

Erant in eōdem carcere duo ministrī rēgis pharaōnis: alter
 praerat pincernīs, alter pistōribus.

Utrīque obvēnit dīvīnitus somnium eādem nocte. Ad quōs
 cum vēnisset Iōsēphus māne, et animadvertisset eōs trīstiōrēs
 solitō, interrogāvit quaenam esset maestitiae causa. Quī
 respondērunt: “Obvēnit nōbīs somnium, nec quisquam est
 quī illud nōbīs interpretētur.” “Nōnne” inquit Iōsēphus, “Deī
 sōlīus est praenōscere rēs futūrās? Nārrāte mihi somnia vestra.”

47. Iōsēphus priōris ministrī somnium interpretātur

Tum prior sīc exposuit Iōsēphō somnium suum: “Vīdī in
 quiēte vītem in quā erant trēs palmitēs: ea paulātim prōtulit
 gemmās: deinde flōrēs ērūpērunt, ac dēnique ūvae mātū-
 rēscēbant. Ego exprimēbam ūvās in scyphum pharaōnis, eī-
 que porrigēbam.” “Estō bonō animō” inquit Iōsēphus, “post
 trēs diēs pharaō tē restituet in gradum prīs-
 tinum; tē rogō ut memineris meī.”

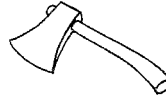

scyphus -ī *m*

48. Iōsēphus alterius ministrī somnium interpretātur

Alter quoque nārrāvit somnium suum Iōsēphō:
 “Gestābam in capite tria canistra, in quibus erant
 canistrum -ī n cibī, quōs pistōrēs solent cōnficere. Ecce autem
 avēs circumvolitābant, et cibōs illōs comedēbant.” Cui Iōsē-
 phus: “Haec est interpretātiō istīus somniī: tria
 canistra sunt trēs diēs, quibus ēlāpsīs, pharaō tē
 feriet secūrī, et affīget ad pālum, ubi avēs
 pāscētur carne tuā.”

secūris -is f

alterius ministrī : ministrī quī pistōribus
 praecerat

gestāre = gerere

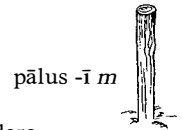
circum-volitāre = volāre circum

interpretātiō -ōnis f < interpretārī
 istīus gen < iste -a -um (gen -īus, dat -ī)
 ē-lābī -lāpsum esse; diēbus ēlāpsīs : postquam
 diēs cōnsūptī erunt
 ferīre = percutere; f. secūrī = capite pūnīre
 af-figere < ad-figere

49. Rēs somnium comprobant

Diē tertiō, quī diēs nātālis pharaōnis erat, splendidum
 convīvium parandum fuit. Tunc rēx meminit ministrōrum
 suōrum, quī erant in carcere. Restituit praefectō pincernārum
 mūnus suum; alterum vērō secūrī percussum suspendit ad
 pālum. Ita rēs somnium comprobāvit.

Tamen praefectus pincernārum oblītus est Iōsēphī, nec
 illīus in sē meritī recordātus est.

pālus -ī m

com-probāre
 = vērū esse ostendere

nātālis -e < nātus

praefectus -ī m = is quī praefectus est
 mūnus -eris n = officium
 sus-pendere -pendisse -pēnsū = figere (in
 locō altō)

meritum -ī n (< merēre) = beneficium, prō
 quō aliquis praemium merētur

50. Pharaōnis somnia

spīca
 -ae f

culmus
 -ī m

Post biennium rēx ipse habuit somnium.
 Vidēbātur sibi adstāre Nīlō flūminī; et ecce
 ēmergēbant dē flūmine septem vaccae pinguēs,
 quae pāscēbantur in palūde. Deinde septem aliae
 vaccae macilentae exiērunt ex eōdem flūmine,
 quae dēvorārunt priōrēs. Pharaō experrēctus
 rūsus dormīvit, et alterum ha-
 buit somnium. Septem spīcae plēnae ēnās-
 cēbantur in ūnō culmō, aliaeque totidem
 exilēs succrēscēbant, et spīcās plēnās cōn-
 sūmēbant.

vacca -ae f

biennium -ī n = duo annī

ad-stāre + dat = stāre prope

pinguis -e (↔ macilentus -a -um) = crassus

palūs -ūdis f = locus ūmidus

dēvorāvērunt | ex-pergīscī -perrēctum esse =
 ē somnō excitārī

ē-nāscī

exilīs -e = gracilis, tenuis
 suc-crēscere (< sub-)

51. Praefectus pincernārum dē Iōsēphō rēgī nārrat

Ubi illūxit, pharaō perturbātus convocāvit omnēs coniectō-
 rēs Aegyptī, et nārrāvit illīs somnium; at nēmō poterat illud
 interpretārī. Tum praefectus pincernārum dīxit rēgī: “Cōnfi-

ubi + perf = cum prīmum, postquam
 il-lūcēscere -ūxisse = lūcere incipere
 coniector -ōris m = vir quī somnia explānat

uterque somniāvimus : u. somniāvit

Hebraeus -a -um; H.us -ī m = Iūdaeus

teor peccātum meum: cum ego et praefectus pistōrum essē-
mus in carcere, uterque somniāvimus eādem nocte. Erat ibi
puer Hebraeus, quī nōbīs sapienter interpretātus est somnia;
rēs enim interpretātiōnem comprobāvit.”

52. Iōsēphus pharaōnis somnia interpretātur

Rēx accessīvit Iōsēphum, eīque nārrāvit utrumque som-
nium. Tum Iōsēphus pharaōnī: “Duplex” inquit, “somnia
ūnam atque eandem rem significat. Septem vaccae pinguēs et
septem spīcae plēnae sunt septem annī ūbertātis mox ventūrae;
septem vērō vaccae macilentae et septem spīcae exīlēs sunt
totidem annī famis, quae ūbertātem secūtūra est. Itaque, rēx,
praefice tōtī Aegyptō virum sapientem et industrium, quī
partem frūgum recondat in horreīs pūblicīs, servetque dīli-
genter in subsidium famis secūtūrae.”

ūbertās -ātis f = cōpia frūgum
ventūrus -a -um *part fut* < venīre

re-condere = repōnere | horreum -ī n = aedifi-
cium ubi frūmentum servātur
subsidium -ī n = auxilium

53. Iōsēphus tōtius Aegyptī praefectus creātur

Rēgī placuit cōnsilium; quārē dīxit Iōsēphō: “Num quis
est in Aegyptō sapientior? Nēmō certē fungētur melius illō
mūnere: ēn tibi trādō cūram rēgnī meī.” Tum dētrāxit ē manū
suā ānulum, et Iōsēphī digitō īnseruit; induit illum veste
pretiōsā, collō torquem aureum circumdedit, eumque in currū
suō secundum collocāvit.

Iōsēphus erat trīgintā annōs nātus, cum summam potes-
tātem ā rēge accēpit.

fungī + *abl* = praestāre + *acc*

īn-serere -uisse -tum; ī. digitō (*dat*) = pōnere
in digitō
torquem collō (*dat*) circumdare = collum
torque c.

torquis -is m

con-gerere (< cum-) = in eundem locum
portāre | egestās -ātis f (↔ ūbertās) = inopia
rērū necessariārū

per-lūstrāre = percurrere

in-gravēscere = gravior/māior fierī

54. Iōsēphus frūmentum congestum recondit quod egestātis tempore vēndat

Iōsēphus perlūstrāvit omnēs Aegyptī regiōnēs, et per
septem annōs ūbertātis congestit māximam frūmentī cōpiam.
Secūta est inopia septem annōrum, et in orbe ūniversō famēs
ingravēscēbat.

Tunc Aegyptiī, quōs premēbat egestās, adiērunt rēgem
postulantēs cibum. Quōs pharaō remittēbat ad Iōsēphum. Hic
autem aperuit horrea, et Aegyptiīs frūmenta vēndidit.

Aegyptiī -ōrum m pl

Iosephus pharaonis somnia interpretatur

PENSA (§ 38-54)

Pēnsūm I

Ad interrogāta respondē.

- 1. Cūr Iōsēphus erat frātribus invīsus?
- 2. Nārrā duplex somnium quō Iōsēphī futūra magnitudō portendēbātur.
- 3. Frāter nātū māximus dissuāsīt cēterīs frātribus ā cōnsiliō Iōsēphī occīdendī. Quid ille habēbat in animō?
- 4. Cum Iōsēphum mercātōribus vēdidissent, quid cēterī Iacōbī filiī fēcērunt?
- 5. Quid vērō fēcīt Iacōbus, nūntiō dē Iōsēphī morte audītō?
- 6. Iōsēphus initiō ā Pūtiphāre benignē erat habitus, sed postea in carcerem est coniectus. Cūr?
- 7. In carcere cum Iōsēphō quī aderant?
- 8. Quid illī Iōsēphō, interrogantī quae esset maestitiae causa, respondērunt?
- 9. Quae fuit Iōsēphī interpretātiō utrīusque somniī?
- 10. Quamdiū Iōsēphus in carcere mānsit?
- 11. Quōmodo inde exiit?
- 12. Quid significant septem vaccae pinguēs et septem macilentae?
- 13. Quod cōnsilium rēx cēpit, postquam Iōsēphī interpretātiōnem audīverat?
- 14. Quibus rēbus Iōsēphum induit et ōrnāvit?

Pēnsūm II

Sententiās cōnsecūtīvās cōnfice.

- *Exemplum:* Ēsāus tam īrātus erat ut (Iacōbum interficere velle)
- Ēsāus tam īrātus erat ut *Iacōbum interficere vellet*
- 1. Iacōbus tantopere Iōsēphum amābat, ut _____
(eum togā ē filiī variī colōris textā dōnāre).
- 2. Cēterī Iacōbī filiī ita Iōsēphō invidēbant, ut _____
(cōnsilium illīus occīdendī capere).
- 3. Rūbēn tam multum Iōsēphum diligēbat, ut _____
(eum cum aliīs frātribus interficere nōn posse).
- 4. Tantis fuit dolor quī prō filiō āmissō Iacōbum cēpit, ut _____
(cilicium induere velle).
- 5. Ita crēdulus fuit Pūtiphar, ut _____
(mulierī mentientī assentīrī et Iōsēphum in carcerem conicere).
- 6. Tam tristēs sunt ministrī in carcere cum Iōsēphō inclūsī, ut _____
(causam ille rogāre tantae maestitiae).
- 7. Tālis fuit somniī interpretātiō, ut _____
(rēs postea factae somnium comprobāre)

- 8. Iōsēphus tam bene pharaōnis somnium interpretātur, ut _____
 (ab illō liberārī)
- 9. Pharaō tantopere Iōsēphum dīligit, ut _____
 (eī rēgnī cūram trādere)

Pēnsūm III

Errāta invenī. XXX verba sunt mūtanda.

• Iacōbus prae cēterīs filiīs Iōsēphum amābat, quia eum senex gignerat. Ille vērō frātribus cārus nōn erat, quod pater eum magis dīligēbat, immō invīsus factus est postquam frātribus duplicem somnium exposuit quō sē ab iīs adōrātūrū esse affīrmābat.

• Cōnsilium igitur carpsērunt eum interficiendī atque in puteum dētrūdendū. Frāter tamen nātus māximus, quī in animō habēbat Iōsēphum liberāre, eōs ad mītius cōnsilium hīs verbīs dēdūxit: “Nōlīte occīdere puerum, sed eum in hāc foveā dīmīttite.” Ita igitur fēcērunt ut Rūbēn dīxerat: prīmum Iōsēphum, veste dētractā, in foveā dētrūsērunt, et deinde eum quibusdam mercātōribus in Aegyptum euntibus vēdērunt. Oportēbat tamen aliquō mendāciō patrem dēcipere; togam igitur Iōsēphī ad eum mīsērunt in sanguine cuiusdam haedī tīncta, quam cum agnōverit, lāmentīs implēvit domum, atque tantō animī dolōre affectus est, ut cōnsōlārī ā filiīs nōn posset.

• Iōsēphum intereā ā mercātōribus ēmerat Pūtiphar, vir Aegyptius, quī eum praefēcit domuae suae. Iōsēphus Pūtiphāris rem familiārem dīligenter administrābat, et ab erō suō benignē habēbātur; uxor vērō illīus, Iōsēphī pulchritūdine capta, eum amāre coepit, quī nōlēbat improbam mulierem assentīrī. Ea ergō Iōsēphum accūsāvit atque effēcit ut in carcerem coniciātur. In carcere cum Iōsēphō duo erant ministrī, quōs cum ille vīderit solitō trīstiōrēs, statim interrogāvit ut maestitiae causam cognōscat. Utrūsq; somniī Iōsēphus interpretātiōnem dedit, quam rēs comprobāvērunt; nam alter ē ministrīs secūrim percussus ad pālum est suspēsus, alter vērō, quam Iōsēphus rogāverat ut suī meminerit, tribus diēbus elāpsibus, in prīstinum gradum est restitūsus. Duōbus post annīs ipse pharaō somnium habuit, quod nēmō interpretārī poterat; minister igitur quī in carcere cum Iōsēphō fuerat tunc cōfessus est sē Iōsēphī, quī rēctam somniī interpretātiōnem dederat, oblīvīscisse. Iōsēphō arcessītō rēx utrumque somnium nārrāvit quō, ut explānāvit Iōsēphus, portendēbātur ūbertās ventūra et egestās eam secūtūrā, quam ne patitūrī essent Aegyptiī, Iōsēphus suāsit ut in horreīs pūblicīs pars frūgum recondita esset. Cōnsilium rēgem placuit, quī nēminem putāvit melius posse hoc mūnus fungī quam ipse Iōsēphus, cui tōtīus rēgnī cūram trādīdit.

Pēnsūm IV

Scrībe verba idem aut contrārium significantia.

• _____ = praecipuē	• _____ = ēgregius
• _____ = tam valdē	• _____ = allicere
• _____ = vincīre	• _____ = explānāre
• _____ = adōrāre	• _____ = reddere
• _____ = quem ad fīnem, ad quid	• _____ = gerere
• _____ = fossa	• _____ = percutere
• _____ = vērē	• _____ = duo annī
• _____ = fierī	• _____ = ē somnō excitārī

• _____	= gracilis, tenuis	_____ ↔ cārus
• _____	= repōnere	_____ ↔ ferōx
• _____	= auxilium	_____ ↔ subitō
• _____	= praestāre	_____ ↔ macilentus
• _____	= officium	_____ ↔ ūbertās
• _____		

Pēnsūm V

Scrībe verbōrum fōrmās.

• _____	_____	genitum
• texere	_____	_____
• dētrūdere	_____	_____
• _____	tīnxisse	_____
• _____	_____	suspēnsūm
• expergīscī	_____	
• _____	illūxisse	
• _____	_____	īnsertum

TERTIA AETAS

(IV) IOSEPHVS

55. Iacōbus filiōs suōs in Aegyptum mittit ad emendam annōnam, sed filium minimum nātū sēcum retinet

Ex aliīs quoque regiōnibus conveniēbātur in Aegyptum ad emendam annōnam. Eādem necessitāte compulsus Iacōbus mīsīt illūc filiōs suōs. Itaque profectī sunt frātrēs Iōsēphī; sed pater retinuit domī nātū minimum, quī vocābātur Beniāmīnus. Timēbat enim nē quid malī eī accideret in itinere.

Beniāmīnus ex eādem mātrem nātus erat quā Iōsēphus, ideōque eī longē cārior erat quam cēterī frātrēs.

56. Iōsēphus frātribus recognītis nōn vult statim indicāre quis ipse sit

Decem frātrēs, ubi in cōspectum Iōsēphī vērunt, eum prōnī venerātī sunt. Agnōvit eōs Iōsēphus, nec ipse est cognitus ab eīs. Nōluit indicāre statim quis esset, sed eōs interrogāvit tamquam aliēnōs: “Unde vērīstis, et quō cōsiliō?” Quī respondērunt: “Profectī sumus ē regiōne Chanaan ut emāmus frūmentum.” “Nōn est ita” inquit Iōsēphus, “sed vērīstis hūc animō hostīlī: vultis explorāre nostrās urbēs et loca Aegyptī parum mūnīta.” At illī: “Minimē” inquit, “nihil malī meditāmur: duodecim frātrēs sumus: minimus retentus est domī ā patre, alius vērō nōn superest.”

annōna -ae *f*: frūmentum

minor/minimus nātū (*abI*) = minor/minimus aetāte

conveniēbātur (*ab iīs*) = (*iī*) conveniēbant
necessitās -ātis *f* < necesse
com-pellere -pulisce -pulsū (< cum-) = cōgere

ideō-que
longē + *comp* = multō

in-dicāre = nōtum facere

prōnus -a -um = iacēns faciē ad solum conversā

hostīlis -e < hostis
ex-plōrāre = rem diligenter aspicere ut
quaerātur quālis sit | mūnītus -a -um = tūtus

meditārī = cōgitāre (*dē*)

superesse = vīvere

Beniāmīnus -ī *m*, Chanaan *indēcl*

obses -idis *m* = homō quī alicui trāditur nē
condiciōnēs rumpantur

angere = cūrā afficere, excruciare

ex-perīrī (rem) = cognōscere quālis sit (rēs)

minimus *nātū*

meritō *adv* = ut meritum est, iūre

poenam luere (reī) = pūnīrī (ob rem)

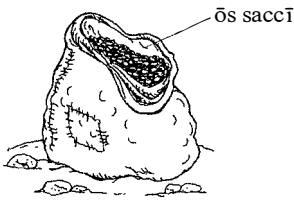
interpretes -etis *m* = vir quī linguās scit atque
sermōnem in alteram linguam vertit

trīticum -ī *n* = frūmentī genus ex quō pānis
albus fit

īn-super = praetereā

cibāria -ōrum *n pl* = cibus

cibāria in viam : c. ad iter necessāria

ut + *perf* = cum prīmum, postquam
gemitus -ūs *m* < *gemere* = querī
orbis -a -um = quī liberōs amīsit

re-cidere (in aliquem) = accidere (alicui)
si quid adversī : si quid adversum, infēlix
superstes -stis = salvus, incolumis; nōn
poterō eī s. vīvere : eō perditō vīvere nōn
poterō | op-primere (< ob + premere); dolōre
opprimī = valdē dolēre

57. Iōsēphus ūnum ex frātribus obsidem retinet, dōnec Beniā- mīnus ad sē adducātur

Illud Iōsēphum angēbat quod Beniāmīnus cum cēterīs nōn
aderat. Quārē dīxit iīs: “Experiar an vērum dīxeritis: maneat
ūnus ex vōbīs obses apud mē, dum adducātur hūc frāter
vester minimus. Cēterī, abīte cum frūmentō.” Tunc coepērunt
inter sē dīcere: “Meritō haec patimur: crūdēlēs fuimus in frā-
trem nostrum, nunc poenam huius sceleris luimus.” Putābant
haec verba nōn intellegī ā Iōsēphō, quia per interpretem cum
iīs loquēbātur.

58. Iōsēphī frātrēs dīmittuntur

Iōsēphus iussit frātrum saccōs implērī trīticō, et pecūniam
quam attulerant repōnī in ōre saccōrum; addidit īnsuper
cibāria in viam. Deinde dīmīsit eōs, praeter Simeōnem, quem
retinuit obsidem.

Itaque profectī sunt frātrēs Iōsēphī, et cum vēnissent ad
patrem, nārrāvērunt eī omnia quae sibi acciderant. Cum ape-
ruissent saccōs, ut effunderent frūmenta, mīrantēs repperē-
runt pecūniam.

59. Iacōbus Beniāmīnum dīmittere nōn vult

Iacōbus, ut audīvit Beniāmīnum arcessī ā praefectō
Aegyptī, cum gemitū questus est: “Orbum mē liberīs fēcistis:
Iōsēphus mortuus est; Simeōn retentus est in Aegyptō;
Beniāmīnum vultis abducere. Haec omnia mala in mē
recidunt: nōn dīmittam Beniāmīnum, nam sī quid eī adversī
acciderit in viā, nōn poterō eī superstes vīvere, sed dolōre
oppressus moriar.”

60. Iacōbī filiū patrī dīcunt sē praefectum Aegyptī sine Beniā- mīnō adīre nōn posse

Postquam cōnsūptī sunt cibī quōs attulerant, Iacōbus
dīxit filiīs suīs: “Proficīsciminī iterum in Aegyptum ut emātis

Simeōn -ōnis *m*

cibōs.” Quī respondērunt: “Nōn possumus adīre praefectum Aegyptī sine Beniāmīnō: ipse enim iussit illum ad sē addūcī.” “Cūr” inquit pater, “mentiōnem fēcistis dē frātre vestrō minimō?” “Ipse” inquit, “nōs interrogāvit an pater vīveret, an alium frātre habērēmus. Respondimus ad ea quae scīscitābātur; nōn potuimus praescīre eum dictūrum esse: ‘addūcite hūc frātre vestrum’.”

prae-scīre = scīre ante

61. Iacōbus tandem eōrum precibus flectitur et Beniāmīnum iīs committit

com-mittere = trādere, crēdere

Tunc Iūdās, ūnus ē filiīs Iacōbī, dīxit patrī: “Committe mihi puerum: ego illum recipiō in fidem meam: ego servābō, ego redūcam illum ad tē; nisi fēcerō, huius rei culpa in mē residēbit. Sī voluissēs eum statim dīmittere, iam secundō hūc rediissēmus.” Tandem victus pater annuit: “Quoniam necesse est” inquit, “proficīscātur Beniāmīnus vōbīscum. Dēferre virō mūnera et duplum pretium, nē forte errore factum sit ut vōbīs redderētur prior pecūnia.”

culpa -ae *f* = causa accūsandī/pūniendīre-sidēre; culpa in mē r. : ego erō in culpā
(: ego pūniar) | secundō *adv* = iterum

dē-ferre

duplus -a -um (< duo) = bis tantus
error -ōris *m* < errāre

62. Iōsēphus iubet lautum convīvium frātribus parārī

lautus -a -um = ōrnātus, magnificus

Nūntiātum est Iōsēphō eōsdem virōs advēnisse, et cum iīs parvulum frātre. Iussit Iōsēphus eōs intrōdūcī domum, et lautum parārī convīvium. Illī porrō metuēbant nē arguerentur dē pecūniā quam in saccīs reppererant: quārē pūrgāvērunt sē apud dispēnsātōrem Iōsēphī. “Iam semel” inquit, “hūc vēnimus: reversī domum, invēnimus pretium frūmentī in saccīs. Nescīmus quōnam cāsū id factum sit; sed eandem pecūniam reportāvimus.” Quibus dispēnsātō ait: “Bonō animō estōte.” Deinde addūxit ad illōs Simeōnem, quī retentus erat.

arguere = accūsāre

pūrgāre = excūsāre

dispēnsātō -ōris *m* = quī dominī negōtia cūrat

(quōnam) cāsū = quō modō forte

re-portāre

63. Frātrēs ad Iōsēphum addūcuntur

Deinde Iōsēphus ingressus est in conclāve, ubi suī eum frātrēs exspectābant, quī eum venerātī sunt offerentēs mūnera. Iōsēphus eōs clēmenter salūtāvit, interrogāvitque:

conclāve -is *n* : locus in domō intrā quattuor mūrōs | ubi suī eum frātrēs : ubi eius frātrēs eumIūdās -ae *m*

“Salvusne est senex ille quem vōs patrem habētis? Vīvitne adhūc?” Quī respondērunt: “Salvus est pater noster, adhūc vīvit.”

Iōsēphus autem, coniectīs in Beniāmīnum oculīs, dīxit: “Iste est frāter vester minimus, quī domī remānserat apud patrem?” Et rūsus: “Deus sit tibi propitius, fili mī.” Et abiit festīnāns, quia commōtus erat animō, et lacrimae ērum-pēbant.

propitius -a -um = favēns

com-movēre -mōvisse -mōtum = permovēre (animum)

occultus -a -um = quī occultātur, latēns; adv -ē

lōtus -a -um (*part* < lavāre) = lautus
re-gredī -gressum esse ↔ prōgredī
continuit sē = sē (: animum suum) retinuit
dis-tribuere -uisse -ūtum = dīvidere

per-agere = perficere, ad finem agere

quod iussus fuerat : quod eum Iōsēphus iusserat

mandātum -ī n = imperium

as-sequī (< ad-)

sēsē in viam dederant : iter facere coeperant
nec-dum = et nōndum

dīcitō! = dīc!
re-pendere = reddere, referre

ad-volāre; advolāvit : celeriter cucurrit
exprobrāre = reprehendere
indignitās -ātis f = factum indignum

dē-prehendere = (inexpectātum) invenīre

istud sceleris = istud scelus

tūte = tū

tantum abest ut = tam multum abest, tam
longē ā nobīs est ut | fūrārī = fūrtum facere
is, apud quem ...

multāre = pūnīre; morte m. = capite pūnīre

64. Iōsēphus dispēnsātōrem iubet scyphum suum argenteum in saccō Beniāmīnī occultē pōnere

Iōsēphus, lōtā faciē, regressus continuit sē, et iussit appōnī cibōs. Tum distribuit ēscam ūnīcuique frātrum suōrum: sed pars Beniāmīnī erat quīnquies tantō māior quam cēterōrum. Perāctō convīviō, Iōsēphus dat negōtium dispēnsātōrī ut saccōs eōrum impleat frūmentō, pecūniam simul repōnat, et īsuper scyphum suum argenteum in saccō Beniāmīnī recon-dat. Ille fēcit dīligenter quod iussus fuerat.

65. Iōsēphus dispēnsātōrī mandāta dat ut frātrēs modo pro-fectōs assequātur

Frātrēs Iōsēphī sēsē in viam dederant, necdum procul ab urbe aberant. Tunc Iōsēphus vocāvit dispēnsātōrem domūs suae, eīque dīxit: “Persequere virōs, et cum eōs assecūtus eris, illīs dīcitō: quārē iniūriam prō beneficiō rependistis? Surripuistis scyphum argenteum quō dominus meus ūtitur: improbē fēcistis.” Dispēnsātōr mandāta Iōsēphī perfēcit: ad eōs cōfestim advolāvit; fūrtum exprobrāvit; reī indignitātem exposuit.

66. Scyphus in Beniāmīnī saccō dēprehenditur

Frātrēs Iōsēphī respondērunt dispēnsātōrī: “Istud sceleris longē ā nobīs aliēnum est: nōs, ut tūte scīs, rettulimus bonā fidē pecūniam repertam in saccīs; tantum abest ut fūrātī sīmus scyphum dominī tuī. Apud quem fūrtum dēprehēsum erit, is morte multētur.”

Continuō dēpōnunt saccōs et aperiunt, quōs ille scrūtātus invēnit scyphum in saccō Beniāmīnī.

scrūtārī -ātum esse = dīligerter aspicere

67. Frātrēs Iōsēphī maerōre oppressī in urbem revertuntur

maeror -ōris *m* < maerēre

Tunc frātrēs Iōsēphī maerōre oppressī revertuntur in urbem. Adductī ad Iōsēphum, sēsē abiēcērunt ad pedēs illius. Quibus ille: “Quōmodo” inquit, “potuistis hoc scelus admittere?”

scelusmittere = s. facere

Iūdās respondit: “Fateor, rēs est manifēsta: nūllam possum excūsātiōnem afferre, nec audēmus petere veniam aut spērāre: nōs omnēs erimus servī tuī.” “Nēquāquam,” ait Iōsēphus, “sed ille apud quem inventus est scyphus erit mihi servus; vōs autem abīte līberī ad patrem vestrum.”

manifēstus -a -um ↔ dubius

ex-cūsātiō -ōnis *f* < excūsāre

nē-quāquam = nūllō modō

68. Iūdās ōrat ut ipse prō Beniāmīnō in servitūtem addicātur

addicere = dare

Tunc Iūdās accēdēns propius ad Iōsēphum: “Tē ōrō,” inquit, “domine mī, ut bonā cum veniā mē audiās: pater ūnicē dīligit puerum; nōlēbat prīmō eum dīmittere: nōn potuī id ab eō impetrāre, nisi postquam spondī eum tūtum ab omnī periculō fore. Sī redierimus ad patrem sine puerō, ille maerōre cōnfectus moriētur. Tē ōrō atque obsecrō, ut sinās puerum abīre, mēque prō eō addicās in servitūtem: ego poenam, quā dignus est, mihi sūmō et exsolvam.”

ūnicē = māximē, mīrum in modum

impetrāre = habēre id quod precibus rogātur
spondere spondisse spōsum = prōmittere
fore = futūrum esse

cōnficī (aliquā rē) = cōnsūmī, invalidus fierī
ob-secrāre = precārī (per Deum/deōs)

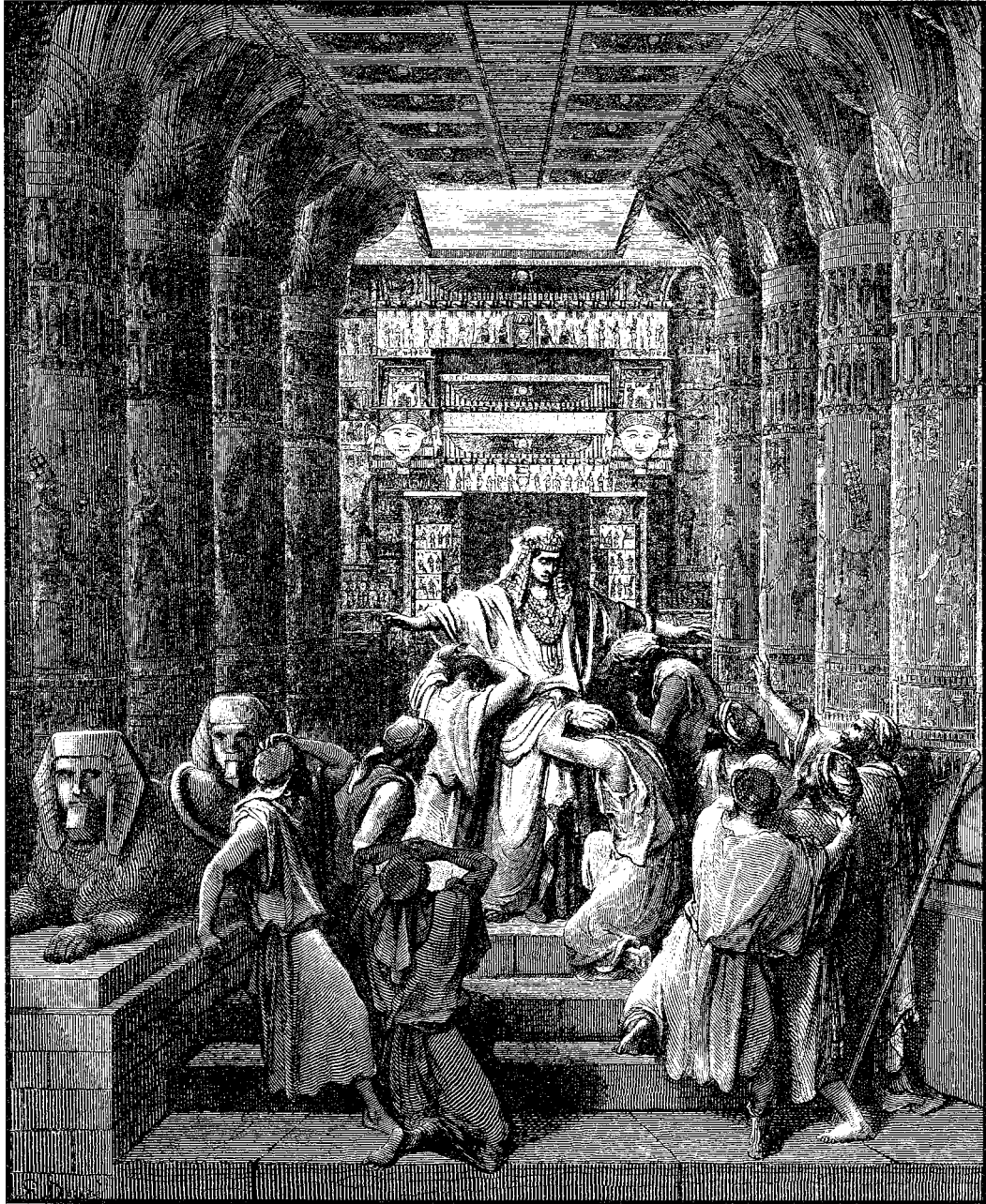
ex-solvere; poenam e. = pūnīrī

69. Iōsēphus frātribus sē nōtum facit

Intereā Iōsēphus continēre sē vix poterat: quārē iussit Aegyptiōs adstantēs recēdere. Tum flēns dīxit magnā vōce: “Ego sum Iōsēphus; vīvitne adhūc pater meus?” Nōn poterant respondere frātrēs eius nimiō timōre perturbātī. Quibus ille amīcē: “Accēdite” inquit, “ad mē: ego sum Iōsēphus, frāter vester, quem vēndidistis mercātōribus euntibus in Aegyptum; nōlīte timēre: Deī prōvidentiā id factum est, ut ego salutī vestrae cōnsulerem.”

prōvidentia -ae *f* < prō-vidēre (= ante vidēre
et cūrāre)

cōn-sulere + *dat* = prōdesse

Iosephus fratribus se notum facit

70. Iosēphus frātrēs hortātur ut cum patre in Aegyptum commigrent

Iosēphus, haec locūtus, frātre suum Beniāmīnum complexus est, eumque lacrimīs cōnspersit.

Deinde cēterōs quoque frātrēs collacrimāns osculātus est. Tum dēmum illī cum eō fidenter locūtī sunt. Quibus Iosēphus: “Īte,” inquit, “properāte ad patrem meum, eīque nūntiāte filiū suū vīvere, et apud pharaōnem plūrimū posse: persuādēte illī ut in Aegyptum cum omnī familiā commigret.”

com-migrāre (< cum-)

cōn-spergere -sisse -sum = aspergere

col-lacrimāre (< cum-)

suū : eius
plūrimū *sup* < multum; p. posse = magnam potestātem habēre
omnī : tōtā

71. Pharaō multa dōna per Iosēphī frātrēs ad Iacōbum mittit

Fāma dē adventū frātrum Iosēphī ad aurēs rēgis pervēnit, quī dedit iīs mūnera perferenda ad patrem cum hīs mandātīs: “Addūcite hūc patrem vestrum et omnem eius familiam, nec multum cūrāte supellectilem vestram, quia omnia quae opus erunt, vōbīs praebitūrus sum, et omnēs opēs Aegyptī vestrae erunt.” Mīsīt quoque currūs ad vehendum senem, et parvulōs, et mulierēs.

adventus -ūs *m* < advenīre

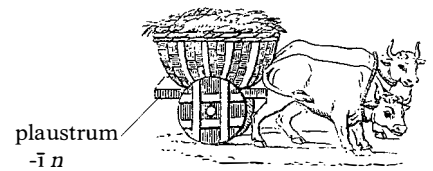
per-ferre

supellex -ectilis *f* = rēs quibus domus ōrnātur (ut lectī, sellae, mēnsae, vāsa, pōcula, cēt.)
quae opus erunt = quibus opus erit
praebere -uisse -itum = dare, offerre

parvulus -a -um = valdē parvus; p.us -ī *m* = infāns | ad vehendōs parvulōs, ad vehendās mulierēs

72. Iosēphī frātrēs eum vīvere patrī nūntiant

Frātrēs Iosēphī festinantēs reversī sunt ad patrem suū, eīque nūntiāvērunt Iosēphum vīvere, et prīncipem esse tōtīus Aegyptī. Ad quem nūntium Iacōbus, quasi ē gravī somnō excitātus, obstupuit, nec prīmum filiīs rem nārrantibus fidem adhibēbat. Sed, postquam vīdit plaustra et dōna sibi ā Iosēphō missa, recēpit animum, et: “Mihi satis est” inquit, “sī vīvit adhūc Iosēphus meus: ībō, et vidēbō eum antequam moriar.”

plaustrum
-ī *n*

ob-stupēscere -puisse = stupēre incipere

adhibere + *acc* = ūtī + *abl*; a. fidem = fidere

73. Iacōbus cum filiīs et nepōtibus profectus Aegyptum petit

Iacōbus profectus cum filiīs et nepōtibus pervēnit in Aegyptum, et praemīsīt Iūdā ad Iosēphum ut eum faceret certiōrem dē adventū suō. Cōnfestim Iosēphus prōcessit obviam patrī: quem ut vīdit, in collum eius īsiluit, et flēns flentem complexus est. Tum Iacōbus: “Satis diū vīxī” inquit, “nunc aequō animō moriar, quoniam cōnspectū tuō fruī mihi licuit, et tē mihi superstitem relinqūō.”

nepōs -ōtis *m* = filius filiī/filiae

(aliquem) dē rē certiōrem facere = (alicui) rem nūntiāre

ut + *perf* = cum prīmum, postquam
Iacōbum flentem

Iacobus cum filiis et nepotibus Aegyptum petit

74. Iōsēphus patrem suum advēnisse pharaōnī nūntiat

Iōsēphus adiit pharaōnem, eīque nūntiāvit patrem suum advēnisse; cōstituit etiam quīnque ē frātribus suīs cōram rēge. Quī eōs interrogāvit quidnam operis habērent: illī respondērunt sē esse pāstōrēs. Tum rēx dīxit Iōsēphō: “Aegyptus in potestāte tuā est: cūrā ut pater et frātrēs tuī in optimō locō habitent; et sī quī sint inter eōs gnāvī et industriī, trāde eīs cūrā pecorum meōrum.”

cōstituit ... cōram rēge : dūxit quīnque frātrēs
ad rēgem
quidnam operis : quod opus

gnāvus -a -um = impiger, dīligēns

75. Iōsēphus patrem suum ad pharaōnem addūcit

Iōsēphus addūxit quoque patrem suum ad pharaōnem, quī, salūtātus ā Iacōbō, percontātus est ab eō quā esset aetāte. Iacōbus respondit rēgī: “Vīxī centum et trīgintā annōs, nec adeptus sum senectūtem beātam avōrum meōrum.” Tum, bene precātus rēgī, discessit ab eō. Iōsēphus autem patrem et frātrēs suōs collocāvit in optimā parte Aegyptī, eīsque omnium rērum abundantiam suppeditāvit.

ad-ipīscī -eptum esse = (rem optandam)
habēre incipere | senectūs -ūtis *f* = aetās
senis | avī -ōrum *m pl* = quī ante nōs vīxērunt

abundantia -ae *f* = magna cōpia
suppeditāre = offerre (rem ūtilem)

76. Iacōbus ā Iōsēphō postulat ut in māiōrum sepulcrō condātur

Iacōbus vīxit septem et decem annōs postquam commigrāverat in Aegyptum. Ubi sēnsit mortem sibi imminēre, arcessītō Iōsēphō dīxit: “Sī mē amās, iūrā tē id facturum esse quod ā tē petam, scīlicet ut nē mē sepeliās in Aegyptō, sed corpus meum trānsferās ex hāc regiōne, et condās in sepulcrō māiōrum meōrum.” Iōsēphus autem: “Faciam” inquit, “quod iubēs, pater.” “Iūrā ergō mihi” ait Iacōbus, “tē certō id factūrum esse.” Iōsēphus iūrāvit in verba patris.

māiōrēs -um *m pl* = avī
con-dere = pōnere (in tūtō locō)

im-minēre + *dat* = impendēre

scīlicet *petam* ut nē mē ... trānsferas : nē mē
sepelias ... sed ut corpus meum trānsferas ...
sepelīre = (hominem mortuum) terrā/lapide
operīre

iūrāre in verba patris : iūrāre verba dīcendō ā
patre antea dicta

77. Iōsēphus duōs filiōs suōs ad patrem addūcit ut iīs bene precētur

Iōsēphus addūxit ad patrem duōs filiōs suōs, Manassem et Ephraīmum; posuit Manassem, quī nātū māior erat, ad dextram senis, Ephraīmum vērō, minōrem, ad sinistram eius. At Iacōbus, decussāns manūs, dextram imposuit Ephraīmō,

minōrem *nātū*

decussāre : littera X fōrmam habet *decussātam*

Manasses -is *m*, Ephraīmus -ī *m*

sinistram autem Manassī, et utrīque simul bene precātus est. Quod Iōsēphus animadvertēns aegrē tulit, et cōnātus est manūs patris commūtāre. At pater restitit, dīxitque Iōsēphō: “Sciō, fili mī, sciō hunc esse māiōrem nātū, et illum minōrem: id prūdēns fēcī.”

Ita Iacōbus Ephraīmum Manassī anteposuit.

78. Iōsēphus praecipit ut pater exstinctus in regiōne Chanaan sepeliātur

Ut vīdit Iōsēphus exstinctum patrem, ruit super eum flēns, et osculātus est eum, lūxitque illum diū.

Deinde praecipit medicīs ut condirent corpus; et ipse cum frātribus, multisque Aegyptiīs patrem dēportāvit in regiōnem Chanaan. Ibi fūnus fēcērunt cum magnō planctū, et sepelivērunt corpus in spēluncā ubi iacēbant Abrāhāmus et Isaacus; reversīque sunt in Aegyptum.

spēlunca -ae f

79. Frātrēs Iōsēphus cōnsōlātur

Post mortem patris timēbant frātrēs Iōsēphī nē ulcīscerētur iniūriam quam accēperat. Mīsērunt igitur ad illum rogantēs nōmine patris ut eam oblīvīscerētur, sibique condōnāret. Quibus Iōsēphus respondit: “Nōn est quod timeātis. Vōs quidem malō in mē animō fēcistis, sed Deus convertit illud in bonum: ego vōs alam et familiās vestrās. Cōnsōlātus est eōs plūrimīs verbīs, et lēniter cum illīs locūtus est.”

80. Iōsēphus moritur

Iōsēphus vīxit annōs centum et decem; cumque esset mortī proximus, convocāvit frātrēs suōs, et illōs admonuit sē brevī moritūrum esse. “Ego” inquit, “iam morior; Deus vōs nōn dēseret, sed erit vōbīs praesidiō, et dēducet vōs aliquandō ex Aegyptō in regiōnem quam patribus nostrīs prōmīsīt. Ōrō vōs atque obtestor ut illūc ossa mea dēportētis.” Deinde placidē obiit. Corpus eius conditum est, et in feretrō positum.

com-mūtāre (< cum-)

prūdēns : prūdenter

prae-cipere -cēpisse -ceptum = faciendum esse dīcere, imperāre | ex-stinguere -īnxisse -īnctum ↔ accendere; pass = perīre, morī

ruere = cadere, sē prōicere

lūgēre lūxisse; lūgēre aliquem = l. ob mortem alicuius

condire corpus = facere ut corpus mortuum arte integrum servētur

dē-portāre

fūnus -eris n; f. facere = corpus mortuum sepelīre

planctus -ūs m < plangere (= pectus pulsāre [ob alicuius mortem], maerēre)

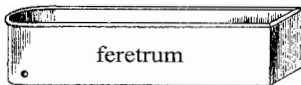
ulcīscī = pūnīre

mīsērunt igitur ad illum nūntiōs rogantēs

con-dōnāre = ignōscere

malō animō

lēniter < lēnis

praesidium -ī n = quod tuētur; praesidiō (dat) esse alicui = aliquem tuērī

ob-testārī = precārī (Deō/diīs testibus)

ossa : corpus mortuum | ob-īre = morī

conditus -a -um < condire

feretrum -ī n = quod corpus mortuum continet

PENSA (§ 55-80)

Pēnsūm I

Coniunge sententiās.

• 1. Iacōbus filiōs in Aegyptum mīsit	•	• Iōsēphus praecēpit.
• 2. Iōsēphus nōluit statim indicāre	•	• ut Aegyptī loca parum mūnīta
• quis ipse esset frātribus,	•	• explōrārent.
• 3. Iōsēphus eōs vēnisse dīxit	•	• quī eum prōnī venerātī sunt.
• 4. Iōsēphum illud angēbat,	•	• ut ipse frātrum salūtī cōsuleret.
• 5. Cum Iōsēphus experīrī vellet an	•	• quod Beniāmīnus cum cēterīs
• vērūm dīxissent,	•	• nōn aderat.
• 6. Iūdās patrem rogat	•	• ad emendam annōnam.
• 7. Apud dispēnsātōrem frātrēs sē	•	• rēx mūnera ad eius patrem mittī
• pūrgāvērunt,	•	• iussit.
• 8. Cum certī essent sē		• dīxērunt morte esse multandum
• Iōsēphī scyphum nōn esse	•	• eum apud quem fūrtum esset
• fūrātōs,		• dēprehēnsūm.
• 9. Iūdās, cui Beniāmīnus erat com-	•	• ut Beniāmīnus sibi
• missus,		• committātur.
• 10. Deī prōvidentiā esse factum af-	•	• Iōsēphus sponndit sē id esse
• fīrmāvit Iōsēphus,		• cūrātūrum.
• 11. Nūntiō dē Iōsēphī frātrum ad-	•	• ōrāvit Iōsēphum ut ipse prō illō
• ventū audītō,	•	• poenam exsolveret.
• 12. Iacōbō postulantī ut in avōrum	•	• nē dē pecūniā arguerentur
• sepulcrō conderētur,	•	• quam in saccīs reppererant.
• 13. Ut pater exstīnctus Chanaan fer-	•	• frātreminimū nātū addūcī
• rētur	•	• iussit.

Pēnsūm II

Interrogā id, quod ad haec respōnsa convenit.

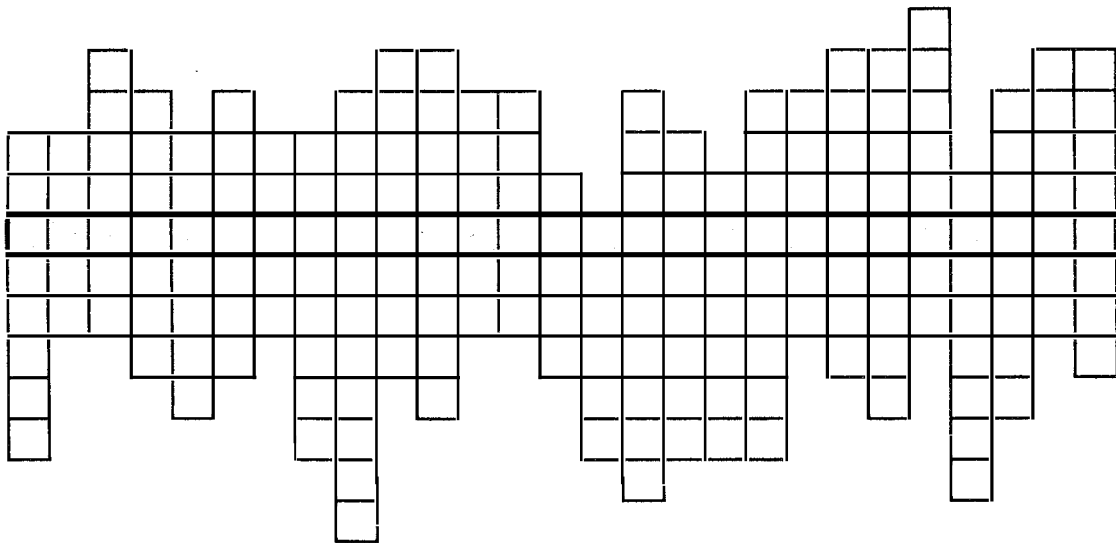
- 1. Ad annōnam emendam.
- 2. Quia ex eādē mātrem nātus erat quā Iōsēphus.
- 3. Dīxit eōs hostīlī animō Aegyptum pefīvisse ut loca parum mūnīta explōrārent.
- 4. Quod Beniāmīnus cum cēterīs frātribus nōn erat.
- 5. Ūnum ex frātribus obsidem retinuit, dōnec Beniāmīnus ad sē addūcerētur.
- 6. Initiō Beniāmīnum pater dīmītere nōluit, sed postea, Iūdā hortante, cēterōrum filiōrum postulātiōnī annuit.
- 7. Quia animō commōtus erat et lacrimae ex oculīs ērumpēbant.
- 8. Dispēnsātōrī Iōsēphus imperāvit ut eōrum saccōs frūmentō impleret et īnsuper scyphum suum argenteum ī Beniāmīnī saccō reconderet.
- 9. Fūrtō exprobrātō, frātrēs ī urbem revertuntur.

- 10. Iūdās ōrāvit Iōsēphum ut ipse prō Beniāmīnō in servitūtem addicerētur.
- 11. Cum Iōsēphus sē nōtum fēcisset, frātrēs prīmum timōre sunt perturbātī, et postea cum eō amīcē sunt collocūtī.
- 12. Postquam plaustra vīdit, Iacōbus fidem adhibuit filiīs rem nārrantibus.
- 13. Iacōbus dīxit sē centum et trīgintā annōs nātum esse.
- 14. Ā Iōsēphō postulat ut in māiōrum sepulcrō condātur.
- 15. Ephraīmum Manassī anteposuit.

Pēsum III

Vocābula in fōrmā pōne. Litterae, quae in quadrātīs nigriōribus positae erunt, sententiam efficiēt ex sacrīs librīs prōmptam.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27

- 1. = nōtum facere.
- 2. Hōc modō Iōsēphī frātrēs eum venerātī sunt.
- 3. Inter frātrēs erat Beniāmīnus aetāte.
- 4. = tūtus.
- 5. Ad eam emendam Iacōbus filiōs in Aegyptum mīsīt.
- 6. = praetereā.
- 7. Tālis fuit Simeōn apud Iōsēphum.
- 8. = cōgitāre (dē).
- 9. Per eum Iōsēphus cum frātribus loquēbātur.
- 10. Accidere (alicui) = (in aliquem) _____
- 11. < ob + premere.
- 12. Tāle fuit convīvium quod Iōsēphus parārī iussit.
- 13. = et nōndum.
- 14. Part < lavāre.
- 15. < maerēre.
- 16. Tāle erat Beniāmīnī scelus.
- 17. Illud perfēcit dispēnsātor.
- 18. = (capite) pūnīre.
- 19. = prōdesse.
- 20. = fūrtum facere.
- 21. = dare, offerre.
- 22. < excūsāre.
- 23. = aetās senis.
- 24. = rēs quibus domus ōrnātur.
- 25. In eā Iacōbus est sepultus.
- 26. = facere ut corpus mortuum arte integrum servētur.
- 27. = quō corpus mortuum continētur.

Pēnsūm IV

Ubi verba crassiōribus litterīs scrīpta vidēs, pōne alia vocābula (singula aut iūncta) idem significantia, quae in indice sunt.

Cavē tamen: nam cum verba in sententiā mūtāveris, fierī poterit ut alia quoque vocābula, ut syntaxis postulat, sint mūtanda.

- arguere
- assentīrī
- biennium
- comprobāre
- congerere
- conicere
- cōnsilium capere
- cūram gerere
- dētrūdere
- diciō
- duplex
- egestās
- exilis
- extrahere
- ferīre (secūrī)
- fovea
- fungī
- in animō habēre
- īnserere
- īnsignis
- interpretārī
- invīsus
- ligāre
- meditārī
- minister
- mītīgāre
- officium
- pellicere
- pinguis
- prae cēterīs
- praeficere
- reāpse
- recondere
- restituere
- senectūs
- suspendere
- tantopere
- tingere
- ūbertās
- venerārī

Iacōbō duodecim fuērunt filiī, inter quōs Iōsēphus erat, quem pater **senex** genuerat. Pater eum **magis quam cēterōs** liberōs diligēbat, frātrēs vērō eum **tam valdē** oderant ut vix possent cum eō, quī **ūnum et alterum** somnium nārrāre solēbat, hūmānē agere. Haec erant eius somnia: “Simul **vinciēbāmus**” dīcēbat Iōsēphus, “manipulōs in agrō. Meus tamen manipulus surgēbat et rēctus stābat, vestrī autem manipulī, quī circum stābant, meum **adōrābant**. Mē adōrābant etiam sōl, lūna et ūndecim stēllae, quās vīdī in alterō somniō.” Frātrēs, quibus Iōsēphus iam **cārus nōn erat**, cum tālia audīvissent, coepērunt eum reprehendere dīcentēs ‘sē numquam in eius **potestāte** futūrōs esse’. Pater tamen rem tacitus **cōnsīderābat**.

Quādam diē frātribus gregēs pāscentibus in mentem vēnit audāx Iōsēphī occīdendī cōnsilium, quod, nisi Rūbēn restitisset, **vērē** fēcissent. Ille enim, cum **vellet** Iōsēphum servāre, frātribus suāsīt ut eum in **fossam** quandam, quae ibi erat, **pellerent**, unde postea, cēterīs absentibus, ipse **ēdūceret**. **Cōstituērunt** tamen Iōsēphum in foveā inclūsū quibusdam mercātōribus vēndere Aegyptum petentibus, atque patrem dēcipere eius togam ostendendō sanguine cuiusdam haedī **ūmidam factam**. Quī, cum eam vīdisset, cilicium induit atque animī dolōre affectus est quī **lēnīrī** nōn poterat.

Iōsēphus intereā ā Putiphāre ēemptus est, virō Aegyptiō, quī eum **praeposuit** domū suae ut rem familiārem **cūrāret**. Uxor autem Pūtiphāris Iōsēphī **ēgregiā** pulchritūdine ita capta est ut eum ad dominī fidem fallendam **alliceret**; quod cum facere Iōsēphus nōlisset, statim improba illa fēmina eum apud virum suum **accūsāvit** effēcitque ut in carcerem **iacerētur**. Ibi Iōsēphus duōs rēgis **servōs** convēnit, quōrum alter pincerna, alter vērō pistor erat. Uterque trīstior solitō vidēbātur, quod somnium habuerat difficile intellēctū. Iōsēphus autem interpretātiōnem dedit, quam postea rēs **vēram esse ostendērunt**, nam ex illīs alterum in prīstinum gradum **reddī**, alterum vērō **capite pūnīrī** et pālō **figī** rēx iussit, ut Iōsēphus dīxerat.

Duōbus post **annīs** ipse pharaō somnium habuit quō vīdit septem vaccās macilentās dēvorāre septem vaccās **crassās**, et septem spīcās **tenuēs** in eōdem culmō ēnātās cōnsūmere septem spīcās plēnās. Cum nēmō ex coniectōribus somnium **explānāre** posset, Iōsēphus est accessītus quī utrumque somnium idem significāre dīxit, id est magnam **frūgum cōpiam** mox ventūram, et magnam **rērum necessāriārum inopiam** eam septem post annōs secūtūram. Tunc rēgī quid esset faciendum postulanti, Iōsēphus suāsīt ut partem frūgum **repōneret** in publicīs horreīs in subsidium famis futūrae, atque ut aliquem invenīret hominem quī **mūnus** frūmentī **in eundem locum portandī** ac dīli-

genter servandī **praestāret**. Quae cum audīvisset pharaō, sē **idem** atque eum **sentire** affirmāvit, atque ānulō in Iōsēphī digitō **positō** eiusque collō torque circumdatō, nūllum hominem posse hoc officium melius cūrāre quam ipsum Iōsēphum dīxit.

Pēnsium V

Ubi verba crassiōribus litterīs scrīpta vidēs, pōne alia vocābula (singula aut iūncta) idem significantia, quae in indice sunt.

Cavē tamen: nam cum verba in sententiā mūtāveris, fierī poterit ut alia quoque vocābula, ut syntaxis postulat, sint mūtanda.

addicere
adipiscī
admittere
angere
annōna
arguere
certiōrem facere
cibāria
collacrimāre
commigrāre
committere
commovēre
compellere
cōnspargere
cōnsulere
dēprehendere
distribuere
experīri
exprobrāre
exsolvere
(poenam)
fidem adhibēre
fore
fūnus (facere)
fūrārī
gnāvus
imminēre
indicāre
īnsuper
lautus
longē
māiōrēs
mandātum
manifestus
meritō

Sīc igitur factum est ut Iōsēphus dīxerat. Septem annōs ūbertātis secūtī sunt totidem annī inopiae quibus multī hominēs, neque tantum Aegyptiī, necessitāte **coactī** Iōsēphum adiērunt annōnam emendī causā. Inter eōs hominēs etiam Iōsēphī frātrēs fuērunt quī, cum eum convēnissent neque agnōvissent, **faciē ad solum conversā** eum adōrāvērunt. Iōsēphus tamen frātribus cōnspectīs sē statim **nōtum facere** nōluit, coepitque eōs interrogāre dē itineris causā; quī respondērunt sē duodecim frātrēs esse ē regiōne Chanaan profectōs ad **frūmentum** emendum. Cum autem id Iōsēphus ‘vērū esse sē nōn crēdere’ dīxisset, dē eōrum familiā frātrēs, quōs hostilī animō vēnisse affirmābat, percontātus est ut plūra scīret. Illī igitur dīxērunt sē nihil malī meditārī atque sine duōbus frātribus vēnisse, quōrum alter nōn iam **vivēbat**, alter vērō, quī patrī **multō** cārīor erat, domī mānserat. Hīs audītīs Iōsēphus **excruciābātur** quod frāter minimus nātū cum cēterīs nōn aderat, atque modum excōgitābat quō eum ad sē addūcī posset. Sīc ergō locūtus est: “**Vidēbō** an vērū dīxeritis: ūnō vestrum obside retentō, hūc addūcātur frāter minimus.” Hōc **imperio** acceptō frātrēs – quōrum saccōs Iōsēphus implērī occultē iusserat **cibō** et pecūniā ab iīs allātā – trīstēs abiērunt dīcentēs sē **iūre** ita **pūnīrī** ob malum quō Iōsēphum affēcerant.

In patriam **reversī** omnia patrī nārrāvērunt quī initiō Beniāmīnum dīmittere nōluit, deinde vērō, necessitāte frūmentī iterum emendī compulsus, eum **trādīdit** cūstōdiendum Iūdae, ūnī ex filiīs, **imperāvīt**que ut duplum pretium Iōsēphō afferrētur addītīs **praetereā** mūneribus.

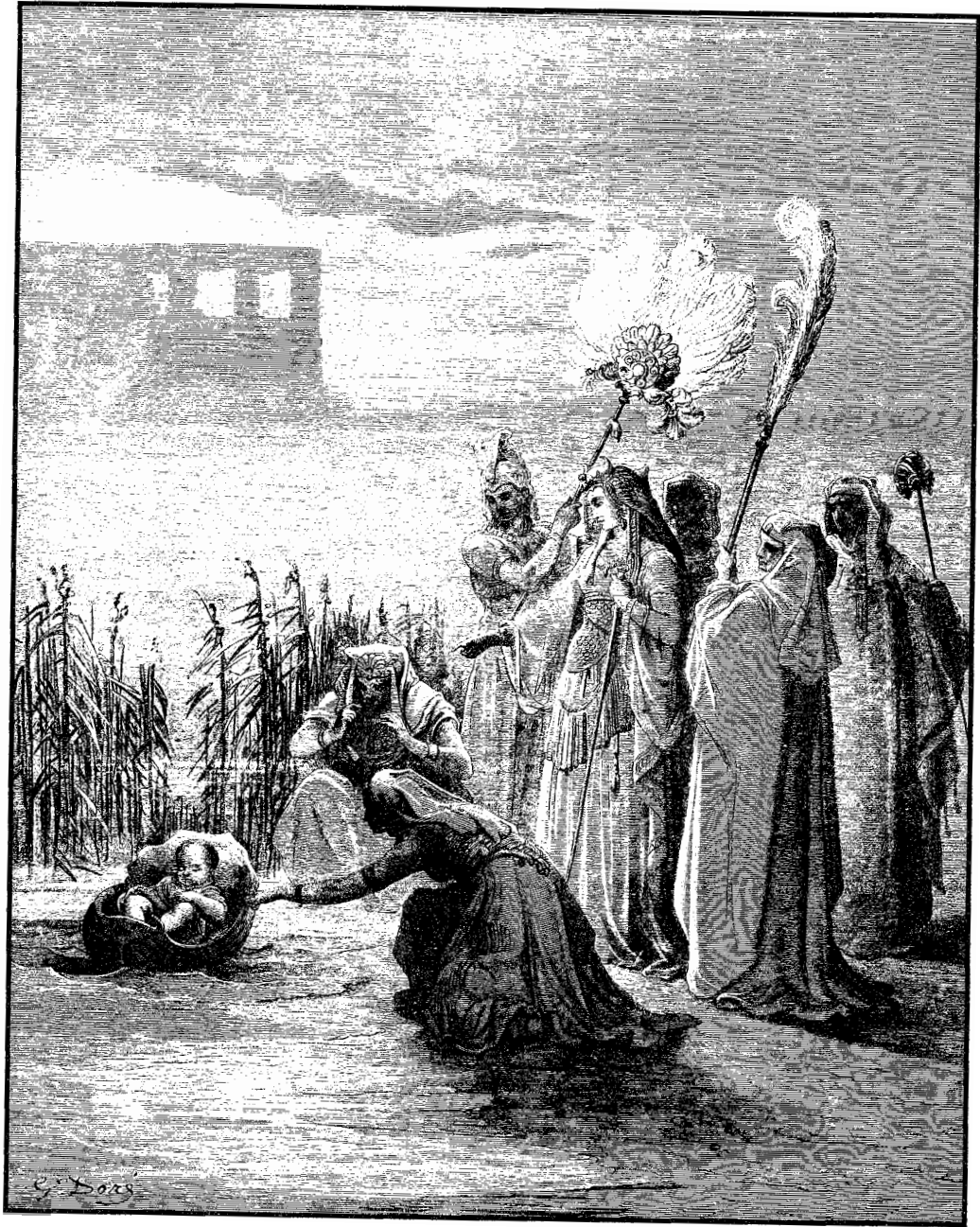
Cum Beniāmīnō igitur profectī in Aegyptum pervēnērunt ubi, nē dē fūrtō **accūsārentur**, cum pecūniā in saccīs repperissent, statim apud dispēnsātōrem sē **excūsāvērunt** dīcentēs sē nescīre **quō modō forte** id esset factum. Ille, ā Iōsēphō admonitus, frāterem retentum ad eōs comitātur atque omnēs in conclāve addūcit ubi convīvium **magnificum** erat parātum. Ibi Iōsēphus – quī iam anteā frātrēs convēnerat atque breve tantum tempus interrogāverat, cum animō **permōtus** lacrimīsque ērumpentibus abīre esset coactus – cibōs appōnī iussit quōs ipse frātribus **dīvīsīt**. Convīviō **perfectō** illī sēsē in viam dederant laetī, sed **nōndum** procul ab urbe erant cum dispēnsātor, Iōsēphī mandātō oboediēs, ad eōs pervēnit fūrtī **reprehendēdī** causā. Nam

• multāre
 • nēquāquam
 • necdum
 • obsecrāre
 • obstupēscere
 • opprimere
 • (maerōre)
 • peragere
 • poenam luere
 • praebere
 • praecipere
 • prōnus
 • pūrgāre
 • quōnam cāsū
 • recidere (in
 • aliquem)
 • regredī
 • rependere
 • scrūtārī
 • spondere
 • superesse
 • suppeditāre

cum dīlīgenter saccōs **aspiceret**, Iōsēphī scyphum **inexpectātum in-**
vēnit quod Beniāmīnus – capite ob hanc rem **pūniendus** – **surrupuisse**
 vidēbātur. Frūstrā frātrēs sē dēfendere sunt cōnātī affirmantēs sē, quī
 pecūniam in saccīs repertam reportāvissent, iniūriam prō beneficiō
reddere nōn potuisse. Illīs tamen, **valdē dolentibus** quod sibi hoc malī
accidisset, verba nōn multum prōfuērunt et in urbem redeundum fuit.
 Ibi frātrēs abiectī ad pedēs Iōsēphī mīrantis eōs tantum sceleris **fē-**
cisse, veniamque dēspērāntēs, cum rēs **nōn** sit **dubia**, sē omnēs eius
 servōs **futūrōs esse** dīcunt. Iōsēphus vērō id **nūllō modō** fierī posse re-
 spondit, atque iubet eum servum fierī, apud quem fūrtum erat dēpre-
 hēnsū. Tunc igitur Iūdās, cui Beniāmīnus erat commissus, propius
 accēdit et “Tē orō atque **precor**” inquit, “ut mē eius locō in servitūtem
dēs, et puerum līberum dīmīttās quem ego hūc dūcere potuī dumtaxat
 postquam patrī **prōmiseram** eum ab omnī perīculō tūtum fore. Faciās,
 mī domine, ut ipse prō eō **pūniar**.” Tandem Iōsēphus, quī sē continēre
 vix potest, sīc exclāmat: “Iōsēphus, Iōsēphus ego sum quem mer-
 cātōribus vēdidistis. Nōlīte timēre! Deī prōvidentiā id factum est, ut
 salutī vestrae **prōdessem**.” Omnēsque **lacrimāns** complexus est.

Inde frātrēs, Iōsēphō hortante ut cum patre et tōtā familiā in Ae-
 gyptum **migrārent**, ad Iacōbum rediērunt quī prīmum, rē audītā,
stupuit neque iīs nārrantibus **cōnfisus est**, postea vērō, mūneribus et
 plaustrīs cōnspectīs, crēdidit et in Aegyptum īre cōstituit ubi pharaō
 ipse iīs multa **datūrus erat**.

Cum igitur Iacōbum advenientem vīdisset, obviam patrī Iōsēphus
 est prōgressus et eum lacrimantem lacrimīs ipse **aspersit**. Pharaōnī
 postea **nūntiāvit** patrem suum advēnisse, quī benignē eum recēpit et
 rērum omnium abundantiam Iacōbō – quī hōc modō senectūtem beā-
 tam **avōrum** suōrum **habere** potuit – eiusque filiīs **impigrīs obtulit**.
 Nōluit tamen ille, quī mortem sibi **impēdēre** sentiēbat, in Aegyptō **se-**
pelīrī; Iōsēphō itaque arcessītō praecēpit ut iūrāret sē eum in māiōrum
 sepulchrō conditūrum esse; quod ille spondit iūrāvitque.

Moises ab aquis servatur

QVARTA AETAS

(I) FVGA EX AEGYPTO: MOISES ET IOSVE

81. Post Iōsēphī mortem Hebraeōs Aegyptiū persequuntur

Interea posterī Iacōbī, seu Hebraei, numerō auctī sunt. Imīrum in modum, et eōrum multitudō crēscēns in diēs metum incutiēbat Aegyptiīs. Rēx novus soliō potītus est, quī Iōsēphum nōn vīderat, nec merita eius recordābātur. Is igitur, ut Hebraeōs opprimeret, prīmum dūrīs illōs labōribus cōnficiēbat, deinde ēdīxit etiam ut parvulī eōrum recēns nātī in flūmen prōicerentur.

82. Nāscitur Moīsēs

Mulier Hebraea peperit fīlium, quem, cum vidēret fōrmōsum, voluit servāre. Quārē abscondit eum tribus mēnsibus; sed cum nōn posset eum diūtius occultāre, sūmpsit fiscellam, quam linīvit bitūmine ac pice; deinde posuit intus īnfāntulum, et exposuit eum inter harundinēs rīpae flūminis. Habēbat sēcum ūnam comitem sorōrem puerī, quam iussit stāre procul, ut ēventum reī explorāret.

fiscella -ae f

83. Pharaōnis filia infantis miserita ab aquīs eum servat

Mox filia pharaōnis vēnit ad flūmen, ut ablueret corpus. Prōspexit fiscellam in harundinibus haerentem, mīsique illūc ūnam ē famulābus suīs. Apertā fiscellā, cernēns parvulum

Moīsēs -is m, Iosūe -ae m, Hebraei -ōrum m pl

in diēs : cotīdiē
in-cutere; eīs metum incutiēbat : faciēbat ut ī metuerent | solium -ī n = magna rēgis sella (: rēgis imperium)
potīrī -ītum esse (rē) = rem suam facere

cōnficere = afficere, premere

ē-dīcere = pūblicē imperāre
recēns adv = nūper

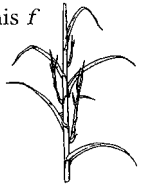

pix

tribus mēnsibus : per trēs mēnsēs

bitūmen -inis n, pix picis f = māteriae niger-rimae, quibus lignum linītur servandī causā
īnfantulus -ī m = parvus īnfāns

harundō -inis f

ēventus -ūs m (< ē-venīre)
= quod ēvenit, fortūna

miserērī -seritum esse + gen = miser esse (ob alicuius malam fortūnam)

ab-luere = lavāre

haerēre = fīxus esse, movērī nōn posse

famula -ae f (dat/abl pl -ābus) = ancilla

vāgientem, miserita est illius: “Iste est” inquit, “ūnus ex infantibus Hebraeorum.” Tunc soror pueri accēdēs: “Vīsne” ait, “ut arcessam mulierem Hebraeam, quae nūtriat parvulum?” et tunc vocāvit mātrem. Cui fīlia pharaōnis puerum alendum dedit prōmissā mercēde. Itaque māter nūtrivit puerum, et adultum reddidit fīliae pharaōnis, quae illum adoptāvit, et nōmināvit Moysē, id est ‘servātum ab aquīs’.

84. Moysēs Aegyptiorum rēgem impium adit et ab eō postulat ut Hebraeos līberos dīmittat

Moysēs iam senex, iubente Deō, adiit pharaōnem, eīque praecēpit nōmine Deī, ut dīmitteret Hebraeos. Rēx impius renuit pārēre mandātis Deī. Moysēs, ut pharaōnis pertināciam vinceret, multa et stupenda ēdidit prōdigia, quae vocantur ‘plāgae Aegypti’. Cum nihilōminus pharaō in sententiā perstāret, Deus interfēcit prīmōgenitum eius fīlium, et omnēs prīmōgenitōs Aegyptiorum. Tandem, metū victus, rēx pārui, deditque Hebraeis discēdendī facultātem.

85. Hebraei ex Aegyptō proficiscuntur

Profecti sunt Hebraei ex Aegyptō ad sescenta mīlia virōrum, praeter parvulōs et prōmiscuum vulgus. Illis ēgredientibus praeībat columna nūbis interdiū, et columna ignis noctū, quae esset dux viae; nec umquam per quadrāgintā annōs defuit illa columna. Post paucōs diēs multitudō Hebraeorum pervēnit ad lītus maris Rubri, ibique castra posuit.

86. Moysēs dextram in mare prōtendendō aquās dīvidit

Brevi rēgem paenituit, quod tot mīlia hominum dīmīssisset, et, collēctō ingentī exercitū, eōs persecūtus est. Hebraei, cum vīdissent ex unā parte sē marī interclūsōs esse, ex alterā parte instāre pharaōnem cum omnibus cōpiīs, magnō timōre correpti sunt. Tunc Deus Moysi: “Prōtende” inquit, “dextram tuam in mare, et dīvide aquās, ut illae Hebraeis gradientibus iter siccum praebeant.”

nūtrire = alere

adultus -a -um < adulēscēns
ad-optāre = suum fīlium facere

im-pius -a -um = scelestus, quī Deum nōn verētur

re-nuere -uisse = capite movendō negāre
pertinācia -ae *f* < *pertināx* (= quī alterī nōn cēdit) | stupendus -a -um < stupēre
prōdigium -ī *n* = rēs mīrābilis contrā nātūram facta | plāga -ae *f*: vulnus
nihilōminus = tamen | per-stāre = firmē stāre;
in sententiā *p.* : sententiam non mūtāre

facultās -ātis *f* = potestās

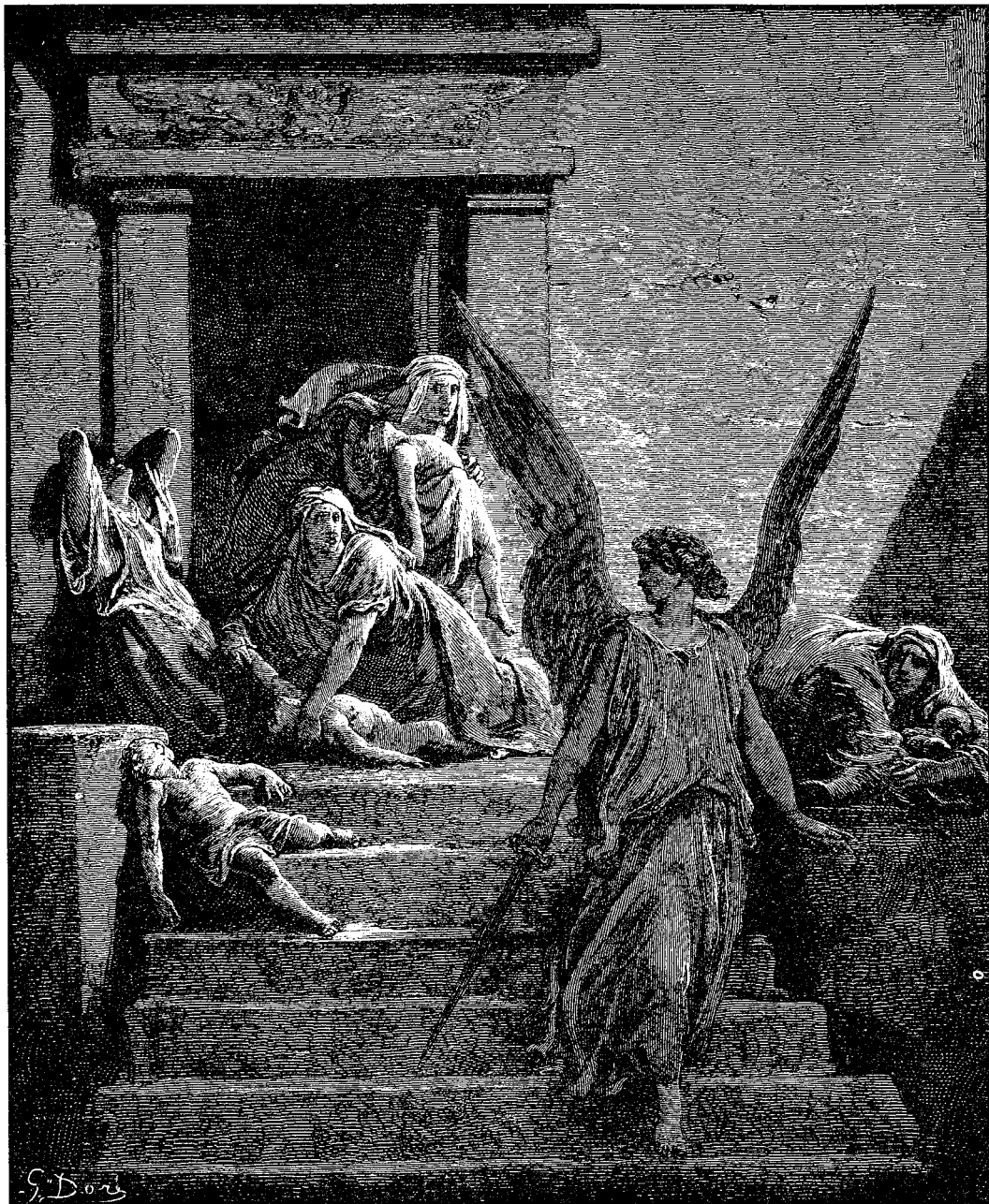
ad sescenta mīlia = circā sescenta mīlia
prōmiscuus -a -um = mixtus; *p.* um vulgus =
īnfīmus populus | vulgus -ī *n* = populus
prae-īre + *dat*
inter-diū ↔ noctū *adv* (= nocte)

prō-tendere = extendere

paenitēre -uisse; rēgem paenituit quod ...
= rēx doluit quod ...
col-ligere -lēgisse -lēctum ↔ spargere

inter-clūdere -clūsisse -clūsum = claudendō
prohibēre
cōpia -ārum *f pl* = mīlitēs

cor-ripere -uisse -reptum = celeriter rapere;
afficere
gradī gressum esse (< gradus) = ambulāre,
prōgredi

Aegyptiorum primogeniti interficiuntur

Moises tabulas legum ferens ex monte Sina descendit

87. Hebraei ingrediuntur in mare siccum

Fecit Moyses quod iusserat Deus: cum teneret manum extensam super mare, aquae divisae sunt, et intumescens hinc et inde pendebant. Flavit etiam ventus vehemens, quo exsiccatus est alveus. Tunc Hebraei ingressi sunt in mare siccum: erat enim aqua tanquam murus a dextra eorum et laeva. Rex quoque Aegyptius, Hebraeos gradientes insecutus, non dubitavit mare, qua patebat, ingredi cum universo exercitu.

in-tumescere = turgidus fieri

hinc et inde = ex una et altera parte
pendere = supra stare
ex-siccare = siccum facere
alveus -i m = spatium inter ripas

a laeva

in-sequi -secutum esse = persequi
qua adv = qua via, ubi

88. Pharaonis exercitus aquis fluentibus submergitur

Cum Aegyptii progredierentur in medio mari, Dominus subvertit eorum currus et deiicit equites. Metu percussii Aegyptii coeperunt fugere; at Deus dixit Moysi: "Extende rursus dextram in mare, ut aquae revertantur in locum suum." Paruit Moyses, et statim aquae fluentes obruerunt Aegyptios, et eorum currus, et equites. Delatus est universus exercitus pharaonis in mediis fluctibus, nec unus quidem nuntius tantae cladis superfuit. Sic Deus liberavit Hebraeos ab iniusta servitute Aegyptiorum.

re-fluere

sub-vertere

de-icere -iēcisse -iectum (< de + iacere)
per-cellere -culisse -culsum = percutere (animum), perturbare

ob-ruere -uisse -utum = operire; opprimere

delere = perdere

clades -is f = caedes

89. Deus Habraeos in solitudine errantes nutrit

Hebraei, traiecit mare Rubro, diu peragraverunt vastam solitudinem. Deerat panis; at Deus ipse eos aluit: e caelo per annos quadraginta cecidit cibus, quem appellaverunt 'manna'. Inerat huic cibo gustus similiae cum melle mixtae. Interdum etiam defuit aqua: at, iubente Deo, Moyses percutiebat rupem virga, et continuo erumpebant fontes aquae dulcis.

solitudo -inis f (< solus) = locus solus/desertus

tra-icere = transire

per-agrere = errare per | peragraverunt
vastus -a -um = ingens et deserta

manna n *indēcl* | in-esse + dat = inesse in
simila -ae f: ex frumento in minimas partes
fractio fit *simila*

rupes -is f = saxum

90. Deus inter tonitrua et fulgura trepidum populum leges dat

Mense tertio, postquam Hebraei egressi sunt ex Aegypto, pervenerunt ad montem Sinam. Ibi Deus dedit iis legem cum apparatu terrifico. Coeperunt exaudiri tonitrua, micare

tonitrus, pl tonitrua -um n

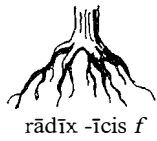
trepidus -a -um = timidus, terribilis

ap-paratus -us m < ap-parare (= parare)

terrificus -a -um = terrrens

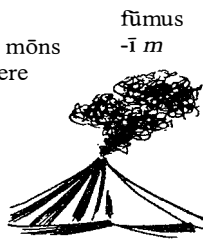
micare = subito moveri ac lucere

Sina -ae f

dēnsus -a -um ↔ tenuis
 clangor -ōris *m* = strepitus
 per-strepere < strepitus

rādīx montis = īnfimus mōns
 fūmāre = fūmum ēmittere

fulgura: nūbēs dēnsa operiēbat montem, et clangor buccinae vehementius perstrepēbat. Stābat populus prae metū trepidus ad rādīcēs montis fūmantis. Deus autem in monte loquēbātur ē mediā nūbe inter fulgura et tonitrua.

(verba) prōferre = dīcere

porrō = deinde, praetereā

ūsurpāre + *acc* = ūtī + *abl*
 temere *adv* = temerāriō modō
 sabbatum -ī *n* = diēs ōtiōsus quō Deus adō-
 rātur
 adulterāre = fidem coniugis fallere
 testimōnium -ī *n* = quod testis affīrmat
 proximus -ī *m*
 con-cupīscere = valdē cupere
 alterīus *hominis*

foederis *cum Deō factī*

cortīna -ae *f* = parvum vēlum

sapientia -ae *f* < sapiēns

ad-mīrābilis -e < ad-mīrārī

suc-cēdere -cessisse -cessum = in locum
 alicuius sequī

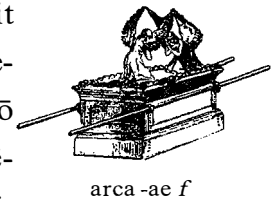
vadum -ī *n* (↔ altum) = aqua humilis

91. Verba quae prōtulit Deus

Haec porrō sunt verba, quae prōtulit Deus: “Ego sum Dominus, quī ēdūxī vōs ē servitūte Aegyptiōrum. Nōn erunt vōbīs diī aliēnī: ego ūnus Deus, et nōn est alius praeter mē. Nōn ūsurpābitis nōmen Deī vestrī temere et sine causā. Sabbatō nūllum opus faciētis. Colite patrem vestrum et mātrem vestram. Nōn occīdētis, nōn adulterābitis, nōn faciētis fūrtum; nōn dīcētis falsum testimōnium adversus proximum vestrum; nōn concupīscētis rem alterīus.”

92. Cōnficiuntur tabernāculum et arca foederis. Moritur Moīsēs

Moīsēs ā Deō monitus cōnficī iussit tabernāculum ex pellibus et cortīnīs pretiōsissimīs, īnsuper arcam foederis aurō pūrō vestītam, in quā reposuit tabulās lēgis dīvīnae. Cum iam in cōnspectū haberet terram ā Deō prōmissam, mortuus est vir sapientiā et cēterīs virtūtibus plānē admīrābilis. Lūxit eum populus diēbus trīgintā. Successit in locum Moīsēs Iosūe, quem ipse prius dēsignāverat.

93. Hebraeī flūmen Iordānem pedibus trāciunt

Ut Hebraeī in terram prōmissam intrōdūcerentur, Iordānis erat trāciendus, nec erat iīs nāvium cōpia, nec vadum praebēbat amnis tunc plēnō alveō fluēns. Deus vēnit iīs

Iordānis -is *m*

auxiliō: Iosūe iussit praeferrī arcam foederis et populum sequī. Appropinquante arcā, aquae, quae supernē dēfluēbant, stetērunt īnstār mūrī; quae autem īnfrā, dēscendērunt, et alveum siccum relīquērunt.

auxiliō (*dat*) = ad auxilium
 supernē *adv* < super
 dē-fluere = deorsum fluere
 īnstar + *gen* = sicut: ī. mūrī = sicut mūrūs
 īnfrā (*adv*) dēfluēbant

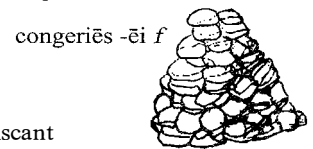
94. Iosūe monumentum ērigit ad perpetuam factī memoriam

Hebraei incēdēbant per ārentem alveum, dōnec rīpam oppositam attingerent. Tum reversae sunt aquae in locum prīstinum; Iosūe vērō duodecim lapidēs ē mediō amne sublātōs ērēxit, ut essent perenne reī monumentum. Dīxit Hebraeīs: “Sī quandō vōs interrogāverint filiī vestrī, quōrsūm spectet ista lapidum congeriēs, respondēbitis: ‘Siccō pede trāiēcimus Iordānem istum: idcircō positī sunt lapidēs ad sempiternam factī memoriam, ut discant quanta sit Deī potentia’.”

monumentum -ī *n* < monēre: m.um reī = quod monet dē rē

in-cēdere = prōcēdere | ārēre = siccus esse
 op-positus -a -um = contrā (*adv*) positus
 attingere = tangere

perennis -e, sempiternus -a -um = perpetuus
 sī quandō = sī aliquandō

congeriēs -ēi *f*

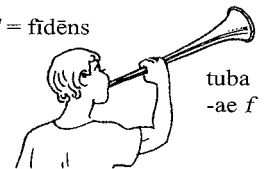
ut *hominēs* discant

potentia -ae *f* = potestās

95. Iosūe dīvīnō auxiliō frētus urbem, nōmine Ierichō, sacerdotibus tubīs canentibus capit

Erat in hīs locīs urbs validissimīs mūrīs ac turribus mūnīta, nōmine Ierichō, quae nec expugnārī, nec obsidērī facile poterat. Iosūe dīvīnō auxiliō frētus, nōn armīs aut vīribus urbem aggressus est. Arcam circumferrī iussit circā mūrōs, sacerdotēsque antecēdere, et tubā canere. Cum arca septiēs circumlāta esset, mūrī et turrēs īlicō corruērunt. Tunc urbs capta et dīrepta est.

frētus -a -um + *abl* = fidēns

tuba -ae *f*

ob-sidēre = exercitū circumdare

turris -is *f*

ag-gredī -gressum esse = oppugnāre
 circum-ferre
 ante-cēdere ↔ sequī

septiēs = 7x
 īlicō (< in + locō) = statim
 cor-ruere -uisse (< cum-) = cadere (in locō)
 dī-ripere -uisse -reptum (< rapere); urbem d.
 = ex urbe dīvitiās ēripere

96. Iosūe sōlem cōsistere iubet

Rēgēs Chanaan, coniūctīs vīribus, prōgressī sunt adversus Hebraeōs. At Deus dīxit Iosūae: “Nē timeās eōs: tua erit victōria.” Iosūe igitur magnō impetū illōs adortus est, quī, subitā formīdine correptī, fūgērunt. Tunc in eōs cecidit grandō lapidea, et multōs interfēcit. Cum autem diēs in vesperum inclīnāret, rē nōndum cōfectā, Iosūe iussit sōlem cōsistere, et vērē stetit sōl, et diem prōdūxit, dōnec dēlētus esset hostium exercitus.

grandō -inis *f*

nē timeās! = nōlī timēre!

ad-orīrī -ortum esse = oppugnāre

formīdō -inis *f* = timor magnus

lapideus -a -um = ex lapidibus factus

in-clīnāre = vertī; diēs in vesperum i. = nox
 fierī incipere | cōfectā : perfectā
 prō-dūcere = longiōrem facere

Ierichō *indēcl*

sēdēs -is *f* = locus ubi aliquis habitat
dēstināre = statuere

dē-vincere = plānē vincere

tribus -ūs *f* (*dat/abl pl* -ūbus) = hominum
grex; Hebraei in duodecim tribūs dīvidēban-
tur | dēlāta est : trādita est

iūdex -icis *m* = quī inter cīvēs iūs dīcit
ē-minēre -uisse = melior cēterīs, ēgregius
esse; ēminuēre = ēminuērunt, -ēre = -ērunt

peccāre = prāvē facere

dē-stituere -uisse -ūtum = dēserere

superāre = vincere

im-plōrāre = plōrandō ōrāre

97. Hebraeīs in sēde dēstinātā collocātīs, Iosūe moritur

Iosūe, dēvictīs omnibus Palestīnae populīs, Hebraeōs in sēde dēstinātā collocāvit, agrōs et oppida capta singulīs tribūbus dīvīsīt, et mortuus est. Deinde summa potestās dēlāta est ad iūdicēs, inter quōs ēminuēre Gedeōn, Samsōn et Samuēl. Varia deinceps fuit Hebraeōrum fortūna prō variīs eōrum mōribus: iī saepe in Deum peccāvērunt; tunc dīvīnō praesidiō dēstitūtī ab hostibus superābantur; quotiēs ad Deum conversī eius auxilium implōrāvērunt, plācātus Deus eōs līberāvit.

Palestīna -ae *f*, Gedeōn -ōnis *m*, Samsōn -ōnis *m*, Samuēl -is *m*

PENSA (§ 81-97)

Pēsum I

Coniunge sententiās.

• 1. Rēx novus quī potītus erat soliō	•	• Iosūe facile dīripere potuit.
• 2. Fiscellam in harundinibus	•	• urbis mūrī et turrēs īlicō
• haerentem	•	• corruērunt.
• 3. Moisi, quī senectūtem adeptus	•	• Deus eius prīmōgenitum
• erat,	•	• interfēcit.
• 4. Pharaōne nōlente Hebraeōs	•	• Deus praecēpit ut ex Aegyptō
• dīmittere,	•	• Hebraeōs ēdūceret.
• 5. Cum pharaō in sententiā perstāret,	•	• Deus aquīs refluentibus obruit.
• 6. Hebraeīs ex Aegyptō	•	• ut in terram prōmissam
• ēgredientibus,	•	• Hebraeī intrōdūcerentur.
• 7. Cum Hebraeī vīdissent sē ex	•	• ēdixit ut Hebraeōrum parvulī
• utrāque parte esse interclūsōs,	•	• in flūmen prōicerentur.
• 8. Dextrā in mare extentā,	•	• pharaōnis filia repperit.
• 9. Aegyptiōs, quī Hebraeōs in alveō	•	• Moises multa et stupenda
• gradientēs īsequēbantur,	•	• ēdidit prōdigia.
• 10. Eō tempore quō in vāstā	•	• Deus lēgēs iīs dedit cum
• sōlitūdine Hebraeī peragrābant,	•	• apparātū terrificō.
• 11. Ut tabulae lēgis dīvīnae	•	• Iosūe duodecim lapidēs ē
• servārentur,	•	• mediō amne sublātōs ērēxit.
• 12. Iordānis erat trāciendus	•	• magnō timōre correptī sunt.
• 13. Arcā appropinquante aquae mūrī	•	• Moises arcam cōnficī iussit
• īstar stetērunt	•	• aurō vestītam.
• 14. Cum Hebraeīs per alveum	•	• facile rīpam oppositam
• ārentem incēdere licēret,	•	• attingere potuērunt.
• 15. Ut perenne reī monumentum	•	• ut rēgēs Chanaan superāre
• esset,	•	• posset.
• 16. Auxiliō dīvīnō frētus, urbem	•	• Iosūe agrōs singulīs tribūbus
• Ierichō	•	• distribuit.
• 17. Sacerdōtibus arcae	•	• Moises effēcit ut aquae
• antecēdentibus et tubā	•	• intumēscentēs ex utrāque
• canentibus,	•	• parte pendērent.
• 18. Iosūe sōlem cōnsistere et diem	•	• interdiū columna nūbis, noctū
• prōdūcere iussit,	•	• columna ignis praeībat.
• 19. Hebraeīs in sēde dēstinātā	•	• et alveum siccum
• collocātīs,	•	• relīquērunt.

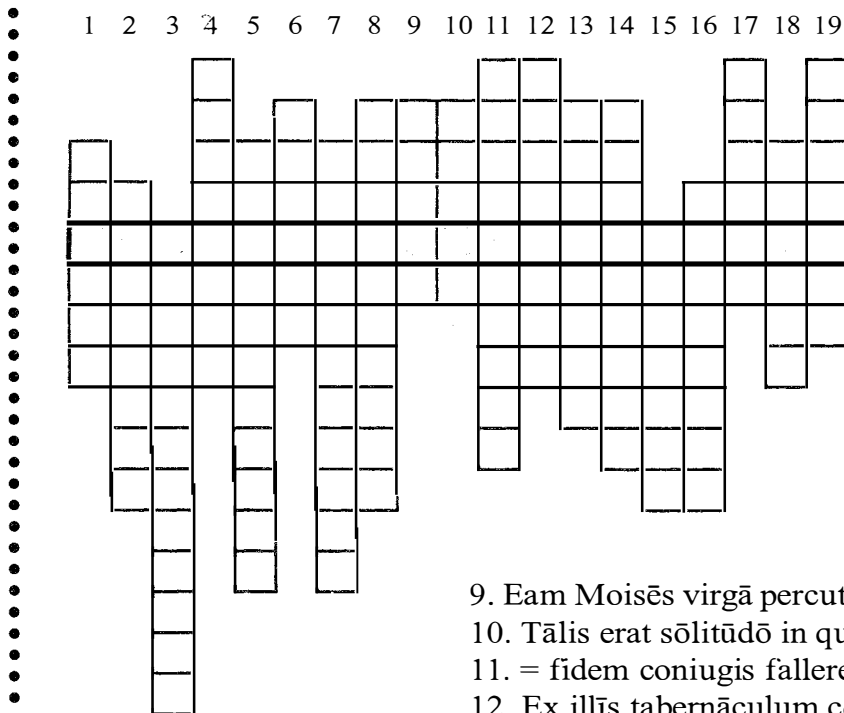
Pēnsūm II

Ad interrogāta respondē.

- 1. Cūr Moīsēs est inter harundinēs rīpae flūminis expositus?
- 2. Quid pharaōnis filia fēcit postquam ad flūmen vēnerat ut corpus ablueret?
- 3. Quid significat nōmen *Moīsēs*?
- 4. Cūr Moīsēs multa et stupenda ēdidit prōdigia?
- 5. Quandō pharaō dedit Hebraeīs discēdendī facultātem?
- 6. Quid Hebraeīs ex Aegyptō ēgredientibus praeībat?
- 7. Cūr postea pharaō Hebraeōs persecūtus est?
- 8. Quōmodo Hebraeī Aegyptiōs īnsequentēs fugere potuērunt?
- 9. Quid in vāstā sōlitūdine Moīsēs facere solēbat ut Hebraeī bibere possent?
- 10. Quōmodo Deus Moīsī lēgēs dedit?
- 11. Quae fuērunt lēgēs ā Deō datae?
- 12. Quōmodo potuērunt Hebraeī sine nāvibus Iordānem trāicere?
- 13. Postquam Iordānem trāiēcērant, quid Iosūe fēcit? Cūr?
- 14. Quibus modīs Iosūe nōn solum urbem Ierichō dīripere, sed etiam rēgēs Chanaan supere potuit?

Pēnsūm III

Vocābula in fōrmā pōne. Litterae, quae in quadrātīs nigriōribus positae erunt, sententiam efficiēt ex sacris librīs prōmptam.

1. Ā pharaōnis filiā est missa ut vidēret quid in harundinibus haerēret.
2. In eā Moīsēs īnfantulus est positus.
3. In hīs fiscella haerēbat.
4. Ēdidit Moīsēs ut pharaōnis pertināciam vinceret.
5. = tamen.
6. Ventō est exsiccātus.
7. Ad eam vincendam Moīsēs prōdigia ēdidit.
8. In eā diū Hebraeī peragrāvērunt.

9. Eam Moīsēs virgā percutiēbat ut aquam Hebraeī habērent.
10. Tālis erat sōlitūdō in quā Hebraeī peragrāvērunt.
11. = fidem coniugis fallere.
12. Ex illīs tabernāculum cōfectum erat.
13. Diēs ōtiōsus quō Deus ab Hebraeīs adōrātur.

14. Moīsēs eā virtūte admīrābilis fuit.
15. = fīxus esse.
16. = potestās.
17. Lapidaea erat quae cecidit dē caelō.
18. In eās Hebraeī dīvidēbantur.
19. = melior cēterīs esse.

Pēnsūm IV

Scrībe verba idem aut contrārium significantia.

• _____ = pūblicē imperāre	_____ = claudendō prohibēre
• _____ = lavāre	_____ = prōcēdere
• _____ = alere	_____ = sempiternus
• _____ = tamen	_____ = fīdēns
• _____ = mīlitēs	_____ = oppugnāre (I)
• _____ = siccum facere	_____ = oppugnāre (II)
• _____ = caedēs	_____ = statim
• _____ = ingēns et dēsertus	_____ = timor magnus
• _____ = timidus, territus	_____ ↔ noctū
• _____ = strepitus	_____ ↔ spargere
• _____ = ūtī	_____ ↔ tenuis
• _____ = deorsum fluere	_____ ↔ sequī

Pēnsūm V

Scrībe verbōrum fōrmās.

• miserērī _____
• renuere _____
• _____ collēctum
• _____ corripuisse _____
• gradī _____
• paenitēre _____
• _____ perculisse _____
• _____ obrutum
• succēdere _____
• _____ corruisse
• dīripere _____
• _____ ēminuisse

Pēnsūm VI

Verba, quae dēsunt, scrībe.

• abluere	Hebraeōrum multitudō in diēs crēscēns metum Aegyptiīs _____, quōrum novus rēx, quī soliō _____, cum merita Iōsēphī nōn recordārētur, _____ ut Hebraeōrum parvulī in flū- men prōicerentur. Quaedam vērō mulier Hebraea ut filiū suū ser- vāret eum in _____ positum inter _____ rīpae flūminis exposuit, spērāns aliquem eum inventūrum esse. Nōn multō post, pharaōnis filia ad flūmen vēnit ut corpus _____. Ea, cum vīdis- set fiscellam in harundinibus _____ ūnam ex _____ illūc mīsit, quae īfantulum repperit vāgientem, cuius _____ pharaō- nis filia, quae eum igitur _____ dedit cuidam mulierī Hebraeae,
• adoptāre	
• adulterāre	
• alveus	
• clādēs	
• concupīscere	
• cōpia	
• ēdīcere	
• exsiccāre	
• famula	

• fiscella
 • gradī
 • haerēre
 • harundō
 • incutere
 • micāre
 • miserēri
 • nihilōminus
 • nūtrire
 • obruere
 • paenitēre
 • perstāre
 • perstreperere
 • plāga
 • potīri
 • prōdigium
 • prōferre
 • prōtendere
 • refluere
 • sōlitūdō
 • stupendus
 • succēdere
 • temere
 • testimōnium
 • trāicere
 • ūsurpāre

prōmissā mercēde, ut postea ipsa eum _____. Sic in Aegyptō
 Moisés adultus factus est. Cum vērō senex iam esset, Deus eī
 praecēpit ut Hebraeōs ex Aegyptō ēdūceret. Moisés igitur pharaōnem
 adiit eumque hortātus est ut Hebraeōs abire sineret; quod autem cum
 vīdisset eum facere nōlle, multa et _____ ēdidit _____,
 quae _____ Aegyptī vocantur. Pharaōnis _____ pertinā-
 cia tanta fuit ut ā Moise vincī nōn posset; ille enim in sententiā suā
 _____ dōnec Deus eius filium prīmōgenitum et omnēs prīmō-
 genitōs Aegyptiōrum interfēcit.

Paulō tamen postquam Hebraeī profectī erant, pharaōnem
 _____ quod tam multōs hominēs dīmīssisset, et cum omnibus
 _____ eōs persecūtus est; quī neque prōgredi neque regredi
 poterant, et ob pharaōnis exercitum et ob mare Rubrum, quod
 _____ iīs erat sine nāvibus. Tunc igitur Moisés, Deō oboediēns,
 aquās dīvīsit dextram in mare _____ et pedibus trānsiit,
 _____ ventō _____. Aegyptiōrum rēx Hebraeōs in alveō
 _____ īnsecūtus est, sed, postquam illī ex marī exiērunt,
 Moisés, dextrā extētā, aquās quae pendēbant _____ iussit et
 Aegyptiōs omnēs _____. Nē ūnus quidem nūntius tantae
 _____ superfuit.

Diū tamen in vāstā _____ Hebraeīs peragrandum fuit. Hōc
 tempore apud montem Sīnam ā Deō lēgēs accēpērunt, quae hae
 fuērunt: “Nōlīte nōmen Deī vestrī _____; colite
 parentēs vestrōs; nōlīte _____; nōlīte fūrārī; nōlīte falsum
 _____ dīcere; nōlīte rem alterīus _____.” Haec verba
 _____ Deus inter fulmina, quae _____, et clangōrem buc-
 cinae, quae vehementer _____.

Post Moisis mortem, in eius locum _____ Iosūe, quī He-
 braeōs in terram ā Deō prōmissam dūxit.

QVARTA AETAS

(II) IVDICES CREANTVR: GEDEON, SAMSON, SAMVEL

98. Duplicī mīrāculō cōfirmātus Gedeōn Deī mandātīs oboedit

Hebraei ā Madiānītīs vexātī opem ā Deō petīvērunt: Deus Hillōrum precēs audīvit. Angelus adstitit Gedeōnī: “Dominus tēcum” inquit, “vir fortissime.” Respondit Gedeōn: “Sī Deus nōbīscum est, cūr dūrā premimur servitūte?” Ait angelus: “Macte animō! Līberābis populum tuum ā servitūte Madiānītārum.” Nōlēbat prīmō Gedeōn tantum onus suscipere, sed duplicī mīrāculō cōfirmātus nōn abnuī.

mīrāculum -ī *n* = rēs mīrābilis
cōn-firmāre = (animum) validum/fortem facere

vexāre = malō afficere
opem -is -e *acc gen abl f* = auxilium

Dominus (: Deus) tēcum *est*

macte animō! = age! Bonum animum habeās!

onus -eris *n* = quod portātur | sus-cipere
-cēpisse -ceptum = capere et sustinēre
ab-nuere -uisse = renuere, negāre

99. Cum trecentīs mīlitibus Gedeōn adversus Madiānītās prō- greditur

Gedeōn, contractō exercitū, profectus est cum duōbus et trīgintā mīlibus hominum, et castra castrīs hostium contulit. Erat porrō īnfīnīta multitudō in exercitū Madiānītārum, nam cum iīs rēx Amālēcītārum sē coniūxerat. Tamen Deus dīxit Gedeōnī: “Nōn opus est tibi tot mīlibus hominum: dīmissīs cēterīs, retinē tantum trecentōs virōs, nē victōriam suae virtūtī tribuant, sed potentiae dīvīnae.”

con-trahere = in eundem locum agere

castra ... contulit : sua castra contra hostium
castrā posuit | cōn-ferre (< cum-)
īn-fīnītus -a -um = sine fīne, māximus

100. Gedeōn Madiānītās superat

Gedeōn trecentōs virōs in trēs partēs dīvīsīt, deditque illīs tubās et lagoenās, in quibus erant lampadēs accēnsae. Hī,

lagoena -ae *f*

lampas -adis *f*

Madiānītae -ārum *m pl*, Amālēcītae -ārum *m pl*

clangere = clangōrēs ēmittere

col-lidere < con + laedere

sonitus -ūs *m* = sonus

dī-lābī = in variās partēs lābī (: auferere)
(in sē) in-vicem : alter in alterum
trucīdāre = occīdere; trucīdāvērunt

com-prehendere -disse -ēnsūm = vī capere
necī dare = interficere

in-crēdibilis -e = vix crēdendus, mīrus
rōbur -oris *n* = vīs

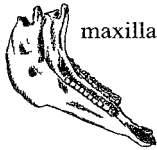
af-fligere = malīs afficere
ultor -ōris *m* = quī ulcīscitur, quī pūnīt

prae-dīcere = dīcere ante
eam paritūram esse (< parere)
vindicāre = ulcīscī; in lībertātem v. = liberāre
ē-nīti -nīsum/-nīxum esse = parere
in-dere -didisse -ditum = dare
in-tōnsus -a -um = cultrō nōn sectus
coma -ae *f* = capillus
sīcera -ae *f* = pōtiō quā hōmo facile ēbrius fit
obvius -a -um = quī obviam it, quī occurrit

in-commodum -ī *n* = rēs molesta

vulpēs -is *f*

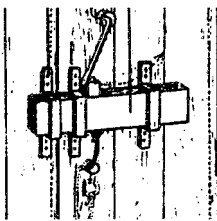

maxilla -ae *f*

messis -is *f* (< metere) = frūgēs
incendium -ī *n* = ignis quō domus/ager
cōnsūmītur | seges -etis *f* = frūmentum
metendum | ex-ūrere -ussisse -ustum = ūrere
nec *Samsōn* dēstitit

vinculum -ī *n* = id quō aliquis vincītur, catēna
cōn-stringere -inxisse -ictum = vincīre
tēlum -ī *n* = instrūmentum quō hostēs percu-
tiuntur | cāsus -ūs *m* : fortūna
mīlle hostium : mīlle hostēs
prō-sternere = humī prōicere (: interficere)

sera -ae *f*

pernoctātūrus esse
occāsio -ōnis *f* =
tempus idōneum | captāre = capere cōnārī
ob-serāre = serā claudere

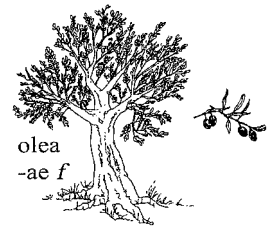
mediā nocte, ingressī castra hostium, coepērunt tubīs clan-
gere, et collīdere inter sē lagoenās. Madiānītae, audītō tubā-
rum sonitū et vīsīs lampadibus, turbātī sunt, et turpī fugā, quō
quisque potuit, dīlāpsī sunt. Dēnique gladiōs in sē invicem
convertērunt, et mūtuā caede sē trucīdārunt. Gedeōn hostium
rēgēs persecūtus est, et comprehēnsōs necī dedit.

101. Nāscitur Samsōn, homō incrēdibilī corporis rōbore

Cum Hebraeī in potestāte essent Philistaeōrum, et ab illīs
affligerentur, nātus est Samsōn, futūrus ultor hostium. Huius
māter diū sterilis fuerat, sed eī angelus Dominī appāruit,
praedīxitque eam paritūram fīlium, quī cīvēs suōs in līber-
tātem aliquandō vindicāret. Ēnīxa puerum, nōmen Samsōnis
eī indidit. Puer crēvit: intōnsam habuit comam, nec vīnum,
nec sīceram bibit; incrēdibilī fuit corporis rōbore: obvium
leōnem manū interfēcit.

102. Samsōn hostēs variīs incommodīs vexat

Samsōn adultus Philistaeōs multīs
affēcit clādibus: cēpit trecentās vulpēs,
quārum caudīs accēnsās lampadēs alli-
gāvit, et in hostium agrōs immīsit. Tunc
forte messis mātūra erat: ita facile incen-
dium fuit. Omnēs segetēs, vīneae et oleae exustae sunt; nec
inimīcam gentem variīs incommodīs vexāre dēstitit. Trādītus
Philistaeīs rūpit vincula, quibus cōnstrictus erat, et arreptā
maxillā asinī, hōc tēlō, quod cāsus dederat, mīlle hostium
prōstrāvīt.

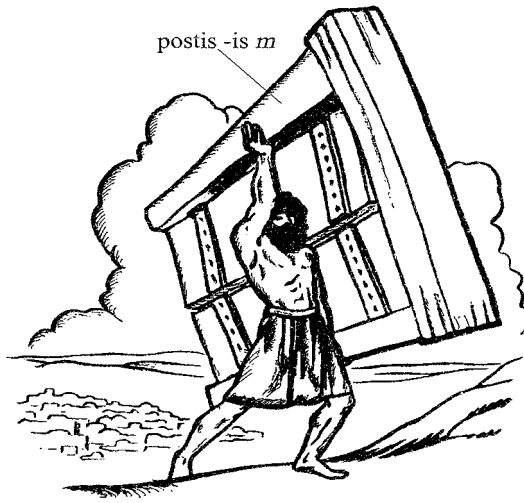
olea
-ae *f*

103. Samsōn, in urbe inclūsus, eius portam cum serā et pos- tibus umerīs tollit

Quādam diē Samsōn urbem Philistaeōrum ingressus est,
ibique pernoctātūrus vidēbātur. Philistaeī occāsionem cap-
tantēs, portās obserārī iussērunt, nē quis exīret. Per tōtam
noctem exspectābant silentēs, ut Samsōnem māne exeuntem

Philistaeī -ōrum *m pl*

interficerent. At Samsōn mediā nocte surrēxit, vēnitque ad portam urbis, quam cum invēnisset clausam, umerīs sustulit cum postibus et serīs, atque in verticem montis vīcīnī sup-portāvit.

vertex -icis *m* = summa pars
vīcīnus -a -um = quī prope est
sup-portāre (< sub-)

104. Dalila pecūniā corrupta virum suum prōdit

Tandem Philistaeī, quī Samsōnem comprehendere nequiverant, Dalilam uxōrem pecūniā corrūpērunt, ut ea virum prōderet. Mulier virō persuāsit, ut sibi indicāret causam tantae virtūtis; et ubi rescīvit vīrēs eius in capillīs sitās esse, caput dormientis totondit, atque ita Philistaeīs trādīdit. Illī, effossīs oculīs, vīnctum in carcerem coniecērunt, diūque lūdibriō habuērunt. Sed spatiō temporis crīnis accīsus crēscere et cum crīne virtūs redire coepit: iamque Samsōn, cōnsciūs receptī rōboris, iūstae ultiōnis tempus opperībātur.

cor-rumpere -rūpisse -ruptum = mercēde
persuādere
prō-dere = trādere (in manūs hostium)
ne-quire -īvisse = nōn posse

105. Samsōn cum Philistaeīs nōn inultus moritur

Erat Philistaeīs mōs, cum diēs fēstōs agerent, prōducere Samsōnem quasi in pompam pūblicam, captōque īnsultāre. Diē quādam cum pūblicum convīvium celebrārētur, Samsōnem addūcī iubent. Domus, in quā omnis populus et prīncipēs Philistaeōrum epulābantur, subnīxa erat duābus columnīs mīrae magnitudinis. Adductus Samsōn inter columnās statur. Tum ille, occasiōne utēns, columnās concussit, et turba omnis obruta est ruīnā domūs, simulque Samsōn ipse cum hostibus nōn inultus occubuit.

re-scīscere -īvisse = cognōscere
tondēre totondisse tōnsum = capillum tollere
cultrō
ef-fodere -fōdisse -fossū (< ex-) = ēripere
lūdibriū -ī *n*; (aliquem) l.ō habēre = dērīdēre
spatium -ī *n* (temporis) = tempus
crīnis -is *m* = capillus | ac-cīdere -cīdisse
-cīsum = secāre
cōn-sciūs -a -um (reī) = quī (rem) scit
ultiō -ōnis *f* = quod ultor facit

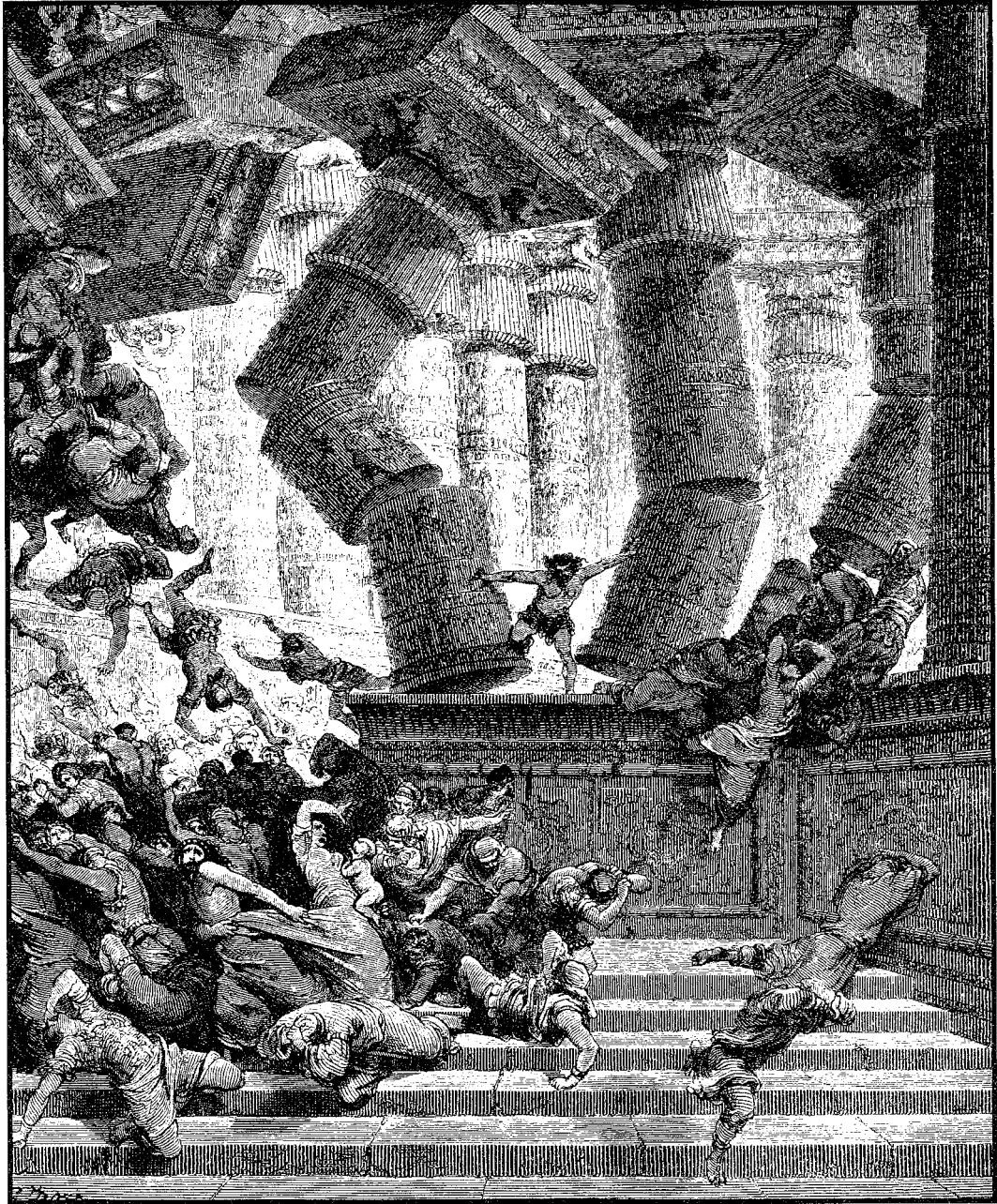
in-ultus -a -um = sine ultiōne

fēstus -a -um (diēs) = diēs ōtiōsus quō Deus/
diī adōrantur | prō-ducere = dūcere
pompa -ae *f* = agmen hominum fēstō diē
prōcēdentium | Samsōnī captō
īnsultāre + dat = dērīdēre
convīvium celebrāre = convīvium facere,
multī ad convīvium venīre
epulārī = magnificē cēnāre
subnīxus -a -um (< sub-nīxī); subnīxa erat :
sustinēbātur
statuere = stantem pōnere
con-cutere -cussisse -cussum = valdē quatero,
paene frangere
ruīna -ae *f* < ruere (= cadere, ad terram lābī)
oc-cumbere (mortem) : morī

Dalila -ae *f*

Samson et Dalila

Samsonis mors

106. Nāscitur Samuēl

Cum Heli esset summus sacerdos, nātus est Samuēl. Hunc addūxit māter ad sacerdotem, et obtulit Dominō, ut eī in sacrificiīs faciendīs ministrāret. Puer crēscēbat ēgregiā praeditus indole, eratque Deō et hominibus cārus. Cui māter sua certīs temporibus afferēbat parvam tunicam, quam ipsa cōnfēcerat. Heli vērō habēbat filiōs perditīs mōribus, adeō ut populum ā colendō Deō abdūcerent, nec satis graviter eōs umquam reprehendit. Quamobrem Deus erat et līberīs et patrī irātus.

107. Deus Samuēlī dicit sē Heli pūnitūrum esse

Quādam nocte, cum iacēret Heli in lectulō, Dominus vocāvit Samuēlem, quī ratus sē ā sacerdotē arcessī, cucurrit, dīxitque: “Ēn adsum: vocāstī enim mē.” At Heli: “Nōn tē vocāvī” inquit, “fīlī mī: revertere in lectulum tuum.” Idque iterum et tertiō factum est. Tandem, praemonitus ā sacerdotē, Samuēl respondit Deō vocantī: “Loquere, Domine: audit enim servus tuus.” Tum Deus Samuēlī: “Ego” ait, “afficiam domum Heli iīs malīs, quae nēmō audire possit, quīn eī ambae aurēs tinniant, proptereā quod in līberōs suōs plūs aequō indulgēns fuerit, illōrumque vitia nimium patienter tulerit.”

108. Samuēl Heli ēnārrat quae ā Deō audīverit

Artior deinde somnus Samuēlem complexus est, quī dormīvit ūsque ad māne. Ubi diēs illūxit, surgēns ē lectulō, aperuit ōstium tabernāculī, utī facere consuēverat: timēbat autem sacerdotī indicāre sermōnem Deī. Heli compellāns eum: “Ōrō tē” inquit, “et obtestor: indicā mihi ea quae dīxit tibi Deus. Cavē nē mē quidquam cēlēs eōrum quae audīvistī.” Iubentī pārui Samuēl, illīque ēnārrāvit omnia verba Dominī, cui Heli: “Dominus est” ait, “faciat quod sibi libuerit.”

Heli *indēcl*

praeditus -a -um = ōmātus
indolēs -is *f* = ingenium
māter sua : māter eius
certīs temporibus : statūtīs diēbus
perditus -a -um = prāvus
ad-eō = ita
colere = dīlīgenter cūrāre
graviter : sevērē

rērī ratum esse = arbitrārī

tertiō *adv*
prae-monēre = monēre ante

tinnīre = ‘tin’ facere, ut nummī cadentēs in
mēnsam | quīn ... tinniant : cui nōn animus
valdē turbētur | proptereā quod = quod
plūs aequō = plūs quam aequum est
indulgēre = mōrem gerere

ē-nārrāre = plānē nārrāre

artus -a -um = angustus; a.us somnus = gravis
somnus

utī = ut
cōn-suēscere -ēvisse = mōrem sibi facere;
-suēvisse = solēre; -suēverat = solēbat

cēlāre = occultāre

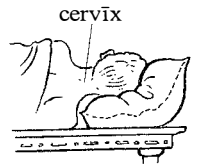
libere -uisse

109. Hebraei superantur; Heli fracta cervice moritur

Paulo post bellum exortum est inter Philistaeos et Hebraeos. Hebraei arcam foederis in pugnam deferunt, et cum ea filii sacerdotis procedunt; sed quia Deus illis erat offensus, arca detrimento magis quam adiumento fuit. Victi sunt Hebraei, occisi filii sacerdotis, arca ipsa capta est. Heli, auditore tantae cladis nuntio, e sella decidit, et fracta cervice mortuus est.

cervix -icis f = colli
pars posterior

ex-oriri = oriri

adiumentum -i n (< adiuvare) ↔ detrimentum
-i n (= iactura)

arca detrimento (dat) magis quam adiumento
(dat) fuit : arca tulit detrimentum magis
quam adiumentum

dē-cidere -disse = deorsum cadere

110. Saul rex consecratur

Samuel fuit postrimus Hebraeorum iudex, eorumque res in summa pace et perpetua tranquillitate administravit. At cum senisset, et filii eius a moribus paternis desciscerent, populus, novitatis amans, ab illo regem petivit. Samuel primo rem dissuasit, Hebraeosque ab isto consilio dimovere conatus est; sed illi in sententia perstiterunt. Quare admonitus a Deo Samuel annuit eorum postulacioni, et Saulem regem consecravit. Erat Saulis ingens statura et forma excellens, adeo ut dignitas corporis dignitati regiae pulchre conveniret.

cōn-secrare : nominare (aliquem qui Deo
serviat)

dē-sciscere (ā rē) = discedere, deserere (rem)

novitas -atis f < novus

dī-movere = removere

statura -ae f = corporis *longitudo* (< longus)
excellens -entis = egregius

dignitas -atis f < dignus; d.ās regia = potestas
regia | regius -a -um < rex

Saul -is m

PENSA (§ 98-110)

Pensum I

Interrogā id, quod ad haec respōnsa convenit.

- 1. Trecentōs tantum virōs Gedeōn sēcum retinuit, nē victōriam illī tribuerent suae virtūtī.
- 2. Trecentīs illīs virīs tubīs clangentibus et lagoenās inter sē collidentibus, Madiānītae per-
• territī turpī fugae sē dedērunt.
- 3. Hostēs, quī fūgerant, comprehēnsōs Gedeōn necī darī iussit.
- 4. Samsōnis mātī praedīxerat eam fīlium paritūram esse, quī cīvēs suōs in lībertātem vin-
• dicātūrus esset.
- 5. Samsōn intōnsam habuit comam, sē abstinēbat ā pōtiōnibus, et incredibilī corporis rō-
• bore praeditus erat.
- 6. Quia Samsōn Philistaeōs multīs incommodīs afficere solēbat.
- 7. Philistaeī, portīs obserātīs, Samsōnem in urbe inclūserant ut interficerent, sed ille, cum
• ad urbis portam vēnisset eandemque clausam invēnisset, eam umerīs sustulit cum po-
• stibus et serīs et in verticem vīcīnī montis portāvit.
- 8. Cum Samsōnem comprehendere nōn possent, Philistaeī eius uxōrem, nōmine Dalila, pe-
• cūniā corrūpērunt.
- 9. Dalila virum suum prōdidit, nam comam Samsōnis dormientis, in quā positae erant eius
• vīrēs, totondit.
- 10. Philistaeī Samsōnī, ultiōnem meditantī, īnsultāre solēbant.
- 11. Diē quōdam Samsōn, cui intereā crīnis accīsus iterum crēverat et prīstinum rōbur redie-
• rat, in domum cuiusdam Philistaeōrum prīncipis ubi multī tunc epulābantur, ductus est
• et inter duās columnās positus. Ibi, receptī rōboris cōnsciūs, magnā vī columnās con-
• cussit et omnēs ruīnā domūs interfēcit.
- 12. Quia Heli filiōs tam perditīs mōribus habēbat, ut populum ad vitia magis quam ad Deum
• colendum dūcerent.
- 13. Samuēl fuit postrēmus Hebraeōrum iūdex, quī Saūlem, cīvibus postulantibus, rēgem
• cōnsecrāvit.

Pensum II

Scrībe verba idem aut contrārium significantia.

<ul style="list-style-type: none"> • _____ = rēs mīrābilis • _____ = auxilium • _____ = renuere • _____ = sonus • _____ = vīs • _____ = crīnis • _____ = rēs molesta • _____ = frūmentum metendum • _____ = tempus idōneum • _____ = ēripere 	<ul style="list-style-type: none"> _____ = dērīdēre _____ = magnificē cēnāre _____ = ōrnātus _____ = ingenium _____ = prāvus _____ = ita _____ = arbitrārī _____ = angustus _____ = occultāre _____ = discēdere, dēserere (rem) _____ ↔ dētrīmentum
--	--

Pēnsūm III

Scribe verbōrum fōrmās.

- _____ susceptum
- comprehendere _____
- _____ indidisse _____
- cōstringere _____
- _____ corruptum
- nequīre _____
- _____ rescīvisse
- tondēre _____
- _____ effossum
- _____ accīsum
- concutere _____
- rērī _____
- _____ cōnsuēvisse
- _____ libuisse
- dēcidere _____

Pēnsūm IV

Ubi verba crassiōribus litterīs scrīpta vidēs, pōne alia vocābula (singula aut iūncta) idem significantia, quae in indice sunt.

Cavē tamen: nam cum verba in sententiā mūtāveris, fierī poterit ut alia quoque vocābula, ut syntaxis postulat, sint mūtanda.

- abnuere
- accīdere
- adeō
- afflīgere
- captāre
- clangere
- coma
- cōfirmāre
- cōstringere
- corrumpere
- crīnis
- dīmōvēre
- effodere
- epulārī
- excellēs
- insultāre
- inultus
- lūdibriō habēre
- occāsio
- occumbere
- opem

Madiānītae Hebraeōs multīs **malīs afficere** solēbant, quī nescientes quōmodo possent eōrum dūram servitūtem fugere, **auxilium** ā Deō petīvērunt. Ille angelum ad Gedeōnem, Hebraeōrum ducem, mīsit, ut eī persuādēret adversus hostēs bellum gerendum esse. Gedeōn dubitābat, sed duplicī mīrāculō cōspectō **fortior est factus** neque **renuit** tantum onus suscipere. Trecentīs, ut Deus dīxerat, mīlitibus collēctīs, mediā nocte in hostium castra ingressus est; ibi tubīs **clangōrēs ēmittere** et lagoonās, in quibus lampadēs accensae erant, collīdere coepit ut hostēs terreret, quī, turbātī, prīmum aufugere sunt cōnātī et postea gladiīs conversīs mūtūā caede sē **occidērunt**.

Post Madiānītās coepērunt Philistaeī Hebraeōs variīs incommodīs **vexāre**, quī Samsōnem ultōrem invēnērunt. Eī incredibilis erat corporis **vīs**, intōnsus **crīnis**, magna dēnique voluntās Hebraeōs **liberandī**. Multīs igitur clādibus Philistaeōs afficere solēbat, quī, quamquam saepe Samsōnem **capere cōnābantur**, numquam tamen eum comprehendere poterant. Ōlim vērō **catēnis ita vīnixerant**, ut nūllō modō eum effugere posse crēderent. Ille autem, vinculis frāctīs, asinī maxillā mille hostēs **interfecit**. Philistaeī igitur, cum cōnscī essent Samsōnis māximī rōboris atque valdē dēspērārent sē posse eum vī capere, eius uxōrī **mercēde persuāsērunt** ut marītum sibi **trāderet**. Quae, cum ab eō fraude **cognōvisset** vīrēs in **capillīs** sitās esse, eius caput tondere cōstituit cum **tempus idōneum** invēnisset; quod quidem facile fēcit tunc

• prōdere
 • prōsternere
 • resciscere
 • rōbur
 • trucidāre
 • utī
 • vexāre
 • vinculum
 • vindicāre in
 • libertātem

cum Samsōn dormiēbat. Sīc ergō vir ille fortissimus prōditus est Philistaeīs, quī, oculīs **ēreptīs**, eum diū multumque **dērisērunt**.

Tempore tamen prōgrediente Samsōnī capillus **sectus** crēscere et cum capillō virtūs redīre coepit, adeō ut occāsiōnem ulciscendī operīrētur, quam nōn dēbuit diū exspectāre. Nam quōdam diē fēstō, quō publicum convīvium celebrābātur, Samsōn prōductus est et inter duās columnās positus ut **dēridērētur** ā prīncipibus **cēnantibus**. Ille subitō columnās concussit et ingentī ruīnā omnēs sunt obrutī; ipse Samsōn sīc **mortuus est** nōn **sine ultiōne**.

Samuēl vērō, quī postrēmum fuit Hebraeorum iūdex, nōn ita fortis erat **ut** Samsōn, sed item fuit ēgregiō praeditus **ingeniō**. Rēs bene administrāvit, in summā pāce et perpetuā tranquillitāte. Cum vērō senisset et populus rēgem ab eō petīvisset, etsī nōlēns, eī mōrem gessit, postquam frūstrā cōnātus erat Hebraeos ab hōc cōnsiliō **removēre**. Saūlem igitur, iuvenem fōrmā **ēgregiā**, rēgem cōsecrāvit.

Pēnsum V

Errāta invenī. XXX verba sunt mūtanda.

• Postquam Gedeōn duplicī mīrāculō cōnfīrmātus est, onerem bellī adversus Madiānītās gerendī suscepit. Deum oboediēns trecentōs tantum mīlitēs sēcum retinuit, quōs in tribus partibus dīvīsit. Tubīs et lagoonīs distribūtīs, in quibus lampadae accēnsae erant, mediam noctem in hostium castra omnēs prōgressī sunt. Madiānītāe tubārum strepitū perterritī fugae sē dedērunt, atque gladiīs in sē invicem conversibus, mūtuā caede sē trucidāvērunt nē ab hostibus captī essent.

• Madiānītis superātīs, Philistaeī coeperant multa incommoda Hebraeis affligere, quī Samsōnem ultōrem invēnērunt. Ille vir incredibilem corporis rōborem praeditus erat, quam iam puer ostenderat cum leōnem obvium manū occīderat. Ille igitur adultus multīs clādibus Philistaeōs affēcit. Diē quōdam caudibus vulpium, quās immissūrus erat in hostium agrōs, lampadēs accensās alligāvit ut exūrant messam tunc mātūram. Aliō diē, cum in urbe fuisset Philistaeōrum, hostēs, occāsiōnem captantēs, portās obserārī iussērunt, nē quis exīret; spērābant enim sē māne interfectōs esse Samsōnem exeuntem. Ille vērō, cum vēnerit ad portam, umerīs eam sustulit cum serīs et postibus et in vertice montis vīcīnī portāvit. Philistaeī igitur, Samsōnem vī capere frūstrā cōnātī, cōstituērunt uxōrem eius pecūniā corrumpere ut virum prōderet. Illa prīmum nesciēbat quōmodo cōnsilium perfectūra esset, sed cum rescīvisset virī virtūtem in crīne esse positam, exspectandum cēnsit tempus idōneum ad capillī tondendī. Samsōnī ergō dormientī id fēcit, quī nihil animadvertit. Philistaeī Samsōnem comprehēsum et vinculis cōnstrictum in carcerem coniecērunt, unde diēbus fēstīs edūcēbant ut lūdibrium habuissent. Ibi tamen coma accīsa intereā iterum crēscēbat, et Samsōn tempus ultiōnis meditābātur. Quod nōn dēbuit diū exspectāre; prōductus enim est in domō cuiusdam prīncipis, dēridendum causā, et inter duās columnās est positus, quās subitō concussit ut ingentī ruīnā omnēs cīvēs obruantur. Sīc periit nōn inultus ipse Samsōn cum omnibus Philistaeīs.

QVARTA AETAS

(III) REGES CREANTVR: SAVL ET DAVID

111. Primum Saūl Deō nōn pāret

Philistaeī in regiōnem Hebraeorum irruptiōnem fēcērunt. Quāpropter Saūl adversus illōs prōcessit, et apud Galgala, urbem īnsignem istīus regiōnis, castra posuit. Porrō Samuēl ēdīxerat, ut sē per septem diēs exspectārent, nēve manum cum hoste prius cōnsererent, quam ipse, veniēns, Deō sacrificium faceret. Diē septimā cum Samuēl morārētur, et populus morae pertaesus dīlāberētur, Saūl ipse sacrificium fēcit locō sacerdotīs. Vix peractō sacrificiō vēnit Samuēl, rēgemque graviter reprehendit, quod mūnus proprium sacerdotum sibi temere arrogāvisset.

irruptiō -ōnis *f* < *ir-rumpere* (< *in-*) (↔
ēruptere)

quā-propter = propter hoc, itaque

manum cōn-serere = proelium facere

morārī (< *mora*) = tardus esse ad veniendum
populus pertaesus morae (*gen*) = populus, cui
mora molesta est

dī-lābī = in variās partēs lābī (: *abīre*)
in locō sacerdotīs

proprius -a -um + *gen* = quī convenit + *dat*

ar-rogāre (< *ad-*) = postulāre (nūllō iūre)

112. Iōnāthā premente, Philistaeī fugae sē committunt

Cum Hebraeī ā Philistaeīs premerentur, Iōnāthās, Saūlis filius, audāx cōnsilium cēpit et perfēcit. Sōlō armigerō comite, castra hostium ingressus est, et vīgintī ferē Philistaeīs interēptīs, ūniversum exercitum terrōre perculit. Itaque Philistaeī, perturbātī, coepērunt nōn iam ordinēs servāre, nōn imperia exsequī, sed fugae sē committere. Quod ubi Saūl animadvertit, cōpiās castrīs ēdūxit, et, fugientēs persecūtus, īnsignem victōriam rettulit.

com-mittere = dare, trādere; fugae sē c.
= fugere

armi-ger -gera -gerum = quī arma gerit

inter-imere -ēmissee -ēemptum = interficere

ex-sequī = perficere

ē castrīs

113. Saūl Iōnātham morte plēctī iūbet

Saūl, cum persequerētur Philistaeōs, ēdīxerat nē quis, nisi

plēctī = pūnīrī

David -īdis *m*, Galgala -ōrum *n pl*, Iōnāthās -ae *m*

cōfectīs : interfectīs

ēdictum -ī *n* = quod pūblicē imperātur

plūrimum *sup* < multum | agrestis -e (< ager)

= quī rūrī et in silvīs invenītur
ne-scius -a -um = nesciēns, ignārus

in-tingere -tīnxisse -tīnctum = ūmidum facere
ad-movēre -mōvisse -mōtum

ē periculō

ex-imere -ēmisse -ēmptum = dēmere

īn-sōns -ontis = quī nōn nocuit

rē-icere -iēcisse -iectum (< rē + iacere)

īn-ferre; bellum ī. + *dat* = bellum facere

of-fendere -fendisse -fēnsū (< ob-) = lae-
dere (animū)

spolia -ōrum *n pl* = arma/rēs hostī victō ērepta

re-servāre

praeda -ae *f* = rēs quae in bellō rapiuntur

ungere ūnxisse ūnctum = *unguentō* aspergere;
rēx apud Hebraeōs ungi solēbat

spīritus -ūs *m* (< spīrāre) = anima quae sine
corpore errat | in-vādere -sisse = vī intrāre,
impetum facere in

dē-līnīre = mollīre, tranquillū facere

spernere sprēvisse sprētum = contemnere
furor -ōris *m* = ira | in-cidere < in + cadere; in
furōrem *i.* = furōre affīcī | aulicus -ī *m* =
minister rēgis quī in eius domō vīvit
cithara -ae *f* = fidēs; citharam pulsāre = citha-
rā canere

huius-ce = huius

perītus -a -um + *gen* ↔ ignārus

mūnus -eris *n* = officium

statim ac = simul ac

cōnsīdere : tranquillū fierī

prō-vocāre

Philistaeus -a -um; Ph.us -ī *m*

cōfectīs hostibus, cibum sūmeret, mortem minātus illī, quī
contrā ēdictum fēcisset. Iōnāthās tunc aberat, nec rēgis
imperium audierat. Accidit ut exercitus trāiceret silvam, in
quā esset plūrimū mellis agrestis. Iōnāthās ēdictī paternī
nescius extendit virgam quam manū tenēbat, eamque in mel
intīnctam ōrī admōvit. Id ubi rēx cognōvit, filium morte plectī
voluit; sed recēns meritum periculō iuvenem exēmit, nec
populus tulit īnsontem ad supplicium trahī.

114. Saūl iterum Deō nōn pāret et ab eō rēicitur. David rēx creātur

Saūl postea, iubente Deō, bellum Amālēcītīs intulit. Prīmō
rem bene gessit: caesī sunt hostēs et eōrum rēx captus est.

Sed deinde Saūl Deum graviter offendit:
vetuerat Deus nē quid ex spoliīs hostium
reservārētur. Saūl vērō, Amālēcītīs cae-
sīs, partem praedae servāvit. Quam ob
causam rēiectus est ā Deō, et in eius
locum David, adhūc iuvenis, ē tribū Iū-
dae ēlectus est, et ā Samuēle ūnctus.

115. Spīritus malus Saūlem invādit. David arcessītur ad eius animū aegrum dēlīniendum

Saūlem, postquam Deī mandāta sprēverat, invāsīt spīritus
malus, ita ut ille in furōrem saepe incideret. Tunc aulicī eī
suāsērunt ut aliquem arcesseret, quī citharam scīret pulsāre,
ad dēlīniendum aegrum eius animū. Arcessītus est David
huiusce artis perītus, quī ob illud mūnus inter ministrōs rēgiōs
habēbātur. Itaque statim ac Saūlem spīritus malus corripīēbat,
David citharam pulsābat, et rēgis furor cōnsīdēbat.

116. Goliathus, vir mīrae magnitūdinis, Hebraeōs ad certā- men prōvocat

Secūtum est bellum cum Philistaeīs. Cum duae aciēs in
cōnspectū essent, Philistaeus quīdam, nōmine Goliathus, vir

Goliathus -ī *m*

mīrae magnitudinis, prōgressus est ante ōrdinēs, et ūnum ex Hebraeīs saepe prōvocābat ad singulāre certāmen. Lōrīcā induēbātur; ocreās in crūribus aereās habēbat; cassis aerea caput eius operiēbat, et clipeus aureus tegēbat umerōs. Tum Saūl magna praemia et fīliae nūptiās eī prōmīsīt, quī prōvocantis spolia rettulisset. At nēmō contrā illum exīre audēbat, et Goliathus suam Hebraeīs ignāviam cum irrīsū ac lūdibriō exprobrābat.

certāmen singulāre = certāmen inter singulōs

aereus -a -um = ex aere factus

aes aeris *n* = materia ferrō pretiōsior ex quā assēs efficiuntur | clipeus -ī *m* = scūtum quod orbis fōrmam habet

nūptiae -ārum *f pl* < nūbere

ignāvia -ae *f* < ignāvus -a -um (↔ industrius)

ir-rīsus -ūs *m* < ir-rīdēre (= dērīdēre)

117. David ad singulāre certāmen sponte sē offert

David, commōtus ignōminiā populī suī, sē sponte ad pugnandum obtulit. Itaque adductus est ad Saūlem, quī, cōnsiderātā eius aetāte, diffīdēbat pugnae. “Nōn poteris” inquit, “adulēscentulus cum virō rōbustissimō pugnāre.” Respondit David: “Nē timeās, ō rēx: cum pāscerem ovēs patris meī, leō invāsīt gregem, ovemque corripuit: ego illum persecūtus occīdī, et ovem ē faucibus illīus ēripuī. Ursum pariter interfēcī. Deus quī mē dēfendit ā leōne et ursō, mē quoque ā Philistaeō istō dēfendet.” Tum Saūl: “Abī” inquit, “cum istā fidūciā: Deus tē adiuvet.”

sponte = suā voluntāte, per sē

ignōminia -ae *f* = mala fāma

dif-fidere ↔ cōnfidere

rōbustus -a -um = validus, fortis

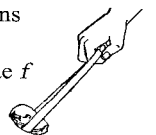
nē timeās! : nōlī timēre!

faucēs -ium *f pl*
= pars interna ōris

fidūcia -ae *f* = animus cōnfidēns

fun-da -ae *f*

118. Fundā et lapidibus armātus adversus Goliathum prōcēdit

Saūl ipse sua iuvenī arma voluit accommodāre: galeam capitī eius imposuit, lōrīcā pectus circumtēxit, latus gladiō accīnxit. David vērō iīs impedītus armīs, quibus nōn erat assuētus, vix poterat incēdere. Quārē onus incommodum dēposuit.

Sūmpsit autem pēram pāstōrālem, quā ūtī cōnsuēverat, et fundam cum quīnque lapidibus in sacculō. Sīc armātus adversus Philistaeum prōcessit.

ac-commodāre (< ad-) = idōneum facere; arma

iuvenī *a*. = iuvenem armīs induere

galea -ae *f* = cassis

circum-tegere -tēxisse -tēctum = operīre circum

| ac-cingere -cīnxisse -cīnctum

impedītus -a -um = quī nōn facile movētur

as-suēscere -ēvisse -ētum + *dat* = mōrem sibi facere

in-commodus -a -um = molestus

pāstōrālis -e < pāstor

119. Goliathum David interficit

ex adversō = contrā

probrum -ī n = factum vel dīctum indignum
laccessere = (ad pugnam) prōvocāre

suum : eius
Goliathō iacentī
prae-cīdere -cīdisse -cīsum = secāre

favor -ōris m < favēre

obviam itum est : obviam ivērunt omnēs
grātulārī = dīcere ‘sibi grātam esse alicuius
bonam fortunam’

deinceps *adv* = deinde
male-volus -a -um
= quī male vult
balteus -ī m

illum suō balteō... dōnāvit = eī suum balteum
... dōnāvit

prōmissīs (*dat*) stāre = prōmissa servāre

prō-pōnere
nempe = id est

invidus -a -um = quī invidet
peritūrum esse
sua : eius (: Saūlis)
dē-lūdere = fallere
il-laesus -a -um = nōn laesus

ictus -ūs m < *īcere* (= percutere)

lētālis -e = quī mortem affert

stimulāre = excitāre

palam (: apertē) ↔ occultē (: sine testibus)

Accēdēbat ex adversō Goliathus, quī, vīsō adolēscēte:
“Num” inquit, “mē canem esse putās, quī mē cum baculō
aggrediāris?” Cui David respondit: “Tū venīs ad mē cum
gladiō et hastā et clipeō; ego autem veniō in nōmine Domini
exercituum, quem probrīs ausus es laccessere.” Tunc, missō
fundā lapide, Philistaeum in fronte percussit, et humī
prōstrāvīt, currēnsque suum iacentī gladium dētrāxit, quō
caput illī praecīdit. Eā rē percussī Philistaeī in fugam versī
sunt, et victōriam Hebraeīs concessērunt.

120. Populī favor ergā Davīdem Saūlis invidiam accendit

Redeuntī Davīdī obviam itum est. Hebraeī, grātulantēs,
victōrem dēducunt ad urbem: ipsae mulierēs, domibus ēgres-
sae, cum tympanīs laudēs eius canēbant. Tantus populī favor
invidiam Saūlis accendit, quī deinceps malevolō fuit in
Davīdem animō, nec iam eum benignīs oculīs aspiciēbat.

Longē alia fuit mēns filiī eius Iōnāthae:
virtūtem Davīdis admīrāns, illum singulārī
amōre complexus est, suōque balteō, arcū et
gladiō dōnāvit.

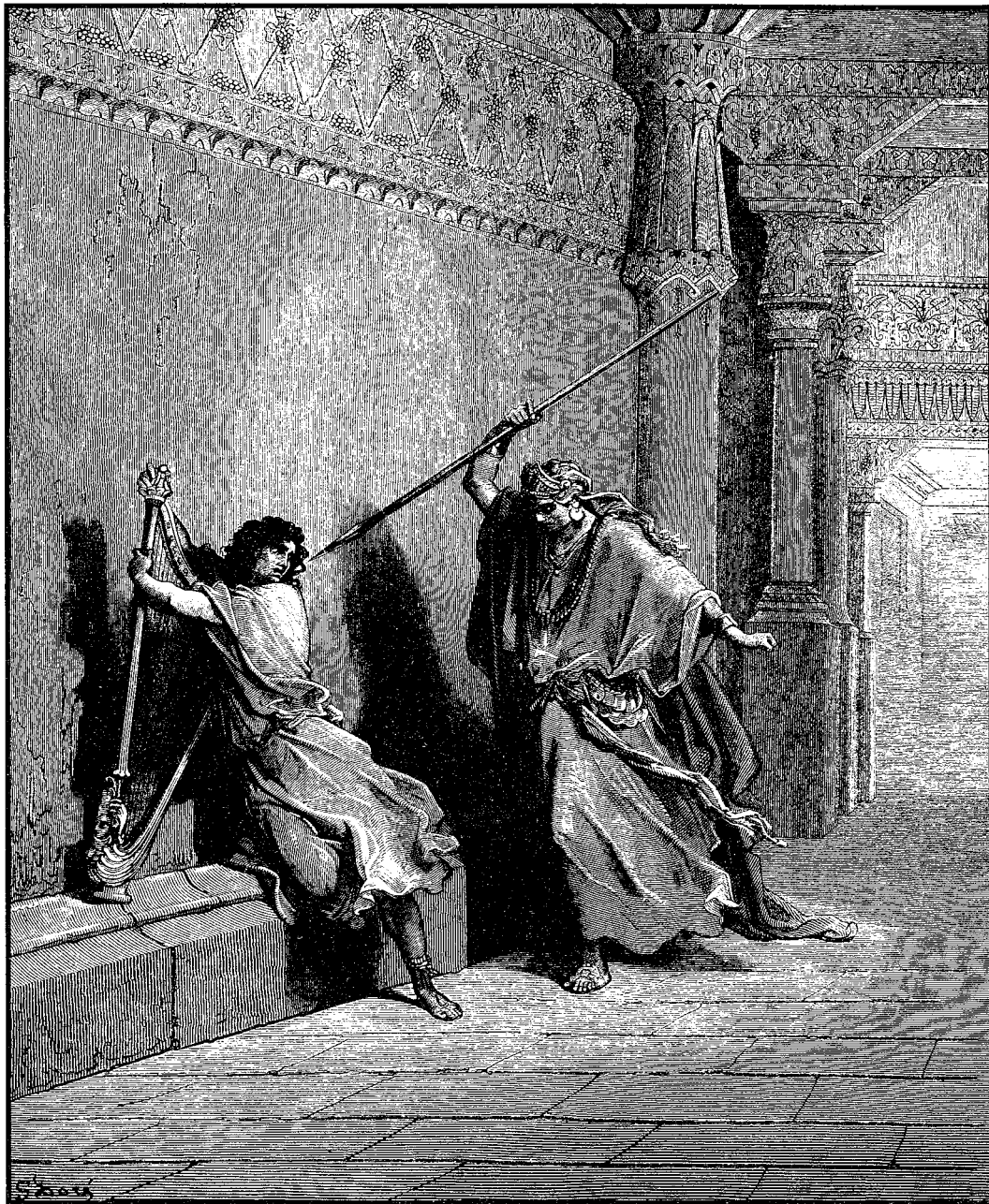
tympanum -ī n

121. Saūl prōmissīs nōn stat

Saūl victōrī fīliam suam sponderat uxōrem; at prōmissīs
nōn stetit, novamque condiōnem prōposuit, sī nempe David
centum Philistaeōs interfēcisset. Malō animō id faciēbat rēx
invidus: spērābat scīlicet iuvenem audācem facile peritūrum;
at sua eum spēs dēlūsit. Nam David, occīsīs dūcentīs Philis-
taeīs, rediit illaesus, atque ita rēgis fīliam in mātrimonium
accēpit.

122. Saūl Davīdem saepe interficere cōnātur, sed ille ictum lētālem effugit

Crēscēbat in diēs Saūlis ōdium, stimulante invidiā. Quārē
nōn iam occultē sed palam Davīdī necem parābat. Bis eum

Saul Davidem lancea confodere conatur

Uxor Davidem per fenestram demittit

lanceā cōnfodere cōnātus est, sed David ictum lētālem dēclīnātiōne corporis effūgit. Saūl mandātum dedit Iōnāthae addūcere ad sē Davīdem, ut eum mortī trāderet. Dēnique Saūl mīsīt satellitēs, quī Davīdem domī in oculīs uxōris trucīdārent; haec vērō marītum dēmīsīt per fenestram, atque ita ēripuit perīculō.

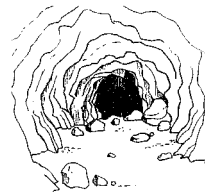
lancea -ae *f* = hasta | cōn-fodere -fōdisse
-fossium = laedere, vulnerāre
dēclīnātiō -ōnis *f* < *dē-clīnāre* (= in aliam partem vertere) | mandātum dare = imperāre
addūcere : ut addūceret

satelles -itis *m* = comes perpetuus quī dēfendit | in oculīs uxōris : uxōre spectante

ē perīculō

123. David Saūlem occīdere, quamquam impūnē potest, nōn vult

David, ut vīdit implācābilem esse Saūlis in sē animum, excessit aulā, et sōlitūdinem petīvit. Saūl illum persecūtus est, at, Deō favente, David inimīcī manūs effūgit, et ipse Saūlis vītā nōn semel servāvit. Erat in dēsertō spēlunca vāstō recessū patēns: ibi David cum suīs comitibus in interiōre parte latēbat. Forte Saūl sōlus in illam spēluncam ingressus est, nec latentēs vīdit. Suī Davīdem comitēs hortābantur, ut opportūnam Saūlis interficiendī occāsiōnem arriperet: sed David nōluit, cum impūnē posset, inimīcum occīdere.

recessus

impūnē = sine poenā

im-plācābilis -e = ferōx, quī mollīrī nōn potest
ex-cēdere = exīre, discēdere (ab)
aula -ae *f* = domus rēgis | ex aulā

locō dēsertō
vāstus -a -um = ingēns
recessus -ūs *m* = locus recedēns

interior -ius *comp* (< intrā) = internus

hominēs latentēs
suī comitēs : eius comitēs
opportūnus -a -um = idōneus

cum posset : quamquam poterat

124. Saūl moritur

Mōtum est rūrsus bellum cum Philistaeīs, adversus quōs Saūl cum exercitū prōcessit. Commissā pugnā, Hebraeī fūsī sunt, trēs filiī rēgis in aciē cecidērunt. Saūl ipse ex equō dēlāpsus, nē vīvus in potestātem hostium venīret, ūnī comitum latus trānsfodiendum praebuit. Rēgis mortem omnium Hebraeōrum fuga cōnsecūta est, et eō diē victōriā īsignī potītī sunt Philistaeī.

bellum movēre = bellum facere

pugnam committere = pugnam facere/incipere | fūsī sunt : hūc et illūc sparsī sunt
cecidērunt : periērunt

dē-lābī -lāpsus esse = cadere
ūnī *dat* < ūnus -a -um (*gen* -ius, *dat* -ī)
trāns-fodere = trāns medium corpus percutere

victōriā īsignī potītī sunt : vīcērunt

125. Saūlis morte audītā, David lacrimās profūdit

David, audītā Saūlis morte, lacrimās profūdit: montēs Gelbōē, ubi caedēs illa facta erat, exsecrātus est. Illum, quī ā sē Saūlem occīsum esse iactitābat, et rēgia īsignia attulerat, perimī iussit, in poenam violātae maiestātis rēgiae. Cīvibus

pro-fundere = effundere

ex-secrārī -ātus esse + *acc* = maledīcere + *dat*
iactitāre = glōriōsē dīcere
īsigne -is *n* = quod aliquem significat
per-imere = interficere
violāre = (reī sacrae) vim afferre
māiestās -ātis *f* = iūs imperandī, potestās

Gelbōē *indēcl*

admīrandum est
sincērus -a -um = quī cōnsiliō fallendī caret

scelus committere = scelus facere

ad-amāre = amāre incipere

flāgitium -ī n = turpe factum
com-pellere = cōgere

nāvāre = industriē cūrāre
patriae (dat) operam nāvāre = patriam cūrāre
in inīquō pugnae locō
in-īquus -a -um ↔ aequus
ob-icere = contrā pōnere
necandum cūrāvit : fēcit ut necārētur
prophēta -ae m = homō quī dīvīnō modō rēs
futūrās anteā dīcit
dē-nūntiāre | poenam subeundam : poenam
patiendam

al-loquī -locūtum esse (< ad-) + acc

boum gen pl < bōs
multōs gregēs

ovicula -ae f = parva ovis
apposuit edendam : apposuit ut ederet
tuum est : tū dēbēs
iūdicāre = statuere quid iūstum sit

indignārī = indignum putāre

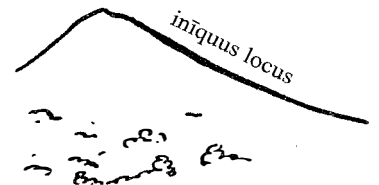
cumulāre = augēre

urbis Iābēs, quod Saūlis eiusque filiōrum corpora sepelīvis-
sent, grātiam rettulit.

Admīrandum sānē vērī ac sincērī ergā inimīcum amōris
exemplum.

126. David duplex scelus committit

David, postquam solium cōnsendit, duplex scelus, et
quidem gravissimum, commīsit. Adamāvit mulierem, nōmine
Bethsāben, eamque ad flāgitium compulit. Mulieris marītus,
nōmine Ūrīās, vir fortissimus,
tum in castrīs erat, et ēgregiam
patriae operam nāvābat. Hunc
David inīquō pugnae locō hos-
tibus obicī iussit, atque ita ne-
candum cūrāvit. At Deus ad Davīdem mīsit prophētā, quī
illum admonēret, eīque poenam sceleris dēnūntiāret su-
beundam.

127. Fābula quam prophēta Nāthan rēgī nārrat

Sīc Davīdem allocūtus est prophēta Nāthan: “Erant in
eādē urbe duo hominēs: alter dīves multōs boum, caprārum,
atque ovium gregēs alēbat; alter vērō nihil habēbat praeter
ovem ūnam, quam ipse ēmerat, et apud sē dīlīgenter nūtriē-
bat. Vēnit ad hominem dīvitem hospēs quīdam; cumque eī
parandum esset convīvium, dīves ille pepercit suīs ovibus, et
oviculam pauperis, vī ēreptam, hospitī edendam apposuit.
Tuum est, ō rēx, dē hōc factō iūdicāre.”

128. Prophētae verbīs commōtus David suam agnōscit cul- pam

Rēx indignāns respondit: “Inīquē fēcit quisquis ille est: prō
ove ablātā quattuor ovēs reddet.” Tum prophēta apertē: “Tū”
ait, “tū es iste vir: tē Deus bonīs omnibus cumulāvit, tē rēgem
fēcit, tē ab Irā Saūlis liberāvit, tibi rēgiam domum, rēgiās
opēs trādīdit. Cūr ergō uxōrem Ūrīae rapuistī? Cūr virum

Iābēs *indēcl*, Bethsābe -ēs f, Ūrīās -ae m, Nāthan *indēcl*

innoxium tibi mīlitantem gladiō hostium interfēcistī?” Hīs prophētae verbīs mōtus David culpam agnōvit et cōfessus est. Cui prophēta: “Tibi” inquit, “Deus condōnat peccātum tuum; attamen fīlius, quī nātus est tibi, moriētur”.

in-noxius -a -um = sine culpā

129. David cibō abstinēt nē fīlius pereat

Paulō post īnfāns in gravem morbum incidit. Per septem diēs David in magnō lūctū fuit, cibō abstinēns et ōrāns. Diē septimō īnfāns mortuus est, nec ausī sunt famulī id rēgī nūntiāre. Quōs ut vīdit David mussitantēs, intellēxit id quod erat: mortuum esse īnfantem. Tunc, lūctū dēpositō, iussit sibi appōnī cibōs, mīrantibusque aulicīs dīxit: “Aegrōtante puerulō iēiūnus ōrābam, spērāns scīlicet Deum plācārī posse; nunc autem, cum mortuus sit, cūr frūstrā lūgeam? Num poterō illum ad vītā revocāre?”

abstinēre + *abl* = sē abstinēre ab

morbus -ī *m* = mala valētūdō
in-cidere < in + cadere; in morbum *i.* = morbō
afficī | lūctus -ūs *m* < lūgēre

mussitāre = parvā vōce loquī

iēiūnus -a -um = quī nōndum cibum sūmpsit

re-vocāre = iterum vocāre

130. Absalōn adversus patrem rebellat

Ad hunc dolōrem alius accessit dolor. Absalōn, fīlius Davīdis, paternum rēgnū affectāvit: concitātā multitudine imperītā, adversus patrem rebellāvit. Id ubi cognōvit David, excessit Hierosolymā, veritus nē, sī ibi remanēret, Absalōn, cum exercitū veniēns, urbem rēgiam obsidēret, eamque ferrō et igne vāstāret. Quārē ēgressus cum suīs, quī in officiō manēbant, cōnscendit montem olivārum flēns, nūdīs pedibus et opertō capite.

re-bellāre = bellum (īterum) facere

ac-cēdere = addī

rēgnū -ī *n* = rēgis imperium
affectāre = valdē petere | concitāre = excitāre
im-perītus -a -um = ignārus

ferrō : armīs

vāstāre ↔ aedificāre | suīs *comitibus*
quī in officiō manēbant : quī suum officium
cūrāre pergēbant

131. Incrēdibilis Davīdis patientia

Fugientī occurrit vir quīdam ē genere Saūlis, nōmine Semei, quī coepit Davīdem eiusque comitēs maledictīs et lapidibus appetere. Quod illī indignē ferentēs volēbant ulcīscī iniūriam, et maledicī convīciātōris caput amputāre. At David eōs cohibuit: “Sinite” inquit, “īstum mihi maledīcere; forsitan Deus, hīs quae patior malīs placātus, meī miserēbitur, et meum dolōrem respiciet.” Incrēdibilem rēgis patientiam admīrātī, comitēs dictō aegrē pārūerunt.

male-dictum -ī *n* < male-dīcere
lapidibus appetere : lapidibus impetum facere
indignē ferre (rem) = īrātus esse (ob rem)
male-dicus -a -um < male-dīcere
convīciātōr -ōris *m* = quī dērīdet
amputāre = secāre (cultrō)
cohibēre -uisse -itum = prohibēre

aegrē ↔ libenter

Absalōn -ōnis *m*, Hierosolyma -ae *f*, Semei *indēcl*

132. Cōpiīs collēctīs David ad bellum adversus Absalōnem sē parat

ali-quamdiū = aliquantum temporis (nesciō quamdiū) | salūtī esse = salūtem ferre
com-parāre = parāre

inter-esse + *dat* = adesse in

sē cōferre (in locum) = īre

sus-pendere -pendisse -pēnsum
ad-haerere -sisse -sum = figī

utrim-que = ab utrāque parte

penes *prp* + *acc* = apud

terga vertere = fugere

mūlus -ī *m* = bēstia nāta ex asinō et equā
īn-sidēre + *dat* = cōnsidēre in
prō-missus -a -um = longus
praeceps -cipitis = celer
subter *prp* + *acc* = īnfrā

praeter-īre

pendentem : suspēnsum

violentus -a -um = quī vī ūtitur
alicuī manūs (violentās) īnferre = vim īnferre
īn-crepāre = magnā vōce reprehendere

atquī = at tamen

dē-figere

armigerī -ōrum *m pl*
repetītīs ictibus : plūribus ictibus datīs
re-petere = iterum petere/facere
Absalōnem cōnfossum

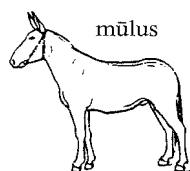
Absalōn, profectō patre, ingressus est Hierosolymam, ibique aliquamdiū morātus est, quae rēs salūtī fuit Davīdī: nam interim David collēgit cōpiās, sēque ad bellum comparāvit. Iam aderat Absalōn cum exercitū, et proelium mox erat commitendum. Suāsērunt rēgī suī comitēs, nē interesset certāminī. Quāpropter David Iōabum suīs cōpiīs praefēcit, sēque in urbem vīcīnam contulit. Abiēns autem praecēpit Iōabō cēterīsque ducibus, ut Absalōnī parcerent, sibi que filium incolumem servārent.

133. Absalōn superātur et comā suspēnsus adhaeret cuiusdam quercūs rāmīs

quercus -ūs *f*

Ācritēr pugnātum est utrimque, sed, Deō favente, victōria penes Davīdem fuit. Terga vertērunt Absalōnis mīlitēs, ē quibus vīgintī mīlia cecidērunt. Absalōn fugiēns mūlō insidēbat; erat autem prō-

missō et dēnsō capillō: dum praecipitī cursū fertur subter dēnsam quercum, coma eius implicita est rāmīs, et ipse suspēnsus adhaesit, mūlō interim praetereunte et cursum

pergente.

134. Absalōn interficitur

Vīdit quīdam pendentem Absalōnem, nec ausus est illī manūs violentās īnferre, sed nūntiāvit Iōabō, quī eum increpāns: “Dēbuerās” inquit, “iuvēnem impium cōnfodere.” “Atquī” respondit ille, “mē praesente, rēx praecēpit tibi, ut filīō suō parcerēs.” “Ego vērō nōn parcam” ait Iōabus, et statim sūmpsit trēs lanceās, quās in pectus Absalōnis dēfīxit. Cum Absalōn adhūc palpitāret haerēns in quercū, armigerī

Iōabus -ī *m*

Iōabī repetītīs ictibus cōnfossum interēmērunt.

135. Absalōnis morte nūntiātā, David magnō maerōre afficitur

Stābat intereā David ad portam urbis, exspectāns ēventum pugnae, et māximē dē filiī salūte sollicitus. Cum illī nūntiātum esset prōflīgātōs hostēs et interfectum esse Absalōnem, nōn modo nōn laetātus est dē victōriā, quam reportāverat, sed māximum quoque dolōrem cēpit ex morte filiī. Inambulābat in cēnāculō maerēns, et in hās vōcēs identidem ērumpēns: “Filiī mī Absalōn, Absalōn filiī mī: utinam prō tē moriar, Absalōn filiī mī, filiī mī Absalōn.”

136. Salomōne rēgnī hērēde cōstitūtō, David diem suprēmum obit

Multa deinceps bella David prōsperē gessit contrā Philistaeōs, rēbusque forīs et domī compositīs, reliquum vītāe tempus in flōrentī pāce exēgit. Cum esset extrēmā senectūte et infirmā valētūdine, Salomōnem hērēdem rēgnī cōstituit. Is ā summō sacerdotē ūctus, vīvō adhūc patre, rēx appellātus est. David, cum filiō dedisset praecepta rēgnō administrandō ūtilissima, diem suprēmum obiit.

sollicitus -a -um = animō turbātus

prō-flīgāre = plānē vincere

in-ambulāre = hūc illūc ambulāre
cēnāculum -ī *n* = domūs pars superior
vōcēs : verba | identidem = iterum iterumque
ērumpere = subitō exclāmāre

hērēs -ēdis *m* = is cui trāduntur rēs virī mortuī
(diem suprēmum) obīre = morī
suprēmus -a -um *sup* (< suprā) = summus, ultimus

forīs et domī : extrā patriam et in patriā
com-pōnere -posuisse -positum = ordinare
flōrēns -entis : fēlīx | ex-igere -ēgisse -āctum
(< -agere); tempus/vītāe *e.* = vīvere
extrēmus -a -um = ultimus
in-firmus -a -um = invalidus, dēbilis

praeceptum -ī *n* = imperium | rēgnō administrandō : ad rēgnum administrandū
ūtilis -e = quī prōdest

Salomōn -ōnis *m*

PENSA (§ 111-136)

Pēnsūm I

Coniunge sententiās.

• 1. Cum Samuēl diē septimā	•	• rēiectus est ā Deō et in eius locum
• morārētur,	•	• David est ūnctus.
• 2. Iōnāthās, ēdictī paternī nescius,	•	• ut Absalōnī parcat.
• 3. Cum sibi partem praedae Saūl re-	•	• ūnum ex Hebraeīs ad singulāre
• servāvisset,	•	• certāmen prōvocāre solēbat.
• 4. Ut dēlīnīret Saūlis animum	•	• eius filius īnfāns in gravem morbum
• aegrum,	•	• incidit.
• 5. Goliathus, Philistaeus mīrae	•	• Saul ipse sacrificium fēcit locō sacer-
• magnitūdinis,	•	• dōtis.
• 6. Cum nēmō adversus Goliathum	•	• David fundā tantum armātus et lapidi-
• prōgredī audēret,	•	• bus adversus Goliathum prōcessit.
• 7. Suī populī ignōminiā commōtus	•	• David citharam pulsāre solēbat.
• 8. Armīs, quae eī Saūl accommodā-	•	• sed ille ictum lētālem corporis dēclīnā-
• verat, nōn assuētus,	•	• tiōne effūgit.
• 9. Goliathō interemptō,	•	• tribus lanceīs cōnfossus periit.
• 10. Rēx invidus Davīdem cōnfodere	•	• ut Davīdī dēnūntiāret duplicis sceleris
• cōnātus est,	•	• poenam.
• 11. Deus prophētā Nāthan mīsīt,	•	• Hebraeī Davīdī grātulātī sunt.
• 12. Cum duplex scelus commīsisset,	•	• virgam in mel intīnctam orī admōvit.
• 13. Cibīs David abstinet	•	• ut Deus filiī vītae parcat.
• 14. Absalōne rebellante et rēgnum	•	• ille Hebraeorum ignāviam lūdibriō ha-
• paternum affectante,	•	• bēbat.
• 15. Iōabō, exercitūs ducī, praecipit	•	• David sē sponte ad pugnandum obtulit.
• 16. Absalōn, comā suspēnsus rāmīs	•	• David, Hierosolymā relictā, sē ad bel-
• cuiusdam quercūs,	•	• lum comparāvit.

Pēnsūm II

Ad interrogāta respondē.

- 1. Cūr Samuēl graviter Saūlem reprehendit?
- 2. Quid Iōnāthās, Saūlis filiū, cum armigerō comite fēcit?
- 3. Quid in silvā fēcit Iōnāthās, ēdictī paternī nescius?
- 4. Cūr David in locum Saūlis rēx est ūnctus?
- 5. Quōmodo David dēlīnīre solēbat Saūlis animum aegrum?
- 6. Quis fuit Goliathus?
- 7. Quibus armīs indūtus erat?
- 8. Cūr David sponte sē ad pugnandum obtulit?
- 9. Cūr David arma, quae sibi Saūl accommodāverat, mūtāre voluit?
- 10. Quibus igitur armīs adversus Goliathum prōgressus est?

- 11. Quōmodo interēmit Goliathum?
- 12. Postquam Goliathum superāverat, quō animō Saūl et Iōnāthās fuērunt in Davīdem?
- 13. Stetitne Saūl prōmissīs?
- 14. Quibus modīs Saūl cōnātus est Davīdem trucīdāre?
- 15. Quāndō David habuit opportūnam Saūlis interficiendī occāsiōnem?
- 16. Quōmodo Saūl mortuus est?
- 17. Nūntiō dē Saūlis morte audītō, quid fēcit David?
- 18. Quae scelera commīsit David?
- 19. Quam fābulam prophēta Nāthan rēgī nārrat?
- 20. Quōmodo David est ā Deō pūnītus prō sceleribus quae commiserat?
- 21. Quid fēcit David nē filius perīret?
- 22. Quōmodo intellēxit rēx filium esse mortuum?
- 23. Quis fuit Absalōn? Quid ille fēcit?
- 24. Cūr David Iōabum suīs cōpiīs praefēcit?
- 25. Quid eī praecēpit?
- 26. Quid Absalōnī fugientī ēvēnit?
- 27. Quem David cōstituit rēgnī hērēdem?

Pēnsūm III

Scrībe verba idem aut contrārium significantia.

• _____ = propter hoc	_____ = ab utrāque parte
• _____ = nesciēns, ignārus	_____ = apud
• _____ = quī nōn nocuit	_____ = longus
• _____ = laedere (animum)	_____ = celer
• _____ = officium	_____ = īnfrā
• _____ = galea	_____ = magnā vōce reprehendere
• _____ = suā voluntāte	_____ = at tamen
• _____ = deinde	_____ = plānē vincere
• _____ = id est	_____ = iterum iterumque
• _____ = nōn laesus	_____ = invalidus, dēbilis
• _____ = sine poenā	_____ = imperium
• _____ = domus rēgis	_____ = animō turbātus
• _____ = interficere	_____ ↔ ignārus
• _____ = sine culpā	_____ ↔ cōnfīdere
• _____ = valdē petere	_____ ↔ occultē
• _____ = ignārus	_____ ↔ aequus
• _____ = prohibēre	_____ ↔ aedificāre

Pēnsūm IV

Scrībe verbōrum fōrmās.

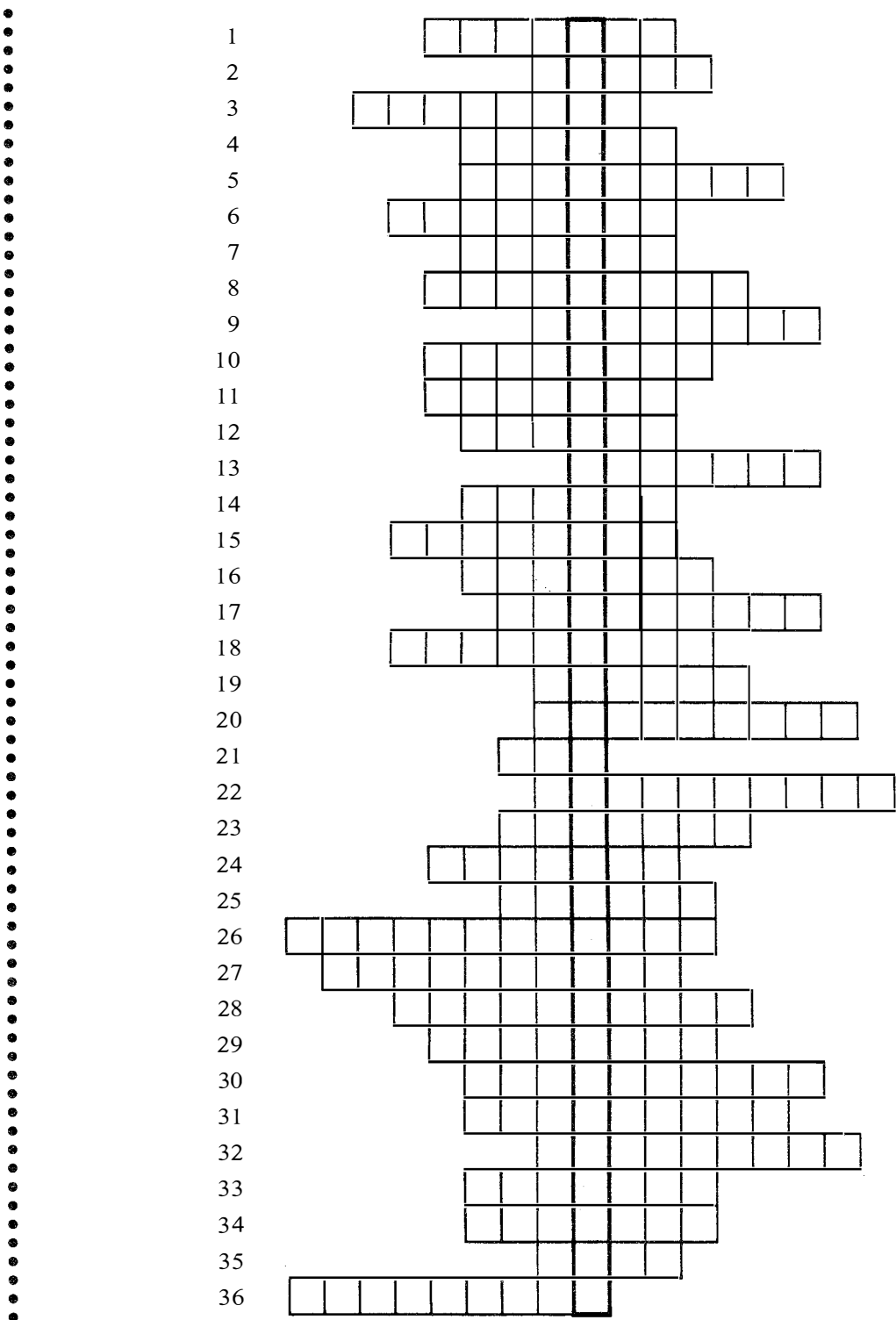
- interimere _____
- intingere _____
- _____ ēmptum
- _____ offendisse _____

•	ungere	_____	_____
•	_____	invāsisse	_____
•	_____	_____	sprētum
•	circumtegere	_____	_____
•	accingere	_____	_____
•	_____	_____	assuētum
•	_____	praecīdisse	_____
•	_____	_____	cōnfossum
•	_____	cohibuisse	_____
•	suspendere	_____	_____
•	_____	adhaesisse	_____
•	compōnere	_____	_____
•	_____	_____	exāctum

Pēnsūm V

Vocābula in fōrmā pōne. Litterae, quae in quadrātis nigriōribus positae erunt, sententiam efficiant ex sacrīs librīs prōmptam; quā sententiā intellegimus quantū aestimandus sit fīdus amīcus.

•	1. = perficere.	•	19. Cēterīs armīs relictīs, eam David sūmpsit ad Goliathum occīdendum.
•	2. Illud temere sibi arrogāvit Saūl, Samuēle absente.	•	20. = quī nōn facile movētur.
•	3. Plūrimūm tālis mellis in silvā Iōnāthās invēnit.	•	21. Ūnus <i>dat.</i>
•	4. = tardus esse ad veniendum.	•	22. Erat onus armōrum quae Saūl Davīdī accommodāverat.
•	5. Māteria quā rēgēs apud Hebraeos ungi solēbant.	•	23. = quī invidet.
•	6. Invāsit Saūlem postquam ille Deī mandāta sprēverat.	•	24. Iōnāthās Davīdī dōnāvit.
•	7. = rēs quae in bellō rapiuntur.	•	25. = hasta.
•	8. = mala fāma.	•	26. Tālis erat Saūlis animus in Davīdem.
•	9. Eam David pulsābat ad rēgis animum dēlīniendum.	•	27. Eōs mīsīt Saūl ad Davīdem, ut eum trucīdārent in oculīs uxōris.
•	10. = contemnere.	•	28. = idōneus.
•	11. Est vitium quod Goliathus Hebraeīs exprobrābat.	•	29. Erat Nāthan.
•	12. Tālēs erant Goliathī ocreae.	•	30. Eam violāverat ille quī Saūlem interēmit.
•	13. Est ūnum ex praemiīs quod Saūl prōmīsīt eī, quī Goliathī spolia rettulisset.	•	31. = parvā vōce loquī.
•	14. Goliathī pectus operiēbat.	•	32. = quī maledīcit.
•	15. = validus, fortis.	•	33. = quī nōndum cibum sūmpsit.
•	16. < irrīdēre.	•	34. Arbor cuius rāmīs suspēsus adhaesīt Absalōn.
•	17. = quī male vult.	•	35. Eī īnsidēbat Absalōn fugiēns.
•	18. = dīcere 'sibi grātam esse alicuius bonam fortūnam'.	•	36. Locus, in quō trīstis inambulābat David postquam scīverat Absalōnem interēptum esse.

Pēsum VI

Verba, quae dēsunt, scrībe.

- accēdere
- accommo-
- dāre

Diū Saūl adversus Philistaeōs pugnāvit. Quādam diē Iōnāthās, Saūlis fīlius, in hostium castra ingressus est ubi nōn solum vīgintī hostēs _____, sed etiam cēterōs ita terrōre perculit, ut fugae sē _____.

adamāre
 adhaerere
 affectāre
 committere
 cōferre
 cōfodere
 cōserere
 dēfigere
 deinceps
 dēlābī
 dēnūntiāre
 excēdere
 exigere
 grātulārī
 hērēs
 iactitāre
 iēiūnus
 ignāvia
 ignōminia
 impedītus
 implācābilis
 incidere
 īnsidēre
 interesse
 interimere
 invidus
 lancea
 lētālis
 nāvāre
 nempe
 nūptiae
 obicere
 obīre
 penes
 pēra
 praeceps
 praecīdere
 profundere
 prōmissus
 prōvocāre
 spolia
 sponte
 trānsfodere

Rēs tamen nōn semper prosperē cum Philistaeīs ēveniēbant, praesertim tunc cum Goliathus, vir mīrae magnitudinis, ūnum ex Hebraeīs ad certāmen singulāre _____ coepit.

Cum nēmō adversus eum, quī Hebraeōrum _____ cum irrīsū et lūdibriō exprobrāre solēbat, prōgredi auderet, Saūl magna praemia et filiae _____ prōmīsīt eī quī Goliathī _____ rettulisset. David, quī iam patī nōn poterat suī populī _____, sē _____ ad pugnandum obtulit. Saūl, cum vīdisset adulēscēntem, prīmum dubitāvit, sed postea ipse eī arma _____; quibus tamen _____, cum iīs assuētus nōn esset, ea David mūtāre cōstituit. Sump̄tā igitur _____ pāstōrālī lapidibusque in sacculō positīs, cum fundā adversus Goliathum prōcessit, quī eum vidēns rīsīt dīxitque ‘sē canem nōn esse quī illīs armīs vulnerārētur’. David vērō sine metū lapidem fundā mīsīt quō Goliathum in fronte percussit et humī prōstrāvit; tum gladiō, quem ab ipsius Goliathī latere dētrāxerat, eius caput _____.

Hebraeīs dē victoriā Davīdī _____, Saūl tantā invidiā est accēsus ut magnīs periculīs eum _____ meditārētur. Prīmum enim filiam, quam in mātrimōnium prōmīserat, Davīdī ‘sē datūrum nōn esse’ dīxit, ‘nisi centum Philistaeōs interēmisset’. Quod quidem David fēcīt. Deinde ipse rēx _____ lanceā cōnātus est Davīdem _____, sed ille ictum _____ corporis dēclīnātiōne vītāre potuit. Cum igitur David vidēret _____ in sē esse Saūlis odium, ex aulā _____ et sōlitūdinem petere māluit, ut inimicī manūs effugeret.

Non multō post Saūl, ex equō _____, comitem rogāvit ut latus suum _____ nē in hostium potestātem venīret: sic ille periit. Quod cum audīvisset David lacrimās _____, eumque, quī sē _____ Saūlem interfēcisse, perimī iussit.

Sed David quoque in Deum duplicī scelere peccāvit: nam et fēminam _____, quam amāre nōn licēbat, et eius virum, quī patriae operam _____, adversus hostēs, _____ ad mortem certam, pugnātum mīsīt. Prophētā vērō ā Deō missō ut poenam _____ tantī sceleris, rēgem adeō paenituit factī impiī, ut Deus eī, nōn tamen eius filiō, peccātum condōnāverit. Paulō enim post īnfāns in morbum _____, et post septem diēs, quibus David _____ orāvit, mortuus est.

Neque hic fīnis malōrum fuit, nam novus dolor _____. Absalōn, Davīdis filius, paternum rēgnum _____ atque patrem urbem relinquere coēgit. Ille interim, collēctīs cōpiīs, ad manūs _____ sē parābat. Comitibus hortantibus nē certāminī _____, David in urbem vīcīnam sē _____ praecipiēns ut filius rebellāns ad sē incolumis addūcerētur. Proeliō commissō, victōria _____ Davīdem fuit, hostibus terga vertentibus. Inter fugientēs _____ cursū erat Absalōn, mūlō _____; quī, cum habēret crīnem dēnsū et _____, suspēsus _____ rāmīs cuiusdam quercūs, quibus coma implicita erat. Tunc Iōabus, Davīdis exercitūs dux, cum rescīvisset Absalōnem suspēsum esse, ad eum cucurrit et trēs _____, rēgis mandātīs nōn oboediēns, in pectus Absalōnis _____.

Multa _____ bella David bene gessit, et reliquam vītā in pāce _____. Cum sibi mortem imminēre sentīret, Salomōnem rēgnī _____ cōstituit, et placidē diem suprēmum _____.

QVINTA AETAS

(I) EX VNO DVO REGNA: ALTERVM IVDAE, ALTERVM ISRAELIS

137. Salomōn ā Deō postulat ut sapientia sibi dōnētur

Diligēbat Deus Salomōnem: eī per quiētem adstāre vīsus est, deditque optiōnem ēligendī quidquid vellet. Salomōn nōn aliud sibi darī poposcit, quam sapientiam, reliqua omnia parvī aestimāns. Quae rēs ita Deō placuit, ut illī plūs tribuerit quam rogātus erat; nam Salomōnī eximiam sapientiam impertīvit, et īnsuper dīvitiās et glōriam, quās nōn petīverat, addidit.

optiō -ōnis *f* = potestās ēligendī

im-perfīre -īvisse -ītum = (partem) dare

138. Salomōn sapientiae specimen ēdit

Nōn multō post Salomōn concessae sibi ā Deō sapientiae specimen ēdidit. Duae mulierēs in eādem domō habitābant. Utraque eōdem tempore peperit puerum. Ūnus ex hīs puerulīs post diem tertium nocte mortuus est: māter surripuit puerum alterīus mulieris dormientis, et huius locō filium suum mortuum supposuit. Ortā inter duās mulierēs gravī altercātiōne, rēs ad Salomōnem dēlāta est.

specimen -inis *n* = exemplum

con-cēdere -cessisse -cessum = dōnāre (quod postulātur)

ūnus : alter

huius *in* locō

altercātiō -ōnis *f* = pugna cum tumultū

139. Contrōversia dē puerō

Difficilis erat atque perobscūra quaestiō, cum nūllus esset testis. Rēx autem ut explōrāret latentem vērītātem: “Dīvidātur” inquit, “puer dē quō contrōversia est, et pars ūna ūnī mulierī, altera alterī dētur.” Iūdicīō assēnsa est falsa māter; altera vērō exclāmāvit: “Nē, quaesō, nē occīdātur puer, ō rēx:

contrōversia -ae *f* = certāmen (dē iūre)

per-obscūrus -a -um
quaestiō -ōnis *f* = quod quaeritur

pars ūna : pars altera

iūdicium -ī *n* = sententia

quaesō = ōrō (tē/vōs)

Isrāēl -is *m*

Salomonis iudicium

mālō ista tōtum habeat.” Tunc rēx ait: “Rēs est manifēsta: haec vērē est māter puerī.” Et huic illum adiūdicāvit.

Admīrātī sunt omnēs singulārem rēgis prūdentiam.

mālō *ut* ista (: altera fēmina) habeat
ad-iūdicāre = secundum iūdicium dare
prūdentia -ae *f* < prūdēns

140. Hierosolymae Salomōn templum Deō aedificat

Salomōn templum immēnsī operis Hierosolymae aedificāvit: omnia aurō, argentō, gemmīsque in eō fulgēbant. In hōc templō arca fōederis collocāta est. Vicīnī rēgēs ob tantam sapientiae fāmam cum Salomōne amīcitiam iūnxērunt, fōedusque fēcērunt. Rēgīna Saba eius vīsēdī cupida fīnibus rēgnī suī excessit, vēnitque Hierosolymam. Rēgnābat Salomōn in summā pāce, opibus et dēliciīs affluēns.

im-mēnsus -a -um = ingēns
fulgēre = (subitō) lūcēre

fīnēs -ium *m pl* = regiō, terra
ē fīnibus

af-fluere (< ad-); a. rē = plūs quam satis
habēre rēi

141. Mulierēs exterās amandō Salomōn sapientiam amittit

Posteā Salomōn voluptātī sē dedit: nihil porrō tam inimīcum est virtūtī quam voluptās: itaque amīsī sapientiam. Mulierēs exterae, quās adamāvit, eum iam senem ad rītūs gentīlēs pertrāxērunt. Quibus rēbus offēnsus Deus poenam illī dēnūntiāvit: scīlicet, fore ut rēgnum māiōre ex parte fīliō eius adimerētur, et servō trāderētur; atque ita factum est.

exter -a -um = cui alia est patria

voluptās -ātis *f* = quod dēlectat, dēliciae

rītus -ūs *m* = modus Deī colendī

gentīlis -e (< gēns); rītūs *g.* : rītūs aliārum
gentium (: nōn Hebraeōrum) | per-trahere
fore ut = futūrum esse ut

ad-imere ↔ dare

142. Roboāmus, Salomōnis fīlius, patrī succēdit

Salomōnī Roboāmus fīlius successit: is imperium culpā paternā iam nūtāns stultitiā suā ēvertit. Salomōn populō vectīgal gravissimum imposuerat. Quod onus cum populus tolerāre nōn posset, illud poposcit imminuī. Rēgem monēbant senēs, ut populō satisfaceret; iuvenēs vērō dissuādēbant. Roboāmus aequālium cōnsiliō ūsus, populō acerbē respondit, eiusque postulātiōnem rēiēcit.

nūtāre = hūc illūc movērī
ē-vertēre ↔ aedificāre
vectīgal -ālis *n* = pecūnia rēgī solvenda

tolerāre = ferre, patī

satis-facere + *dat* = facere quod postulātur

aequālis -is *m* = homō eiusdem aetātis
acerbē : sevērē

143. Decem tribūs ā Roboāmō dēficiunt et novum sibi creant rēgem

Inde exorta est sēditiō: decem tribūs ā Roboāmō dēfēcērunt, rēgemque sibi creāvērunt Ieroboāmum ē tribū Ephraīmī. Duae tantum tribūs in fidē mānsērunt, scīlicet tribus

dē-ficere (ab aliquō) = aliquem amīcum dēserere (et trānsire ad hostem)

sēditiō -ōnis *f* = certāmen cīvium adversus
rēgem

Saba *indēcl*, Roboāmus -ī *m*, Ieroboāmus -ī *m*

Iūdae et tribus Beniāmīnī. Sīc duo ex ūnō rēgna facta sunt: alterum Iūdae, alterum Isrāēlis. Ieroboāmus, ut populum suum ā cōnsuētūdine eundī Hierosolymam abdūceret, propriam religiōnem iīs īnstituit, et falsōs deōs prōposuit colendōs.

cōn-suētūdō -inis *f* = quod fierī solet, mōs
 proprius -a -um = nōn alterīus, suus
 īn-stituere -uīsse -ūtum = (novam rem) prī-
 mum statuere

Isrāēlīticus -a -um

omnēs ad ūnum : omnēs

cultus -ūs *m* < colere
 ad vērum *Deī* cultum
 monita -ōrum *n pl* < monēre
 contumēlia -ae *f* = dictum indignum

captīvus -a -um (< capere) = bellō captus;
 captīvus -ī *m*

144. Rēgnum Isrāēlīticum in potestātem Assyriōrum cadit

Nōn diū stetit rēgnum Isrāēlīticum, quia omnēs ad ūnum rēgēs fuērunt impiī. Ad eōs Deus saepe mīsit prophētās, quī eōs admonērent, et ad vērum cultum revocārent; sed illī prophētārum monitīs nōn pārūerunt, immō eōs contumēliīs, poenīs, morte affēcērunt. Quārē īrātus Deus illōs in potestātem hostium trādīdit: dēvictī sunt ā rēge Assyriōrum, quī decem tribūs captīvās fēcit, et in Assyriam dēportāvit.

Assyriī -ōrum *m pl*, Assyria -ae *f*

PENSA (§ 137-144)

Pēnsūm II

Interrogā id, quod ad haec respōnsa convenit.

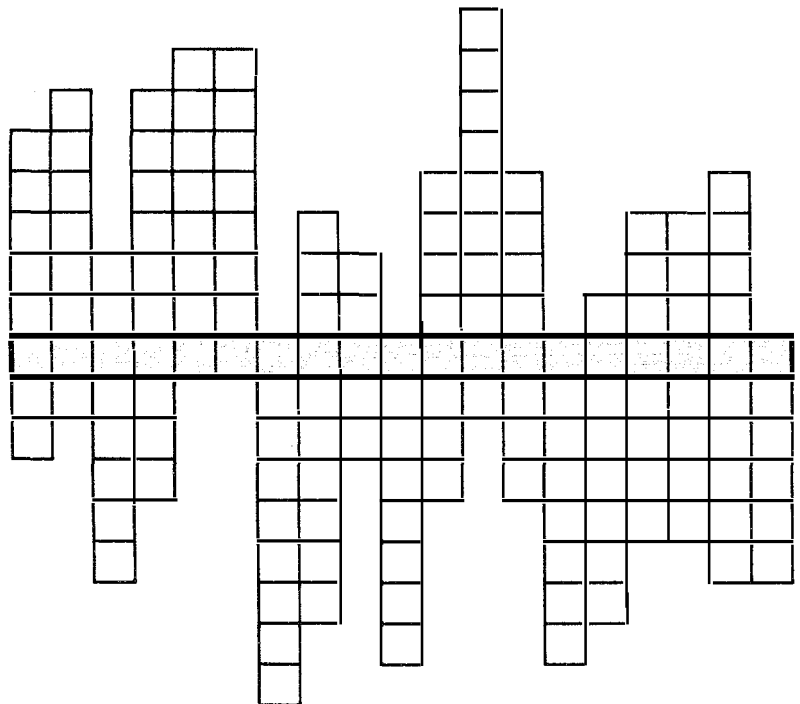
- 1. Optiōnem eī dedit ēligendī quidquid vellet.
- 2. Altera, cum infāns eī mortuus esset, filium alterius mulieris surripuit.
- 3. Salomōn iussit puerum in duās partēs scindī et utrīque mulierī distribuī.
- 4. Quia mulierēs exterās adamāvit, quae eum ad rītūs gentīlēs pertrāxērunt.
- 5. Is imperium, quod ā patre nūtāns accēperat, stultitiā suā ēvertit.
- 6. Decem tribūs sēditiōnem fēcērunt, quā sibi novum rēgem creāvērunt.
- 7. Ut populū suū abdūceret ā cōsuetūdine sē Hierosolymam cōferendī.
- 8. Assyriōrum rēx decem tribūs captīvās factās in Assyriam dēportāvit.

Pēnsūm II

Vocābula in fōrmā pōne. Litterae, quae in quadrātīs nigriōribus positae erunt, sententiam efficiēt ex sacris librīs prōmptam.

- 1. Ēdidit Salomōn cum eī contrōversia dē puerō dēlāta est.
- 2. = ingēns.
- 3. Est virtūtī inimīca.
- 4. Salomōnī Deus impertīvit.
- 5. Erat perobscūra.
- 6. = nōn alterius, suus.
- 7. < prūdēns.
- 8. Orta est inter duās mulierēs.
- 9. Is cui trāduntur rēs virī mortuī.
- 10. = aliquem amīcum dēsere-re (et trānsīre ad hostem).
- 11. Rītūs ad quōs est pertractus Salomōn.
- 12. = quod fierī solet, mōs.
- 13. Populō Salomōn imposu-erat.
- 14. = ferre, patī.
- 15. Tālēs fēcit Assyriōrum rēx decem tribūs.
- 16. = homō eiusdem aetātis.
- 17. ↔ aedificāre.
- 18. = dictum indignum.
- 19. < monēre.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

Pēnsūm III

Ex hīs verbīs sentiētiās cōnfice, quibus epitomēn scribās rērum quae in hōc capitulō nārrātae sunt.

Exemplum: Deus Salomōnī dare optiōnem ēligere quidquid velle
Salomōn postulāre sibi sapientiam darī

Cum Deus Salomōnī optiōnem dedisset ēligendī quidquid vellet, ille sapientiam sibi darī postulāvit...

Paulō post Salomōn sapientiae specimen ēdere

Contrōversia esse dē puerō, nam duae mulierēs esse quae eōdem tempore puerum parere

Ūnus ē duōbus mortuus esse, alter ab alterā muliere surreptus

Salomōn puerum in duās partēs dīvidere mulieribus dare iubere

Vēra mātēr exclāmāre sē malle fīlium nōn habere quam eum interfectum

Salomōn rēgnāre in summā pāce et affluere opibus et dēliciīs

Salomōn posteā voluptātī sē dare et mulierēs exterās adamāre

Salomōnem ad rītūs gentīlēs pertrahī

Deus offēnsus dīcere multum ex rēgnō fīliō adimere

Salomōnis filius rēgnū paternū nūtāns ēvertere

Populō nōn satisfacere et aequāliū cōnsiliō ūtī

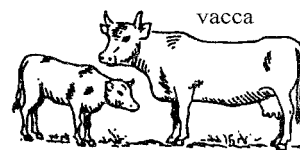
Sēditiō exorīrī et decem tribūs dēficere ā Roboāmō

Quās posteā Assyriōrum rēx dēvincere

Quia eae relinquere vērum Deī cultum neque audīre prophētārum monita

QVINTA AETAS

(II) FABVLA DE TOBIA

145. Dē Tobīā captīvō et in Assyriam dēductō

Inter captīvōs, quī dēductī sunt in Assyriam, fuit Tobīās. Is ab ineunte aetate lēgem dīvinam sēdulō observābat. Cum esset puer, nihil tamen puerīle gessit. Dēnique cum īrent omnēs ad vitulōs aureōs, quōs Ieroboāmus rēx Isrāēlis fēcerat, et populō adōrandōs prōposuerat, hic sōlus fugiēbat societātem omnium; pergēbat autem ad templum Dominī, et ibi adōrābat Dominum.

ab ineunte aetate : ab infante
sēdulō = dīligerter
ob-servāre : cūrāre
puerīlis -e < puer

vitulus -ī m = pullus vaccae

societās -ātis f: quī commūnī fortunā/negōtiō
coniunguntur *societātem* faciunt

146. In captivitate Tobīās pietātem servat

Tobīās adultus uxōrem dūxit, habuitque filīum, quem ab infantiā docuit timēre Deum, et ab omnī peccātō abstinēre. Cum in captivitatē abductus esset, eandem in Deum pietātem semper retinuit: omnia bona, quae habēre poterat, cotīdiē exsiliī suī comitibus impertiēbat, eōsque monitīs salūtāribus ad colendum Deum hortābātur. Gabēlō cuidam egentī, decem talenta, quibus ā rēge dōnātus erat, perhūmāniter commodāvit.

captivitas -ātis f ↔ libertās
pietas -ātis f = fidēs, amor Deī

infantia -ae f = aetās infantis

bona -ōrum n pl = ea quae aliquis possidet,
divitiae
exsiliū -ī n = quod patitur quī procul ā patriā
vīvere cōgitur
salūtāris -e = quī salūtem affert

egēre (+ abl) = (rē necessariā) carēre
per-hūmāniter ↔ ferōciter
commodāre = mūtuum dare

147. Miserī atque egēnī ā Tobīā adiuvantur; rēx eum interficī iubet

Posteā exortus est novus Assyriōrum rēx Isrāēlītīs infēnsus, quī eōs vexābat, necābat, et sepelīrī vetābat. In hāc calamitatē Tobīās frātrēs invīsēbat, miserōs cōnsōlāns, egēnōs

egēnus -a -um = pauper; egēnus -ī m

calamitas -ātis f = mala fortuna

Tobīās -ae m, Gabēlus -ī m, Isrāēlīta -ae m

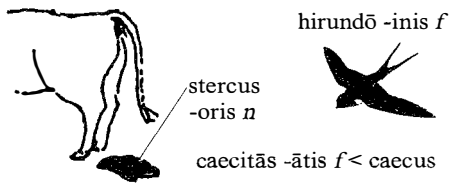
spoliāre (aliquem rē) = ēripere (alicui rem)
dē-litēscere -tuisse = latēre

cadāver -eris *n* = corpus mortuum
de-hortārī = dissuādēre

socius -ī *m* = homō quī commūnī fortunā/
negōtiō coniungitur cum aliquō
in-vītāre = (hospitem domum suam) vocāre

ex-silīre

suī (: Tobīae) amīcī illum (: Tobīam) ...

dē-fatīgātus -a -um = fessus
in-cumbere + *dat*
pariēs -etis *m* = mūrus domūs

unde = ex quā rē, quam ob rem

ideō... ut

illūstris -e = clārus, nōbilis

eō : propter hoc

cōstanter < cōnstāns

improbitās -ātis *f* < improbus
ab-horrēre (ā rē) = adversus esse (reī), ōdisse
(rem)
tēla -ae *f* = vestis quae textitur

cotīdiānus -a -um < cotīdiē

clam = sine testibus, occultē
ne-fās *indēcl* = nōn licet (per Deum/deōs)
raptum -ī *n* = quod raptum est

beneficus -a -um = quī bene facit
liberālis -e = quī sua largītur

penitus *adv* = in parte internā

opibus suīs iuvāns, et mortuōs sepeliēns. Ea rēs nūntiāta est
rēgī, quī iussit Tobīam interficī, et bonīs omnibus spoliārī. At
Tobīās cum uxōre et filiō dēlituit, sīcque rēgis īram effūgit.

148. Occultē Tobīās cadāver, amīcīs dehortantibus, sepelit

Diē quōdam fēstō, cum domī lautum convīvium parā-
visset, mīsīt filium ut aliquot ē sociīs ad prandium invītāret.
Reversus filius nūntiāvit patrī hominem Isrāēlītam iacēre in
forō mortuum. Exsiliēns statim Tobīās cadāver occultē por-
tāvit domum, ut illud noctū sepelīret. Suī illum amīcī ab hōc
officiō dehortābantur; at Tobīās, magis Deum quam rēgem
timēns, id facere nōn dēstitit.

149. Tobīās caecus fit et patienter caecitātem fert

Tobīās in praestandō solitō officiō dēfatīgātus, incubuit
parietī et obdormīvit. Forte ex nīdō hirundinum stercora
calida incidērunt in oculōs dormientis, unde caecus factus est.
Quam calamitātem ideō permīsīt Deus illī ēvenīre, ut esset
illūstre patientiae exemplum posterīs prōpositum ad imitan-
dum. Nam Tobīās adeō patienter tulit caecitātem, ut neque
illum querentem quisquam audierit, neque ille eō minus
cōstanter Deum coluerit.

150. Tobīās ab omnī improbitāte abhorret

Uxor Tobīae in texendā tēlā comparābat ea, quae ad vīc-
tum erant necessāria. Quādam diē domum attulit haedum,
quem pretiō labōris cotīdiānī ēmerat. Haedum bālantem audī-
vit Tobīās, et, veritus nē fūrtō ablātus esset, dīxit uxōrī: “Vidē
nē iste clam alicui ēreptus sit: redde illum dominō suō; nefās
enim est nōbīs ex raptō vīvere.” Adeō vir iustus ab omnī im-
probitāte abhorrēbat.

151. Tobīās filium monet ut beneficus et liberālis sit

Tobīās mortem sibi imminēre putāns, vocāvit filium suum:
“Audī” inquit, “filī mī, verba patris amantissimī, eaque peni-

tus memoriae tuae īnfīxa haereant, ut vītā sapienter īnsti-
tuās. Cotīdiē Deum cōgitā, et cavē nē umquam in eum pec-
cēs, eiusque praecepta negligās. Miserēre pauperum, ut Deus
tuī misereatur: quantum potueris, estō beneficus et liberālis;
sī tibi magnae opēs suppetant, multum tribue, sī parvae,
parum, sed libenter; quoniam beneficentia hominem ab
aeternā morte liberat. Superbiam fuge, neque eam in animum
aut in sermōnem sinās obrēpere”.

īn-figere -fīxisse -fīxum

sup-petere ↔ deesse

beneficentia -ae *f* < bene + facere

aeternus -a -um = perpetuus

superbia -ae *f* < superbus

ob-rēpere = intrāre (occultē)

152. Alia Tobīae monita ad filiū

“Quod tibi nōlīs fierī, aliīs nē facitō, fili mī: sī quis tibi
opus fēcerit, statim eī mercēdem persolve; cōsiliū semper
ā virō sapiente exquīre; nē societātem cum improbīs iungitō.
Cum ex hāc vītā dēcesserō, sepelī corpus meum; mātrem
tuam colitō, memor malōrum quae passa est, cum tē in uterō
gestāret, et cum ipsa suprēmum diem obierit, eam pōnitō
mēcum in eōdem sepulcrō”.

nē facitō! : nōlī facere!

per-solvere

ex-quīrere = quaerere

nē iungitō! : nōlī iungere!

dē-cēdere (ex/dē vītā) = morī

colitō! = cole!

memor -oris *adi* = quī meminit

uterus -ī *m* = venter mulieris

pōnitō! : pōne!

153. Tobīās filiō nārrat sē pecūniam Gabēlō commodāvisse

“Hoc etiam tē moneō, fili mī, mē commodāvisse decem
argentī talenta Gabēlō, quī nunc commorātur Rage in urbe
Mēdōrum”. Tum adulēscēns patrī: “Omnia” inquit, “ut prae-
cipis mihi, faciam, pater; quōmodo autem illam pecūniam ā
Gabēlō recipiam, ignōrō; nam neque ille mē, neque ego illum
nōvī, nec quā viā eātur in Mēdiam sciō.” Cui Tobīās pater:
“Chīrographum Gabēlī habeō, quod cum illī exhibueris, sta-
tim reddet pecūniam; sed quaere tibi hominem fidēlem, quī
tibi sit dux viae.”

com-morārī (< mora) = versārī

chīrographus -ī *m* = charta manū scrīpta et
signāta | ex-hibēre -uisse = ostendere
fidēlis -e = fīdus

154. Tobīam angelus comitātur

Ēgressus Tobīās invēnit iuvenem stantem et accīnctum ad
iter faciendum, quem, ignōrāns angelum Deī esse, salūtāvit:
“Unde es, o bone iuvenis?” “Sum” inquit ille, “ūnus ex Isrāē-
lītīs.” “Nōstīne” ait Tobīās, “viam quae dūcit in Mēdiam?”
“Nōvī” inquit, “et saepe ūsus sum hospitiō Gabēlī, quī ibi

Tobīās -ae *m* : Tobīae filius

accīnctum : parātum

unde es : unde venīs

Rages -is *f*, Mēdia -ae *f*, Mēdī -ōrum *m pl*, Tobīās -ae *m*

re-nūntiāre

vale-dīcere + *dat*

acerbus -a -um = molestus

orbāre (rē) = rem (cārissimam) ēripere
orbāvistī | sōlācium -ī *n* = quod cōnsōlātur
melius fuisset : melius erat

reciperāre = rūsus capere (rem āmissam)

habitat.” Tobīās ea, laetus, renūntiat patrī, quī arcessitum iuvenem interrogāvit, an vellet esse filiī comes et itineris socius, prōmissā mercēde. ‘Id sē velle’, respondit iuvenis. Itaque Tobīās valedīxit parentibus, simulque ambō dedērunt sē in viam, et canis secūtus est eōs.

155. Tobīae mater lacrimās effundit quod filius proficīscitur

Profectō Tobīā, coepit māter eius flēre et acerbē querī, quod vir suus dīmīssisset filium. “Cūr nōs orbāstī sōlāciō senectūtis nostrae? Melius fuisset carēre istā pecūniā, ad quam reciperandam filius missus est: satis erat nōbīs, quod filiī cōspectū fruī liceret.” Cui marītus: “Nōlī flēre” inquit, “incolumis filius perveniet in Mēdiam; incolumis ad nōs redībit: Deus mittet angelum, quī eī prosperum iter praestet.” Quibus verbīs sēdāta, mulier tacuit.

156. Tobīās ab ingentī pisce ferē dēvorātur

Intereā Tobīās et angelus pervēnēre ad flūmen Tigrim, et cum adulēscēns accessisset ad abluendōs pedēs, ecce piscis ingēns exsiluit, quasi illum dēvorātūrus. Ad cuius aspectum Tobīās perterritus exclāmāvit: “Domine, invādit mē.” Cui angelus: “Apprehende illum et trahe ad tē.” Piscis attractus in rīpam aliquamdiū palpitāvit et exspīrāvit. Tunc iussit angelus fel piscis sēpōnī, utpote medicāmentum salūtāre; deinde partem carnis coxērunt comedendam in viā.

157. Tobīās et angelus Ecbatana perveniunt

Ut appropinquāvērunt urbī, quae vocābātur Ecbatana, dīxit Tobīās angelō: “Apud quem vīs ut dēversēmur in hāc urbe?” Cui angelus: “Est hīc” inquit, “vir quīdam cognātus tuus, nōmine Ragūēl: is nōs hospitiō excipiet. Habet filiam ūnicam, quam tē oportet uxōrem dūcere: pete eam ā patre, nec dubitō quīn postulātiōnī tuae libenter annuat: Deus enim hās tibi dēstīnat nūptiās, et omnēs Ragūēlis facultātēs iūre hērēditariō ad tē pervenient.”

Tigris -is *m*, Ragūēl -is *m*, Ecbatana -ōrum *n pl*

pervēnēre = pervēnērunt; -ēre = -ērunt

ab-luere = lavāre

invādere (*in*) = impetum facere

at-trahere

ex-spīrāre = morī

fel fellis *n* = ventris māteria fluēns et acerba
sē-pōnere = servāre (in aliud tempus)

utpote = quoniam | medicāmentum -ī *n* (< medicus) = rēs quae aegrōs sānat

ut + *perf* = cum prīmum

dē-versārī = (pretiō solūtō) habitāre

ex-cipere = (bene) recipere; hospitiō excipere
= tamquam hospitēs e.

nōn/nec dubitō quīn + *coni* = certō crēdō

facultātēs -um *fpI* = opēs | hērēditārius -a -um
< hērēs; iūre h.ō = iūre hērēdis

Tobias et angelus apud flumen

158. Ragūēl hospitiō eōs excipit

Eōs laetus excēpit Ragūēl, quī, cōnspicātus Tobīam, dīxit uxōrī suae: “Quam similis est hic adulēscēns cognātō meō!” Tunc ad hospitēs conversus: “Unde estis, bonī iuvenēs?” Quī respondērunt: “Sumus ex Isrāēlītīs urbis Nīnivēs.” “Nōstisne Tobīam?” “Nōvimus.” Tunc Ragūēl coepit Tobīam laudibus efferre, quem interpellāns angelus: “Tobīās” inquit, “dē quō loqueris, pater istīus est”. Ragūēl, complexus adulēscēntem, ait: “Tibi grātulor, fili mī, quia bonī et optimī virī filius es.”

Uxor Ragūēlis et filia collacrimāvērunt.

159. Tobīās uxōrem dūcit

Deinde Ragūēl iussit apparārī convīvium, cumque hospitēs hortārētur ut discumberent: “Neque ego comedam” inquit Tobīās, “neque bibam, nisi prius filiā tuā mihi dēsponderis.” Cui Ragūēl: “Deus profectō meās precēs audīvit, vōsque hūc addūxit, ut ista cognātō suō nūberet: quāpropter nōlī dubitāre quīn eam hodiē datūrus sim uxōrem.” Acceptā chartā, fēcērunt cōnscrīptiōnem coniugīī, et, laudantēs Deum, mēnsae accubuērunt.

160. Angelus Tobīae pecūniam ā Gabēlō recipit

Ragūēl Tobīam obtestātus est ut apud sē quīndecim diēs morārētur. Cuius voluntātī obtemperāns, Tobīās rogāvit angelum ut sōlus adīret Gabēlum, paternamque pecūniam ab illō reciperet. Itaque angelus, sūmptīs camēlīs, properāvit Ragem, suum Gabēlō chīrographum reddidit, pecūniam illī crēditam recēpit, eumque ad nūptiās Tobīae addūxit.

161. Tobīae parentēs ānxiī et sollicitī filium expectant redeuntem

Intereā Tobīās pater erat ānimō anxio et sollicitō, quod suus filius in redeundō tardior esset. “Quārē tamdiū morātur filius?” inquiēbat maerēns, “forsitan Gabēlus mortuus est, et

Nīnivē -ēs *f*

nōvistisne

ef-ferre (< ex-) = tollere; laudibus e. = laudāre

dis-cumbere = accumbere

dē-spondere -spondisse -spōsum = prōmittere (in mātīmōnium)

cōn-scrīptiō -ōnis *f* = quod scrīptum est; c. coniugīī = foedus coniugīī
con-iugium -ī *n* = mātīmōnium
mēnsae accumbere = ad mēnsam a.

ob-temperāre = oboedīre, pārere

ānxius -a -um = perturbātus

nēmō est quī illī reddat istam pecūniam: illum abesse ā nōbīs vehementer doleō.” Coepēruntque ipse et uxor eius flēre. Praesertīm lūctus matris nūllō sōlāciō levārī poterat: haec cotīdiē, domō ēgressa, circumībat viās omnēs, quā filium suum reditūrum esse spērābat, ut procul vidēret eum, sī fierī posset, venientem.

circum-īre = vīsere
quā *adv*: per quās (viās)

162. Tobīās domum cum uxōre redit

Cōnsūmptīs quīndecim diēbus, Ragūēl voluit Tobīam retinēre, sed Tobīās: “Ōrō tē” ait, “dīmītte mē quam prīmum: scīs enim parentēs meōs nunc animō angī meā causā.” Tandem, ā socerō dīmīssus, cum uxōre ad patrem redībat. In itinere dīxit illī angelus: “Statim ut domum ingressus eris, Deum adōrā, et, complexus patrem, line oculōs eius felle piscis, quod servāstī: tunc sānābuntur oculī eius, tēque et caelum pater laetus cōnspiciet.”

angere = cūrā afficere, excrucīare
socer -erī *m* = pater uxōris
statim ut : cum prīmum
linere = operīre māteriā mollī

163. Lacrimās effudentēs parentēs filium complectuntur atque ōsculantur

Cum Tobīās urbī appropinquāret, māter eius, ut solēbat, in vertice montis sedēbat, unde prōspicere in longinquum posset; vīdit illum prōvenientem, currēnsque nūntiāvit virō suō. Tunc canis, quī simul fuerat in viā, praecucurrit, et, quasi nūntius adveniēns, caudā suā erō adūlābātur. Cōnfestim pater, cōnsurgēns, coepit, offendēns pedibus, currere, et, datā manū servō, prōcessit obviam filiō. Ōsculātus est eum, coepēruntque ambō prae gaudiō lacrimās fundere.

longinquus -a -um ↔ propinquus
prō-venīre
prae-currere -cucurrisse
adūlārī -ātum esse + *dat* = nimium laudāre (ad commodum cōnsequendum); canis erō adūlābātur : canis erum laetissimē circumsilīēns et caudam movendō salūtābat
cōn-surgere = (subitō) surgere
offendēns pedibus : incertīs gradibus

164. Tobīās vīsum recipit

Cum ambō Deum adōrāvissent, eīque grātiās ēgissent, cōnsēdērunt. Deinde Tobīās oculōs patris linīvit felle piscis, et post dīmīdiam fermē hōram coepit albūgō, quasi membrāna ōvī, ex oculīs eius ēgredī, quam apprehēnsam filius extrāxit, atque ille statim vīsum recēpit. Tum laetī omnēs collaudābant Deum; propinquī quoque Tobīae convēnērunt, grātulantēs eī omnia bona, quae Deus illī impertīverat.

vīsus -ūs *m* < vidēre
albūgō -inis *f* = māteria alba
membrāna -ae *f* = māteria tenuis quae operit
col-laudāre (< cum-) = laudāre
propinquī -ōrum *m pl* = hominēs sanguine coniunctī

165. Tobīae comes cōnfitētur sē angelum Raphaēlem esse

Deinde Tobīās nārrāvit parentibus beneficia quae accēperat ab eō itineris duce, quem hominem esse putābat: quārē obtulērunt illī dīmīdiam partem pecūniae quam attulerant. Tunc ille dīxit iīs: “Ego sum Raphaēl angelus, ūnus ex septem quī adstāmus ante Deum. Mīsit mē Dominus, ut sānārem tē. Nunc tempus est ut ad Eum revertar ā quō missus sum. Vōs autem dēbitās Deō grātēs rependite.” Haec locūtus, ab illōrum cōnspectū ablātus est, nec ultrā compāruit.

grātēs *f pl* = grātiās

nōn/nec ultrā = nōn iam
com-pārēre -uisse = appārēre

(ē) vītā ex-cēdere = morī

166. Tobīās ē vītā excēdit

Tobīās, postquam vīsum recēperat, vīxit annīs duōbus et quadrāgintā. Īstante autem morte, vocātum fīlium monuit, ut semper in timōre Dominī persevērāret. Tunc placidā morte quiēvit. Mortuō patre, Tobīās fīlius perrēxit ad socerum suum Ragūēlem, illumque omnī officiō coluit. Dēnique cum attigisset novem et nōnāgintā annōs, ipse vītā excessit. Omnēs autem eius līberī et nepōtēs domesticam virtūtem sunt imitātī, Deōque pariter et hominibus grātī et acceptī fuērunt.

per-sevērāre = pergere (sevērē)

perrēxit : īvit

domesticus -a -um < domus

Raphaēl -is *m*

PENSA (§ 145-166)

Pēnsūm I

Coniunge sententiās.

• 1. Decem talenta Tobīās	•	• Tobīās comitem mīsit ad
• commodāvit	•	• pecūniam recipendam.
• 2. Cum Tobīās miserōs	•	• eius filiā ut sibi dēspondērētur
• cōnsōlārētur et egēnōs iuvāret,	•	• postulāvit.
• 3. Amīcīs dehortantibus,	•	• Gabēlō cuidam egentī.
• 4. Stercore ex nīdō hirundinum in	•	• Tobīās cadāver clam domum
• oculōs dēlāpsō,	•	• portāvit et sepelīvit.
• 5. Timēns nē haedus raptus esset,	•	• Assyriōrum rēx eum interficī
• uxōrī imperāvit	•	• iussit.
• 6. Crēdēns sē moritūrum esse, filiō	•	• ut pecūniam Gabēlō
• praecēpit	•	• commodātam reciperet.
• 7. Fīlium in Mēdiam mīsit	•	• ut fīlium vidēret redeuntem.
• 8. Cum pedēs in flūmine ablueret,	•	• ut eum dominō redderet.
• 9. Postquam piscis expīrāverat	•	• pater vīsum recēpit.
• 10. Tobīās ā Ragūēle hospitiō	•	• piscis exsiluit Tobīam dēvorāre
• acceptus,	•	• cupiēns.
• 11. Cum apud Ragūēlem morārētur,	•	• Tobīās caecus est factus.
• 12. Māter cotīdiē domō ēgressa	•	• Tobīās eius fel sēposuit, utpote
• circumīre solēbat,	•	• medicāmentum salūtāre.
• 13. Oculīs felle piscis linītis,	•	• ut beneficus et līberālis esset.

Pēnsūm II

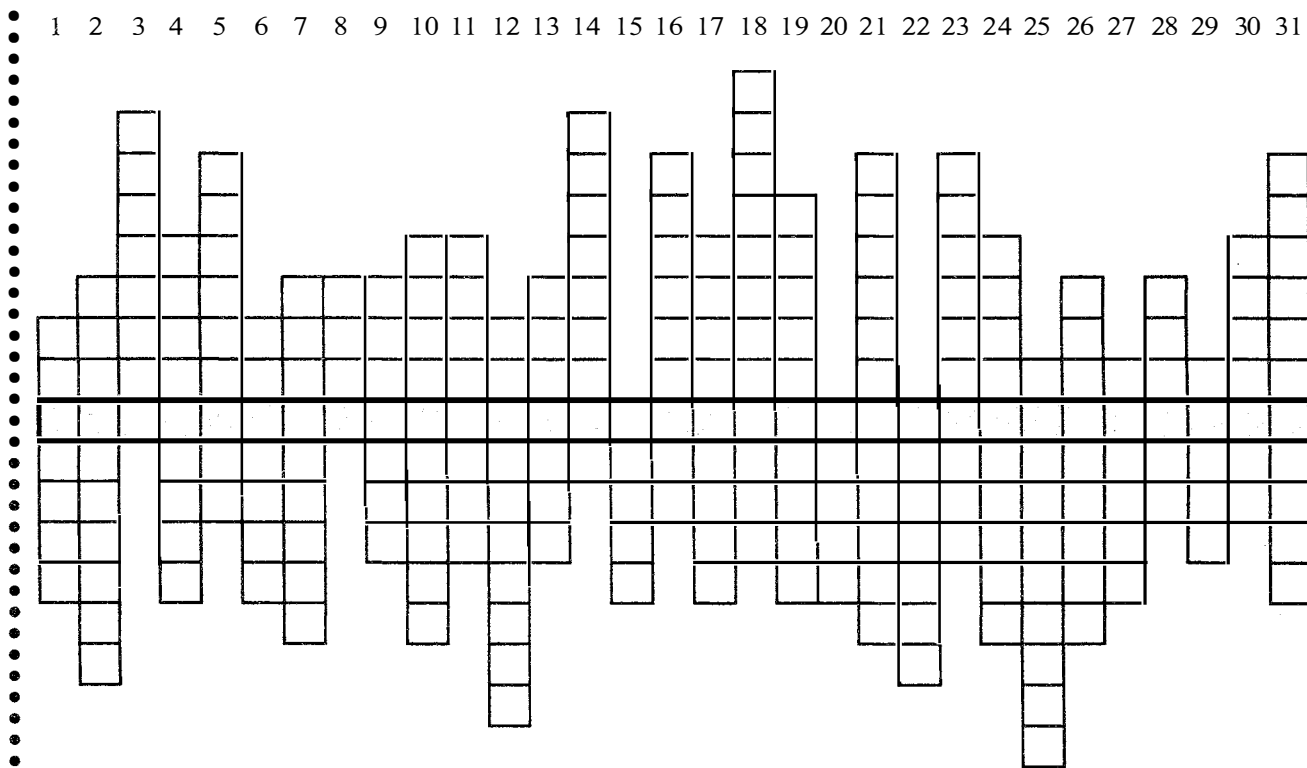
Ad interrogāta respondē.

- 1. Quid facere solēbat Tobīās in captīvitāte?
- 2. Quis fuit Gabēlus?
- 3. Cūr Assyriōrum rēx Tobīam interficī iussit?
- 4. Quid Tobīae parietī incumbētī ēvēnit?
- 5. Cūr Deus Tobīam caecum fierī sīvit?
- 6. Quid filiō Tobīās suāsit cum mortem sibi imminēre sentīret?
- 7. Quid Tobīās dīcit hominem ab aeternā morte līberāre?
- 8. Quōmodo Tobīae fīlius pecūniam ex Gabēlō accipere potest?
- 9. Sōlusne in Mēdiam iter facit Tobīās?
- 10. Gaudetne Tobīae māter quod fīlius profectus est?
- 11. Quid accidit Tobīae cum accessit ad flūmen ut pedēs ablueret?
- 12. Cūr Tobīae comes eī praecēpit ut piscis fel servāret?
- 13. Quis Tobīam eiusque comitem hospitiō excipit?
- 14. Quōmodo recipēratur pecūnia quam Gabēlus habēbat?

- 15. Erantne laetī parentēs, quī exspectābant Tobīam redeuntem?
- 16. Nārā, quaesō, quōmodo parentēs Tobīam salūtāverint.
- 17. Quōmodo Tobīae pater vīsum recēpit?
- 18. Quis vērē erat Tobīae comes?

Pēnsūm III

Vocābula in fōrmā pōne. Litterae, quae in quadrātīs nigriōribus positae erunt, sententiam efficiēt ex sacrīs librīs prōmptam.

- 1. Illōs fēcit Ieroboāmus et populō adōrandōs prōposuit.
- 2. Eam fugiēbat Tobīās pergēns ad templum Dominī.
- 3. Id patitur quī procul ā patriā vīvere cōgitur.
- 4. = mūtuum dare.
- 5. Tālia erant Tobīae monita.
- 6. Id Tobīās occultē domum portāvit.
- 7. = dissuādēre.
- 8. = sine testibus, occultē.
- 9. Eī Tobīās incubuit.
- 10. Eārum erat nīdus.
- 11. Mōrbus quō Tobīās est affectus.
- 12. < improbus.
- 13. Ex nīdō hirundinum incidit in oculōs Tobīae.
- 14. = quī sua largītur.
- 15. = quod nōn licet (per Deum/deōs).
- 16. = quī bene facit.
- 17. = quaerere.
- 18. Charta ā Gabēlō signāta.
- 19. Dīcere 'valē'.
- 20. In eō matrēs gestant līberōs.
- 21. = rēs quae aegrōs sānat.
- 22. Māter Tobīae dīcit sē hāc rē ā marītō orbātam esse.
- 23. Iūre hērēditāriō accēpit Tobīās post nūptiās.
- 24. = rūsus capere (rem āmissam).

- 25. = accumbere.
- 26. = (pretiō solūtō) habitāre.
- 27. Tālis erat animus Tobīae filiūm rede-
• untem exspectantis.
- 28. = grātiās.
- 29. Illum recēpit Tobīās postquam filiūm eius
• oculōs felle linīverat.
- 30. Hoc solet facere canis erō suō caudam
• movendō.
- 31. = pergere (sevērē).

Pēnsūm IV

Scrībe verba idem aut contrārium significantia.

• _____ = dīligerter	• _____ = quod cōnsōlātur
• _____ = fidēs, amor Deī	• _____ = lavāre
• _____ = pauper	• _____ = morī
• _____ = mala fortūna	• _____ = quoniam
• _____ = ēripere	• _____ = opēs
• _____ = latēre	• _____ = oboedīre, pārēre
• _____ = corpus mortuum	• _____ = perturbātus
• _____ = fessus	• _____ = pater uxōris
• _____ = clārus, nōbilis	• _____ = hominēs sanguine coniūctī
• _____ = perpetuus	• _____ ↔ propinquus
• _____ = quī meminit	• _____ ↔ lībertās
• _____ = ostendere	• _____ ↔ ferōciter
• _____ = fidus	• _____ ↔ deesse

Pēnsūm V

Ubi verba crassiōribus litterīs scrīpta vidēs, pōne alia vocābula (singula aut iūncta) idem significantia, quae in indice sunt.

Cavē tamen: nam cum verba in sententiā mūtāveris, fierī poterit ut alia quoque vocābula, ut syntaxis postulat, sint mūtanda.

• abluere	Sicut facere coeperat ab ineunte aetate, etiam in captivitate Tobias legem divinam diligenter curare solēbat: fidem et amorem in Deum retinēbat, miserōs cōnsōlābātur, pauperēs suīs facultātibus adiuvābat. Diē quōdam, quō convīvium domī parāverat, eī nūntiātum est hominem mortuum in forō iacēre, quem ille, amīcīs ob rēgis timōrem dissuādētibus, pietātis causā sepelīvit. Multa huius generis Tobias agere solēbat ut animum ērigeret comitum quī sēcum in exsiliō erant; haec omnia tamen iram rēgis excitābant, quī eum interimī eiusque opēs ēripī iussit. Latendō vērō cum uxōre et filiō iram rēgis effūgit. Effugere tamen nōn potuit malam fortunam quā diē quōdam factum est ut caecitate afficerētur. Eī enim fessō et incumbentī mūrō cuidam ac dormientī, in oculōs dēcidērunt ex nīdō hirundinum stercora calida, quae eum caecum, nōn tamen minus pium, reddidērunt. Nam quamquam nihil vidēre poterat, nēmō umquam eum audīvit querentem, et clārum patientiae exemplum fuit cīvibus omnibus. Cum sibi mortem imminēre crēderet, filiūm vocāvit, quī item Tobias vocābātur, eīque praecēpit ut pius esset ergā Deum et benefi-
• anxius	
• bona	
• cadāver	
• calamitās	
• commodāre	
• commorārī	
• dēfatīgātus	
• dehortārī	
• dēlitēscere	
• dēspondēre	
• egēnus	
• exhibēre	
• exquīrere	
• expīrāre	
• grātēs	
• illūstris	

• Infantia
 • linere
 • memor
 • nōn dubitō quīn
 • observāre
 • obtemperāre
 • pariēs
 • pietās
 • recipere
 • sēdulō
 • spoliāre
 • uterus
 • utpote

cus liberālisque ergā hominēs; ut cōnsilia ā sapientibus virīs **quaereret**; ut dēnique **memoriam servāret** malōrum quae māter passa esset cum eum in **ventre** gestāret, eamque igitur coleret. Addidit īnsuper verba dē pecūniā quam **mūtuam dederat** Gabēlō, quī nunc in Mēdiā **versābātur**, ac dīxit oportēre ad eum ire ut, chīrographō **mōnstrātō**, **rūsus caperet** pecūniā.

Comite forte inventō, Tobīās profectus est, et cum apud flūmen Tigrim pervēnisset, accessit ad aquam ut pedēs **lavāret**, sed piscis ingēns subitō exsiluit, quem prīmum Tobīās timuit et postea, itineris comitī **oboediēns**, ad sē trāxit. Ille aliquamdiū palpitāvit et **mortuus est**. Fel ex eius ventre sublātum, **quoniam** medicāmentum salūtāre, dīligerter servātum est.

Appropinquāvērunt deinde Ecbatanīs, ubi habitābat Ragūēl, Tobīae cognātus. Hospitiō acceptus, Tobīās – comitis cōnsilium secūtus, quī dīxerat sē **certō scīre** virum datūrum esse quod rogāvisset – ā Ragūēle postulāvit ut sibi filiam **prōmitteret in mātrimōnium**. Quod quidem laetō animō ille concessit, cum iuvenem magnī aestimāret. Pecūniā igitur Gabēlī ā comite receptā nūptiisque celebrātīs, domum tandem reversī sunt, ubi parentēs animō **perturbātō** filium redeuntem exspectabant, quem ut vīdērunt diū complexī et ōsculāti sunt. Postquam Deō **grātiās** ēgerant, Tobīās oculōs patris **operuit** felle piscis – ut comes dīxerat, quī angelus Raphaēl erat – et post dīmidiam fermē hōram ille vīsum recēpit. Sīc Tobīās, vir patientiā admīrābilis, incrēdibilī Deī potestāte sānātus est.

QVINTA AETAS

(III) NABUCHODONOSOR ET CAPTIVITAS

BABYLONICA

Babylonicus -a -um

167. Rēgnī Iūdae rēgēs: Ābīa et Asa

Hāctenus ea, quae ad rēgnum Isrāēlīticum spectābant, breviter attigī, nunc revertor ad rēgēs Iūdae, ā quibus dīgressus sum. Roboāmō patrī successit Ābīa, quī trēs tantum annōs rēgnāvit, soliumque relīquit Asae filiō. Asa Deō grātus ob pietātem fuit: quippe ārās falsōrum nūminum ēvertit, et impiōs rēgnō suō expulit. Quam ob causam Deus illī pācem satis diūturnam concessit. Postea tamen Asa bellum gessit cum Isrāēlītīs, dē quibus victīs amplam praedam rettulit.

hāctenus = usque adhuc; in capitulō 143 scriptum est ex unō duo esse facta rēgna, alterum Isrāēlis, alterum Iūdae, dē quō iterum nunc nārratur
attigī : nārrāvī

dī-gredī -gressum esse = discēdere

quippe = quoniam
nūmen -inis *n* = deus
impiōs *hominēs* ē rēgnō suō
ex-pellere -pulsisse -pulsum
diūturnus -a -um = quī diū manet

168. Iōsāphātus in locum Asae succēdit

Mortuō patre, Iōsāphātus rēgnāre coepit, fuitque religiōsus Deī cultor: quāpropter Deus illum glōriā et dīvitiīs auxit. Iōsāphātus tamen cum Achābō Isrāēlītārum rēge impiō amīcitiā iūnxit, quae rēs illī magnō damnō fuit: nam, coniūctīs cōpiīs, pugnārunt adversus rēgem Syriae: in proeliō Achābus interfectus est, parumque āfuit quīn perīret et ipse Iōsāphātus, nec sine auxiliō dīvīnō incolumis ēvāsit. Inde documentum capere dēbēmus, quam perīculōsa sit improbōrum societās.

religiōsus -a -um = quī Deum verētur/colit;
dīligēns
cultor -ōris *m* < colere

damnum -ī *n* : malum; damnō (*dat*) esse =
damnum patī
pugnāvērunt

parum āfuit quīn perīret : ferē perīit

et : etiam
ē-vādere -sisse : aufugere
documentum -ī *n* = exemplum quō docētur
aliquid

169. Iōsāphātō succēdit Iōrāmus

Iōsāphātō patrī successit Iōrāmus, quī ā paternā pietāte

Nabūchōdonosor -ōris *m*, Ābīa -ae *m*, Asa -ae *m*, Iōsāphātus -ī *m*,
Achābus -ī *m*

dē-generāre = discēdere (in pēiōrem partem),
dēsciscere

cōnsūmptus est : periit

im-pellere -pulisce -pulsum (< in-)

stirps -pis *f* = liberī

occupāre = vī capere et suum facere

caedēs prōmiscua : caedēs omnium

pontifex -icis *m* = summus sacerdos

clanculum = occultē, clam

centuriō -ōnis *m* = mīles quīcentum mīlitibus

praecet | plēbs -bis *f* = populus | cōram *adv*

prō-dūcere = dūcere

re-stituere -uisse -ūtum = rūsus pōnere/facere

dē-flectere = discēdere (ad)

ob-servāns -antis + *gen* ↔ neglegēns

sūmptus -ūs *m* = pecūnia solūta

adūlatiō -ōnis *f* = falsae laudēs dictae ad

alicuius animum sibi amīcum faciendum

im-memor -is + *gen* = oblītus

ā suīs *aulicīs*

sepultūra -ae *f* < sepelīre

dē-venīre = pervenīre, venīre

ā prophētā *quōdam*

manus -ūs *f* = armātōrum numerus

cōn-flīgere -xisse -ctum = pugnāre

ēlātus victōriā : ob victōriam superbus factus

dēgenerāvit: namque Athaliam impiī Achābī filiā dūxit uxōrem, fuitque socerō quam patrī similior. Gravī morbō, quem Deus immiserat, cōnsūmptus est. Post hunc Ochosās filiū rēgnū adeptus est, nec diū tenuit, nam pessimī patris exemplō ad vitia impulsus, miserē interiit.

170. Rēgnū ad Iōam venit

Mortuō Ochosā, māter eius stirpem rēgiā interēmit, et rēgnū occupāvit. Ūnus tantum Ochosāe filiū, nōmine Iōās, prōmiscuae caedī ēreptus est, in templō cum nūtrīce occultātus. Hunc Iōiādās pontifex in templō clanculum aluit atque ēducāvit. Post annōs ferē octō puerum rēgiū centuriōnibus et plēbī cōram prōdūxit, occīsāque Athaliā in rēgnū restituit.

171. Iōās ad vitia dēflectit vērāque religiōnem dēserit

Iōās, quamdiū cōsiliīs Iōiādae ūsus est, observantissimus fuit dīvinī cultūs: magnīs sūmptibus templū exōrnāvit. Sed Iōiādā mortuō, aulicōrum adūlatiōne corruptus, ad vitia dēflēxit, vērāque religiōnem dēseruit. Immemor beneficiī ā Iōiādā acceptī, filiū illīus sapienter admonentem lapidibus obruī iussit. Ipse, paulō post ā suīs in lectulō necātus, sepultūrā rēgiā caruit.

172. Iōae morte rēgnū ad Amasīam filiū dēvenit

Iōae morte rēgnū ad Amasīam filiū dēvenit. Is Idūmaeam adortus est cum ingentibus cōpiīs, quās magnō sūmptū collēgerat; sed ā prophētā admonitus est, ut magis dīvinō auxiliō quam mīlitum multitudinī cōnfīderet. Itaque dīmissā mīlitum parte, parvā manū cum hoste cōnflīxit, et īsignem victōriā reportāvit. Deinde ēlātus victōriā Deum dēseruit, et ā rēge Samarīae, quem temere laccessīverat, āmissō exercitū, captus est.

Athalia -ae *f*, Ochosās -ae *m*, Iōās -ae *m*, Iōiādās -ae *m*, Amasīās -ae *m*, Idūmaea -ae *f*, Samarīa -ae *f*

173. Osīās patrī succēdit et nōn multō post, leprā affectus, rēgnum relinquit Iōathae filiō

Osīās Amasīae filiū et successor fuit. Philistaeōs, Deō favente, domuit; Arabēs dēvicit. Postea animum eius invāsīt superbia: mūnus sacerdotum sibi arrogāvit: tūs Deō ausus est offerre; quod sōlīs sacerdotibus fās erat. Cumque ā pontifice admonitus nōn pārūisset, turpī morbō, quem ‘lepram’ vocant, correptus est. Quārē prōcūrātiōnem rēgnī coactus est relinquere Iōathae filiō, quī rēctē imperium administrāvit.

174. Achaz, Iōathae filiū, nūmina gentium colit

Achaz, Iōathae filiū, in Deum impius fuit, et nūmina gentium coluit. Rēgis exemplum brevī secūta est civitās ipsa. Quam ob causam Deō invīsus, magnam clādem ā Samarīae et Syriae rēgibus accēpit, nec illum calamitās ad meliōrem mentem revocāvit. Nōn eum puduit ab Assyriīs auxilium petere, aurumque et argentum ā templō ablātum illōrum rēgī dōnō mittere. Vēnit rēx Assyriōrum, et primum quidem hostēs eius, quī sē advocāverat, prōflīgāvit, sed deinde ipsiūs etiam rēgnū vāstāvit.

175. Piī Ezechīae rēgnū

Ezechīās singulārī pietāte flōruit. Statim ut rēgnō potītus est, populum et sacerdotēs cohortātus, urbem ā paternīs superstitiōnibus expiāvit, templum ōrnāvit, caerimōniās, quae iam prīdem omissae erant, restituit. Nec minor eī fuit in bellō gerendō virtūs quam in religiōne tuendā pietās. Philistaeōs multīs proeliīs contudit, Iūdaeōsque ā tribūtīs, quae pendēbant Assyriīs, līberāvit.

176. Ezechīam morbō affectum Deus sānat

Iisdem temporibus Ezechīās in gravem morbum incidit: cumque Isaiās prophēta illī dēnūntiāset vītāe fīnem adesse,

Osīās -ae *m*, Arabēs -um *m pl*, Iōathas -ae *m*, Achaz *indēcl*, Ezechīās -ae *m*, Isaiās -ae *m*

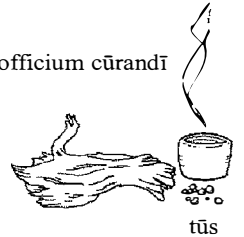
lepra -ae *f*: morbus gravissimus quī sānārī vix potest

successor -ōris *m* = quī in locum alicuius sequitur | domāre -uisse -itum = facere ut aliquid sibi pārēat

tūs tūris *n*: ē tūre accēnsō oritur fūmus dulcis

fās *indēcl* est = licet (per Deum/deōs)

correptus: affectus
prōcūrātiō -ōnis *f* = officium cūrāndī

tūs

aliārum gentium (: nōn Hebraeōrum)

dōnō (*dat*) mittere = dōnāre
eius: Achaz; sē: rēgem Assyriōrum
ad-vocāre
ipsiūs: Achaz

flōrere -uisse = in flōre esse, valere

co-hortārī = hortārī (multōs)
superstitiō -ōnis *f* = sententia prāva (dē Deō/deīs) | ex-piāre: (poenā acceptā) līberāre
caerimōnia -ae *f* = modus Deī colendī
o-mittere = nōn agere, negligere

con-tundere -tudisse -tūsum = pulsāre; vī perdere | tribūtum -ī *n* = pecūnia quae rēgī solvitur

ūsūra -ae *f* < ūfī
ad faciendam fidem *verbis* Deī

hōrologium -ī *n* = instrūmentum quod hōrās
mōnstrat

obsidiō -ōnis *f* : o. fit cum hostēs urbem
exercitū circumdant

minitārī = minārī | excidium -ī *n* < *ex-*
scindere; minitāns *e*. urbis = minitāns ur-
bem dēlētum īrī | mātūrā ↔ tardā
dēditiō -ōnis *f* : dē hoste victō dīcitur quī
victōrī sē trādit | status -ūs *m*; s. rērum =
modus quō rēs sē habent

dēfutūrum *esse*

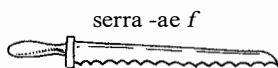
lētum -ī *n* = mors; lētō dare = interficere

tempus/vītam agere = vīvere
cēdēbant : accidēbant, fīēbant
ob-ligāre = (officiō) tenēre

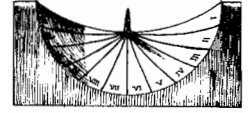
(animum) in-tendere -disse -tum (rēbus) =
(animum) attentē vertere (ad rēs)
lūgēre lūxisse

ēditus -a -um = altus
in locō ēditiōre

im-pietās -ātis *f* ↔ pietās
crūdēlitās -ātis *f* < crūdēlis
per-ciēre -ciisse -citur = permovēre

Deum rēx cum lacrimīs ōrāvit, nē sibi vītam adimeret. Precibus eius et lacrimīs mōtus, Deus quīndecim annōrum ūsūram illī concessit, atque, ad faciendam fidem, sōlis umbra, rēge ita postulante, per decem līneās re- gressa est in eius hōrologiō. Tertiō post diē, Ezechīās sānātus templum adiit.

hōrologium

177. Rēx Assyriōrum Hierosolymam obsidiōne cingit, sed angelus ā Deō missus hostēs vincit

Rēx Assyriōrum bellum Ezechīae intulit: Hierosolymam obsidiōne cīnxit, minitāns urbis excidium, nisi cīvēs mātūrā dēditiōne sibi cōnsulerent. In hōc statū rērum Ezechīam cōnfīrmāvit Isaiās, pollicitus dīvīnum auxilium nōn dē- futūrum, brevīque obsidiōnem solūtum īrī. Et vērē nocte sequentī angelus Deī centum octōgintā quīnque hostium mīlia lētō dedit. Rēx Assyriōrum trepidus in patriam fūgit, ibique paulō post ā filiīs occīsus est.

178. Ezechīās tranquillē moritur

Ezechīās, tantō perīculō līberātus, in summā pāce reliquum vītae tempus ēgit: omnia illī fēlīciter cēdēbant, quia Deus illī favēbat; ipse tot beneficiīs dīvīnīs obligātus, in eādem cōnstanter pietāte mānsit: omnem suam spem in Deī auxiliō posuit; iīs rēbus, quae Deō placēbant, animum semper intendit. Rēgnāvit annōs novem et vīgintī, quibus exāctīs, placidā morte dēcessit. Populus eum lūxit, et corpus eius inter sepulcra avōrum rēgum locō ēditiōre collocātum est.

179. Ezechīae successor fuit Manasses filiū eius impius

Ezechīae successit Manasses, patris religiōsī filiū impius. Is, relictō vērō Deī cultū, falsa nūmina adōrāvit. Ad impietātem accessit crūdēlitās: cum enim Isaiās prophēta īram dīvīnam illī dēnūntiāset, rēx furōre percitus prophētam serrā lignēā secārī iussit. Necem vātis suī brevī ultus est Deus: Manasses enim ab Assyriīs victus captusque est, et in

Manasses -is *m*

vincula coniectus. Ibi calamitāte ēdoctus scelerum veniam suppliciter ā Deō petīvit et impetrāvit: in rēgnum restitūtus, Deum piē coluit.

ē-docēre -docuisse -doctum
suppliciter *adv* = cum precibus
pius -a-um; *adv* -ē

180. Rēgnum ad Āmōnem dēvenit quī impiē rēgnat. Eī succēdit sānctus fīlius Iōsīās

Āmōn, Manassis fīlius, paternam impietātem imitātus est, nōn vērō paenitentiam. Nōn ultrā biennium rēgnāvit, et ā suīs domī interfectus est. Cui successit Iōsīās, vir sānctus et religiōsus, quī ā puerō virtūtī dēditus, populum ad lēgitimum cultum revocāvit. At illum deinde incōnsīderāta fidūcia perdidit, nam contrā Aegyptiōs exercitum dūxit, admonitusque ā Deō ut proeliō abstinēret, nihilōminus aciē dīmicāvit. Itaque, rē male gestā, vulnus accēpit, et paucīs post diēbus mortuus est.

sānctus -a -um = pius, Deum et virtūtēs colēns

paenitentia -ae *f* = dolor eius quī sē prāvē fēcisse fatētur | ā suīs *aulicīs*

dēditus -a -um (reī) = quī dīligerter rem cūrat
lēgitimus -a -um = lēge statūtus
in-cōnsīderātus -a -um = temerārius, sine ratiōne

ā proeliō
dī-micāre = pugnāre

181. Iōsīae filiī rēgnum āmittunt, quō Nabūchōdonosor potitur

Iōsīās, moriēns, trēs relīquit filiōs: ex hīs Iōāchas trēs dumtaxat mēnsēs rēgnāvit: bellō captus est ab Assyriōrum rēge. In Iōāchae locum suffectus est Iōākīm, quō rēgnante, Nabūchōdonosor, Babylōniōrum rēx, Hierosolymam expugnāvit, cīvēs Babylōnem trānstulit, relictā vīlī plēbēculā, cui praefecit Sedeciām postrēmum rēgem. Cum Sedeciās rebellasset, Nabūchōdonosor, reversus, urbem dīruit, templum incendit, et Sedeciām, effossīs prius oculīs, in carcerem mīsīt.

suf-ficere -fēcisse -fectum (< sub-) = locō alicuius facere

plēbēcula -ae *f* < plēbs

dī-ruere -uisse -utum ↔ aedificāre

in-cendere -cendisse -cēsum = accendere, igne perdere

182. Dāniēl eiusque comitēs in Nabūchōdonosōris rēgiā educantur

Inter captīvōs, quī Babylōnem abductī erant, dēlectī sunt puerī eximiā fōrmā: Dāniēl, Ananiās, Misaēl et Azariās: hī cum aliīs multīs in ipsā rēgiā educābantur, ut posteā ad mēnsam rēgis cōnsisterent, eīque accumbentī ministrārent. Nabūchōdonosor iusserat eōs, quō meliōre vultū essent,

quō -ior... + *coni* = ut -ior...

Āmōn -ōnis *m*, Iōsīās -ae *m*, Iōāchas -ae *m*, Iōākīm *indēcl*, Babylon -ōnis *f*, Babylōniī -ōrum *m pl*, Sedeciās -ae *m*, Dāniēl -ēlis *m*, Ananiās -ae *m*, Misaēl -ēlis *m*, Azariās -ae *m*

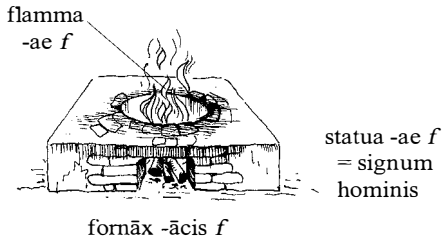
vescī + *abl* = cibō ūtī, ēsse

generōsus -a -um = nōbilis (animō)

profānus -a -um ↔ sacer

legūmen -inis *n* : legūmina sunt *pīsum*, *lēns*, *fāba*, *phasēlus*, cēt. | sōlīs legūminibus *vescēbantur* | nitēns -entis = lūcēns; pulcher

quibus-cum = cum quibus

honor -ōris *m* = laus, glōria; h.em dēferre
= h.em offerre

nihil *adv* = nūllō modō | ad-ūrere = ūrere

cōn-stringere = vincīre

ob-icere = iacere

grātiā valēre = grātus esse alicui

īnsīdiae -ārum *f pl* = impetus ab hostibus
latentibus / inimicīs occultē factus

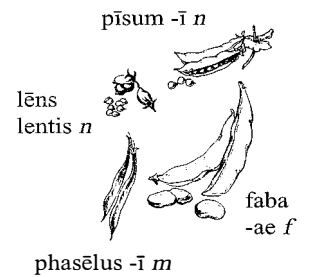
utī = ut

lēx ferēbat : lēx iubēbat

accūsātor -ōris *m* = quī accūsāt

grātiōsus -a -um = dīlēcctus
superbīre = superbus esse

īisdem cibīs alī, quibus ipse vescē-
bātur; at generōsī illī puerī, cibīs
profānīs, quia id lēx vetābat, ūtī nō-
luērunt, sed sōlīs legūminibus; atta-
men rōbustiōrēs ac nitentiōrēs factī
sunt cēterīs puerīs, quibuscum nūtri-
ēbantur.

183. Trēs puerī in fornācem ārdentem coniciuntur

Nabūchōdonosor sibi posuit statuam auream, quam ab omnibus iussit adōrārī, prōpositā mortis poenā iīs, quī pārēre nōllent. Ananīās, Misaēl et Azarīās morī māluērunt, quam honōrem, sōlī Deō dēbitum, statuāe dēferre. Īrātus rēx eōs vestītōs et catēnīs vīctōs conīcīcit in fornācem ārdentem, sed flamma nihil illīs nocuit: nec corpus adussit ignis, nec vestēs quidem mūtāvit, at solvit tantummodo vincula, quibus cōnstringēbantur, ita ut illaesī in mediā fornāce ambulārent.

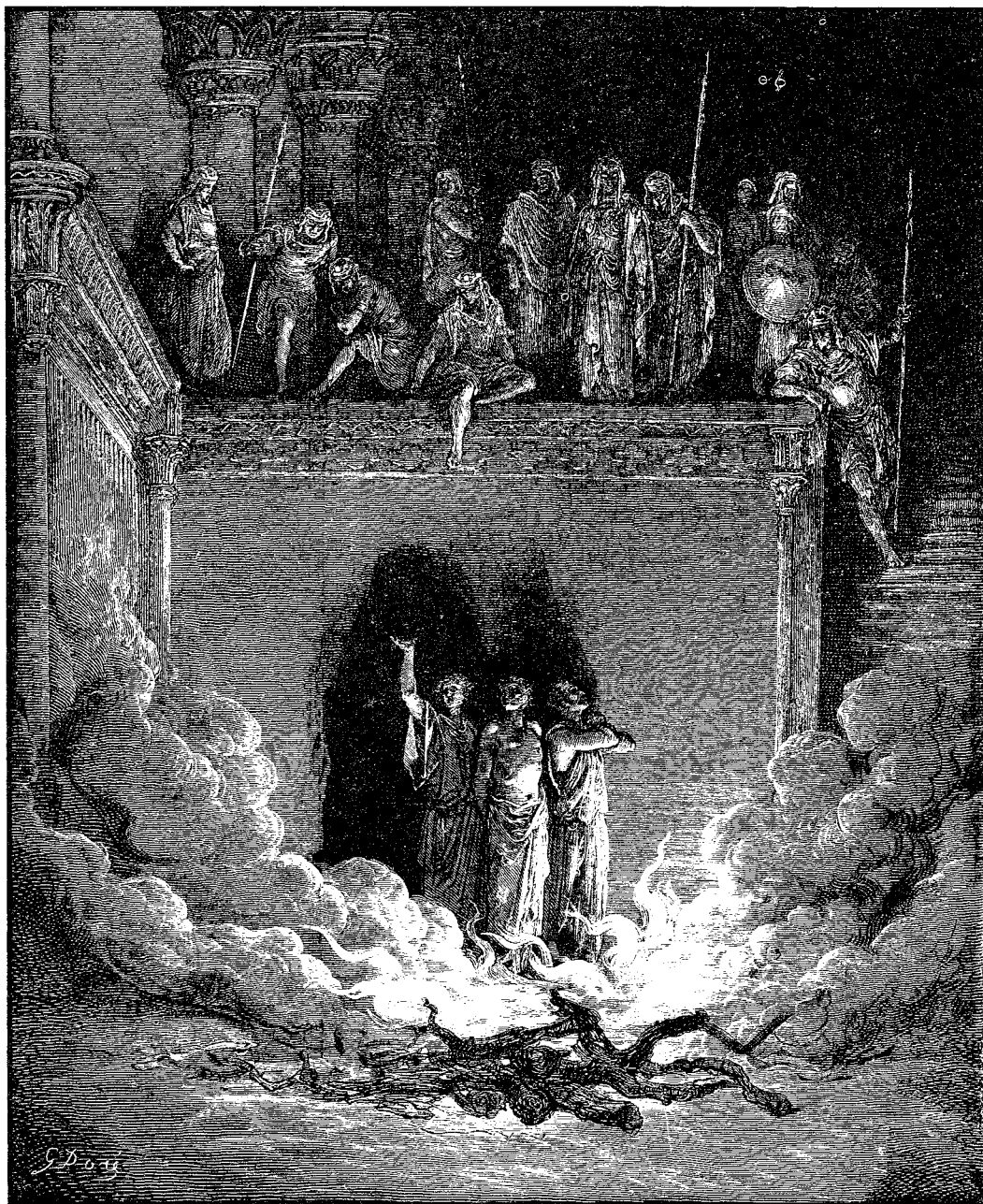
184. Dāniēl leōnibus obicitur

Dāniēl grātiā plūrimum valēbat ob singulārem prūdentiam: quāpropter invīsus erat aulicīs, quī eī īnsīdiās parābant: suāsērunt rēgī, ut ēdictō vetāret quemquam colī, nisi sē, per diēs trīgintā. Nōn pārui Dāniēl ēdictō impiō, sed cotīdiē Deum precābātur, utī facere ante cōnsuēverat. Explōrantēs eum aulicī accūsāvērunt, rēxque coāctus est hominem sibi cārum obicere leōnibus: nam ita lēx ferēbat. Sed ferae Dāniēlī pepercērunt, rēxque, mīrāculō commōtus, ipsōs accūsātōrēs leōnibus dēvorandōs trādīdit.

185. Rēx Assuērus Esthērem, fēminam Iūdaeam, uxōrem dūcit

Mardocheus, ūnus ex captīvīs, Iūdaeōs ē magnō perīculō liberāvit. Fīliam frātris suī utrōque parente orbam, nōmine Esthērem, educāverat. Hanc rēx Assuērus dūxerat uxōrem, et valdē diligēbat. Erat tunc aulicus quīdam apud rēgem grātiōsus, nōmine Āmān, quī, favōre rēgiō superbiēns, adōrārī

Assuērus -ī *m*, Esther -ēris *f*, Mardocheus -ī *m*, Āmān -ānis *m*

Tres pueri in fornace ardenti inclusi

Daniel leonibus obicitur

sē volēbat, quod facere renuēns Mardochoaeus, grave in sē odium Āmānis accenderat. Āmān ulcīscendī inimīcī causā ūniversam Iūdaeōrum gentem perdere statuit, ēdictumque eā dē rē ab Assuērō impetrāvit.

186. Āmān Iūdaeīs necem minātur

Ubi ad aurēs Mardochoaeī crūdēle ēdictum pervēnit, statim cōnscissīs vestibus saccum induit, cōnspersusque cinere perrēxit ad rēgiam, et illam implēvit questibus. Esther, lāmentantis vōce audītā, quaesīvit quid istud reī esset: ut cognōvit Mardochoaeum Iūdaeōsque omnēs esse necī dēstinātōs, invocātō Deō, adiit rēgem, suae gentis ruīnam dēprecātūra. Nōn tamen continuō rem aperuit rēgī, sed eum ad convīvium invītāvit.

ubi (+ *perf*) = cum p̄imum, postquam

cōn-scindere -idisse -issum
cinis -eris *m* = quod igne relinquitur
questus -ūs *m* < querī

lāmentārī = plōrāre | *Mardochoaeī* lāmentantis
quid istud reī esset : quidnam istud esset/si-
gnificāret

dē-precārī = precārī (nē quid fiat)

aperīre = nōtum facere

187. Esther malum aulicī cōnsilium marītō nārrat quī eum iubet crucī affīgī

Assuērus ad convīvium cum Āmāne vēnit, et cum hilarī esset animō, Esther ad illūs pedēs sē abiēcit supplex. Cui rēx prōmīsīt nihil eī sē negātūrum, etiamsī dīmidiam rēgnī suī partem peteret. Tum Esther: “Meam, ō rēx, meaeque gentis salūtem precor, nam crūdēlis iste Āmān nōs dēvōvit necī.” Quā rē permōtus est Assuērus, audiēnsque crucem ab eō parātā esse Mardochoeō, Āmānem ipsum eīdem crucī iussit affīgī.

hilaris -e = laetus et iūcundus

supplex -icis = ōrāns

negātūrum esse

dē-vovēre -vōvisse -vōtum + *dat* = (fātō) trā-
dere; d. necī : statuit necāre

188. Fīnis captīvitātis Babylōnicae

Captīvitās Babylōnica per septuāgintā annōs dūrāvit, idque praedīxerat Deus. Postquam illud tempus efflūxit, Cȳrus, Persārum rēx, dēvictō Babylōniōrum rēge, Iūdaeīs fēcīt potestātem in patriam remigrandī, templumque restituendī: sacra etiam vāsa, quae Nabūchōdonosor abstulerat, reddī iussit. Itaque Iūdaeī, duce Zorobabēle, Hierosolymam regressī sunt, et p̄ima novī templī fundāmenta iēcērunt; sed aedificātiō diū intermissa est, quia illam impediēbant vīcīnae gentēs.

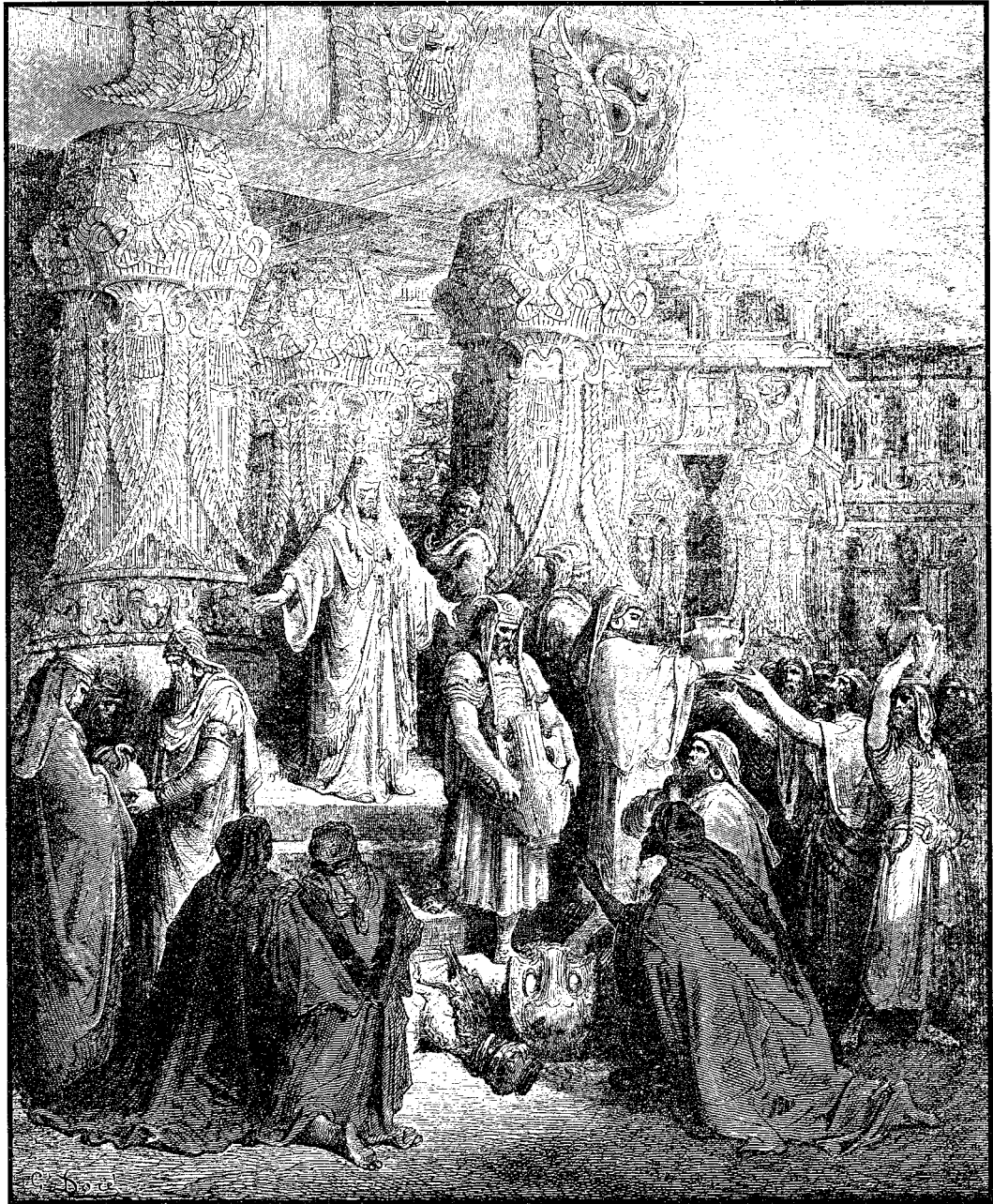
dūrāre = integer manēre, trahī

prae-dīcere = dīcere ante
ef-fluere (< ex-)

re-migrāre

fundāmentum -ī *n* = īnfima pars aedificī (sub
terrā) | aedificātiō -ōnis *f* < aedificāre
inter-mittere = inter rem (in mediā rē) moram
facere | impedīre = difficilem/tardum facere

Cȳrus -ī *m*, Persae -ārum *m pl*, Zorobabel -ēlis *m*

Cyrus vasa sacra Iudaeis reddit

PENSA (§ 167-188)

Pensum I

Estne vērum an falsum?

	V	F
• 1. Iōsāphātus fuit religiōsus Deī cultor.	☐	☐
• 2. Ezechīās superstitiōnēs paternās restituit.	☐	☐
• 3. Ezechīās leprā correptus est.	☐	☐
• 4. Ezechīae Deus quīndecim annōrum ūsūram concessit.	☐	☐
• 5. Isaiās prophēta serrā ligneā necātus est.	☐	☐
• 6. Nabūchōdonosor Iūdaeōs Hierosolymam trānstulit.	☐	☐
• 7. Puerī Iūdaeī in rēgiā Nabūchōdonosōris carnibus vescēbantur.	☐	☐
• 8. Nabūchōdonosor statuam auream sibi posuit ut adōrārētur.	☐	☐
• 9. Puerī ex fornāce ārdentī vulnerātī exiērunt.	☐	☐
• 10. Dāniēl leōnibus obicitur quia lēx ita ferēbat.	☐	☐
• 11. Dāniēl leōnēs interfēcit et vītā servāvit suam.	☐	☐
• 12. Captīvitās Babylōnica per septuāgintā annōs dūrāvit.	☐	☐

Pensum II

Ad interrogāta respondē.

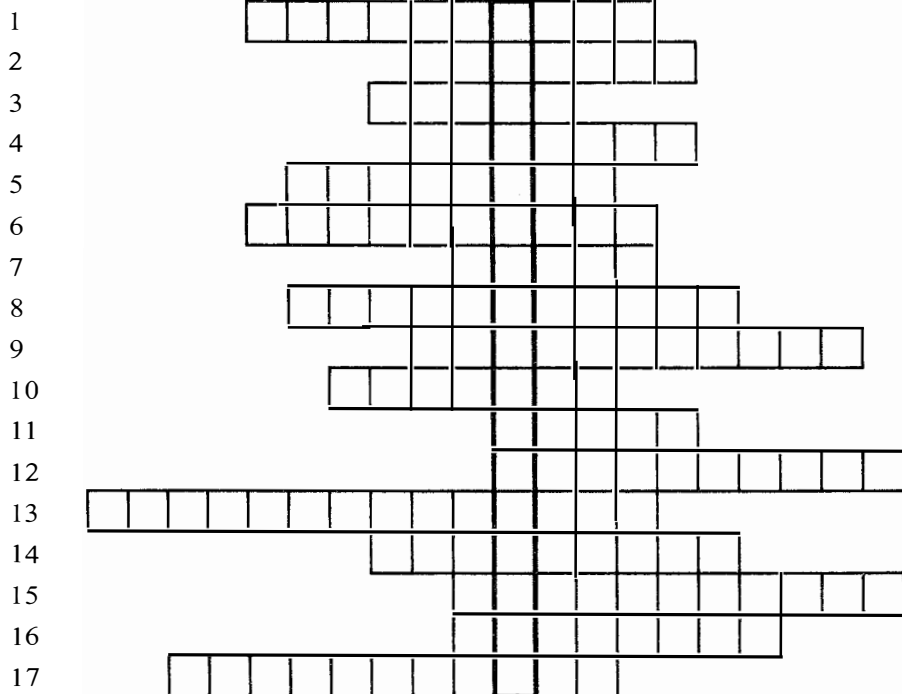
- 1. Cūr Iōsāphātus cum Achābō amīcitiam iūnxit?
- 2. Quae fuit Athalia et quid fēcit?
- 3. Cūr in hōrologiō sōlis umbra per decem līneās regressa est?
- 4. Quōmodo Ezechīās superāvit Assyriōs, quī Hierosolymam obsidiōne cingēbant?
- 5. Ubi Ezechīae corpus post mortem collocātum est?
- 6. Quid Manasses fēcit?
- 7. Quis fuit Nabūchōdonosor?
- 8. Cūr quīdam puerī Iūdaeī in rēgiā ēducābantur?
- 9. Quā dē causā cibīs profānīs ūtī nōlēbant?
- 10. Quid ēvenit puerīs in fornāce ārdentī inclūsīs?
- 11. Cūr Dāniēl erat aulicīs invīsus?
- 12. Quid Nabūchōdonosor eī imperāvit, lēge ita postulante?
- 13. Quōmodo Mardocheus Iūdaeōs ē magnō periculō liberāvit?
- 14. Quid fēcit Assuērus uxōris verbīs permōtus?
- 15. Quis erat Cŷrus et quid ille Iūdaeīs concessit?

Pensum III

Vocābula in fōrmā pōne. Litterae, quae in quadrātīs nigriōribus positae erunt, sententiam efficiēt ex sacrīs librīs prōmptam.

- 1. Tālis est quī Deum colit.
- 2. Eōrum ārās Asa ēvertit.
- 3. Fuit Iōsāphātō amīcitia quam cum Achābō iūnxit.
- 4. Eam, quae rēgia fuerat, Athalia interēmit.

- 5. = vī capere et suum facere.
- 6. = discēdere (ad).
- 7. Morbus quō Osīās affectus est.
- 8. Ezechīās eās restituit iam prīdem omissās.
- 9. = sententia prāva (dē Deō/deīs).
- 10. Ea Assyriīs Iūdaeī pendēbant.
- 11. Īnstrūmentum quō Isaiās prophēta occīsus est.
- 12. Īnstrūmentum quod hōrās mōnstrat.
- 13. = temerārius.
- 14. = cum quibus.
- 15. Īs vescēbantur puerī Iūdaeī in rēgiā Nabūchōdonosōris.
- 16. Aulicī Dāniēlī parābant.
- 17. = ĩnfīma pars aedificiī (sub terrā).

Pēnsūm IV

Scrībe verba idem aut contrārium significāntia.

_____ = ūsque adhūc	_____ = mors
_____ = deus	_____ = altus
_____ = quī diū manet	_____ = pugnāre
_____ = līberī	_____ = cibō ūtī, ēsse
_____ = occultē, clam	_____ = lūcēns
_____ = populus	_____ = vincīre
_____ = pecūnia solūta	_____ = quod igne relinquitur
_____ = oblītus	_____ = plōrāre
_____ = armātōrum numerus	_____ = laetus et iūcundus
_____ = quod licet (per Deum/deōs)	_____ ↔ neglegēns
_____ = nōn agere, neglegere	_____ ↔ pietās
_____ = minārī	_____ ↔ sacer

Pēnsūm V*Scrībe verbōrum fōrmās.*

- dīgredī _____
- _____ expulsum
- ēvādere _____
- _____ impulsisse _____
- _____ restitūtum
- _____ cōnflīxisse _____
- domāre _____
- flōrēre _____
- _____ contūsum
- intendere _____
- _____ percitum
- _____ suffēcisse _____
- _____ dīrutum
- incendere _____
- _____ cōnscisum
- _____ dēvōvisse _____

Pēnsūm VI*Verba, quae dēsunt, scrībe.*

- accūsātor
- agere
- contundere
- dīruere
- dūrāre
- ēditus
- excidium
- expiāre
- flamma
- flōrēre
- fornāx
- fundāmentum
- honor
- incendere
- īnsidiae
- legūmen
- lētum
- obicere
- obsidiō
- omittere
- quō
- remigrāre
- statua
- tribūtum

Inter variōs Iūdaeae rēgēs dignus vidētur quī memorētur pius Ezechīās. Ille singularī pietāte _____, rēgnū ā paternīs superstitiōnibus _____, caerimōniāsque restituit quae diū _____. Etiam in bellīs gerendīs virtūtem suam ostendit, nam et Philistaeōs multīs pugnīs _____, et cīvēs suōs ā _____ līberāvit, quae Assyriīs pendēbant.

Diē tamen quōdam Ezechīās in morbum incidit, quī sārārī nōn poterat, ut iam dīxerat prophēta Isaiās, sed Deus, quī omnia potest, adeō commōtus est eius lacrimīs et precibus, ut quīndecim annōrum _____ illī concesserit. Quō tempore Ezechīās Hierosolymam servāvit ab _____ Assyriōrum, quī urbis _____ minitābantur. Deus enim angelum ad eum mīsīt quī multōs hostēs _____ dedit. In summā igitur pāce reliquam vītā Ezechīās _____, dīlētus ā cīvibus omnibus quī eius cadāver in locō _____ inter sepulcra māiōrum collocāvērunt.

Aliī secūtī sunt rēgēs nōn tam piī, dōnec Nabūchōdonosor, Assyriōrum rēx, Hierosolymam prīmum expugnāvit, et postea, Sedeciā, postrēmō rēge, interfectō, _____ et templum _____. Inter captīvōs Babylōnem trāslātōs Nabūchōdonosor ēlēgit quōsdam puerōs ēgregiā pulchritūdine, ut in rēgiā educārentur et ministrī fierent. _____ essent meliōrēs vultū, rēx iīs imperāvit ut iīsdem cibīs _____ quibus ipse utēbātur, sed cum iīs Iūdaeōrum lēx id vetāret, _____ tantum comedere māluērunt. Diē vērō quōdam rēx _____ sibi auream posuit, quam adōrārī iussit,

SEXTA AETAS

ANNO LXIII A. CHR. N. IUDAEA PROVINCIA
STIPENDIARIA POPVLI ROMANI FIT

189. Reversī in patriam Iūdaeī variīs gentibus multa tribūta solvunt, ab avītā tamen religiōne nōn dēsciscunt

Reversī in patriam Iūdaeī, compositō urbis statū, nōn iam rēgēs habuēre, sed imperium penes pontificēs fuit: tribūta tamen pēnsitārunt primum Persīs, deinde Graecīs, post dēvictum ab Alexandrō Dārīum. Nec deinceps ab avītā religiōne umquam dēscivērunt, quamvīs eā dē causā ā plūribus rēgibus vexātī sint, ac praesertim ab Antiochō rēge Syriae; quae pars historiae Iūdaicae nunc nārranda venit.

190. Antiochus innumerīs malīs Iūdaeōs afficit

Antiochus, Syriae rēx, sacram Iūdaeōrum lēgem ēvertere aggressus est: ēdixit ut omnēs, relictīs māiōrum suōrum institūtīs, gentīlium rītū vīverent. Ārās falsīs diīs per ūniversam Iūdaeam exstrūxit; omnia templī Hierosolymitānī ōrnāmenta dētrāxit; librōs sacrōs iussit combūrī; reluctantēs inaudītīs suppliciīs affēcit; urbem innumerā caede vāstāvit: ac nē Iudaeī tot malīs oppressī rebellārent, praesidium in arce collocāvit.

191. Īnsignis Eleazarī cōstantia

Ex Iūdaeīs multī patriam dēseruērunt, dēclīnandī perīculī causā; multī mortem oppetivērunt, potius quam ā lēge dīvīnā

Alexander -drī m, Dārīus -ī m, Antiochus -ī m, Eleazarus -ī m

a. Chr. n. : ante Chrīstum nātum

stipendiārius -a -um = quī *stipendium* (pecūniam rēgī vel victōrī dandam) solvit
stipendium -ī n

avītus -a -um = antiqūus
dē-sciscere = discēdere, dēficere (ab)

com-pōnere = ōrdinare

habuēre = habuērunt; -ēre = -ērunt

pēnsitāre = solvere (identidem)
pēnsitāvērunt

post dēvictum Dārīum = postquam Darīus dēvictus est
quam-vīs + *conī* = quamquam

Iūdaicus -a -um

in-numerus -a -um = quī numerārī nōn potest

aggressus est : cōnātus est

īnstitutum -ī n = quod statūtum est, mōs

ex-struere -ūxisse -ūctum = aedificāre

Hierosolymitānus -a -um

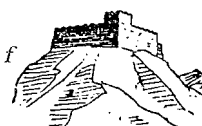
comb-ūrere = ūrere (multum)

re-luctārī = repugnāre

in-audītus -a -um = nōn prius audītus

op-primere (< ob-)

arx arcis f

cōstantia -ae f < cōnstāns

dēclīnandī : vītandī

op-petere (mortem) = morī

carō suilla = c. porcī

inter-dīcere + *dat/abl* = vetāre
re-spuere = ex ore ēicere
suī (: eius) amīcī eum hortābantur

simulāre = mentīrī (rem similem faciendō)

subit : adit

aetātī nostrae : senectūtī

simulātiō -ōnis *f* < simulāre
committam : faciam

satius *adv* = melius
turpitūdō -inis *f* < turpis
nota -ae *f* = signum (vitiī) | in-ūrere + *dat*
ob-sequī + *dat* = pārere

cōnsecūtus est : habuit

carnifex -ficis *m* = quī hominēs cruciat
torquēre -sisse -tum = cruciāre

prae-clārus -a -um = clārissimus

caedere cecīdisse caesum
ad-igere (< ad + agere) = cōgere
dē-clārāre = (clārē) dīcere

morī : ad moriendum
(culpam) committere = facere
suc-cendere (< sub-) = accendere (ex parte
īnferiōre)
cutis -is *f*: corpus hūmānum *cute* operītur
truncus -a -um : sectus
torrēre = ūrere
amputārī, dētrahī, praecīdī, torrērī *iussit*

in-vicem : aliī aliōs

factūrum esse

discēderent. Īnsignis fuit Eleazarī senis cōstantia: is apertō
ōre compellēbātur carnem suillam comedere, quā Iūdāeīs lēx
interdīcēbat. At vir fortissimus cibum vetitum respuēbat indi-
gnāns; quam ob rem cum ad supplicium dūcerētur, suī eum
amīcī hortābantur, ut aliam carnem, quam attulerant, come-
dendō, simulāret sē rēgī pāruisse, sīcque mortem vītāret.

192. Eleazarus mortem fortiter subit

Eleazarus rem prāvam suādentibus nōluit assentīrī: “Aetātī
nostrae” inquit, “nōn convenit ista simulātiō: nōn committam
ut perīculōsum exemplum adulēscentibus relinquam: multō
satius est perīre, quam propter brevem vītāe ūsūram tur-
pitūdinis notam meō nōminī inūrere. Sī vestrō obsequar cōn-
siliō, hominum quidem suppliciīs ēripiar, sed īram dīvīnam
nōn effugiam.” Hīs dictīs, mortem fortiter subiit, aeternam-
que glōriam est cōnsecūtus.

193. Māter eiusque septem līberī ā carnificibus torquentur atque interficiuntur

Praeclārum Eleazarī exemplum secūta est mulier quaedam
cum septem filiīs. Hī omnēs simul comprehēnsī sunt et virgīs
caesī, ut ad peccandum adigerentur, sed eōs nūlla vīs potuit
ā lēge dīvīnā abdūcere. Illōrum nātū māximus dēclārāvit sē
suōsque frātrēs parātōs esse morī, magis quam culpam
committere. Īrātus rēx ōllās aereās succendī iussit, tum eī, quī
locūtus erat, linguam amputārī, cutem capitis dētrahī, sum-
mās manūs ac pedēs praecīdī, et truncum corpus in ōllā tor-
rērī. Aderant trīstī spectāculō cēterī frātrēs cum mātē, sēque
invicem hortābantur ad mortem fortiter tolerandam.

Tum comprehēnsus est secundus, et post dētractam capitis
cutem cum capillīs, interrogātus num vellet carnem oblātam
edere, negāvit sē id factūrum: quāpropter praecīsīs membrīs,
in ōllam ārdentem missus est. Cum extrēmum spīritum
ageret, ad rēgem conversus: “Tū quidem” ait, “hanc vītā
nōbīs ēripis, sed āmissam nōbīs reddet Deus, prō cuius lēge
eam profundimus.” Post hunc tertius similiter cruciātus est:

linguam postulantī prōtulit amputandam, manūque prōtendēns, dīxit: “Haec membra, ā Deō accepta, nunc propter Deum contemnō, quia spērō fore ut ea reciperem.” Rēx et aliī circumstantēs admīrābantur animum adulēscēntis, quī acerbissimum dolōrem prō nihilō dūcēbat.

Hōc exstīctō, quārtus eōdem supplicio necātus est. Cum iam mortī esset proximus dīxit: “Nōbīs optābile est lētō darī, quoniam mortem prō lēge dīvīnā oppetītā immortalitās cōsequētur.” Cum quīntus ā carnificibus torquērētur, sīc locūtus est: “Abūteris, ō rēx, potestāte tuā; scīlicet putās nōs omnīnō dērelictōs esse ā Deō, et omnī ope dēstitūtōs, atque idcirco innumerīs malīs nōs opprimis; sed mox ipse dīvīnae potentiae vim expertūrus es.” Parī cōstantiā sextus verbera et tormenta pertulit, quibus paene cōfectus, rēgem sīc compellāvit: “Nōlī errāre, et malīs nostrīs glōriārī. Nōs propter peccāta nostra haec patimur, at brevī cum Deō in grātiā redībimus; tū vērō superbiae et crūdēlitātis istūs poenās dabis gravissimās.”

Ex septem frātribus ūnus tantum supererat, nātū minimus. Quem Antiochus coepit illicere ut lēgem dēsereret, affīrmāns eum dīvitem fore et beātum; sed adulēscēns nec minīs movēbātur, nec prōmissīs. Quārē mātrem rēx hortātus est, ut filiō suādēret imperāta facere. Illa irrīdēns crūdēlem tyrannum, sīc filiū allocūta est: “Miserēre, fili mī, miserēre mātris tuae, quae tē uterō gestāvī, quae tē nātum lacte aluī: nōlī ā frāternā virtūte dēgenerāre; nōlī timēre carnificem istum. Deum ūnum timē, Deum intuēre, ā quō mercēdem recipiēs.” Hīs verbīs cōfirmātus, adulēscēns exclāmāvit: “Nōn rēgī obsequor, sed lēgī.” Tunc conversus ad Antiochum: “Tū quidem, ō sceleste, Deī omnipotentis īram nōn effugiēs: erit tempus cum, ab eō percussus et dolōre victus, tē hominem esse cōfītēberis. Nisi gēns nostra in Deum peccāvisset, numquam in hās miseriās incidissēmus; sed mox Deus, meō frātrumque meōrum sanguine plācātus, gentī nostrae reconciliābitur, et nōs post mortem patienter tolerātā aeternā vītā dōnābit.” Tum Antiochus indignē ferēs sē dērīsum esse, in adulēscēntulum crūdēlius etiam quam in cēterōs saeviit, et

carnificī postulantī

reciperem < recipere

acerbus -a -um = molestus
prō nihilō dūcere : parvī aestimāre
nihilō (*abl*) = nihil

optābilis -e < optāre
lētō darī = morī, occidī
immortalitās -ātis *f* < immortalis

ab-ūtī + *abl* = improbē ūtī
omnīnō = in omnī rē, plānē
dē-relinquere -līquisse -lictum = dēserere

tormentum -ī *n* < torquēre

glōriārī = glōriōsē dīcere, superbīre

grātia -ae *f*: amīcītia

poenās dare = pūnīrī

il-licere = prōmissīs excitāre

imperāta : quae imperāverat
ir-rīdēre = dēridēre

frāternus -a -um < frāter

mercēdem : praemium

omni-potēns -entis *adi* = potentissimus

miseria -ae *f* < miser

re-conciliāre = amīcum iterum facere

adulēscēntulus -ī *m* < adulēscēns
saevīre = saevus esse

exquīsītus -a -um = magnā cum cūrā excō-
gitātus

aspectus -ūs *m* < aspicere

com-miscēre

cōnflīctāre = percutere et perturbāre

sē-cēdere = discēdere ā cēterīs
cōn-fluere -flūxisse
cordī esse = grātum esse, placēre

ad speciem : ad fōrmam
iūstus : cui nihil deest

passim = ubīque

bellum suscipere = initium bellī facere

persecūtus est : perrēxit

mūnia -ium *n pl* = officia
implēre = plēnē perficere
castellum -ī *n* = locus mūnītus

ubi (+ *perf*) = cum primum, postquam
ex-ārdēscere -sisse = ūrere incipere

illum exquisitō supplicio necavit. Denique septem filiorum caedem matris nece cumulavit. Haec mulier planē admirabilis, et sempiternā memoriā digna, postquam filios certantes et aspectū et verbis adiūverat, postquam morientes magnō animō cōnspexerat, ipsa dīram mortem subiit, suumque sanguinem cum filiorum sanguine commiscuit.

194. Mathathias eiusque liberi

Erat tunc Hierosolymae sacerdos, nōmine Mathathias, cum quinque filiis: Iūdā, Iōnāthā, Simōne, Eleazarō et Iōanne. Hī, relictā urbe, nē vidērent mala, quibus ea cōnflīctābātur, sēcesserunt in sōlitūdinem. Eō cōnflūxit multitudō hominum, quibus cordī erant lēgēs dīvīnae, brevīque ad speciem iūstī exercitūs crēvit. Tunc, duce Mathathīā, statuerunt patriam armīs liberāre, et religiōnem tuērī: itaque arās passim falsīs nūminibus ērēctās ēvertērunt, neglēctumque vērum Deī cultum restituērunt.

195. Moritur Mathathias. Iūdās Machabaeus, eius filius, bellum ā patre susceptum pergit

Intereā Mathathias mortuus est, moriensque exercituī praefecit Iūdā filium, quī dictus est Machabaeus. Is bellum ā patre susceptum strēnuē persecūtus est. Omnia optimī ducis mūnia ēgregiē implēvit: dīvīnō, quod invocāverat, auxiliō frētus, castella expugnāvit, urbēs praesidiīs mūnīvit; Apollōnium, ūnum ex praefectīs Antiochī, vīcit, et ipse suā manū interfecit, eiusque gladiō, quem illī dētrāxerat, in proeliīs deinceps ūsus est.

196. Iūdās Machabaeus Nicānozem et Gorgiam, ducēs ā Līsiā missōs, superat

Antiochus, ubi audīvit victum esse Apollōnium, irā exārsit. Mandātum dedit Līsiae, ut Iūdaeam vāstāret, gentemque

Mathathias -ae *m*, Iūdās -ae *m*, Iōnāthās -ae *m*, Simon -ōnis *m*,
Eleazarus -ī *m*, Iōannēs -is *m*, Machabaeus -ī *m*, Apollōnius -ī *m*,
Nicānor -oris *m*, Gorgia -ae *m*, Līsia -ae *m*

ūniversam dēlēret. Līsia Nīcānozem et Gorgiam aduersus Iūdaeōs mīsit, quibus dedit quadrāgintā peditum et septem equitum mīlia. Hī castra posuērunt nōn longē ab urbe Hierosolymā.

dēlēret : perderet

quadrāgintā *mīlia* peditum et septem mīlia equitum

Iūdās, cuius spēs omnis in Deō posita erat, nōn dubitāvit cum tribus hominum mīlibus proelium committere. Tam exiguā manū cōpiās rēgiās prōstrāvit, et ingentī praedā potītus est.

manus -ūs *f* = armātōrum numerus

197. Exiguā Iūdaeōrum manus, dīvinō auxiliō, magnum Līsiae exercitum vincit

Haec clādēs nūntiāta est Līsiae, quī exīstimāns id culpā imperātōrum accidisse, statuit ipse exercitum dūcere. Vēnit igitur in Iūdeam cum sexāgintā quīnque hominum mīlibus. Habēbat Iūdās decem tantum mīlia hominum; tamen aduersus Līsiam prōcessit et, invocātō prius dīvinō auxiliō, cum hoste cōnflīxit. Quīnque hominum mīlia dē exercitū cecīdit; reliquōs adeō perterritus, ut in fugam versī sint.

per-terrēre = terrēre

198. Iūdās Hierosolymam redit et omnēs templī partēs polūtās pūrgat

Pulsīs hostibus, Iūdās restituendō cultuī dīvīno animum intendit: rediit victor in urbem Hierosolymam, quae foedam suī speciem praebēbat. Portae templī exustae erant, altāre pollūtum, virgulta in ātriīs, quasi in saltū, ēnāta. Iūdās omnia pūrgāvit, portās refēcit, novum altāre ērēxit, cuius dēdicātiō magnā tōtīus populī frequentiā, clangentibus tubīs, facta est; dēcrētumque, ad memoriam reī sempiternam, quotannīs diem sollemnem celebrātum īrī.

polluere -uisse -ūtum = sordidum facere
pūrgāre (↔ polluere) = pūrum facere

virgulta -ōrum *n pl*

speciem : fōrmam

saltus -ūs *m* = mōns silvīs opertus
ēnāta *erant*
dēdicātiō -ōnis *f* = caerimōnia, quā aliquid sacrum fit et Deō trāditur
frequentia -ae *f* (< frequēns) = multitudō (hominum)
dēcrētumque *est*
sollemnis -e = quī certīs temporibus solet fierī

199. Iūdās Machabaeus ā Deō adiuvātur

Concitātae ob restitūtum templum, gentēs vīcīnae bellum Iūdaeīs intulērunt: contrā illās Iūdās Machabaeus dīmīcāvit. Eō in proeliō Deus manifēstum sē praebuit adiūtōrem; nam inter pugnandum appāruērunt quīnque virī equīs et virtūte īsignēs, quōrum duo Iūdā medium habentēs incolumem

ad-iūtor -ōris *m* = quī adiuvat

inter pugnandum : inter pugnam

ad vīgintī mīlia = circā vīgintī mīlia

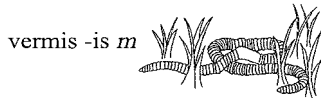
ut cognōvit : cum prīmum cognōvit
 ā-mēns -entis = cui mēns abest
 citātus -a -um = celer
 con-tendere -disse -tum = properāre
 ultūrus : ut ulcīscerētur

ac-celerāre (< ad-) = celeriōrem facere

unde = quam ob rem

scatēre + *abl* = plēnus esse

foetor -ōris *m* : quod per nāsum pessimum
 esse sentītur | in-tolerābilis -e = quī ferrī nōn
 potest

dolōris acerbitās : dolor acerbus, molestus
 acerbitās -ātis *f* < acerbus

factūrum esse

ex-torquēre = vī capere

miseri-cordia -ae *f* = dolor ob alterīus malam
 fortunam | homicīda -ae *m* = quī hominem
 occīdit

macula -ae *f* = rēs turpis, factum indignum;
 hanc maculam : quod semel victus erat
 ē-luere : dēlēre
 cōn-fugere (< cum-) = fugere in locum tūtum

suīs *militibus*

vīsus est : appāruit

vibrāre = celeriter hūc illūc movēre

servābant, in hostēs vērō tēla et fulmina iaciēbant: unde illī,
 oculīs et mente turbātī, ad vīgintī quīnque mīlia interfectī
 sunt.

200. Deus Antiochum sevērē pūnit

Antiochus, ut cognōvit suōs ducēs ā Iūdā Machabaeō esse
 dēvictōs, āmēns furōre, in Iūdaeam citātō cursū contendit,
 excidiō gentis et urbis acceptam clādem ultūrus.

At illum subitus viscerum dolor corripuit ā Deō immissus;
 cumque nihilōminus cursum accelerāret, ē currū graviter
 dēcidit, et cāsus gravis aegrum iam corpus valdē afflīxit: unde
 factum est, ut membra corrupta scatērent vermibus, et
 foetōrem lātē ēmitterent, exercituī et aegrō ipsī intolerābilem.

201. Antiochus morbō cōnfectus perit

Antiochus dolōris acerbitāte victus tandem ad sānam
 mentem rediit: sē mortālem esse agnōvit, et recordātus
 malōrum, quibus Iūdaeōs affēcerat, apertē cōnfectus est sē
 suōrum scelerum poenās luere, ac dēmum prōmīsit sē
 Iūdaeōs flōrentēs beātōsque factūrum. Sed quia ea omnia
 metus mortis extorquēbat, nōn vēra paenitentia, dīvīnam
 misericordiam nōn flexit rēx impius et homicīda, et, morbō in
 hōrās ingravēscēte, miserē interiit.

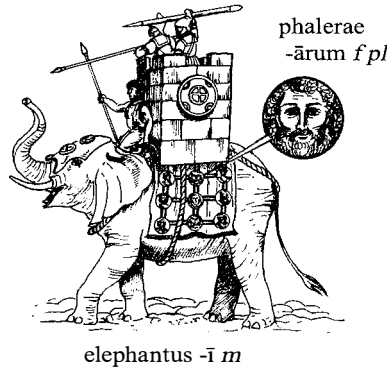
202. Iūdās iterum superat Līsiam

Antiochō successit filius, cui nomen Eupator fuit. Hic
 paternī in Iūdaeōs odiī hērēs, contrā eōs mīsit Līsiam, quī iam
 semel victus ā Iūdā, hanc maculam cupiēbat ēluere. Iūdās ad
 opem dīvīnam cōnfūgit, utī facere solēbat, orāvitque Domi-
 num, ut angelum mitteret suī populī adiūtorem. Deinde sūm-
 ptīs armīs, obviam hostī cum suīs prōgressus est. Tunc ante
 aciem Iūdaeōrum vīsus est eques veste candidā, armīs aureīs
 indūtus, hastam vibrāns. Quō prōdigiō cōnfirmātī Iūdaeī,
 leōnum mōre, in hostēs irruērunt, et undecim mīlia peditum,
 equitēs mīlle et sescentōs prōstrāvērunt.

Eupator -oris *m*

203. Rēx Eupator, magnī exercitūs dux, ā Iūdā prōflīgātur

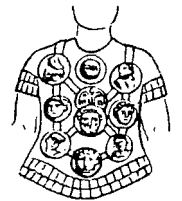
Rēx ipse Eupator, ad opprimendum Iūdā Machabaeum, omnēs rēgnī suī vīrēs collēgit: itaque cum centum mīlibus peditum et vīgintī mīlibus equitum in Iūdaeam ingressus est. Praeībant elephantī vāstā corporis mōle et horrendō strīdōre terribilēs: singulīs bēluīs impositae erant lignae turrēs, ex quibus pugnābant mīlitēs armātī.

mōlēs -is f: ingēns fōrma
strīdor -ōris m = strepitus
bēlua -ae f = fera, bēstia

Sed Iūdās, quī potentiae dīvīnae magis quam numerō mīlitum cōnfīdēbat, istō terrificō bellī apparātū nōn est commōtus; in eam castrōrum hostīlium partem irruit, ubi erat tabernāculum rēgis, et, occīsīs quattuor hominum mīlibus, tantās opēs dissipāvit.

ap-parātus -ūs m = quod parātur

dis-sipāre = (vī) spargere

phalerae -arum f pl

204. Memorābilis Eleazarī mors

Memorābilis fuit haec pugna fortitudīne et morte Eleazarī. Is vīderat bēluam ūnam cēterīs māiōrem, ac phalerīs rēgīs circumtēctam; exīstimāns illā rēgem vehī, sē prō commūnī salutē dēvōvit: per mediōs hostēs ad bēluam properāvit, sub illīus ventrem subiit, repetītīs ictibus cōnfossam occīdit, et bēluae lābentis pondere oppressus ipse occubuit.

memorābilis -e = memorandus
fortitudō -inis f (< fortis) = virtūs

circum-tegere -tēxisse -tēctum

repetītīs ictibus : plūribus ictibus datīs
cōn-fodere -fōdisse -fossam
pondus -eris n : mōlēs; grave corpus magnum
pondus habet | occubuit : mortuus est

205. Impius Nīcānor in bellō perit

Dēmētrius, occupātō Syriae rēgnō, adversus Iūdaeōs Nīcānore mīsīt. Hic impius, extēnsā in templum dextrā, ausus est minārī sē Deī aedem solō aequātūrum. Iūdās et mīlitēs eius, quamquam paucī erant, cum illō cōnflīxērunt, manū quidem pugnāntēs, sed Dominum animō ōrantēs. Rēgium exercitum ad interneciōnem cecīdērunt. Nīcānor ipse inter hostium cadāvera repertus est, cuius caput āvulsum Iūdās Hierosolymam ferrī iussit, manumque nefāriam templō affixam suspendī.

aedēs -is f = templum | aedem solō aequāre =
aedem solō aequam facere (: dēlēre)
aequāre = aequum facere | aequātūrum esse

interneciō -ōnis f = caedēs; ad i.em : omnibus
interfectīs

āvulsum : sectum, vī scissum

nefārius -a -um = scelestus

Dēmētrius -ī m

Eleazari Machabaei mors

206. Iūdae Machabaeī memorābilis mors

Mox secūtum est alterum proelium cum Bacchide, ūnō ex Dēmētriī praefectīs; quod quidem proelium fuit Iūdaeīs fūnestum: nam illī, āmissā quam in Deum habuerant fidūciā, animō concidērunt, et aliī aliō dīlāpsī sunt. Iūdās cum octingentīs tantum hominibus impetum hostium sustinuit, immō oppositam sibi aciēi partem fūdit, sed multitudīne hostium circumventus illōrum tēlīs cōfossus est. Quam cārus populō fuerit, maerōre fūneris indicātum est: suī eum cīvēs diū lūxērunt.

fūnestus -a -um = trīstissimus

animō concidērunt : animō dēbilēs sunt factī
aliō *adv* = in alium locum; aliī aliō : aliī in
ūnum, aliī in alium locum

fūdit : in fugam vertit

circum-venīre -venisse -ventum = (inimīcē)
circumdare
suī (: eius) cīvēs eum

207. Iūdae succēdit Iōnāthās fīlius, quī posteā per īnsidiās necātur

In locum Iūdae suffectus est Iōnāthās. Is, frāternae virtūtis aemulus, Bacchidem plūribus proeliīs vīcit, illumque ad petendam pācem adēgit. Intereā Dēmētrium rēgem interfēcit Alexander, quī sē Antiochī fīlium dictitābat. Is foedus cum Iōnāthā fēcit, semperque in datā fidē mānsit. Ita quamdiū Alexander rēgnō potītus est, rēs Iūdaeōrum tranquillae fuērunt; sed paulō post Iōnāthās ā Triphōne quōdam per īnsidiās necātus est.

aemulus -ī *m* = quī imitātur

dictitāre = iterum iterumque dīcere

208. Rēgnum prīmum ad Iōnāthae frātre dēvenit, deinde ad eius successōrēs

Summa rērum ad Simōnem Iōnāthae frātre dēlāta est. Is fūnus frātris magnificē cūrāvit, nec diū rēgnāvit; nam et ipse generī suī fraude periit.

summa rērum : rēs, imperium

gener -erī *m* = marītus filiae

Simōnī patrī successit Iōannēs, nōmine Hircānus, quī post trīgintā annōs mortuus hērēdem reliquit fīlium Aristobūlum. Hic, prīmus omnium post captīvitātem, rēgium nōmen sūmpsit, capitīque diadēma imposuit.

diadēma

diadēma -atis *n* = īnsigne rēgis

Bacchis -idis *m*, Alexander -drī *m*, Triphon -ōnis *m*, Iōannēs -is *m*,
Hircānus -ī *m*, Aristobūlus -ī *m*

209. Iūdaea annō LXIII a. Chr. n. prōvincia populī Romānī stipendiāria fit

Mortuō Aristobūlō, Alexander eius fīlius rēgnāvit. Is nūllā rē memorābilī gestā dēcessit: duōs relīquit fīliōs, quī ācriter dē rēgnō inter sē dēcertārun. Huius discidiī occāsiōne, Pompēius, populī Rōmānī dux, in Iūdaeam vēnit, speciē quidem restituendae inter frātrēs concordiae, sed rē vērā ut istam prōvinciam Rōmānō adiungeret imperiō; et vērē Iūdaeam stipendiāriam populī Rōmānī fēcit.

Paulō post rēgnum Iūdae invāsit Hērōdes aliēnigena: hunc primum Iūdaeī habuērunt rēgem ex aliā gente ortum, eōque rēgnante nātus est Chrīstus, utī praedīxerant prophētae.

dē-certāre = certāre ūsque ad finem
dēcertāvērunt
discidium -ī n (< *di-scindere* = scindere)

concordia -ae f (↔ discidium) : pāx
rē vērā = vērē

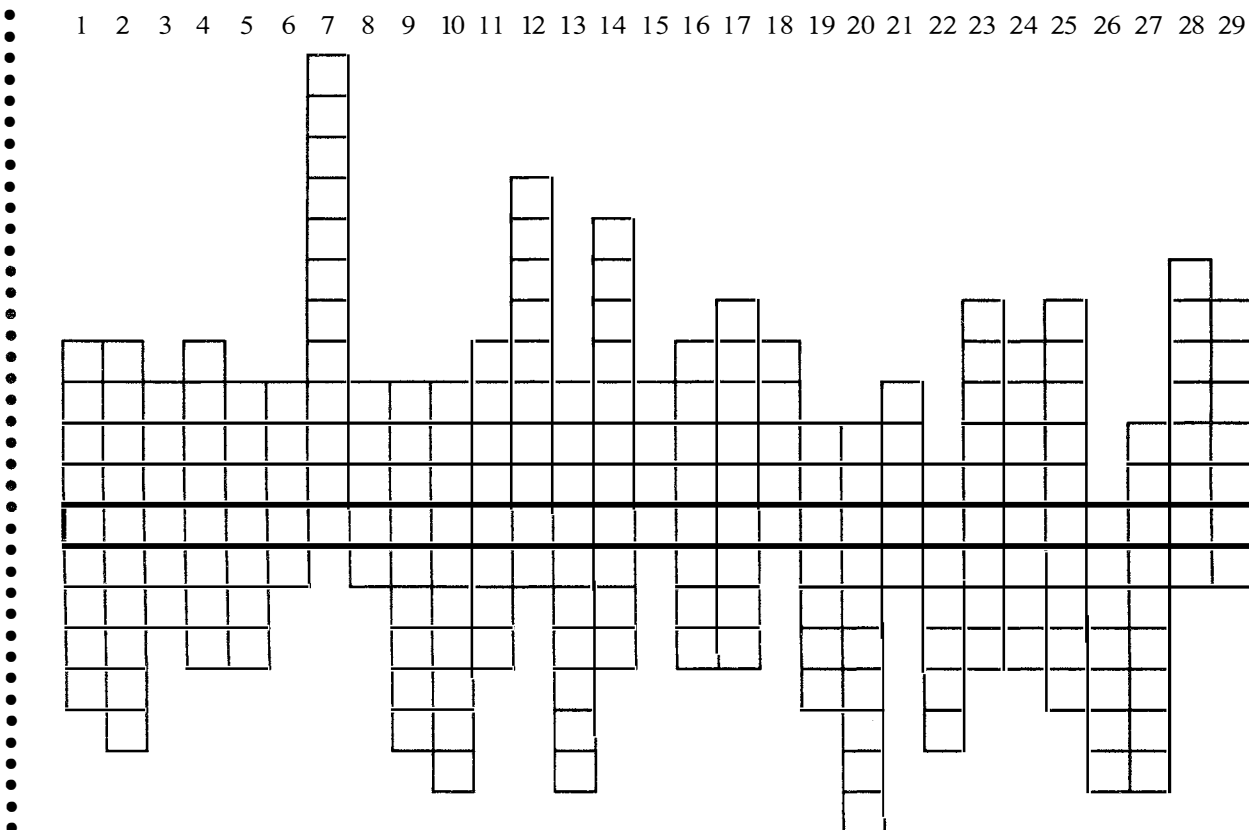
aliēnigena -ae m = in aliēnā patriā nātus

Pompēius -ī m, Hērōdes -is m

PENSA (§ 189-209)

Pēnsūm I

Vocābula in fōrmā pōne. Litterae, quae in quadrātis nigriōribus positae erunt, sententiam efficiēt ex sacrīs librīs prōmptam.

1. = nōn prius audītus.
2. = quod statūtum est, mōs .
3. Carō quam ut comederet compellēbātur Eleazar.
4. = quī hominēs cruciat.
5. = cōgere.
6. Prīmō ex frātribus rēx eam ex capite dētrahī iussit.
7. < immortalis.
8. In eam ārdentem missus est prīmus ex frātribus.
9. < torquēre.
10. Tālis est Deus tantum.
11. < aspicere.
12. Tāle fuit supplicium quō Antiochus ultimum frātrem necāvit.
13. Miscēre cum.
14. = percutere et perturbāre.
15. Eā exiguā Iūdās rēgiās cōpiās prōstrāvit.
16. Ea in ātriīs templī ēnāta invēnit Iūdās.
17. = quī certīs temporibus solet fierī.
18. Tālis fuit Antiochus cum cognōvit suōs ducēs ā Iūdā esse dēvictōs.
19. = quī adiuvat.
20. = celeriōrem facere.
21. = fera, bēstia.
22. = strepitus.
23. < fortis.

• 24. Iīs circumtegēbātur bēlua quam
• Eleazar occīdit.	27. ↔ concordia.
• 25. = in aliēnā patriā nātus.	28. Fēcit Iūdaeam stipendiāriam populī
• Rōmānī.
• 26. Sub eō bēluae lābentis oppressus
• Eleazar mortuus est.	29. = īnsigne rēgis.
•	

Pēnsūm II

Ad interrogāta respondē.

- 1. Post captīvitātem Babylōnicam quid Iūdaeīs, in patriam reversīs, ēvēnit?
- 2. Cūr Eleazar carnem suillam respuēbat?
- 3. Cūr Eleazar obsequī nōluit amīcōrum cōnsiliō, quī aliam carnem attulerant?
- 4. Quibus tormentīs rēx adigere cōnātus est ad peccandum septem illōs adulēscentēs?
- 5. Quōmodo vērō eōrum minōrem nātū illicere cōnātus est ut lēgem dīvinam dēsereret?
- 6. Quid māter filiō dīxit ut eius animum cōnfīrmāret?
- 7. Cūr rēx eum necāvit exquīsitiōre suppliciō?
- 8. Quis fuit Iūdās Machabaeus?
- 9. Quōmodo restituit templum Hierosolymitānum?
- 10. Quibus dolōribus Deus affēcit Antiochum urbis excidium minitantem?
- 11. Quōmodo periit Eleazar?
- 12. Quāndō Iūdaea prōvincia stipendiāria populī Rōmānī facta est?
- 13. Quō rēgnante Chrīstus nātus est?

Pēnsūm III

Scrībe verba idem aut contrārium significāntia.

• _____ = antīquus	_____ = terrēre
• _____ = discēdere, dēficere (ab)	_____ = celer
• _____ = ordinare	_____ = properāre
• _____ =olvere	_____ = plēnus esse
• _____ = quamquam	_____ = vī capere
• _____ = repugnāre	_____ = quī hominem occīdit
• _____ = melius	_____ = memorandus
• _____ = pārēre	_____ = templum
• _____ = cruciāre	_____ = scelestus
• _____ = ūrere	_____ = in alium locum
• _____ = in omnī rē, plānē	_____ = quī imitātur
• _____ = glōriōsē dīcere	_____ = marītus filiae
• _____ = dērīdēre	_____ = vērē
• _____ = ubīque	_____ = (clārē) dīcere
• _____ = officia	_____ ↔ polluere
• _____ = locus mūnītus	_____ ↔ concordia

Pēnsūm V

Scrībe verbōrum fōrmās.

- _____ tortum
- caedere _____
- _____ dērelictum
- cōfluere _____
- _____ exārsisse
- polluere _____
- contendere _____
- _____ circumtēctum
- _____ cōnfōdisse _____

Pēnsūm VI

Ubi verba crassiōribus litterīs scrīpta vidēs, pōne alia vocābula (singula aut iūncta) idem significantia, quae in indice sunt.

Cavē tamen: nam cum verba in sententiā mūtāveris, fierī poterit ut alia quoque vocābula, ut syntaxis postulat, sint mūtanda.

- acerbus
- adigere
- aedēs
- allicere
- avītus
- combūrere
- concordia
- cordī esse
- dēcertāre
- dēscīscere
- exquīsītus
- frequentia
- implēre
- interdīcere
- irrīdēre
- mūnia
- oppetere
- (mortem)
- pēnsitāre
- poenās dare
- polluere
- prō nihilō
- dūcere
- quamvīs
- rē vērā
- saevīre

Reversī in patriam Iūdaeī prīmum Persīs, deinde Graecīs tribūta **solvere** dēbuērunt; neque umquam tamen ab **antīquā** religiōne **dēfēcērunt, quamquam** propter eam multa mala patī sunt coāctī.

Antiochus enim, Syriae rēx, ārās falsīs diīs per ūniversam Iūdaeam exstruī, atque librōs sacrōs **ūrī** iussit, et, nē Iūdaeī sēditiōnem facerent, praesidium in arce collocāvit. Multī igitur eōrum patriam dēserere aut **morī** māluērunt. Inter eōs fuit Eleazar, senex quīdam, quī cum carnem suillam comedere **cōgerētur**, quam lēx Iūdaeōs ēsse **vetābat**, non solum vītā sibi **mentiendō** servāre nōluit, sed etiam cōnstantiae exemplum relinquere voluit dīcēns **melius** esse perīre quam lēgem dīvīnam prōdere. Simile fēcit mulier quaedam cum septem filiīs, quōs nūlla rēgis vīs abdūcere potuit ā fidē servandā. Illī enim omnēs ad trīstissimum supplicium sunt missī quia carnem suillam comedere nōluērunt: prīmum igitur rēx eōs omnibus modīs **cruciārī** iussit, capitis cute dētractā et membrīs praecīsīs; postea in ōllam ārdentem sunt coniectī, **parvī** ferē **aestimantēs** magnōs et **molestissimōs** dolōrēs quōs patiēbantur ac dīcentēs rēgem **pūnitum irī** ob eius superbiam et crūdēlitātem. Ex septem frātribus tantum nātū minimus supererat, quem rēx variīs modīs et prōmissīs cōnātus est **excitāre** ad fidem dēserendam. Sed eius māter, tyrannum **dērīdēns**, adulēscentulī animū verbīs ita cōnfīrmāvit ut ille rēgem prōvocāret, quī **saevior fuit** in eum, quem suppliciō **māiōre cum cūrā excōgitātō** necāvit.

Eōdem ferē tempore quīdam virī in sōlitūdinem sēcessērunt nē vidērent mala quibus Hierosolyma cōnflīctābātur. Eōs multī aliī sunt secūtī, quibus **grātae erant** lēgēs dīvīnae, ita ut post breve tempus

NOVVM
TESTAMENTVM

Iesu nativitas

PARS I

IESV NATIVITAS ET VITA

nātivitās -ātis *f* = tempus quō aliquis nāscitur

I. In oppidō Bethlehem Iēsūs nāscitur

Exiit ēdictum ā Caesare Augustō ut dēscrīberētur ūniversus orbis. Ascendit Iōseph dē cīvitāte Nazareth in cīvitātem, quae vocātur Bethlehem, cum Mariā, uxōre suā. Cum essent ibi, implētī sunt diēs pariendī, et peperit filiū, quem panis involvit et reclīnāvit in praesēpiō.

praesēpiū -ī *n*

ēdictum -ī *n* = quod pūblicē imperātur ut dēscrīberētur universus orbis : ut omnēs cīvēs numerārentur

implētī sunt diēs pariendī : vēnit diēs quō Mariāe pariendum erat
pannus -ī *m* = vestis vetus et vīlis
in-volvere -visse -volūtum = veste circum-dare, vestīre | re-clīnāre = facere ut aliquis recumbat

II. Angelus pāstōribus nūntiat Iēsum esse nātum

Pāstōrēs erant in regiōne eādem vigilantēs aut custōdientēs gregem suum. Angelus Dominī stetit iūxtā illōs et clāritās magna circumfulsit illōs ita ut timērent valdē. At angelus dīxit illīs: “Nōlīte timēre: nātus est hodiē Salvātor in cīvitāte Bethlehem. Hōc signō eum cognōscētis: inveniētis īnfantem pannīs involūtum et positum in praesēpiō.” Et subitō appāruit multitūdō magna angelōrum laudantium Deum et dīcentium: “Glōria in altissimīs Deō et pāx hominibus bonae voluntātis.”

angelus -ī *m* = nūntius Deī

Dominī : Deī
clāritās -ātis *f* < clārus
circum-fulgēre -sisse = subitō lūcendō illū-strāre
salvātor -ōris *m* (< salvāre) = quī salūtem affert

glōria *sit* in altissimīs *caelis* ... et pāx *sit* ...

III. Iēsum pāstōrēs eunt vīsum

Ut discesserunt ab iīs angelī, pāstōrēs loquēbantur inter sē: “Eāmus et videāmus quod factum est in cīvitāte Bethlehem.” Et vēnerunt, et invēnerunt Mariā et Iōseph et īnfantem

ut + *perf* = cum prīmum, postquam

Caesar (-aris) Augustus (-ī) *m*, Iōseph *indēcl*, Nazareth *indēcl*, Salvātor -ōris *m*

revertī -tisse/-sum esse

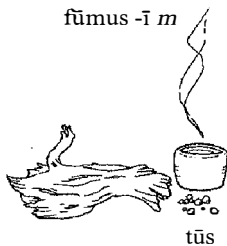
positum in praesēpiō. Postea revertērunt pāstōrēs, laudantēs Deum propter omnia quae audīverant et vīderant.

magus -ī *m* = vir sapiēns et doctus, quī arte suā rēs mīrābilēs facit

IV. Magī ab Oriente Hierosolymam veniunt ut Iēsum Chrīstum adōrent

ante-cēdere ↔ sequī

hāc vōce : hīs verbīs,
hāc sententiā

tūs tūris *n* : ē tūre accēnsō oritur *fūmus* dulcis myrrha -ae *f* : māteria pretiōsa quae ex quibusdam arboribus fluit; nōn solum in membrīs corporis spargitur, sed etiam accenditur ut ex eā *fūmus* dulcis oriātur

Cum nātus esset Iēsus in cīvitāte Bethlehem, magī ab Oriente vērunt Hierosolymam ut eum adōrarent. Et stēlla antecēdēbat eōs. Et dīcēbant: “Ubi est rēx Iūdāeorum? Vīdimus enim stēllam eius in Oriente.” Hērōdes rēx turbātus est hāc vōce: timēbat enim nē rēgnum āmitteret.

Et cum cognōvissent magī ubi Chrīstus nātus esset, abiērunt, et vērunt Bethlehem et invērunt puerum cum Marīā mātrem eius et adōrāvērunt eum et obtulērunt eī aurum, tūs, et myrrham.

Admonitī in somnīs nē redīrent ad Hērōdem, aliā viā revertērunt in regiōnem suam.

dē-cipere -cēpisse -ceptum = fallere

finēs -ium *m pl* = regiō, terra
bīmātus -ūs *m* = aetās duōrum annōrum
īnfrā *adv*

cōn-surgere = surgere

V. Hērōdes imperat ut omnēs infantēs occīdantur. Iōseph cum uxōre et puerō in Aegyptum fugit

Hērōdes, vidēns sē ā magīs dēceptum esse, irātus fuit valdē. Et imperāvit ut occīderentur omnēs infantēs quī erant in cīvitāte Bethlehem et in finibus, ā bīmātū et īnfrā. Angelus Dominī apparuit Iōseph, dīcēns: “Surge, et accipe puerum et mātrem eius, et fuge in Aegyptum.” Quī, cōnsurgēns, accēpit puerum et mātrem eius nocte et fūgit in Aegyptum.

Postquam Hērōdes mortuus est, angelō admonente, Iōseph accēpit puerum et mātrem eius et vēnit in Galilaeam et habitāvit in cīvitāte, quae vocātur Nazareth.

doctor -ōris *m* = quī docet, magister

VI. Iēsus Chrīstus templum petit ibique doctōrēs interrogat

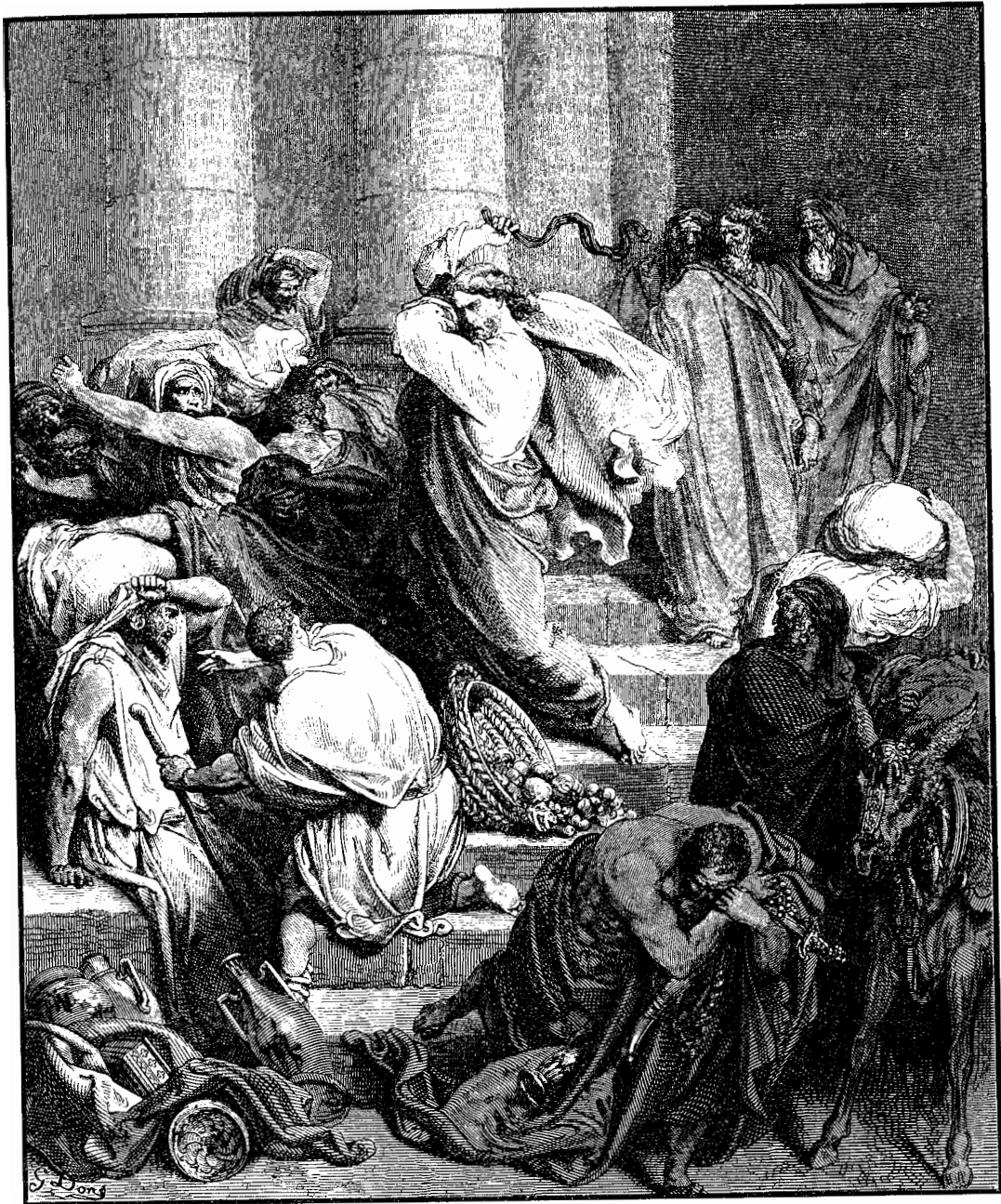
cōn-suētūdō -inis *f* = quod fierī solet, mōs
fēstus -a -um (diēs) = diēs ōtiōsus quō Deus adōrātur | trāns-igere -ēgisse -āctum = perficere, ad finem agere; trānsāctīs diēbus fēstīs = post diēs fēstōs

Cum esset Iēsus annōrum duodecim, secūtus est parentēs suōs ascendētēs Hierosolymam secundum cōnsuētūdinem diēi fēstī. Trānsāctīs diēbus fēstīs, cum redīrent, remānsit Iēsus Hierosolymae; et nōn cognōvērunt parentēs eius exīstimantēs

Hierosolyma -ae *f*, Iūdāeī -ōrum *m pl*, Hērōdes -is *m*, Galilea -ae *f*

Iesus inter doctores

Iesus mercatores et nummularios e templo eicit

eum esse in comitātū. Et regressī sunt Hierosolymam requirētēs eum. Post trīduum invēnērunt illum in templō sedentem in mediō doctōrum, audientem et interrogantem illōs. Et dēscendit cum iīs, et vēnit Nazareth, et pārēbat illīs, et prōficiēbat sapientiā et aetāte et grātiā apud Deum et hominēs.

comitātus -ūs *m* = comitum numerus
re-gredi -gressum esse = redire
trīduum -ī *n* = trēs diēs

prō-ficere = prōgredi, melior fieri

sapientia -ae *f* < sapiēns
grātiā -ae *f*: amor

VII. Iēsūs prīmōs discipulōs ad sē vocat

Iōannēs, praecursor Dominī, baptizābat in Iordāne flūmine. Quādam diē vīdit Iōannēs Iēsū venientem ad sē et ait: “Ecce Agnus Deī, ecce quī tollit peccāta mundī.” Et audīvērunt eum duo discipulī loquentem et secūtī sunt Iēsū. Quī, vidēns eōs sequentēs, dīxit: “Quid quaeritis?” Dīxērunt eī: “Magister, ubi habitās?” – “Venīte et vidēte” –. Et vēnērunt et vīdērunt et apud eum mānsērunt. Erant autem Andreās et Iōannēs.

prae-cursor -ōris *m* = quī venit ante
baptizāre : aquā sacrā pūrum facere ā maleficiīs

Agnus Deī : Iēsūs
peccātum -ī *n* = maleficium
eum loquentem

VIII. Iēsūs ad nūptiās vocātur in Canā, et aquam in vīnum mūtāt

Nūptiae factae sunt in Canā Galilaeae: et erat māter Iēsū ibi. Vocātus est autem et Iēsūs et discipulī eius ad nūptiās. Et dēficente vīnō, dīcit māter Iēsū: “Vīnum nōn habent.” Deinde dīcit māter eius ministrīs: “Quodcumque dīxerit vōbīs, facite.” Erant ibi lapideae hydriae sex, quās aquā implērī iussit Iēsūs. “Haurīte nunc” inquit. Et hausērunt et tulērunt architriclīnō vīnum melius quam prīstinum.

nūptiae -ārum *f pl* < nūbere

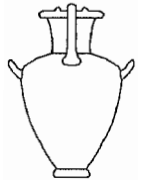
lapis -idis *m*

discipulī vocātī sunt

dē-ficere = deesse

quodcumque = quidquid

lapideus -a -um = ex *lapide* factus

hydria -ae *f*

architriclīnus -ī *m* = quī convīviō/convīvīs
praeest | prīstinus -a -um = quī antea fuit
signōrum : rerum mirābilium

Hoc fēcit initium signōrum Iēsū.

IX. Iēsūs mercātōrēs et nummulāriōs flagellō ē templō ēicit

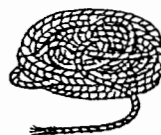
Prope erat Pascha Iūdaeōrum, et ascendit Iēsūs Hierosolymam. Et invēnit in templō vēdentēs bovēs, et ovēs et columbās et nummulāriōs sedentēs. Et cum fēcisset quasi flagellum dē fūniculīs, omnēs ēīcīt dē templō,

flagellum -ī *n*

mercātōrēs vēdentēs

columba -ae *f*

fūnis -is *m*

fūniculus -ī *m* = parvus *fūnis*

Iōannēs -is *m*, Iordānis -is *m*, Andreās -ae *m*, Cana -ae *f*

aes aeris *n* = pecūnia, assēs

sub-vertere

Patris : Deī
negōtiātiō -ōnis *f* = negōtium mercātōris

rēgulus -ī *m* = parvus rēx
febris -is *f* (*acc* -im, *abl* -ī) = nimius calor
corporis
īnfirmārī = aegrōtāre

audīvisset

vādere = īre
crēdidit in verbō : crēdidit verbīs

con-clūdere -sisse -sum = inclūdere

cum irruerent in Iēsum : cum accurrerent ad
Iēsum
secus *ppp* + *acc* = secundum | stāgnum -ī *n*
= lacus aquae stantis (: nōn fluentis)
ut cessāvit loquī : cum primum finem fēcit
loquendī | dūc *nāviculam*
laxāre rētia = iactāre rētia
praeceptor -ōris *m* = magister

annuere = aliquid manibus mōtōque capite
significāre
socius -ī *m* = homō quī commūnī fortūnā/ne-
gōtiō coniungitur cum aliquō
ambō -ae -ō = uterque

īnfirmitās - ātis *f* = mala valētūdō
Sabbatum -ī *n* = diēs ōtiōsus quō Deus
adōrātur et ā negōtiīs abstinētur

dē-tinēre -tinuisse -tentum = retinēre, prohi-
bēre; īnfirmitāte dētentus : quī prae īnfir-
mitāte movērī nōn potest

grabātus -ī *m* = lectulus

ovēs quoque et bovēs, et nummulāriōrum effūdīt aes, et mēn-
sās subvertit.

Et hīs quī columbās vēndēbant dīxit: “Auferte ista et nōlīte
facere domum Patris meī domum negōtiātiōnis.”

X. Iēsūs rēgulī filiū febrī affectum sānat

Erat quīdam rēgulus, cuius filius īnfirmābātur. Quī cum
audīssēt Iēsum advēnisse ā Iūdaeā in Galilaeam, abiit ad eum,
et rogābat ut dēscenderet Capharnāum et sānāret filiū. Dīcit
eī Iēsūs: “Vāde, filius tuus vīvit.” Crēdidit vir in verbō quod
dīxerat eī Iēsūs et ībat domum. Servī autem occurrērunt eī et
nūntiāvērunt filiū līberātum esse febrī. Et cognōvit pater
eum līberātum esse febrī eādem hōrā quā dīxerat Iēsūs:
“Fīlius tuus vīvit.”

XI. Magna piscium multītūdō rētibz concluditur

Cum turbae irruerent in Iēsum ut audīrent verbum Deī,
ipse ascendit in nāvem quae erat secus stāgnum, et sedēs
docēbat dē nāviculā turbās. Ut cessāvit loquī, dīxit Simōnī:
“Dūc in altum, et laxāte rētia.” Respondit Simon: “Praecep-
tor, tōtam noctem labōrāvimus, sed nihil cēpimus; tamen,
sīcut dīxistī, laxābō rēte. Et cum hoc fēcissent, conclusērunt
piscium multītūdinem magnam, ita ut rumperētur rēte. Et an-
nuērunt sociīs quī erant in aliā nāve, ut venīrent et adiuvārent.
Et vērērunt sociī et implēvērunt ambās nāvēs ita ut paene
mergerentur.

XII. Iēsūs virum īnfirmitāte affectum Sabbatō, Iūdaeīs mīran- tibz, sānat

Erat ibi in grabātō vir quīdam magnā dētentus īnfirmitāte.
Cui Iēsūs dīxit: “Vīs sānus fierī?” – “Utinam, Domine!” –
“Surge, tolle grabātum tuum, et ambulā.” Et statim sānus fac-
tus est ille. Dīcēbant ergō Iūdaeī: “Sabbatum est: nōn licet
tibi tollere grabātum tuum.” Respondit iīs: “Quī mē sānum
fēcit, mihi dīxit: ‘Tolle grabātum tuum et ambulā’.” Propterea

Capharnāum -ī *n*, Simon -ōnis *m*

persequēbantur Iūdaeī Iēsum, quia haec faciēbat Sabbatō, et quaerēbant eum ut interficerent.

XIII. Ego autem dīcō vōbīs: “Dīligite inimīcōs vestrōs, et benefacite hīs quī ōdērunt vōs”

Vidēs Iēsūs turbās, ascendit in montem et docēbat eās: “Audīstis dictum esse ab antīquīs: ‘dīligēs proximum tuum, et odiō habēbis inimīcum tuum.’ Ego autem dīcō vōbīs: dīligite inimīcōs vestrōs, et benefacite hīs quī ōdērunt vōs, et ōrāte prō persequentibus et calumniantibus vōs.

Estōte misericordēs sicut et Pater vester misericors est. Nōlīte iūdicāre, et nōn iūdicābiminī: nōlīte condemnāre, et nōn condemnābiminī. Date et dabitur vōbīs. Quid vidēs festūcam in oculō frātris tuī, trabem autem quae in oculō tuō nōn cōnsīderās? Eīce prīmum trabem dē oculō tuō, et tunc perspicies ut ēdūcās festūcam dē oculō frātris tuī.”

XIV. In oppidō Naim Iēsūs puerum dēfūctum in vītā revocat

Iēsūs ībat in cīvitātem quae vocātur Naim, et ībant cum eō discipulī eius et turba cōpiōsa. Cum autem appropinquāret portae cīvitātis ecce dēfūctus efferēbātur fīlius ūnicus mulieris quae vidua erat. Quam cum vīdisset Iēsūs, misericordiā mōtus, dīxit mulierī: “Nōlī flēre.” Et accessit et tetigit loculum. Hī autem quī portābant stetērunt. Et ait: “Adulēscēs, tibi dīcō: surge!” Et resēdit quī erat mortuus, et coepit loquī. Et Iēsūs dedit illum matrī suae.

XV. Iēsūs puellam dēfūctam, fīliam cuiusdam prīncipis nōmine Iaīrī, in vītā revocat

Ecce prīnceps quīdam accessit ad Iēsum adōrāns eum edīcēs: “Domine, fīlia mea modo dēfūcta est, sed venī, impōne manum tuam et vīvet.” Exsurgēs Iēsūs sequēbātur eum et discipulī eius erant cum illō. Et cum vēnisset domum prīncipis, et vīdisset tībīcinēs et turbam tumultuantem, dīcēbat:

bene-facere + dat

antīquīs *hominibus*
proximus -ī *m*
odiō habēre = ōdisse

calumniārī = accūsāre (falsō)

misericors -rdis *adi* (< miser + cor) = quī dolet ob alterius malam fortūnam | et : etiam con-demnāre = aliquem poenam meruisse cōstituere
quid...? = cūr...?

trabs -bis *f*

cōnsīderāre = mente spectāre, cōgitāre (dē rē)

per-spicere = dīligenter aspicere

(vītā) dē-fungī -fūctum esse = morī

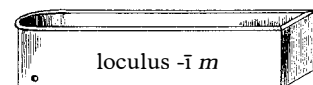
cōpiōsus -a -um (< cōpia) = frequēs

ef-ferre (< ex-)

ūnicus -a -um = ūnus et sōlus

vidua -ae *f* = mulier quae marītum amīsīt
miseri-cordia -ae *f* = dolor ob alterius malam fortūnam

re-sidēre -sēdisse = sedēre

ex-surgere = surgere

“Recēdite: nōn est enim mortua puella, sed dormit.” Et cum ēiecta esset turba, intrāvit, et tenuit manum eius. Et surrēxit puella.

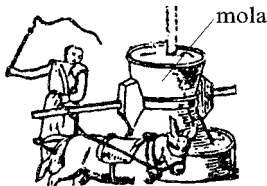
parvulus -ī *m*

efficiēminī : fiētis

rēgnum -ī *n* = rēgis imperium

statuere = pōnere, facere ut aliquis stet

scandalizāre = prāvō exemplō perdere
 ex-pedīre + *dat* = prōdesse, melius esse
 suspendātur mola collō : mola impōnātur
 collō | mola -ae *f* = īnstrūmentum quod cum
 frūmentō vertitur | dē-mergere = submergere
 profundus -a -um = altus
 vae + *dat* = heu! + *acc*
 scandalum -ī *n* = prāvum exemplum

mōtus -ūs *m* < movēre

sub-levāre = tollere | sublevāvisset

mandūcāre = ēsse

cophinus -ī *m*

dis-tribuere -uisse -ūtum = dīvidere (inter eōs)

col-ligere -lēgisse -lēctum ↔ spargere
 frāgmentum -ī *n* = pars frācta (ab rē)

**XVI. Parvulō advocātō atque in mediō positō, dīxit Iēsūs:
 “Nisi efficiēminī sicut parvulus iste, nōn intrābitis in
 rēgnum caelōrum”**

Advocāns Iēsūs parvulum, statuit eum in mediō. Et dīxit illīs qui eum secūtī erant: “Nisi efficiēminī sicut parvulus iste, nōn intrābitis in rēgnum caelōrum. Sī quis autem scandalizāverit ūnum dē parvulīs istīs, expedit eī ut suspendātur mola collō eius et dēmergātur in profundum mare. Vae hominī illī, per quem scandalum venit!”

**XVII. Iēsūs imperāvit ventīs et marī, et facta est tranquillitās
 magna**

Ascendit Iēsūs in nāviculam et secūtī sunt eum discipulī. Et mōtus magnus factus est in marī ita ut nāvicula operīrētur flūctibus; ipse vērō dormiēbat. Et accessērunt ad eum discipulī eius, et suscitāvērunt eum dīcentēs: “Domine, salvā nōs: perīmus!” Et dīcit eīs Iēsūs: “Quid timidī estis?”

Tunc surgēns imperāvit ventīs et marī, et facta est tranquillitās magna.”

XVIII. Iēsūs Chrīstus hominum multitūdinem panibus et piscibus alit

Abiit Iēsūs trāns mare Galilaeae, et sequēbātur eum multitūdō magna. Cum sublevāisset ergō oculōs Iēsūs et vīdisset turbam māximam illam, dīxit Philippō: “Unde emēmus pānēs ut mandūcent hī?”

Respondit Andreās, ūnus ex discipulīs: “Est puer hīc, quī habet quīnque pānēs et duōs piscēs, sed quid sunt inter tot hominēs?” Accēpit ergō Iēsūs pānēs et, cum grātiās ēgisset, distribuit: similiter et ex piscibus quantum volēbant. Postea collēgērunt fragmenta, et superfuērunt duodecim cophinī frāgmentōrum.

Philippus -ī *m*

PENSA (§ I-XVIII)

Pēnsūm I

Coniunge sententiās.

• 1. Marīa Iēsum pannīs involūtum	•	• illa surrēxit.
• 2. Deī angelus pāstōribus apparuit,	•	• in praesēpiō reclīnāvit.
• 3. Cum timēret nē rēgnūm amitteret,	•	• Iēsūs dīxit ut surgeret et ambulāret.
• 4. Secundum diēi fēstī	•	• parentēs Hierosolymam regressī
• cōnsuētūdinem	•	• sunt ut eum quaerent.
• 5. Cum nōn invēnissent Iēsum in	•	• rēgulus domum rediit et filiū febrī
• comitātū,	•	• līberātum invēnit.
• 6. Nummulāriīs et mercātōribus	•	• Iēsūs cum parentibus Hierosoly-
• ēiectīs, Iēsūs dīxit:	•	• mam ascendit.
• 7. Crēdēns Iēsū dīcentī filiū	•	• Iēsūs ventīs et marī imperāvit, et
• vīvere,	•	• tranquillitās magna facta est.
• 8. Hominī magnā infirmitāte in	•	• ut iīs dīceret Salvātōrem in cīvitāte
• grabātō dētentō	•	• Bethlehem esse nātum.
• 9. “Prīmum trabem dē oculō tuō	•	• Hērōdes infantēs ā bīmātū et infrā
• ēice”, dīxit Iēsūs	•	• necārī iussit.
• 10. Cum Iēsūs puellae, Iaīrī filiae,	•	• “et tunc perspiciēs ut ēdūcās festū-
• manum tenēret	•	• cam dē oculō frātris tuī”.
• 11. Discipulīs ob magnum maris	•	• Iēsūs, postquam grātiās ēgerat, om-
• mōtum timentibus,	•	• nibus pānēs et piscēs distribuit.
• 12. Cum pānem nōn habērent quem	•	• “Nōlīte facere domum Patris meī
• mandūcārent,	•	• domum negōtiātiōnis”.

Pēnsūm II

Interrogā id, quod ad haec respōnsa convenit.

- 1. In oppidō Bethlehem.
- 2. Angelus iīs dīxit Salvātōrem nātum esse, pannīs nunc involūtum et in praesēpiō positum.
- 3. Magī ab Oriente vērunt Hierosolymam ut Iēsum adōrārent.
- 4. Stēlla eōs antecēdēbat.
- 5. Magī Iēsū dōnāvērunt aurum, tūs et myrrham.
- 6. Hērōdes, cum sēnsisset sē ā magīs dēceptum esse, imperāvit ut omnēs infantēs ā bīmātū et infrā necārentur.
- 7. Iōseph cum Marīa et Iēsū infante in Aegyptum aufūgit, unde redīvit post Hērōdis mortem.
- 8. Cum duodecim habēret annōs.
- 9. Iēsūs, in templō sedēns in mediō doctōrum, eōs audiēbat atque interrogābat.
- 10. Iōannēs, quī in Iordāne flūmine baptizābat, Iēsū praecursor fuit.
- 11. Cum vīnum inter nūptiās dēficeret, Iēsūs aquam in vīnum mūtāvit, quod melius quam prīstinum fuit.
- 12. Flagellō dē fūniculīs factō, Iēsūs nummulāriōs et mercātōrēs ē templō ēiēcīt.

- 13. Iēsūs Simōnī, quī nihil sē cēpisse dīcēbāt, imperāvit ut rētia laxāret; quod cum fēcisset, magnam piscium multitudinem conclūsit.
- 14. Iēsūs dīxit inimīcōs dīligere oportēre atque misericordēs esse. Addidit etiam nēminem esse iūdicandum neque quemquam esse condemnandum.
- 15. Viduae filium ūnicum, quī dēfūctus erat, in vītā revocāvit.
- 16. Eī expedit ut collō mola suspendātur ac dēmergātur in mare profundum.

Pēnsūm III

Vocābula in fōrmā pōne. Litterae, quae in quadrātīs nigriōribus positae erunt, sententiam efficiēt ex sacrīs librīs prōmptam.

- 1. = quidquid.
- 2. Vestis vīlis quā Iēsūs īnfāns est involūtus.
- 3. In eō Iēsūs īnfāns est reclīnātus.
- 4. Appāruit pāstōribus gregēs cūstōdientibus.
- 5. Circumfulsit pāstōrēs cum Deī angelus apparuit.
- 6. Facere ut aliquis recumbat.
- 7. ↔ sequī.
- 8. Nōmen Iēsū patris.
- 9. Nōmen urbis ubi Iēsūs nātus est.
- 10. = fallere.
- 11. = surgere.
- 12. Iēsū obtulērunt magī.
- 13. Īnfantium aetās quōs Hērōdēs necāre iussit.
- 14. In mediō eōrum sedēbat Iēsūs in templō.
- 15. Tālis erat diēs quō Iēsūs cum parentibus Hierosolymam ascendit.
- 16. < sapiēns.
- 17. = comitum numerus.
- 18. = quī salūtem affert.
- 19. Tālis fuit Iōannēs.
- 20. Vocātur Agnus Deī.
- 21. Hoc in Iordāne flūmine faciēbat Iōannēs.
- 22. = redīre.
- 23. Fīēbant in Canā Galilaeae cum Iēsūs vēnit.
- 24. = maleficium.
- 25. Tālēs erant hydriae.
- 26. Quī convīviō/convīvīs praeest.
- 27. Domum Deī fēcerant domum ...
- 28. Eōs ēiēcit Iēsūs ex templō.
- 29. Avēs quās in templō mercātōrēs vēndēbant.
- 30. Ex iīs cōnstābat flagellum quō Iēsūs omnēs ēiēcit ex templō.
- 31. = parvus rēx.
- 32. = aegrōtāre.
- 33. Diēs fēstus quō commemorātur lībertās ā servitūte Aegyptiōrum recepta.
- 34. Eā afficiēbātur rēgulī filius quem Iēsūs sānāvit.
- 35. = inclūdere.
- 36. Eā dētīnēbātur vir quī in grabātō erat
- 37. Diēs ōtiōsus quō Iūdaeī Deum adorāre solent.
- 38. = aliquem poenam meruisse cōstituere.
- 39. Tālēs Iēsūs dīcit hominēs esse dēbēre.
- 40. Ea prīmum dē oculō tuō ēicienda est.
- 41. Eam postea dē oculō frātris ēdūcendam esse dīcit Iēsūs.
- 42. Ea collō suspendātur illīus quī ūnum ex parvulīs scandalizāverit.
- 43. Tālis erat illīus viduae filius.

Pēnsūm IV

Scrībe verba idem significantia.

• _____ = trēs diēs	_____ = secundum
• _____ = prōgredī, melior fierī	_____ = magister
• _____ = deesse	_____ = uterque
• _____ = quī antea fuit	_____ = mala valētūdō
• _____ = parvus fūnis	_____ = accūsāre (falsō)
• _____ = pecūnia, assēs	_____ = frequēns
• _____ = negōtium mercātōris	_____ = mulier quae marītum amīsit
• _____ = ire	_____ = tollere

Pēnsūm V

Scrībe verbōrum fōrmās.

• involvere _____	_____
• revertī _____	_____
• _____ dēceptum	_____
• trānsigere _____	_____
• _____ regressum esse	_____
• _____ conclūsisse _____	_____
• _____ dētentum	_____
• dēfungī _____	_____
• residēre _____	_____
• _____ distribūtum	_____
• _____ collēgisse _____	_____

Pēnsūm VI

Verba, quae dēsunt, scrībe.

- antecēdere
- benefacere
- bīmātus
- condemnāre
- cōnsuetūdō
- dēficere
- dēfungī
- doctor
- expedire
- febris
- festūca
- flagellum
- infirmitās
- mola
- negōtiātiō

In oppidō Bethlehem Marīa Iēsum peperit, quem _____ involūtum in _____ reclīnāvit. Ad eum adōrandum nōn solum pāstōrēs, quibus Dominī angelus appāruerat dīcēns ‘ _____ nātum esse’, īvērunt, sed etiam magī ab Oriente venientēs, quōs stēlla _____ . Illī, cum ad Iēsum pervēnissent, eī aurum, _____ et myrrham obtulērunt. Nōn diū in Iūdaeā mānsērunt Iēsū parentēs cum infante: Hērōdes enim, Iūdaeōrum rēx, imperāverat ut omnēs ā _____ et infā occīderentur; quod cum audīvit Iōseph, angelō admonente, migrandum esse putāvit in Aegyptum, unde rediit post Hērōdis mortem.

Ōlim, cum secundum _____ diēi fēstī parentēs cum Iēsū, quī tunc duodecim habēbat annōs, Hierosolymam ascendissent ac, _____ diēbus illīs, regrederentur, accidit ut Iēsūs ibi, _____ interrogāns et audiēns, in templō remaneret, ubi post _____ inventus est.

• nummulārius
 • pannus
 • praesēpium
 • prōficere
 • profundus
 • rēgnum
 • salvātor
 • statuere
 • trabs
 • trānsigere
 • trīduum
 • tūs

Iam tunc Iēsūs sapientiā et grātiā apud Deum et hominēs _____, sed initium signōrum illud fuit cum, in Canā Galilaeae, Iēsūs vīnum, quod _____, ex aquā effēcit. Multa deinde mīra fēcit: cuiusdam rēgulī filium, quī _____ affectus erat, sānāvit; virum quendam, quī magnā dētīnēbātur _____, Sabbatō, Iūdaeīs mīrantibus, sānum fēcit; filium dēnique ūnicum cuiusdam viduae, quī nūper _____, in vītā revocāvit. Iēsūs vērō nōn modo aegrōs sānābat, sed etiam improbōs hominēs reprehendēbat (sīcut accidit eō diē quō in templō hominēs invēnit quī ovēs et columbās vēndēbant et _____ sedentēs, quōs _____ dē fūniculīs factō ex templō ēiēcit nē domum Deī domum facerent _____) et omnēs docēbat dīcēns: “Dīligite inimīcōs vestrōs et _____ hīs quī ōdērunt vōs. Nōlīte _____, et nōn condemnābiminī. Ēicite prīmum _____ dē oculō vestrō, et tunc perspiciētis ut ēdūcātis _____ dē oculīs frātrum vestrōrum.” Quōdam vērō diē, postquam parvulum in mediō _____, dīxit: “Nisi efficiēminī sīcut parvulus iste, nōn intrābitis in _____ caelōrum. Sī quis scandalizāverit ūnum dē parvulīs istīs, _____ eī ut suspendātur _____ collō eius et dēmergātur in _____ mare.”

Sīc ille loquēns Iūdaeae urbēs et oppida percurrere solēbat.

PARS II

IESV DOCTRINA, MORS ET RESVRRECTIO

XIX. Dē bonō Samarītānō

Et ecce homō quīdam iūris perītus surrēxit dīcēns: “Magister, quid faciendō vītā aeternā possidēbō?” At Ille dīxit ad eum: “In lēge quid scrīptum est?” Ille respondēns dīxit: “Dīligēs Dominum Deum tuum tōtō corde tuō et tōtā animā tuā et omnibus vīribus tuīs et omnī mente tuā, et proximum tuum sicut tē ipsum.” Dīxitque illī: “Rēctē respondistī: hoc fac et vīvēs.” Ille autem dīxit ad Iēsū: “Et quis est meus proximus?” Tum respondēns Iēsūs dīxit: “Homō quīdam dēscendēbat Ierichum, et incidit in latrōnēs, quī dēspoliāvērunt eum, et abiērunt sēmivīvum eum relinquentēs propter plāgās impositās. Sacerdōs quīdam dēscendit eādē viā, et vīdit eum et praeteriit. Similiter Lēvīta quīdam, cum eum vīdisset, pertrānsiit. Samarītānus autem, iter faciēns, vēnit secus eum: et vidēns eum, misericordiā mōtus est. Et appropinquāns alligāvit vulnera eius īfundēns oleum et vīnum; et impōnēns illum iūmentō suō, dūxit in stabulum, et cūram eius ēgit. Posterā diē prōtulit duōs dēnāriōs, et dedit stabulārīō, et ait: ‘Cūram illīus habē: et quodcumque supererogāveris, ego, cum redierō, reddam tibi’. Quis hōrum trium vidētur tibi proximus fuisse illī, quī incidit in latrōnēs?” At ille dīxit: “Quī fēcit misericordiam in illum.” Et ait illī Iēsūs: “Vāde, et tū fac similiter.”

Lēvīta -ae m

doctrīna -ae f = quod docētur
resurrectiō -ōnis f < re-surgere (= iterum surgere [ā mortuīs])

Samarītānus -a -um; S.us -ī m : incola Samarīae

perītus -a -um ↔ ignārus

aeternus -a -um = perpetuus

ad eum : eī

incidere (< in + cadere); i. in latrōnēs : forte occurrit latrōnibus | latrō -ōnis m = vir quī rēs aliēnās vī rapit, praedō
dē-spoliāre ↔ vestīre | sēmi-vīvus -a -um = vix vīvus | plāga -ae f : vulnus

praeter-īre

per-trānsīre = praeter-īre

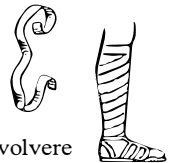
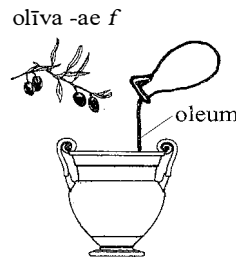
secus : ad

al-ligāre (< ad-) = fasciūs involvere
īn-fundere

oleum -ī n : oleum ex olīvīs efficitur
iūmentum -ī n = bēstia quae vehit, equus
stabulum -ī n = locus in quō pecora/hominēs ēdunt et dormiunt
cūram agere alicuius = cūrāre aliquem

stabulārīus -ī m = dominus stabulī

super-erogāre = plūs pecūniae solvere

XX. Iēsūs efficit ut homō ā nātīvitāte caecus videat

ex-spuere -uisse = *spūtum* ex ōre ēicere
 spūtum -ī *n* : quod ex ōre ēicitur
 lutum -ī *n* = terra mollis et ūmida | linere
 lēvisse/linīvisse litum = aspergendō ūmi-
 dum facere | lavā *tē* | natātōria -ae *f* = locus
 ubi corpus lavātur

Praeteriēns Iēsūs vīdit hominem caecum ā nātīvitāte. Exspuit ergō Iēsūs in terram, et fēcit lutum ex spūtō et linīvit oculōs eius. Et dīxit eī: “Vāde, lavā in natātōriā Sīlōe.” Abiit ille, et lāvit et vēnit vidēns.

XXI. Nōn crēdidērunt Iūdaeī illum caecum fuisse

vīcīnus -ī *m* = quī prope habitat
 mendīcāre = cibum/pecūniam postulāre
 nē-quāquam = nullō modō

Itaque vīcīnī, et quī vīderant eum caecum dīcēbant: “Nōne hic est quī mendīcābat et caecus erat?” Et aliī dīcēbant: “Hic est.” Aliī autem: “Nēquāquam, sed similis est eī.” Ille vērō dīcēbat: “Ego sum.” Dīcebant ergō eī: “Quōmodo apertī sunt tibi oculī?” Respondit: “Ille homō, quī dīcitur Iēsūs, lutum fēcit et ūnxīt oculōs meōs, et dīxit mihi: ‘Vāde ad natātōriam Sīlōe, et lavā.’ Et abiī, lāvī, et videō.” Dīcunt caecō iterum: “Tū quid dīcis dē illō quī aperuit oculōs tuōs?” Ille autem dīxit: “Prophēta est.”

ungere ūnxisse ūnctum = māteriam asper-
 gendō ūmidum facere

prophēta -ae *m* = hōmo quī dīvīnō modō
 aegrōs sānat et rēs futūrās antea dīcit

XXII. Iūdaeī parentēs illīus quī fuerat caecus interrogant

Nōn crēdidērunt Iūdaeī illum caecum fuisse. Vocāvērunt ergō parentēs eius, et interrogāvērunt eōs: “Hic est filius vester, quem vōs dīcitis caecum nātum esse? Quōmodo ergō nunc videt?” Respondērunt iīs parentēs: “Scīmus hunc esse filium nostrum et caecum nātum esse. Quōmodo nunc videat, nescīmus. Ipsum interrogāte: aetātem habet, ipse dē sē loquātur.”

XXIII. Homō quī fuerat caecus iterum ā Iūdaeīs interrogātur. Chrīstum sequitur

peccātor -ōris *m* = quī prāvē facit, nocēns
 sī peccātor est, nesciō : nesciō an peccātor sit

Vocāvērunt ergō rūsus hominem quī fuerat caecus, et dīxērunt eī: “Dā glōriam Deō: nōs scīmus peccātorem esse hominem illum.” Respondit ille: “Sī peccātor est, nesciō; ūnum sciō: mē, cum caecus fuerim, nunc vidēre.”

num-quid...? = num...? -nē...?
 male-dīcere + *dat*

Dīxērunt illī: “Quid tibi fēcit?” Respondit eīs: “Iam dīxī vōbīs. Numquid et vōs vultis discipulī eius fierī?” Maledī-

Sīlōe *indēcl*

xērunt ergō eī et ēiēcērunt eum forās. Cum invēnisset eum Iēsūs, dīxit eī: “Tū crēdis in Fīlium hominis?” Respondit ille: “Quis est?” Et dīxit Iēsūs: “Quī loquitur tēcum, ipse est.” At ille ait: “Crēdō, domine.” Et prōcidēns adōrāvit.

XXIV. Fābula dē filiō perditō, quī tōtam substantiam suam dissipāvit

Iēsūs hanc fābulam nārrāvit: “Homō quīdam habuit duōs filiōs. Et dīxit adolēscēntior patrī: ‘Pater, dā mihi portiōnem substantiae quae mē contingit.’ Et pater dīvīsit illī substantiam. Et post nōn multōs diēs, adolēscēntior fīlius dissipāvit substantiam suam. Et postquam omnia cōsummāset, facta est famēs valida in regiōne illā; et ipse coepit egēre. Et abiit et adhaesit ūnī cīvium regiōnis illīus quī mīsīt illum in vīllam suam ut pāsceret porcōs.”

XXV. Fābula dē filiō perditō, quī ad patrem redit et sē peccāvisse cōnfītētur

“Et cupiēbat implēre ventrem siliquīs quās porcī manducābant: et nēmō illī dabat. In sē autem reversus, dīxit: ‘Quantī mercēnnāriī in domō patris meī abundant pānibus, ego autem hīc fame pereō.’

Surgam et ībō ad patrem meum et dīcam eī: pater, peccāvī in caelum et cōram tē.’ Et surgēns vēnit ad patrem suum. Cum autem adhūc longē esset, vīdit illum pater ipsīus, et, misericordiā mōtus, occurrit eī, et cecidit super collum eius et ōsculātus est eum.”

XXVI. Iēsūs mortem suam discipulīs praedīcit

Assūmpsit autem Iēsūs duodecim discipulōs et ait illīs: “Ecce, ascendimus Hierosolymam et cōsummābuntur omnia quae scrīpta sunt dē Fīliō hominis: trādētur enim gentibus, et illūdētur, et flagellābitur, et cōspuētur. Et postquam flagellāverint eum, occīdent eum; at tertiā diē resurget.”

Et ipsī nihil intellēxērunt, et verbum istum absconditum erat eīs.

Fīlium hominis : Chrīstum

prōcidēns : sē prōiciēns (ad eius pedēs)

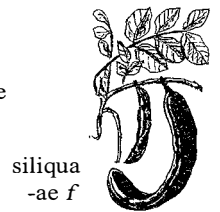
substantia -ae *f* = omnia quae aliquis possidet
dis-sipāre = spargere; largiendō cōsumere/
perdere

adolēscēntior -ōris *comp* : minor
portiō -ōnis *f* = pars (dēbita)
con-tingere = tangere; mē contingit : mihi
dēbētur

cōn-summāre = fīnīre
postquam cōsummāvisset : cum c.
egēre (+ *abl*) = (rē necessāriā) carēre

ad-haerēre -sisse -sum + *dat* = sē adiungere
(ad) | ūnī *dat* < ūnus -a -um (*gen*-īus, *dat*-ī)

peccāre = prāvē facere

siliqua
-ae *f*

in sē : ad sānam mentem
quantī : quot, quam multī
mercēnnārius -ī *m* (< mercēs) = quī prō
mercēde labōrat | ab-undāre (rē) = plūs
quam satis habēre (reī)

longē (: procul) *abesset*
ipsīus : eius
cecidit super collum eius : complexus est eum

prae-dīcere = dīcere ante

as-sūmere (< ad-)
cōsummābuntur : fient
gentēs -ium *f pl* : quī Iūdaeī nōn sunt, neque
Deum ūnum esse crēdunt
il-lūdere = ēlūdere, dērīdēre
flagellāre = flagellō percutere
cōn-spuere (aliquem) = spūtum ex ōre ēicere
(in aliquem)

abs-conditus -a -um = occultātus, obscurus

**XXVII. Iēsūs super Hierosolymam flet, quae nōn cognōvit
vīsitiōnem dominī suī**

vīsitiō -ōnis *f* < vīsitare (= vīsūm īre)

co-angustāre = angustum facere
undique = ex omnibus locīs/partibus
prō-sternere = prōicere (: interficere)

in-gredī -gressum esse = intrāre
ingressus *in*

cognōmināre : cognōmen dare

magistrātus -ūs *m* = quī negotiūm pūblicum
gerit

scrība -ae *m* = quī scrībit; magister lēgum
apud Iūdāeos
plēbs -bis *f* = populus

dē (: ex) duodecim *discipulīs* (quī semper
cum Iēsū erant)
quem-ad-modum = quōmodo

pacīscī pactum esse = condiōnem statuere
pecūniā illī dare : sē pecūniā illī (: Iūdāe)
datūrōs esse | spondere spondisse spōn-
sum = prōmittere
opportunitās -ātis *f* = tempus idōneum

com-edere = ēsse; c. Pascha = ad Pascha co-
medendum (: ad cēnam Paschatis sūmen-
dam) | Pascha-atis *n* = Pascha -ae *f*

vesper -eris *m* = vesper -ī *m*

dis-cumbere = accumbere

accēpit : sūmpsit
bene-dicere

calix -icis *m*

ex hōc *calice*

in remissiōnem peccātōrum : ut peccātīs
ignoscātur

hymnus -ī *m* = cantus quō Deus laudātur
olīvētum -ī *n* = ager olīvārum

Et ut appropinquāvit Hierosolymae, vidēns civitātem, flēvit super illam, dīcēns: “Veniet diēs quā circumdabunt tē inimīcī tuī vāllō et coangustābunt tē undique. Et ad terram prōsternent tē et filiōs tuōs, quī sunt in tē, et nōn relinquent in tē lapidem super lapidem: quia nōn cognōvistī tempus vīsitiōnis dominī tuī.” Ingressus cīvitātem docēbat in templō.

**XXVIII. Iūdās, cognōminātus Iscariōtēs, Iēsum sacerdotibus
et magistrātibus vēndit interficiendum**

Quaerēbant prīncipēs sacerdotum et scrībae quōmodo Iēsum interficerent, timēbant vērō plēbem.

Intrāvit autem Satanās in Iūdā, quī cognōminābātur Iscariōtēs, ūnum dē duodecim. Et abiit et locūtus est cum prīncipibus sacerdotum et magistrātibus quemadmodum illum trāderet iīs.

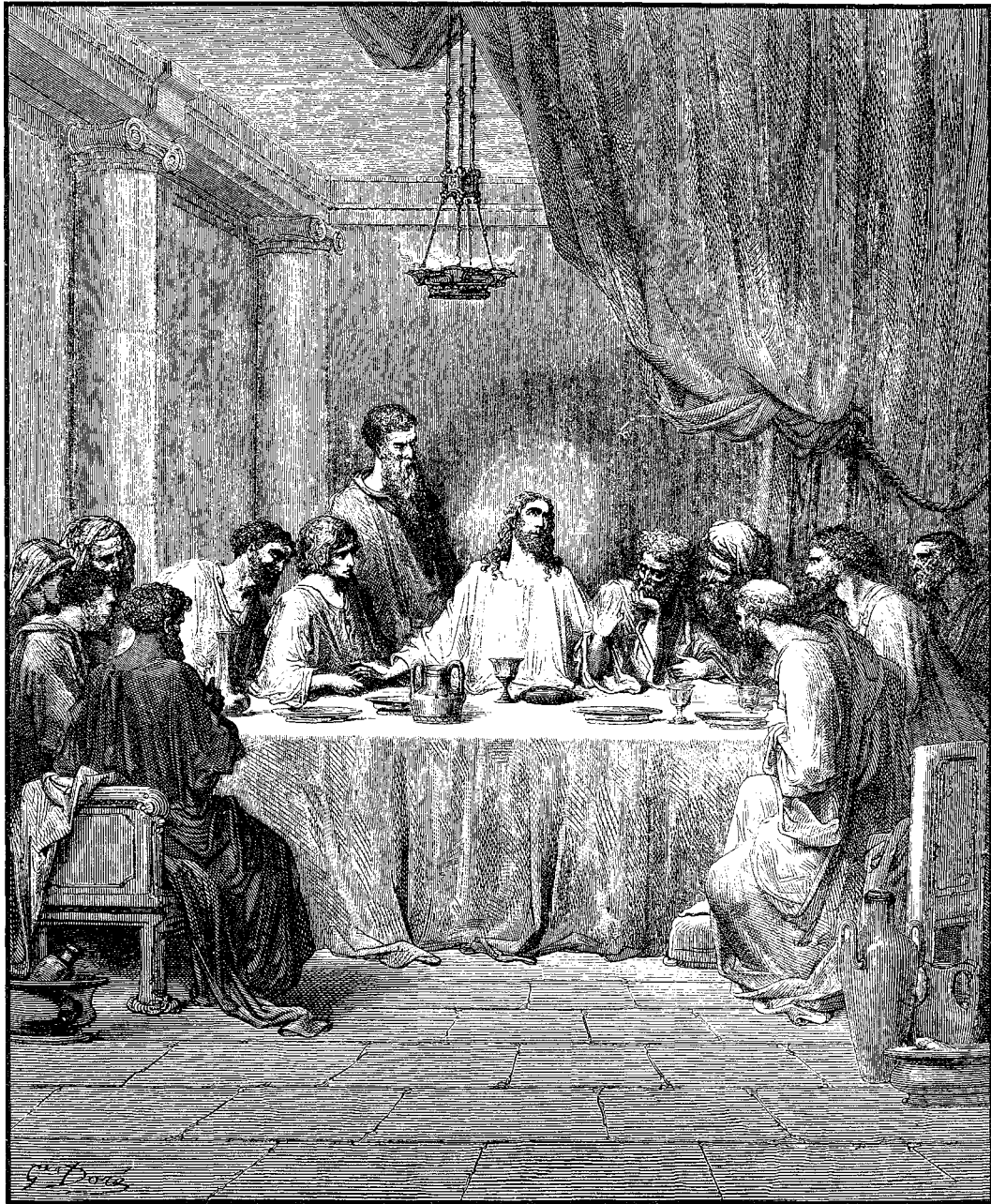
Et gāvīsī sunt, et pactī sunt pecūniā illī dare. Et spon-
dit ille. Et quaerēbat opportunitātem ut trāderet illum.

XXIX. Ultima cēna

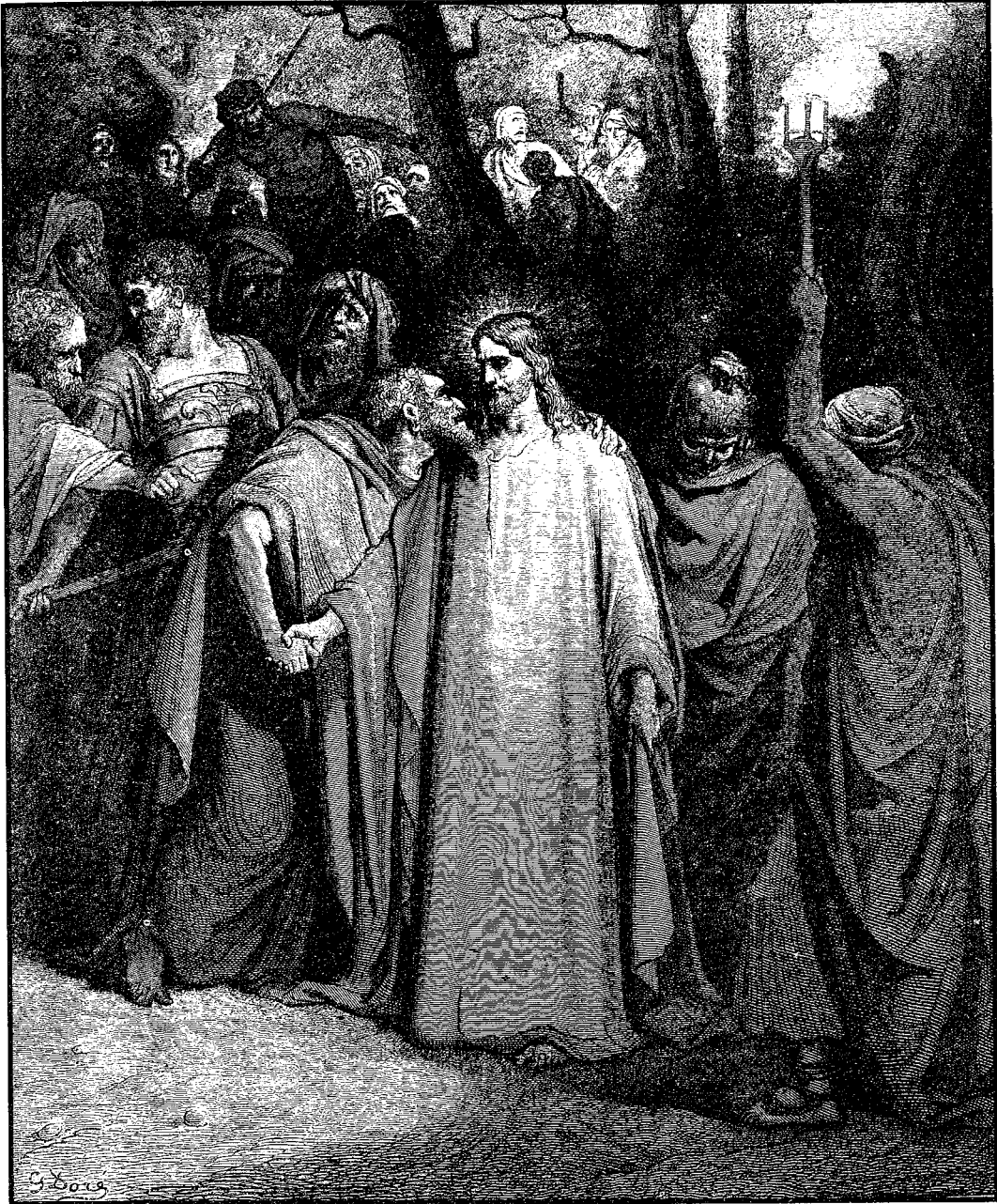
Accessērunt discipulī ad Iēsum, dīcentēs: “Ubi vīs parē-
mus tibi comedere Pascha?” Iēsūs dīxit: “Īte in cīvitātem ad
quendam et dīcite eī: ‘magister dīcit: tempus meum prope
est: apud tē faciō Pascha cum discipulīs meis.’” Et fēcērunt
discipulī sicut cōstituit illīs Iēsūs, et parāvērunt Pascha. Ves-
pere autem factō, discumbēbat Iēsūs cum duodecim discip-
ulīs suīs. Cēnantibus autem iīs, accēpit pānem, benedīxit ac
frēgit, deditque discipulīs suīs et ait: “Accipite et comedite:
hoc est corpus meum.”

Et accipiēns calicem, grātiās ēgit, et dedit illīs, dīcēns:
“Bibite ex hōc omnēs. Hic est enim sanguis meus novī testā-
mentī, quī prō multīs effundētur in remissiōnem pec-
cātōrum.” Et hymnō dictō, exiērunt in montem Olīvētī.

Satanās -ae *m*, Iūdās -ae *m*, Iscariōtēs -ae *m*, Pascha -atis *n*, Olī-
vētum -ī *n*

Ultima cena

Iudae osculum

XXX. Iēsūs ascendit in montem Olivārum, ibique Patrem ōrat

Ēgressus dē cēnāculō ībat Iēsūs, secundum consuētūdinem, in montem Olivārum. Secūtī sunt autem illum et discipulī. Et cum pervēnisset eō, dīxit illīs: “Ōrāte nē intrētis in temptātiōnem.”

Et ipse āvulsus est ab iīs quantum est iactus lapidis: et positīs genibus, ōrābat dīcēns: “Pater, sī vīs, trānsfer calicem istum ā mē; vērumtamen nōn mea voluntās, sed tua fīat.” Et ecce sūdor eius, sīcut guttae sanguinis, dēcurrit in terram. Et prōlixius ōrābat.

XXXI. Iēsūs comprehenditur et dūcitur ad Pīlātum

Et ecce turba appāruit: et Iūdās antecēdēbat eōs. Quī appropinquāvit Iēsū ut ōsculārētur eum.

Iēsūs autem dīxit illī: “Iūdās, ōsculō Filium hominis trādis?” Conversus ad eōs quī vēnerant cum illō: “Quasi adversus latrōnem” inquit, “Vēnistis, cum gladiīs et fūstibus? Cotīdiē vōbīscum eram in templō: quārē mē nōn tenuistis? Ecce haec est hōra vestra.” Comprehendērunt ergō eum, et dūxērunt ad Pīlātum.

XXXII. Cum necesse esset Pīlātō ūnum dīmittere in diē fēstō, voluit dīmittere Iēsū; at clāmāvit ūniversa turba: “Tolle hunc, dīmittle Barabbam”

Coepērunt Iūdaeī accūsāre Iēsū dīcentēs: “Hunc invēnimus subvertentem gentem nostram, et dīcentem sē rēgem esse.” Pīlātus, cum eum interrogāssset et cognōvisset eum Galilaeum esse, mīsīt ad Hērōdem, quī sprēvit Iēsū, induit veste albā et remīsīt ad Pīlātum. Erat tunc in carcere latrō, nōmine Barabbās, quī fēcerat sēditionem et homicīdium in cīvitāte. Et cum necesse esset Pīlātō ūnum dīmittere in diē fēstō, voluit dīmittere Iēsū. At clāmāvit ūniversa turba: “Tolle hunc, dīmittle Barabbam.” Et Pīlātus adiūdicāvit iīs satisfaciendum esse, et trādidit Iēsū voluntātī eōrum.

Pīlātus -ī m, Barabbās -ae m, Hērōdes -is m

cēnāculum -ī n = triclinium

gutta -ae f

temptātiō -ōnis f = quod allicit ad mala

āvulsus est : discessit

quantum est iactus lapidis : tantum, quantum

lapis quī iacitur | iactus -ūs m < iacere

positīs : flexīs | trānsfer! = removē!

calicem istum : istum dolōrem futurum

vērum-tamen = sed tamen

dē-currere

sūdor
-ōris m

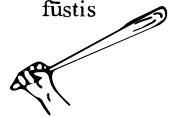
prōlixius : diūtius

com-prehendere

= vī capere

fūstis

trādis inimīcīs

fūstis -is m = baculum grave

vōbīs-cum = cum vōbīs

dī-mittere : līberāre; mōs erat apud Iūdaeōs ūnum ex hominibus quī in carcere essent tempore Paschatis līberāre

tolle! : cape!

sub-vertere; s. gentem : animōs cīvium ad īram in lēgēs excitāre

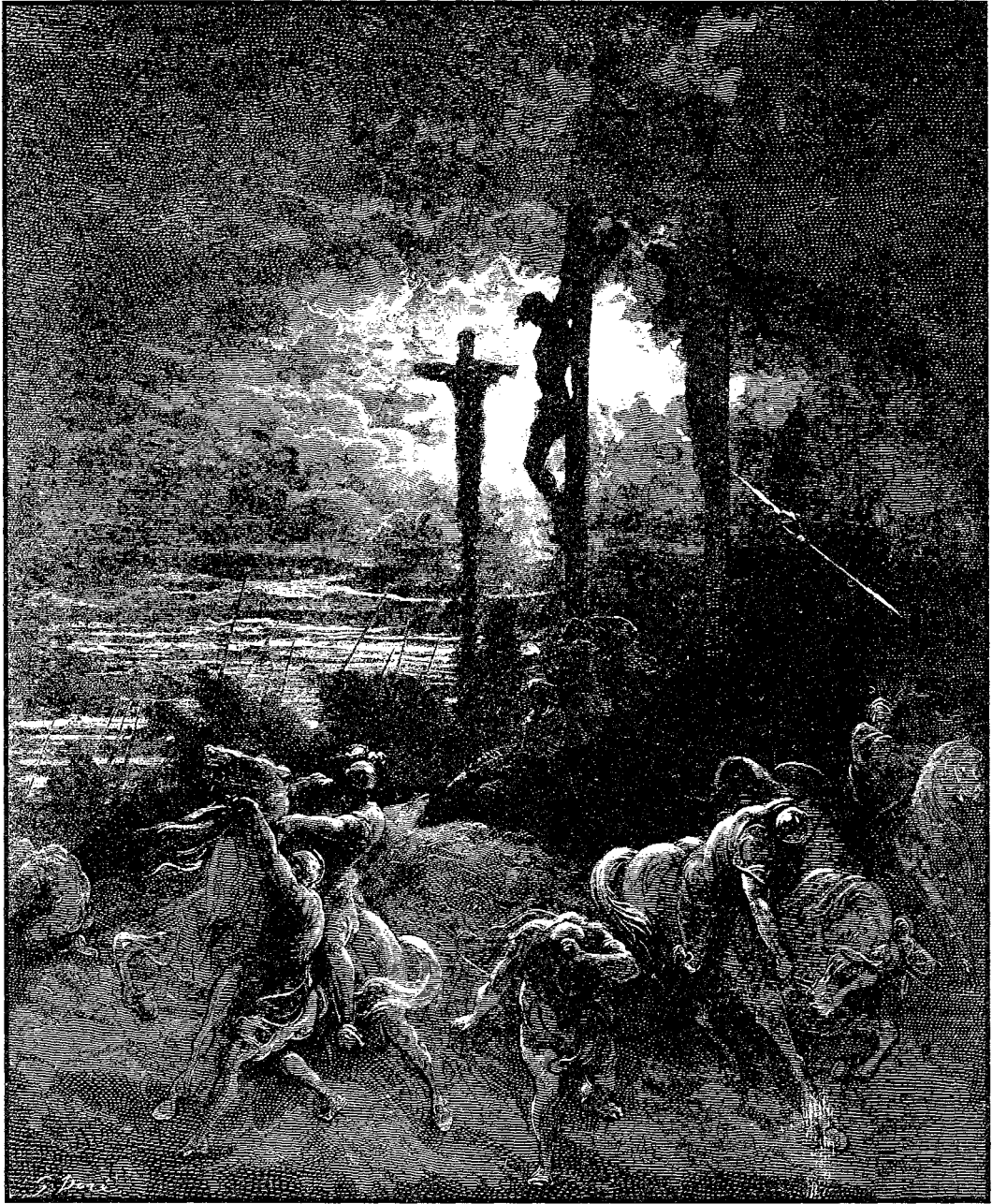
interrogāvisset

Galilaeus -a -um adi; G.us -ī m : Galilaeae incola | spernere sprēvisse sprētum = dēspicere, contemnere

sēditio -ōnis f = certāmen cīvium adversus imperantēs | homicīdium -ī n = nex hominis

ad-iūdicāre : cēnsēre

satis-facere + dat = dare quod satis est, grātum facere

Christo moriente sol tenebris operitur

XXXIII. Iēsūs inter duōs latrōnēs crucifigitur: spīritū Patrī commendātō moritur

Et postquam vēnērunt in locum quī vocātur ‘Calvāria’, crucifixerunt eum, et latrōnēs duōs, alterum ā dextrīs et alterum ā sinistrīs. Iēsūs autem dīcēbat: “Pater, dīmitte illīs: nōn enim sciunt quid faciunt.” Populus et prīncipēs dērīdēbant eum dīcentēs: “Aliōs salvōs fēcīt, sē salvum faciat, sī est Chrīstus.”

Ūnus autem dē hīs latrōnibus, quī pendēbant, blasphemābat eum, dīcēns: “Sī tū es Chrīstus, salvā tē ipsum et nōs.” Et alter increpābat eum dīcēns: “Neque tū timēs Deum?” Et dīxit illī Iēsūs: “Hodiē mēcum eris in paradīsō.” Et obscurātus est sōl, et vēlum templī scissum est. Et clāmāns Iēsūs vōce magnā ait: “Pater, in manūs tuās commendō spīritum meum.” Et haec dīcēns, exspirāvit.

XXXIV. Iēsūs sindone involūtus in monumentō pōnitur

Et cum factum esset sērō, vēnit Iōseph ab Ārimāthaeā, nōbilis decuriō, ad Pīlātum et petīvit corpus Iēsū. Pīlātus interrogāvit arcessītum centuriōnem ‘sī iam Iēsūs mortuus esset’. Et cum cognōvisset ā centuriōne Iēsū mortuum esse, dōnāvit corpus Iōseph. Quī mercātus est sindonem, et dēpōnēns eum ē cruce, involvit sindone et posuit in monumentō, et advolvīvit lapidem ad ōstium monumentī.

XXXV. Iēsūs surgit et discipulīs appāret

Et veniēbant valdē dīlūculō mulierēs portantēs, quae parāverant, arōmata, ut ungerent corpus Iēsū. Et invēnērunt lapidem revolūtum ā monumentō. Et, ingressae, nōn invēnērunt corpus Dominī. Cum cōnsternātae essent dē hāc rē, ecce duo virī stetērunt apud eās veste fulgentī indūtī, quī dīxērunt: “Quid quaeritis vīventem cum mortuīs? Nōn est hīc, sed surrēxit.” Paulō post appāruit Iēsūs duōbus discipulīs euntibus ad castellum, nōmine Emmaus. Postea manifestāvit sē Iēsūs ad mare Tiberiadis.

cruci-figere = crucī figere
spīritus -ūs *m* (< spīrāre) = anima
com-mendāre = trādere, crēdere

ā dextrīs/sinistrīs : ad latus dextrum/sinistrum

dīmitte illīs : ignōsce illīs

quid faciunt : quid *sit quod* faciunt

ūnus : alter

pendēre : in cruce fixus esse

blasphemāre = dērīdentibus verbīs reprehendere (Deum)

in-crepāre = magnā vōce reprehendere

paradīsus -ī *m* = rēgnum Deī

obscurātus -a -um = obscurus fierī

ex-spīrāre = morī

sindōn -onis *f* = vestis (quā corpus mortuum operītur) | monumentum -ī *n* (< monēre) = locus ubi corpus mortuum pōnitur

sērō = tardē (: vesper)

decuriō -ōnis *m* = quī *decuriae* (: X equitibus) praeest

centuriō -ōnis *m* = quī *centuriae* (: C militibus) praeest | sī : an/num

mercārī -ātum esse = emere

dē-pōnere

ad-volvere

dīlūculum -ī *n* = prīma lūx (diēt)

arōma -atis *n* = matēria quā corpus mortuum servandī causā ungitur | a.ta quae parāverant re-volvere -volvisse -volūtum = vertendō removēre

cōn-sternātus -a -um = dolōre affectus

fulgēns -entis = lūcēns

quid : cūr

castellum -ī *n* = locus mūnītus, oppidum
manifestāre = nōtum facere

Calvāria -ae *f*, Iōseph *indēcl*, Ārimāthaea -ae *f*, Emmaus *indēcl*,
Tiberias -adis *f*

XXXVI. Iēsūs Petrum agnōs suōs pāscere iubet

plūs hīs : plūs quam hī
scīs quia amō tē : scīs mē amāre tē

etiam : ita, certē

tertiō *adv*
con-trīstāre = trīstem facere

nōvistī

Appāruit Iēsūs discipulīs suīs et dīxit Petrō: “Simon, dīligis mē plūs hīs?” Dīcit eī Petrus: “Domine, tū scīs quia amō tē.” Dīcit eī Dominus: “Pāsce agnōs meōs.” Dīcit eī Dominus iterum: “Simon, dīligis mē?” Ait illī Simon: “Etiam, Domine, tū scīs quia amō tē.” Dīcit eī Iēsūs: “Pāsce agnōs meōs.” Dīcit eī Dominus tertio: “Simon, amās mē?” Con-trīstātus est Petrus, quia dīxit eī tertio ‘amās mē?’ Et dīxit illī: “Domine, tu omnia nōstī: tū scīs quia amo tē.” Dīxit eī Dominus: “Pāsce ovēs meās.”

XXXVII. Iēsūs in caelum fertur

sēnsus -ūs *m* < sentīre
Scrīptūrae -ārum *f pl*: quod scrīptum erat
(: Vetus Testāmentum)

ē-levāre = tollere

dum : cum
bene-dīcere +*dat*

Quādam diē appāruit Iēsūs discipulīs suīs et mandūcāvit cum illīs. Tunc aperuit illīs sēnsū ut intellegerent Scrīptūrās. Et dīxit eīs: “Sīc scrīptum est, et sīc oportēbat Chrīstum patī et resurgere ā mortuīs tertiā diē. Vōs autem testēs estis hārum rērum.” Ēdūxit eōs forās in Bēthaniā, et, ēlevātīs manibus, benedīxit iīs. Et dum benedīceret, recessit ab iīs, et ferēbātur in caelum.

Petrus -ī *m*, Bēthania -ae *f*

PENSA (§ XIX-XXXVII)

Pēnsu I

Ad interrogāta respondē.

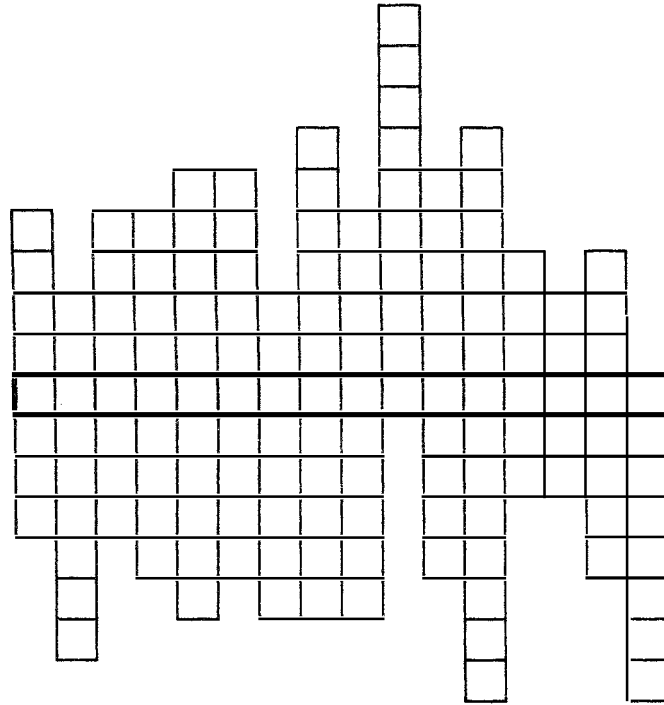
- 1. Quid Iēsūs respondit iūris perītō dē proximō interrogantī?
- 2. Quōmodo Iēsūs sānāvit hominem ā nātīvitāte caecum?
- 3. Crēdidēruntne Iūdāeī eum caecum fuisse?
- 4. Quid dīxit Iūdāeīs interrogantibus homō ille, quī caecus fuerat?
- 5. Fābulam dē filiō perditō nārrā.
- 6. Quid Iēsūs dē Fīliō hominis praedīcit discipulīs nihil intellegentibus?
- 7. Quis fuit Iūdās Iscariōtēs?
- 8. Quid in ultimā cēnā Iēsūs dīxit, cum pānem et vīnum discipulīs distribueret?
- 9. Quid Iēsūs dīcēbat in monte Olīvārum ōrāns?
- 10. Quō signō Iūdās trādīdit Iēsum?
- 11. Cūr Barabbās in carcere cūstōdiēbātur?
- 12. Quid clāmāvit ūniversa turba cum Pilātus alterum inter Iēsum et Barabbam līberandum obtulit?
- 13. Sōlusne est crucifīxus Iēsūs?
- 14. Quid dīcēbant latrōnēs quī ad dextram et ad laevam Chrīstī erant?
- 15. Quae fuērunt ultima Chrīstī verba?
- 16. Quā rē Iōseph ab Ārimāthaeā Iēsum ē cruce dēpositum involvit?
- 17. Quid vīdērunt mulierēs arōmata portantēs?
- 18. Cūr Petrus est contrīstātus cum Iēsūs tertīō eum interrogāvit?

Pēnsu II

Vocābula in fōrmā pōne. Litterae, quae in quadrātīs nigriōribus positae erunt, sententiam efficiēt ex sacris libris prōmptam.

• 1. In eōs incidit homō quī Ierichum dēscendēbat.	10. Tālis erat sententia quā Iēsūs mortem suam discipulīs praedīxit.
• 2. Tālem eum relīquērunt latrōnēs.	11. = accumbere.
• 3. Bēstia cui vir ille Samarītānus hominem sēmivīvum imposuit.	12. Eam Iūdās Iscariōtēs quaerēbat ut Iēsum inimīcīs trāderet.
• 4. = cibum/pecūniam postulāre.	13. Dictus est antequam cum discipulīs Iēsūs īvit in montem Olīvētī.
• 5. Eam, ā patre acceptam, dissipāvit filius adolēscēntior.	14. Iēsū, in monte Olīvētī ōrantī, dēcurrēbat ūsque ad terram.
• 6. = fīnīre.	15. Cum vōbīs.
• 7. = plūs quam satis habēre.	16. Iēsūs, antequam exspīrāvit, eum Patrī commendāvit.
• 8. = quī prō mercēde labōrat.	
• 9. = dīcere ante.	

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16

Pēnsūm III

Scrībe verba idem aut contrārium significantia.

_____ = perpetuus	_____ = sed tamen
_____ = vix vīvus	_____ = baculum grave
_____ = terra mollis et ūmida	_____ = dēspicere, contemnere
_____ = quī prope habitat	_____ = nex hominis
_____ = nūllō modō	_____ = trādere, crēdere
_____ = spargere; largiendō	_____ = magnā vōce
_____ cōnsūmere/perdere	_____ reprehendere
_____ = (rē necessariā) carēre	_____ = morī
_____ = ēlūdere, dērīdēre	_____ = tardē
_____ = flagellō percutere	_____ = emere
_____ = occultātus, obscūrus	_____ = prīma lūx (diēi)
_____ = quōmodo	_____ = lūcēns
_____ = tempus idōneum	_____ = locus mūnītus / oppidum
_____ = ēsse	_____ = trīstem facere
_____ = cantus quō Deus laudātur	_____ = tollere
_____ = triclinium	_____ ↔ ignārus

Pēnsūm IV

Scrībe verbōrum fōrmās.

_____ ūnctum	_____ adhaesisse _____
linere _____	_____ pactum esse

• _____ spondisse _____ mercārī _____
 • spernere _____ _____ _____ revolūtum

Pēnsu IV

Ubi verba crassiōribus litterīs scrīpta vidēs, pōne alia vocābula (singula aut iūncta) idem significantia, quae in indice sunt. Cavē tamen: nam cum verba in sententiā mūtāveris, fierī poterit ut alia quoque vocābula, ut syntaxis postulat, sint mūtanda.

• absconditus
 • aeternus
 • alligāre
 • cēnāculum
 • commendāre
 • cōnspuere
 • cōnsternātus
 • dīlūculum
 • dīmittere
 • exspirāre
 • flagellāre
 • fulgēs
 • fūstis
 • illūdere
 • increpāre
 • lutum
 • mercārī
 • nēquāquam
 • opportunitās
 • pertrānsire
 • plāga
 • quemadmodum
 • sēmivīvus
 • spernere
 • spīritus
 • vīcīnus

Iūris perītō interrogantī quōmodo vītā **perpetuam** habēre posset, Iēsūs respondit proximum esse dīligendum atque haec addidit, ut quis esset proximus explānāret: “Homō quīdam incidit in latrōnēs, quī eum dēspoliātum **vix vīvum** reliquērunt multīs **vulneribus** acceptīs. Sacerdōs quīdam vīdit eum, sed praeteriit; itemque Lēvīta **praeteriit**. Samarītānus autem, misericordiā permōtus, eius vulnera **fasciīs involvit** oleum īfundēns, atque eum, iūmentō impositum, in stabulum dūxit.”

Sīc Iēsūs docēbat, atque aegrōs, quālis fuit caecus ille ā nātīvitāte, sānābat. Eī enim oculōs **terrā mollī et ūmidā** ūnixit, et ille iterum vīdit, quamquam cīvēs et hominēs **quī prope habitābant nūllō modō** vērū esse crēdidērunt.

Prope tamen erat tempus quō cōsummārentur ea quae de Fīliō hominis erant scrīpta. Iēsūs igitur discipulīs sīc locūtus est: “Fīlius hominis trādētur gentibus, **dērdēbitur, flagellō percutiētur**, atque **spūtīs operiētur**; sed tertiā diē post mortem resurget.” Illī audīvērunt, nihil tamen intellēxērunt, quia haec verba erant iīs **obscura**. Iūdās intereā, quī cognōminābātur Iscariōtēs, cum scrībīs et magistrātibus pactus erat **quōmodo** iīs trāderet Iēsū, et **tempus idoneum** exspectābat ad id faciendum. Ultimā igitur cēnā cum discipulīs sumptā, Iēsūs, ēgressus ex **triclīniō**, montem Olīvārum petīvit ut Patrem ōrāret. Timēbat Iēsūs: sūdor eī, sicut guttae sanguinis, in terram dēcurrēbat, sed ille prōlixius ōrābat. Tunc apparuit Iūdās, multīs mīlitibus comitantibus, quī ōsculō Iēsū datō – mīrantī eōs cum gladiīs et **baculīs gravibus** vēnisse, cum cotīdiē eum in templō docentem capere potuissent – Fīlium hominis trādīdit.

Ductus ergō est ad Pīlātum, quī, cum cognōvisset eum Galilaeum esse, ad Hērōdem mīsīt, quī **dēspexit** Iēsū et remīsīt ad Pīlātum. Pīlātus audiēbat Iūdaeōs Iēsū hīs verbīs accūsantēs: “Subvertit gentem nostram et sē rēgem esse dicit”, sed dē eō nōluit ipse statuere quid esset faciendum. Cum diē fēstō mōs esset **līberandī** ūnum ex illīs quī in carcere essent, Pīlātus Iūdaeōs interrogāvit utrum vellent Iēsū līberārī an Barabbam, et illī clāmāvērunt: “Tolle hunc, dīmītte Barabbam.”

In locō igitur Calvāriae Iēsūs inter duōs latrōnēs, quōrum alter eum **reprehēbat** alter vērō verēbātur, crucifigitur, ubi hōrā tertiā, **animā** Deō **trādītā, mortuus est**. Vesperī vēnit Iōseph ab Ārimātheā, nōbilis decuriō, quī sindone, quam **ēmerat**, Iēsū ē cruce dēpositum involvit et in monumentō posuit.

Prīma lūce mulierēs quaedam Chrīstī monumentum adiērunt, ut eius corpus ungerent, quod vērō nōn invēnerunt. Dolōre affectae abitūrae erant, cum duo virī lūcentī veste indūtī apud eās stetērunt et dīxērunt: “Cūr quaeritis vīventem cum mortuīs? Nōn est hīc, sed surrēxit.”

Pēnsūm VI

Errāta invenī. XXX verba sunt mūtanda.

In oppidō Bethlehem Marīa Iēsum paruit quem pannīs involvitum in praesēpiō reclīnāvit. Ad Iēsum adōrandum nōn solum multī pāstōrēs vērō nōn invēnerunt, quōs Deī angelus monuerat, sed etiam magī ab Oriente quī Iēsū dōnāvērunt aurum, tūrem et myrrham. Rēgem vērō illius regiōnis, quī Hērōdes vocābātur, haec omnia nōn placuērunt; iussit itaque omnēs infāntēs ā bīmātō et infāra interficī; quod ut vītāvissent Iēsū parentēs, cum eō in Aegyptum, angelō admonente, fūgērunt, unde rediērunt post Hērōdis mortem.

Iam cum duodecim annōs habeat Iēsūs mīra facere solēbat: quōdam diē, quō cum parentibus Hierosolymam ascenderat secundum cōnsuētūdum diēi fēstī, in templō mānsit doctōrēs interrogāns et audiēns. Initium vērō signōrum Iēsū in Canā Galilaeae fuit, ubi aquam in vīnum mūtāvit. Ex eō tempore quīdam discipulī eum, Iūdaee et Galilaeae urbēs oppidaque percurrentem, sequī coepērunt. Hīs in itineribus Iēsūs aegrōs sānābat, dēfūctēs etiam in vītā revocābat, et magnō cum amōre docēbat. “Inimīcōs dīligātis” dīcēbat, “miserīcordī sītis, et sī in rēgnum caelōrum intrāre volētis, efficiāminī sicut parvulus iste.” Saepe etiam fābulās nārrābat, ut melius intellēxerint quōmodo vītā aeternā cōsequī possent. Cuidam igitur iūrī perītō tālia interrogantī dīxit: “Homō quīdam ā latrōnīs, in quōs inciderat, dēspoliātus est et semīvīvus relictus. Vīdit eum sacerdos quīdam, et praeteriit. Idem fēcit Lēvīta quīdam. Samaritānus vērō, quī iter faciēbat, misericordiam mōtus est et prīmum eius vulnera alligāvit oleum infundēns, deinde illum imposuit iūmentō suō ut in stabulum dūcat. Nōne crēdis eum proximum suum dīlēxisse?”

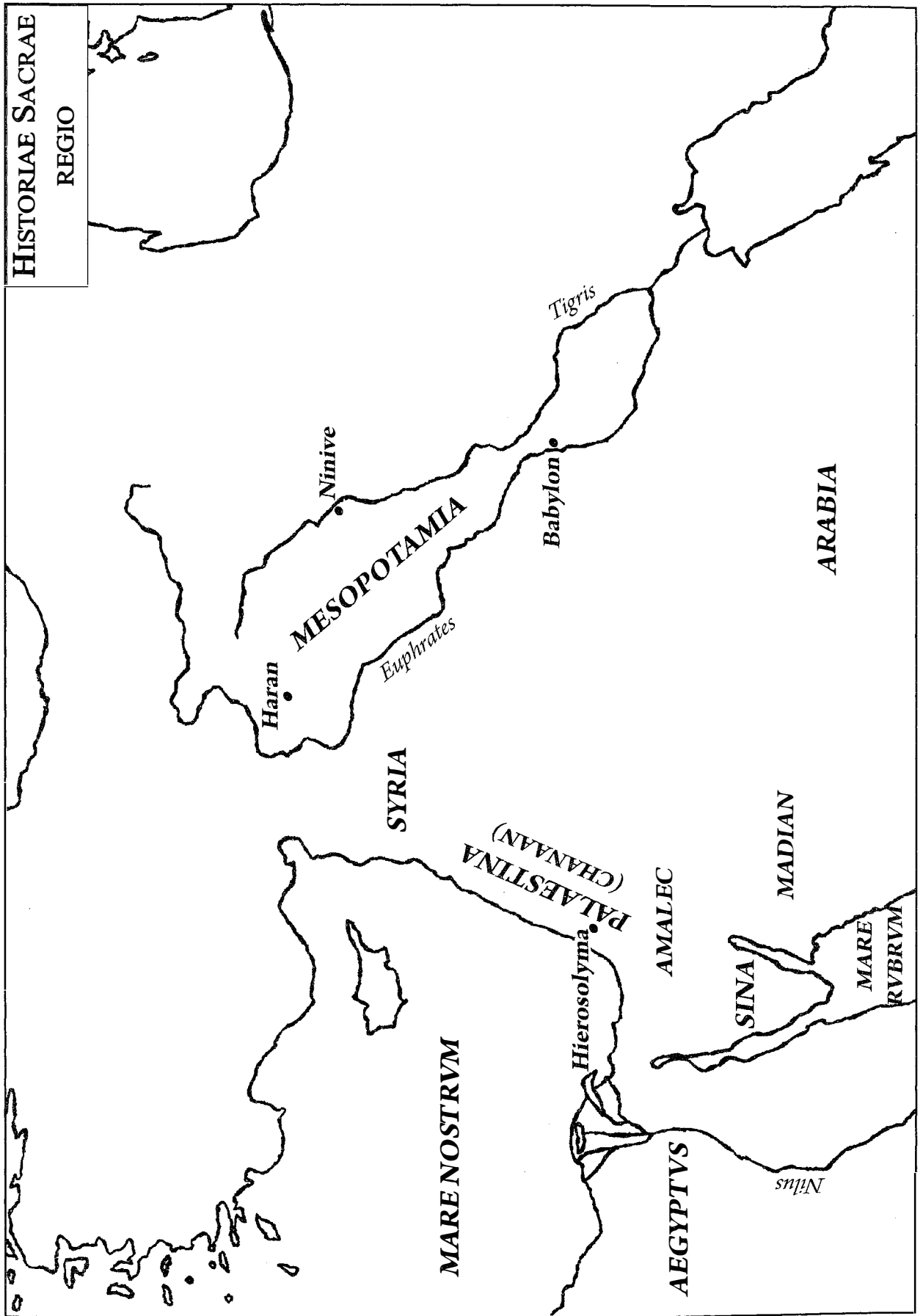
Nōn tamen omnēs Iēsum cārum habēbant: multī enim eum invidēbant, atque tempus quaerēbant idōneum ad eum interficiendum. Ūnus igitur ex discipulīs, nōmine Iūdās Iscariōtēs, quī Iēsum prōdere statuerat, cum prīncipibus sacerdotum et magistrātibus pecūniā pacescit, spopondēns sē eum illīs datūrum esse. Tempus vērō erat Paschatis, et discipulī Iēsū cēnam parāverant, quam nesciēbant ultimā futūram esse. Inter cēnam ille pāne benedictō ac frāctō distribuit dīcēns: “Accipite et comedite: hoc est corpus meum.” Similiter dē vīnī calice fēcit. Post cēnam montem Olīvārum petīvit, ubi diū Deum orāvit. Sed ecce: turba apparuit, quam Iūdās ille Iscariōtēs antecēdēbat quī, osculō datō, Iēsum inimīcīs trādīdit. Comprehēnsū Iēsūs ad Pīlātum dūcitur, quī, cum cognōverit eum Galilaeum esse, ad Hērōdem mīsīt, quī eum spernuit et ad Pīlātum remīsīt. Cum tamen mōs esset tempore Paschatis ūnum ex hominibus in carcere inclūsibus dīmītere, Pīlātus turbam interrogāvit utrum vellet Iēsum an Barabbam dīmīttī. ‘Barabbam’ illī dīxērunt, et Iēsūs crucifīxus est inter duōs latrōnēs. Hōrā tertiā, sōle obscurātō, expīavit.

Vēnit postea ad Pīlātum Iōseph ab Ārimāthaeā, nōbilis decuriō, quī Chrīstī corpus postulāvit, ut sindone, quam mercāverat, involūtum in monumentō dēposuisset. Post ūnum diem mulierēs quaedam Chrīstī monumentum petīvērunt ut eius corpore ungerent; ingressae tamen, corpus, mīrantēs, nōn invēnerunt et cōsternātae abitūrae erant, cum subitō duo virī, veste fulgentī indūtī, cōstitērunt, quī Iēsum ā mortuīs resurrēctum esse dīxērunt.

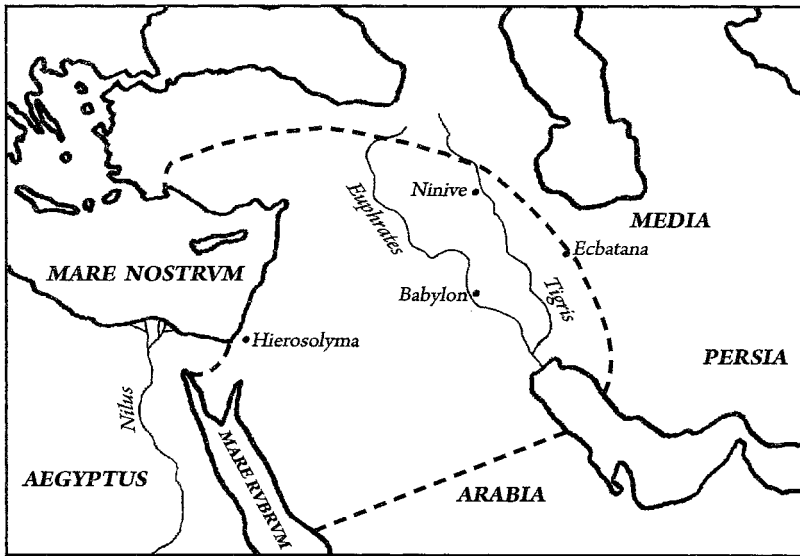
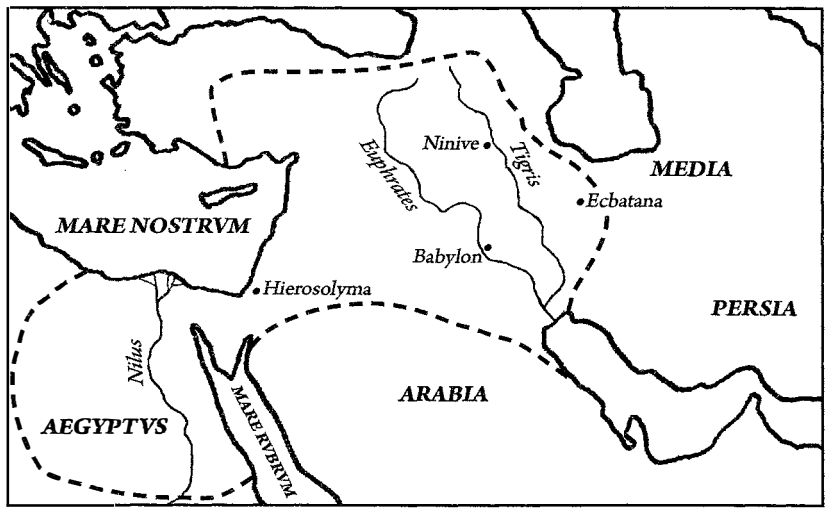
TABVLAE REGIONVM,
TEMPORVM ORDO
ET INDICES VARIII

HISTORIAE SACRAE

REGIO

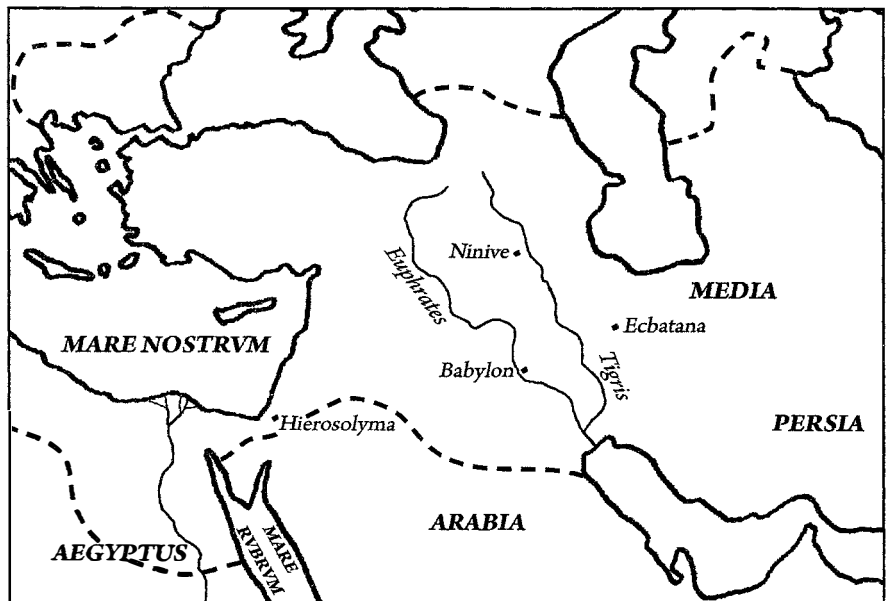

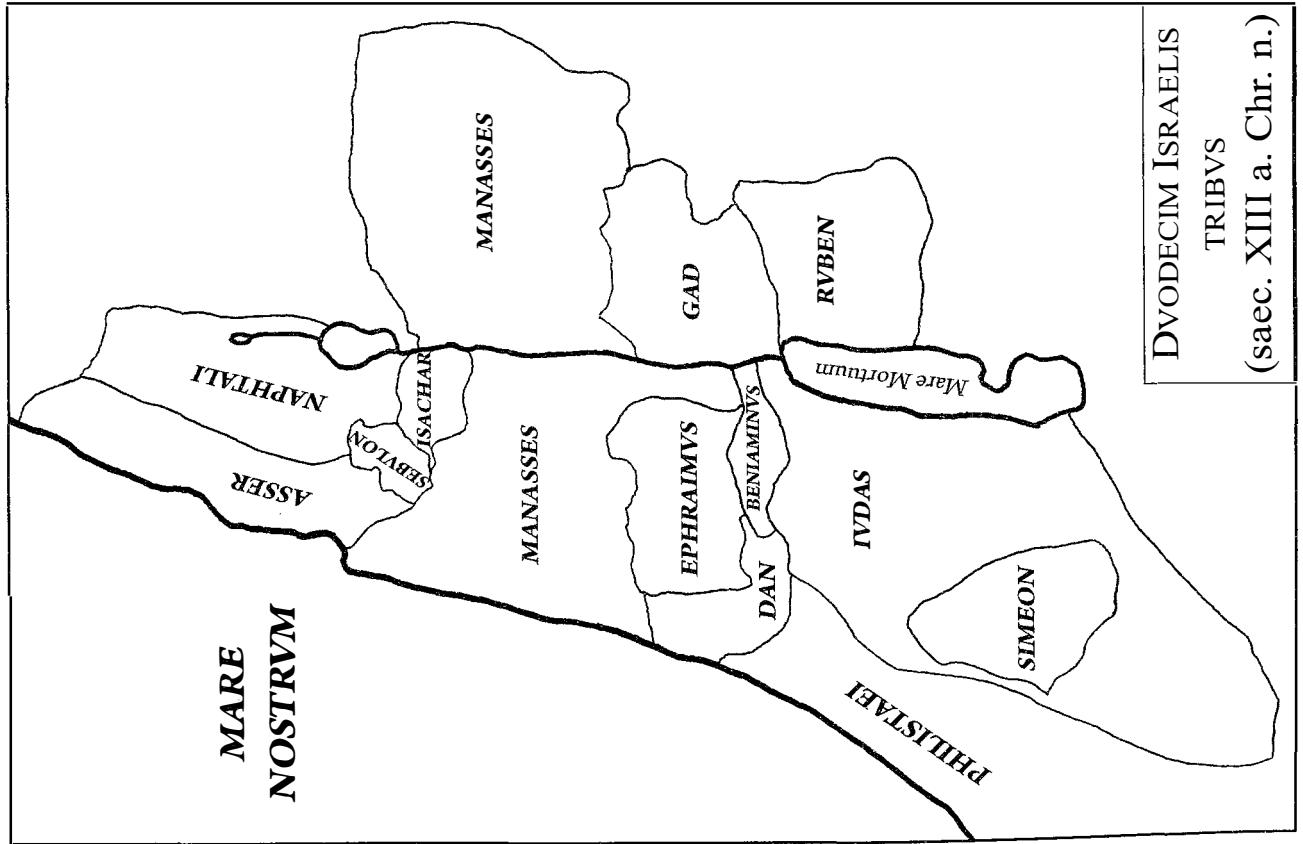
REGNUM
ASSYRIORVM
(saec. VIII a. Chr. n.)

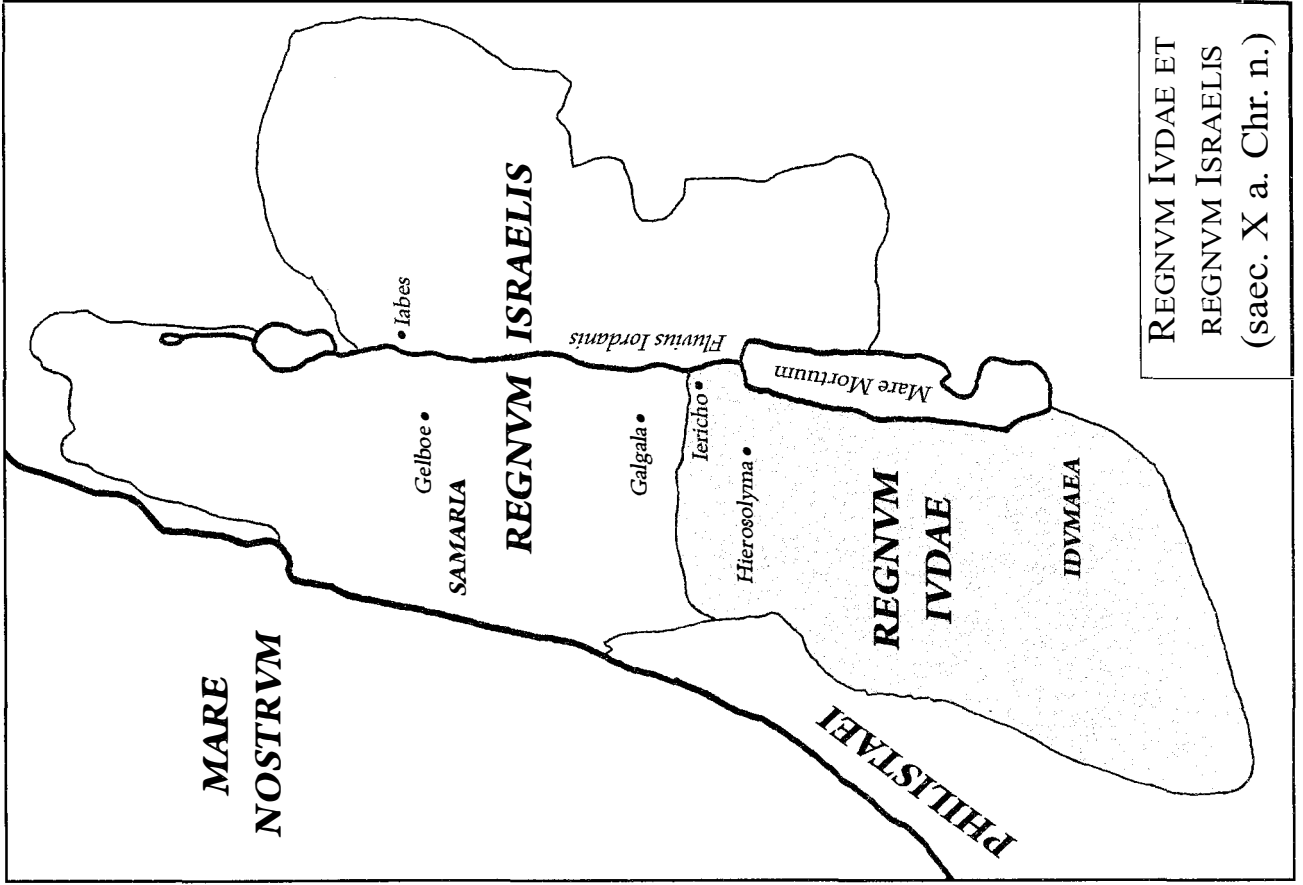
REGNUM
BABYLONIORVM
(saec. VII a. Chr. n.)

REGNUM
PERSARVM
(saec. VI a. Chr. n.)

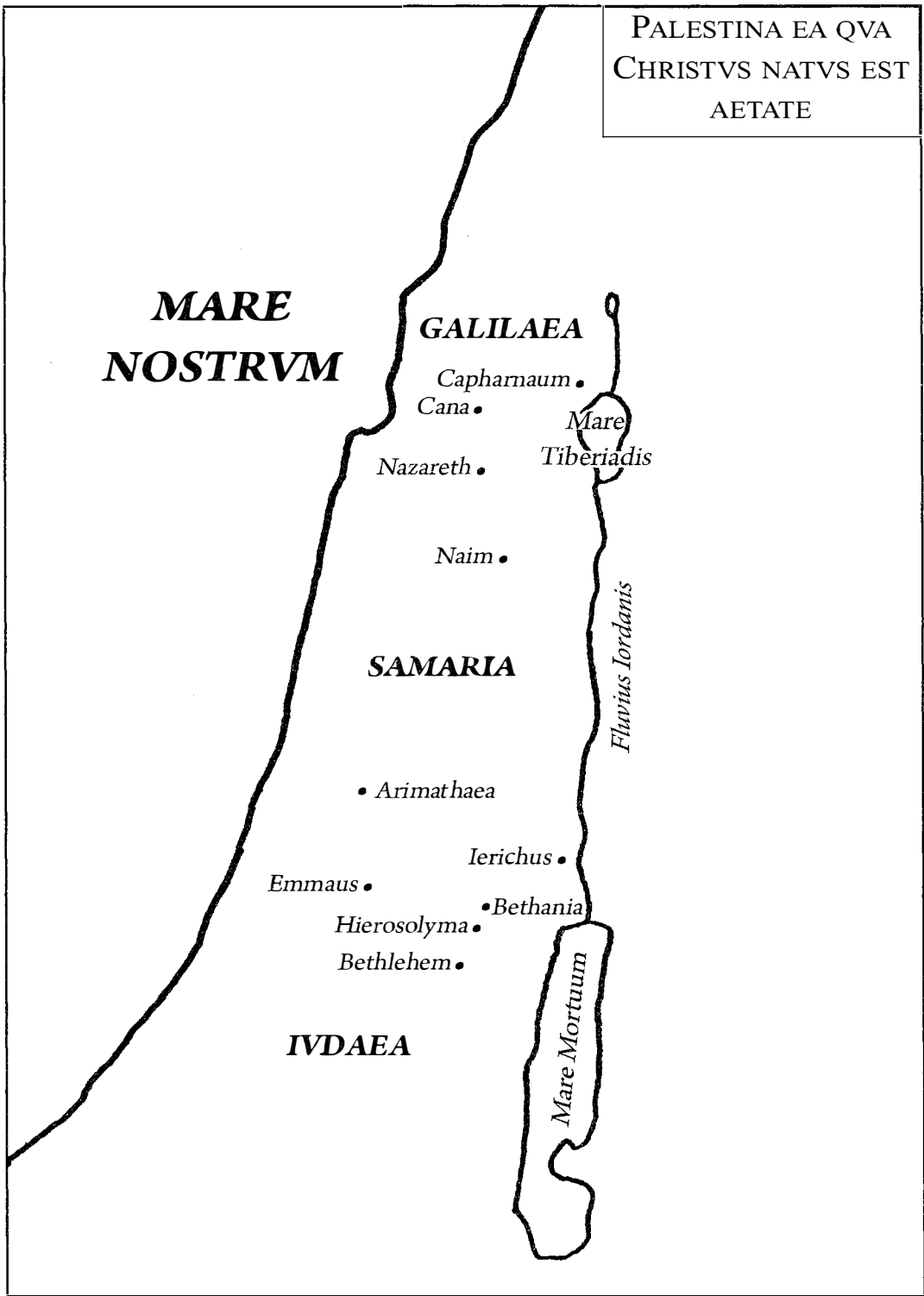

DVODECIM ISRAELIS
TRIBVVS
(saec. XIII a. Chr. n.)

REGNVM IVDAE ET
REGNVM ISRAELIS
(saec. X a. Chr. n.)

ORDO TEMPORVM HISTORIAE SACRAE

Annī infrā scrīptī, quibus hominum facta ēgregia virōrum doctōrum sententiā sunt ordināta, saepissimē, nōn tamen semper, fide dignī sunt, cum interdum difficile sit quid quōque annō acciderit statuere.

Annō a. Chr. n.

1800	Abrāhāmus		
1700	Isaacus		
1600	Iacōbus (XII filiōs habuit ex quibus XII tribūs ortae sunt)		
1500	Iōsēphus		
1300	Moisēs (Deus lēgem eī dat; exstruitur arca foederis)		
1250	Hebraei ex Aegyptō proficīscuntur		
1220 - 1200	Iosūa duce dēvincuntur Chanaan (: Palestīnae) populī		
1200 - 1031	Aetās Iūdicum: Gedeōn, Samsōn, Samuēl		
1030 - 1010	Rēgnum Saūlis		
1010 - 970	Rēgnum Davīdis		
970 - 931	Rēgnum Salomōnis (templum aedificātur)		
931	Exoritur sēditiō: ex ūnō duo rēgna fiunt: alterum Iūdae, alterum Isrāēlis		
931 - 913	Rēgnum Roboāmī (Iūdae)	931 - 910	Rēgnum Ieroboāmī
913 - 911	Rēgnum Ābīae	(Isrāēlis)	
911 - 870	Rēgnum Asae		
870 - 848	Rēgnum Iōsāphātī		
848 - 841	Rēgnum Iōrāmī		
841 - 835	Rēgnum Athaliae		
835 - 796	Rēgnum Iōae		
796 - 781	Rēgnum Amasīae		
781 - 740	Rēgnum Osīae		
740 - 736	Rēgnum Iōathae		
735 - 715	Rēgnum Achaz	733 - 722	Isrāēlītae in Assyriam trānsferuntur (inter captīvōs est Tobīās)
715 - 687	Rēgnum Ezechīae		
687 - 642	Rēgnum Manassis		
642 - 640	Rēgnum Āmōnis		
640 - 609	Rēgnum Iōsīae		
612	Babylōniī armīs Assyriōs superant		
609	Rēgnum Iōāchae		
609 - 598	Rēgnum Iōākīm		

597	Nabūchōdonosor, Babylōniōrum rēx, Hierosolymam expugnat
587	Iūdaeī Babylōnem trāsferuntur
539	Cyros, Persārum rēx, Babylōnem expugnat
539	Cyros Iūdaeōs in patriam redire sinit
539 - 332	Persārum imperium in Iudaeōs
332	Alexander Magnus Iūdaeam occupat
323 - 200	Ptolomaeī, rēgēs Aegyptiī, Iūdaeam regunt
200	Antiochus III, rēx Syriae, Iūdaeam occupat
187 - 175	Rēgnum Seleucī IV Philopatoris
175 - 164	Rēgnum Antiochī IV Epiphaniī
166	Mathathias patriam armīs liberāre cōnātur
164 - 161	Rēgnum Antiochī V Eupatoris
160	Iūdās Machabaeus Nicānozem et Gorgiam vincit
160 - 143	Iōnāthās Iūdaeōs regit
143 - 134	Simon Iūdaeōs regit
134 - 104	Iōannēs Hircānus Iūdaeōs regit
104 - 103	Aristobūlus rēx Iūdaeōrum
103 - 76	Alexander rēx Iūdaeōrum
63	Pompēius Hierosolymam occupat
37 - 4	Rēgnum Hērōdis
6	Bethlehem, in Iūdaeae oppidō, Iēsūs Chrīstus nāscitur

INDEX NOMINVM

Nōmina Hebraica et Graeca saepe sunt ā Carolō Lhomond fōrmā Latīnā dōnāta: e. g.: Nōēmus -ī *m* (prō fōrmā, quae est ‘Nōa-ae *m*’ aut ‘Nōē *indēcl*’); Līsia -ae *m* (prō fōrmā Graecā, quae est ‘Lūsia -ae *m*’); Sīna -ae *f* (prō nōmine indēclīnābilī, quod est ‘Sīnāī’), cēt.

Numerī Arabicī (1, 2, 3...) Veteris Testāmentī, numerī vērō Rōmānī (I, II, III...) Novī Testāmentī capitula significant, in quibus nōmen prīmum appāret.

- Abēl** -ēlis *m* : filius Ādāmī alter, frāter Caīnī; 8
Ābīa -ae *m* : filius et successor Roboāmī rēgis; 167
Abrāhāmus -ī *m* : marītus Sārae et pater Isaacī; 16
Absalōn -ōnis *m* : filius Davīdis; 130
Achābus -ī *m* : rēx Isrāēlītārum; 168
Achaz *indēcl* : filius et successor Iōathae rēgis; 174
Ādāmus -ī *m* : prīmus homō, pater Caīnī et Abēlis; ūnā ex eius costīs Deus fōrmāvit Evam; 2
Aegyptī -ōrum *m pl* : Aegyptī incolae; 54
Aegyptius -a -um *adi*; A.us -ī *m*; 44
Alexander -drī *m* : rēx Syriae; 207
Alexander -drī *m* : rēx Graecōrum quī ‘Magnus’ est appellātus; 189
Amālēcītae -ārum *m pl* : Amālēc incolae; 99
Āmān -ānis *m* : aulicus rēgis Assuērī; 185
Amasias -ae *m* : filius et successor Iōae rēgis; 172
Āmōn -ōnis *m* : filius et successor Manassis rēgis; 180
Ananīās -ae *m* : ūnus ex puerīs quem Nabūchōdonosor in fornāce ārdentī inclūdī iussit; 182
Andreās -ae *m* : ūnus ex Chrīstī discipulīs; VII
Antiochus -ī *m* : rēx Syriae; 189
Apollōnius -ī *m* : ūnus ex Antiochī praefectīs; 195
Arabēs -um *m pl* : Arabiae incolae; 173
Ārimāthaea -ae *f* : oppidum Iūdaee nōn procul ā Hierosolymā; XXXIV
Aristobūlus -ī *m* : filius Iōannis Hircānī, rēx Iūdāeōrum; 208
Asa -ae *m* : filius et successor Ābīae rēgis; 167
Assuērus -ī *m* : rēx Persārum, marītus Esthēris; 185
Assyria -ae *f* : regiō Mesopotamiae; 144
Assyriī -ōrum *m pl* : Assyriae incolae; 144
Athalia -ae *f* : fīlia Achābī rēgis; 169
Azarīās -ae *m* : ūnus ex puerīs quem Nabūchōdonosor in fornāce ārdentī inclūdī iussit; 182
Babylon -ōnis *f* : urbs Mesopotamiae; 181
Babylōnicus -a -um *adi*; 167
Babylōniī -ōrum *m pl* : Babylōnis incolae; 181
Bacchis -idis *m* : ūnus ex Dēmētriī praefectīs; 206
Barabbās -ae *m* : latrō turbā clamante prō Chrīstō dimissus; XXXII
Bathūēl -is *m* : nepōs Abrāhāmī, pater Rebeccae; 22
Beniāmīnus -ī *m* : Iacōbī et Rāchēlis fīlius nātū mīnimus; 55
Bēthania -ae *f* : oppidum nōn procul ā Hierosolymā; XXXVII
Bethsābe -ēs *f* : nōmen mulieris, Ūrīae uxōris, quam David adamāvit; 126
Caesar Augustus *m* : Iūlius Caesar Octāviānus, prīnceps Rōmānōrum; I
Caīnus -ī *m* : filius Ādāmī prīmus, frāter Abēlis; 8
Calvāria -ae *f* : locus apud Hierosolyma ubi Chrīstus crucī fixus est; XXXIII
Cana -ae *f* : oppidum Galilaeae; VIII
Capharnāum -ī *n* : urbs Galilaeae; X
Chāmus -ī *m* : Noēmī fīlius; 15
Chanaan *indēcl* : Palestīnae regiō; 56
Chaulnes : Galliae oppidum in quō Lhomond nātus est; *praef*
Cyūs -ī *m* : rēx Persārum; 188
Dalila -ae *f* : Samsōnis uxor; 104
Dāniēl -ēlis *m* : puer quem rēx Nabūchōdonosor leōnibus obicī iussit; 182

- Dārīus** -ī *m* : rēx Persārum; 189
David -īdis *m* : rēx quī post Saūlem rēgnāvit; 111
Dēmētrius -ī *m* : rēx Syriae; 205
Ecbatana -ōrum *n pl* : nōmen urbis in Mēdiā sitae; 157
Eleazarus -ī *m* : filius Mathathīae; 194
Eleazarus -ī *m* : vir Iūdaeus quī mortem fortiter subiit; 191
Eliezer -ēris *m* : Abrāhāmī servus; 20
Emmaus *indēcl* : oppidum Iūdaeae nōn longē ā Hierosolymā; XXXV
Ephraīmus -ī *m* : Iōsēphī filius nātū minor, frāter Manassis; 77
Ēsāus -ī *m* : filius Isaacī et Rebeccae, frāter Iacōbī; 27
Esther -ēris *f* : uxor Assuērī, rēgīna Persārum; 185
Eupator -oris *m* : filius et successor Antiochī; 202
Eva -ae *f* : prīma fēmina, uxor Ādāmī, mater Caīnī et Abēlis; 2
Ezechīās -ae *m* : filius et successor Achaz rēgis; 175
Gabēlus -ī *m* : Isrāēlīta cui pecūniam mūtuum Tobīās dedit; 146
Galgala -ōrum *n pl* : nōmen urbis in Iūdaea sitae; 111
Galilaea -ae *f* : regiō Palestīnae; V
Galilaeus -a -um *adi*; G.us -ī *m* : Galilaeae incola; XXXII
Gedeōn -ōnis *m* : nōmen iūdicis; 97
Gelbōē *indēcl* : nōmen montis; 125
Goliathus -ī *m* : fortissimus Philistaeōrum mīles; 116
Gorgia -ae *m* : dux quem adversus Iūdaeōs Līsia mīsit; 196
Harān *indēcl* : oppidum Mesopotamiae; 35
Hebraeī -ōrum *m pl* : Iacōbī posterī; 81
Hebraeus -a -um *adi*; H.us -ī *m*; 51
Heli *indēcl* : nōmen sacerdotis; 106
Hērōdes -is *m* : filius Hērōdis, rēx Iūdaeōrum, quō rēgnante Chrīstus mortuus est; XXXII
Hērōdes -is *m* : rēx Iūdaeōrum, quō rēgnante Chrīstus nātus est; 209, IV
Hierosolyma -ae *f* : urbs Iūdaeōrum; 130, IV
Hierosolymitānus -a -um *adi*; 190
Hircanus -ī *m* : nōmen Iōannī, Simōnis filiō, inditum; 208
Iābēs *indēcl* : nōmen urbis; 125
Iacōbus -ī *m* : filius Isaacī et Rebeccae, frāter Ēsāī; 27
Iaphētus -ī *m* : Noēmī filius nātū minimus; 15
Idūmaea -ae *f* : regiō Iūdaeae; 172
Ierichō *indēcl* : nōmen urbis; 95 / I.us -ī *m* XIX
Ieroboāmus -ī *m* : prīmus rēx Isrāēlītārum; 143
Iōabus -ī *m* : nōmen cuiusdam Davīdis ducis; 132
Iōāchas -ae *m* : filius et successor Iōsīae rēgis; 181
Iōākim *indēcl* : filius Iōsīae rēgis, successor Iōāchae; 181
Iōannēs -is *m* : Chrīstī praecursor quī eum in Iordāne flūmine baptizāvit; VII
Iōannēs -is *m* : filius Mathathīae; 194
Iōannēs -is *m* : filius Simōnis, quī post patris mortem Iūdaeam rēxit; 208
Iōannēs -is *m* : ūnus ex Chrīstī discipulīs; VII
Iōās -ae *m* : filius Ochosīae rēgis; 170
Iōathas -ae *m* : filius et successor Osīae rēgis; 173
Iōiādās -ae *m* : summus pontifex Hebraeōrum; 170
Iōnāthās -ae *m* : filius Mathathīae; 194
Iōnāthās -ae *m* : Saūlis filius; 112
Iōrāmus -ī *m* : filius et successor Iōsāphātī rēgis; 169
Iordānis -is *m* : fluvius māximus Palestīnae; 93, VII
Iōsāphātus -ī *m* : filius et successor Asae rēgis; 168
Iōseph (ab Ārimāthaeā) *indēcl* : nōbilis decuriō quī Chrīstum, sindone involūtum, in monumentō posuit; XXXIV
Iōseph *indēcl* : marītus Mariāe, mātris Iēsū; I
Iōsēphus -ī *m* : undecimus Iacōbī et Rāchēlis filius; 38
Iōsīās -ae *m* : filius et successor Āmōnis rēgis; 180
Iosūe -ae *m* : successor Moisis; 81
Isaacus -ī *m* : filius Sārae et Abrāhāmī, pater Ēsāī et Iacōbī; 17
Isaiās -ae *m* : nōmen prophētae; 176
Iscariōtēs -ae *m* : cognōmen Iūdae, quī Chrīstum hostibus trādidit; XXVIII
Isrāēl -is *m* : alterum Hebraeōrum rēgnum; 143
Isrāēlīta -ae *m* : Isrāēlis incola; 147
Isrāēlīticus -a -um *adi*; 144
Iūdaeī -ōrum *m pl* : Iūdaeae incolae; *prae f*, IV
Iūdaicus -a -um *adi*; 189
Iūdās -ae *m* : filius Mathathīae; 194
Iūdās -ae *m* : ūnus ex Chrīstī discipulīs, quī eum hostibus trādidit; XXVIII
Iūdās -ae *m* : ūnus ex Iacōbī filiīs; 61
Lābānus -ī *m* : filius Bathūēlis, frāter Rebeccae, socer Iacōbī; 23
Lēvīta -ae *m* : homō ex tribū quae ā Lēvī, tertiō Iacōbī filiō, nōmināta est; XIX
Lhomond Carolus Franciscus *m* : sacerdos Gallus (1727 -1794), quī scrīpsit *Epitomēn historiae sacrae prae f*
Līsia -ae *m* : ūnus ex Antiochī praefectīs; 196
Machabaeus -ī *m* : nōmen Iūdae, Mathathīae filiō, inditum; 195
Madiānītae -ārum *m pl* : Madian incolae; 98
Magī -ōrum *m pl* : rēgēs quī ex oriente vēnērunt ut Chrīstum adōrārent; IV

- Manasses** -is *m* : filius et successor Ezechīae rēgis; 179
Manasses -is *m* : Iōsēphī filius nātū maior, frāter Ephraīmī; 77
Mardocheus -ī *m* : Iūdaeus quī Esthērem educāvit; 185
Mathathīas -ae *m* : sacerdos pater Iūdae, Iōnāthae, Simōnis, Eleazarī et Iōannis; 194
Mēdī -ōrum *m pl* : Mēdiae incolae; 153
Mēdia -ae *f* : Asiae regiō; 153
Mesopotamia -ae *f* : regiō Asiae (inter Euphrātem et Tigrim flūmina); 20
Misaēl -ēlis *m* : ūnus ex puerīs quem Nabūchōdonosor in fornāce ārdentī inclūdī iussit; 182
Moisēs -is *m* : ēgregius Hebraeorū dux; 83
Nabūchōdonosor -ōris *m* : rēx Babyloniōrum; 167
Naim *indēcl* : oppidum Galilaeae; XIV
Nāthan *indēcl* : nōmen prophētae; 127
Nazareth *indēcl* : urbs Galilaeae; I
Nīcānor -oris *m* : dux quem adversus Iūdaeos Līsia mīsit; 196
Nīnivē -ēs *f* : nōbilis Assyriae urbs; 158
Nōemus -ī *m* : vir ā Deō dilēctus quī ante diluvium arcam extrūxit; 11
Ochosīas -ae *m* : filius rēgis Iōrāmī et Athalīae; 169
Olivētum -ī *n* : mōns prope Hierosolymam, quī etiam mōns Olivārum vocābātur; XXIX
Osīas -ae *m* : filius et successor Amasīae rēgis; 173
Palestīna -ae *f* : regiō Asiae; 97
Paradīsus -ī *m* : hortus amoenissimus in quō Deus Ādāmum et Evam posuit; 3
Pascha -ae *f* : Iūdaeorum diēs fēstus quō commemorātur libertās ā servitūte Aegyptiōrum recepta; IX
Pascha -atis *n*; XXIX; v. **Pascha**
Persae -ārum *m pl* : Asiae incolae; 188
Petrus -ī *m* : ūnus ex Chrīstī discipulīs, quī etiam Simon vocābātur; XXXVI
Philippus -ī *m* : ūnus ex Chrīstī discipulīs; XVIII
Philistaeī -ōrum *m pl* : gēns quaedam Palestīnae; 101
Philistaeus -a -um *adi*; Ph.us -ī *m*; 116
Pīlātus -ī *m* : Iūdaeae praefuit eō tempore quō Chrīstus est crucī fixus; XXXI
Pompēius -ī (Magnus, Cn.) *m* : populī Rōmānī dux; 209
Pūtiphar -āris *m* : vir Aegyptius Iōsēphī dominus; 44
Rāchēl -is *f* : filia minor Lābānī et uxor Iacōbī; 35
Rages -is *f* : nōmen urbis in Mēdiā sitae; 153
Ragūēl -is *m* : Tobīae minōris cognātus; 157
Raphaēl -is *m* : nōmen angelī quī Tobīam comitātus est; 165
Rebecca -ae *f* : Bathūēlis filia, Isaacī uxor, Ēsāi et Iacōbī māter; 21
Roboāmus -ī *m* : filius et successor Salomōnis; 142
Rūbēn -is *m* : Iacōbī filius nātū māximus, frāter Iōsēphī; 41
Saba *indēcl* : regiō Infrā Arabiam sita; 140
Salomōn -ōnis *m* : Iūdaeorum rēx sapiēns; 136
Salvātor -ōris *m* : quī salvōs hominēs facit: Chrīstus etiam hōc nōmine est vocātus; II
Samarīa -ae *f* : regiō Palestīnae; 172
Samarītānus -a -um *adi*; S.us -ī *m* : incola Samarīae; XIX
Samsōn -ōnis *m* : nōmen iūdicis, marītus Dalilae; 97
Samuēl -is *m* : postrēmus Hebraeorū iūdex; 97
Sāra -ae *f* : uxor Abrāhāmī, mater Isaacī quem anus peperit; 17
Satanās -ae *m*; XXVIII
Saūl -is *m* : prīmus Hebraeorū rēx; 110
Scrīptūrae -ārum *f pl* : quod scrīptum erat, Vetus Testāmentum; XXXVII
Sedectīas -ae *m* : filius Iōsīae rēgis, successor Iōākīm; 181
Semei *indēcl* : vir quīdam ē genere Saūlis; 131
Sēmus -ī *m* : Noēmī filius; 15
Sīlōe *indēcl* : fōns Hierosolymae situs; XX
Simeōn -ōnis *m* : ūnus ex Iacōbī filiīs; 58
Simon -ōnis *m* : filius Mathathīae; 194
Simon -ōnis *m* : ūnus ex Chrīstī discipulīs; XI
Sīna -ae *f* : nōmen montis; 90
Tallien Ioānes Lambertus *m* : Carolī Franciscī Lhomond discipulus, quī magistrum ex carcere līberāvit *praef*
Tiberias -adis *f* : lacus Galilaeae; XXXV
Tigris -is *m* : flūmen Asiae; 156
Tobīas -ae *m* : misericordiā et patientiā vir ēgregius, Tobīae pater; 145
Tobīas -ae *m* : Tobīae filius; 154
Triphon -ōnis *m* : vir quīdam quī Iōnātham interfēcit; 207
Ūrīas -ae *m* : marītus Bethsābēs; 126
Zorobabel -ēlis *m* : dux Iūdaeorum quī eōs post captivitātem Babylōnicam Hierosolymam dūxit; 188

INDEX VOCABVLORVM

A

- ab-horrēre (ab) 150
 ab-luere 83
 ab-nuere -uisse 98
 abs-condere 5
 abs-conditus -a -um XXVI
 abstinēre + *abl* 129
 ab-sūmere 12
 abundantia -ae *f* 75
 ab-undāre (rē) XXV
 ab-ūtī + *abl* 193
 ac-cēdere 130
 ac-celerāre 200
 ac-cīdere -cīdisse -cīsum 104
 ac-cingere 118
 ac-commodāre 118
 accūsātor -ōris *m* 184
 acerbitās -ātis *f* 201
 acerbus -a -um 155
 ad-amāre 126
 addīcere 68
 ad-dūcere 20
 ad-eō 106
 ad-haerēre -sisse -sum + *dat* 133, XXIV
 adhibēre -uisse -itum 17
 ad-igere 193
 ad-imere 141
 ad-ipīscī -eptum esse 75
 ad-itus -ūs *m* 7
 ad-iūdicāre 139, XXXII
 adiūmentum -ī *n* 109
 ad-iūtor -ōris *m* 199
 ad-ministrāre 44
 ad-mīrābilis -e 92
 admittere (scelus) 67
 ad-monitus -a -um 11
 ad-movēre 113
 adolēscere -lēvisse 18
 ad-optāre 83
 ad-orīrī 96
 ad-stāre + *dat* 50
 adūlārī + *dat* 163
 adulatiō -ōnis *f* 171
 adulēscēntior -ōris *comp* XXIV
 adulēscēntulus -ī *m* 193
 adulterāre 91
 adultus -a -um 83
 ad-ūrere 183
 adventus -ūs *m* 71
 ad-vocāre 174
 ad-volāre 65
 ad-volvere XXXIV
 aedēs -is *f* 205
 aedificātiō -ōnis *f* 188
 aemulus -ī *m* 207
 aequālis -is *m* 142
 aequāre 16, a. solō 205
 aereus -a -um 116
 aes aeris *n* 116, IX
 aeternus -a -um 151, XIX
 affectāre 130
 af-fīgere 48
 af-flīgere 101
 af-fluere 140
 agere tempus/vītam 178, a. cūram XIX
 ag-gredī 95
 agnōscere 36
 agrestis -e 113
 albūgō -inis *f* 164
 aliēnigena -ae *m* 209
 aliō *adv* 206
 ali-quamdiū 132
 al-ligāre 19, XIX
 al-loquī 127
 altāre -is *n* 14
 altercātiō -ōnis *f* 138
 alveus -ī *m* 87
 ambō -ae -ō 9, XI
 ā-mēns -entis 200
 ā-movēre 36
 amplexārī 32
 amplus -a -um 22
 amputāre 131
 angelus -ī *m* 7, I
 angere 57
 animāns -antis *n* 1
 annōna -ae *f* 55
 annuere 24, XI
 ante-cēdere 95, IV
 ante-pōnere 31
 ānxius -a -um 161
 aperīre 186
 ap-parātus -ūs *m* 90
 ap-parāre (90)
 ap-petere 30
 aptāre + *dat* 30
 aquārī 35
 āra -ae *f* 19
 arca -ae *f* 11, 92
 architriclīnus -ī *m* VIII
 arcus -ūs *m* 14
 ārdēre 33
 ārēre 94
 ariēs -etis *m* 19
 armi-ger -gera -gerum 112
 armigerī -ōrum *m pl* 134
 armilla -ae *f* 22
 arōma -atis *n* 42, XXXV
 ar-ripere 19
 ar-rogāre 111
 artus -a -um 108
 arx arcis *f* 190
 aspectus -ūs *m* 3, 193
 as-sentīrī + *dat* 45
 as-sequī 65
 as-suēscere -ēvisse -ētum + *dat* 118
 as-sūmere XXVI
 atquī 134
 at-tamen 11
 attingere 94, 167
 at-trectāre 29

- aula -ae *f* 123
 aulicus -ī *m* 115
 avī -ōrum *m pl* 75
 avītus -a -um 189
 avus -ī *m* 22
- B**
- balteus -ī *m* 120
 baptizāre VII
 bēlua -ae *f* 203
 bene-facere + *dat* XIII
 beneficentia -ae *f* 151
 beneficus -a -um 151
 bene-volentia -ae *f* 29
 benignus -a -um 44
 biennium -ī *n* 50
 bīmātus -ūs *m* V
 bitūmen -minis *n* 11
 blasphemāre XXXIII
 bona -ōrum *n pl* 32
 buccina -ae *f* 90
- C**
- cadāver -eris *n* 148
 caecitās -ātis *f* 149
 caerimōnia -ae *f* 175
 calamitās -ātis *f* 147
 calix -icis *m* XXIX
 callidus -a -um 4
 calumniārī XIII
 camēlus -ī *m* 20
 canistrum -ī *n* 48
 capere cōnsilium 40
 capra -ae *f* (29)
 captāre 103
 captīvitās -ātis *f* 146
 captīvus -a -um 144
 captīvus -ī *m* 145
 carduus -ī *m* 7
 carnifex -ficus *m* 193
 cassis -idis *f* 116
 castellum -ī *n* 195, XXXV
 cāsus -ūs *m* 102
 cēlāre 108
 celebrāre 105
 cēnāculum -ī *n* 135, XXX
 centuria -ae *f* (XXXIV)
 centuriō -ōnis *m* 170, XXXIV
 cervīx -īcis *f* 109
 chīrographus -ī *m* 153
 cibāria -ōrum *n pl* 58
 cilicium -ī *n* 43
- cinis -eris *m* 186
 circum-ferre 95
 circum-fulgēre -sisse II
 circum-īre 161
 circum-stāre 39
 circum-tegere 118
 circum-venīre 206
 circum-volitāre 48
 citātus -a -um 200
 cithara -ae *f* 115
 citō 31
 clādēs -is *f* 88
 clam 150
 clanculum 170
 clangere 100
 clangor -ōris *m* 90
 clāritās -ātis *f* II
 clipeus -ī *m* 116
 co-angustāre XXVII
 cōgere 1
 co-gnāta -ae *f* 36
 co-gnātus -ī *m* 20
 cognōmināre XXVIII
 cohibēre -uisse -itum 131
 co-hortārī 175
 colere 11
 col-lacrimāre 70
 col-laudāre 164
 col-līdere 100
 col-ligere -lēgisse -lēctum 86,
 XVIII
 col-locāre 7
 columba -ae *f* 13, IX
 coma -ae *f* 101
 comb-ūrere 190
 com-edere -ēdisse 3, XXIX
 comitātus -ūs *m* VI
 com-mendāre XXXIII
 com-migrāre 70
 com-miscēre 193
 com-mittere 61, c. sē fugae 112, c.
 pugnam 124, c. scelus 126, c.
 culpam 193
 commodāre 146
 com-morārī 22, 153
 com-movēre -mōvisse -mōtum 63
 com-mūtāre 77
 com-parāre 132
 com-pārēre 165
 com-pellāre 23
 com-pellere -pulissee -pulsum 55
 com-pōnere 136
- com-prehendere -disse -ēnsūm 100,
 XXXI
 com-probāre 49
 con-cēdere 27, 138
 concitāre 130
 conclāve -is *n* 63
 con-clūdere -sisse -sum XI
 concordia -ae *f* 209
 con-cupīscere 91
 con-cutere -cussisse -cussum 105
 con-demnāre XIII
 con-dere 76
 condīre 78
 con-dōnāre 79
 cōn-ferre 99, sē c. 132
 cōn-festim 36
 cōn-ficere 81
 cōn-ficī 68
 cōn-firmāre 98
 cōn-flictāre 194
 cōn-flīgere -xisse -ctum 172
 cōn-fluere -flūxisse 194
 cōn-fodere -fōdisse -fossum 122
 cōn-fugere 202
 con-gerere 54
 congeriēs -ēi *f* 94
 con-icere -iēcisse -iectum *praef*
 coniector -ōris *m* 51
 con-iugium -ī *n* 159
 cōn-scindere 186
 cōn-scius -a -um 104
 con-scrīptiō -ōnis *f* 159
 cōn-secrāre 110
 cōn-serere manum 111
 cōnsīderāre 39, XIII
 cōnsīdere 115
 cōnsōlātiō -ōnis *f* 43
 cōn-spergere -sisse -sum 70
 cōnspicārī 26
 cōn-spuere XXVI
 cōnstantia -ae *f* 191
 cōn-sternātus -a -um XXXV
 cōn-stringere -inxisse -ictum 102
 cōn-suēscere -ēvisse 108
 cōn-suētūdō -inis *f* 143, VI
 cōn-sulere + *dat* 69
 cōn-summāre XXIV
 cōn-surgere 163, V
 contāmināre 15
 con-tendere -disse -tum 200
 con-terere 6
 con-tinēre 19

con-tingere -tigisse 23, XXIV
 con-trahere 99
 con-trīstāre XXXVI
 contrōversia -ae *f* 139
 contumēlia -ae *f* 144
 con-tundere -tudisse -tūsum 175
 convīciātor -ōris *m* 131
 cophinus -ī *m* XVIII
 cōpia -ārum *f pl* 86
 cōpiōsus -a -um XIV
 cōram *adv* 170
 cordī esse 194
 cor-riperere 86
 cor-ruere -uisse 95
 cor-rumpere -rūpisse -ruptum 104
 cortīna -ae *f* 92
 corvus -ī *m* 13
 costae -ārum *f pl* 2
 cotīdiānus -a -um 150
 creāre 1
 creātor -ōris *m* 15
 crēdulus -a -um 45
 crīnis -is *m* 104
 cruci-figere XXXIII
 crūdēlitās -ātis *f* 179
 cubitum -ī *n* 12
 culmus -ī *m* 50
 culpa -ae *f* 61
 cultor -ōris *m* 168
 cultus -ūs *m* 144
 cumulāre 16
 cūstōs -ōdis *m* 9
 cutis -is *f* 193

D

damnum -ī *n* 29, d.ō esse 168
 dare necī 100, d. mandātum 122, d.
 poenās 193
 de-ambulāre 9
 dē-cēdere (ex/dē vītā) 152
 dē-cerpere -cerpsisse -cerptum 4
 dē-certāre 209
 dē-cidere -disse 109
 dē-cipere -cēpisse -ceptum 4, V
 dē-clārāre 193
 dē-clīnāre (122)
 dēclīnātiō -ōnis *f* 122
 decuria -ae *f* (XXXIV)
 decuriō -ōnis *m* XXXIV
 dē-currere XXX
 decussāre 77
 dēdicātiō -ōnis *f* 198

dēditīō -ōnis *f* 177
 dēditus -a -um (reī) 180
 dē-dūcere 23, 41
 dē-fatīgātus -a -um 149
 dē-ferre 61
 dē-fervēscere 33
 dē-ficere 143, VIII
 dē-figere 134
 dē-flectere 171
 dē-fluere 93
 dē-fungī -fūctum esse (vītā) XIV
 dē-generāre 169
 de-hortārī 148
 dē-icere -iēcisse -iectum 88
 deinceps *adv* 14
 dē-lābī 124
 dēlēre 88
 dē-līnīre 115
 dē-litēscere -tuisse 147
 dē-lūdere 121
 dē-mergere XVI
 dē-mittere 21
 dēnsus -a -um 90
 dē-nūntiāre 126
 dē-pōnere XXXIV
 dē-portāre 78
 dē-precārī 186
 dē-prehendere 66
 dē-prōmere 24
 dē-relinquere -līquisse -lictum 193
 dē-scīscere 110
 dē-signāre 19
 dē-spoliāre XIX
 dē-spondēre -spondisse -spōnsum
 159
 dēstināre 20
 dē-stituere -uisse -ūtum 97
 dē-tinēre -tinuisse -tentum XII
 dētrīmentum -ī *n* 109
 dē-trūdere -sisse -sum 42
 dē-venīre 172
 dē-versārī 157
 dē-vincere 97
 dē-vovēre -vōvisse -vōtum + *dat*
 187
 diadēma -atis *n* 208
 diciō -ōnis *f* 39
 dictitāre 207
 dif-fidere 117
 dignitās -ātis *f* 110
 dī-gredī 167
 dī-lābī 100

dīlēctus -a -um 33
 dīlūcūlum -ī *n* XXXV
 dīlūvium -ī *n* 11
 dī-micāre 180
 dī-mittere XXXII
 dī-movēre 110
 dī-numerāre 16
 dī-riperere -uisse -reptum 95
 dī-ruere -uisse -utum 181
 discidium -ī *n* 208
 di-scindere (209)
 dis-cumbere 159, XXIX
 dis-pōnere 19
 dissimulāre 9
 dis-sipāre 203, XXIV
 dis-tribuere -uisse -ūtum 64, XVIII
 diūtūnus -a -um 167
 dīvīnitus *adv* 46
 dīvīnus -a -um *praef*
 doctor -ōris *m* VI
 doctrīna -ae *f* I
 documentum -ī *n* 168
 domāre -uisse -itum 173
 domesticus -a -um 166
 dūcere prō nihilō 193
 duplex -icis 38
 duplex -a -um 61
 dūrāre 188

E

ē-dere -didisse -ditum 27
 ē-dīcere 81
 ēdictum -ī *n* 113, I
 ēditus -a -um 178
 ē-docēre 179
 ef-ferre 158, XIV
 ef-fluere 188
 ef-fodere -fōdisse -fossum 104
 egēnus -a -um 147
 egēnus -ī *m* 147
 egēre + *abl* 146, XXIV
 egestās -ātis *f* 54
 ē-lābī 48
 elephantus -ī *m* 203
 ē-levāre XXXVII
 ē-luere 202
 ē-minēre -uisse 97
 ē-mittere 13
 ē-nārrāre 108
 ē-nāscī 50
 ē-nīī -nīsum/-nīxum esse 101
 epitomē -ēs *f praef*

- epulārī 105
 ē-rigere -rēxisse -rēctum 14
 error -ōris *m* 62
 ērumpere 135
 ēsca -ae *f* 30
 ē-vādere -sisse 168
 ē-venīre 29
 ēventus -ūs *m* 82
 ē-vertere 142
 ex adversō 119
 ex-animātus -a -um 27
 ex-ārdēscere -sisse 196
 ex-cēdere 123, e. (ē) vītā 166
 excellēns -entis 110
 excidium -ī *n* 177
 ex-cipere 157
 ex-cūsātiō -ōnis *f* 67
 ex-hibēre -uisse 153
 ex-igere -ēgisse -āctum (tempus/
 vitam) 136
 exilis -e 50
 ex-imere -ēmisse -ēemptum 113
 eximius -a -um 21
 ex-orīrī 109
 ex-pedīre + *dat* XVI
 ex-pellere 167
 expergēfacere 34
 ex-pergīscī -perrēctum esse 50
 ex-perīrī 57
 ex-piāre 175
 ex-plōrāre 56
 ex-pōnere 24
 ex-primere 47
 exprobrāre 65
 ex-quirere 152
 exquīsītus -a -um 193
 ex-secrārī 125
 exsecrātus -a -um 6
 ex-sequī 112
 ex-siccāre 87
 ex-silīre -uisse 148
 exsilium -ī *n* 146
 ex-solvere 68
 ex-spīrāre 156, XXXIII
 ex-spuere -uisse XX
 ex-stinguere -īnxisse -īnctum 78
 ex-struere -ūxisse -ūctum 11
 ex-surgere XV
 exter -a -um 141
 ex-timēscere 37
 ex-torquēre 201
 ex-trahere 41
 extrēmus -a -um 136
 ex-ūrere -ussisse -ustum 102
- F**
 faba -ae *f* (182)
 facere certiōrem (aliquem) 73
 facultās -ātis *f* 84
 facultātēs -um *fpl* 157
 familiāris -e 44
 famula -ae *f* 83
 fās *indēcl* 173
 fascia -ae *f* (XIX)
 faucēs -ium *fpl* 117
 faustus -a -um 28
 favor -ōris *m* 120
 febris -is *f* X
 fel fellis *n* 156
 feretrum -ī *n* 80
 ferīre 48
 ferre (aegrē) aliquid 8
 festīnāre 36
 festūca -ae *f* XIII
 fēstus -a -um 105, VI
 fidēlis -e 153
 fidūcia -ae *f* 117
 fīnēs -ium *mpl* 140, V
 fingere fīnxisse fictum 2
 firmāmentum -ī *n* 1
 fiscella -ae *f* 82
 flagellāre XXVI
 flagellum -ī *n* IX
 flāgitium -ī *n* 15
 flamma -ae *f* 183
 flōrēns -entis 136
 flōrēre -uisse 175
 fluitāre 12
 foedus -eris *n* 14
 foenum -ī *n* 22
 foetor -ōris *m* 200
 fōns fontis *m* 12
 fore 68, 141
 fōrmāre 2
 formīdō -inis *f* 96
 fornāx -ācis *f* 183
 fortitūdō -inis *f* 204
 fovea -ae *f* 41
 fragmentum -ī *n* XVIII
 frāternus -a -um 193
 fraus -audis *f* 15
 frequentia -ae *f* 198
 frētus -a -um + *abl* 95
 frūctus -ūs *m* 3
 fulgēns -entis XXXV
 fulgēre 140
 fūmāre 90
 fūmus -ī *m* (90), (IV)
 funda -ae *f* 118
 fundāmentum -ī *n* 188
 fundere 7
 fūnestus -a -um 206
 fungī + *abl* 53
 fūniculus -ī *m* IX
 fūnis -is *m* (IX)
 fūnus -eris *n* 78
 fūrārī 66
 furor -ōris *m* 115
 fūstis -is *m* XXXI
- G**
 galea -ae *f* 116
 gemere (59)
 gemitus -ūs *m* 59
 gemma -ae *f* 47
 gener -erī *m* 208
 generōsus -a -um 182
 gentēs -ium *fpl* XXVI
 gentīlis -e 141
 genus -eris *n* 16
 gerere mōrem 7, g. cūram 44
 gestāre 48
 gignere genuisse genitum 38
 glōriārī 193
 gnāvus -a -um 74
 grabātus -ī *m* XII
 gradī gressum esse 86
 gradus -ūs *m* 47
 grandō -inis *f* 96
 grātēs *fpl* 165
 grātia -ae *f* 193, VI
 grātiōsus -a -um 185
 grātulārī 120
 gustus -ūs *m* 3
 gutta -ae *f* XXX
- H**
 habēre in animō 41, h. odiō XIII
 hāctenus 167
 haedus -ī *m* 29
 haerēre 19
 harundō -inis *f* 82
 hērēditārius -a -um 157
 hērēs -ēdis *m* 136
 hilaris -e 187
 hirundō -inis *f* 149

historia -ae *f praef*
 homicīda -ae *m* 201
 homicīdium -ī *n* 15, XXXII
 honor -ōris *m* 183
 hōrologium -ī *n* 176
 horreum -ī *n* 52
 hospitium -ī *n* 23
 hostia -ae *f* 18
 hostīlis -e 56
 huius-ce 115
 hydria -ae *f* VIII
 hymnus -ī *m* XXIX

I

iactitāre 125
 iactus -ūs *m* XXX
 īcere (122)
 ictus -ūs *m* 122
 id-circō 17
 identidem 135
 ideō-que 55
 iēiūnus -a -um 129
 ignāvia -ae *f* 116
 ignāvus -a -um (116)
 igneus -a -um 7
 ignōminia -ae *f* 117
 īlicō 95
 il-laesus -a -um 121
 il-licere 193
 il-lūcēscere -ūxisse 51
 il-lūdere XXVI
 illūstris -e *praef*
 im-memor -is + *gen* 171
 im-mēnsus -a -um 140
 im-minēre + *dat* 76
 im-minuere 13
 im-mittere 2
 im-molāre 18
 immortalitās -ātis *f* 193
 impedīre 188
 impedītus -a -um 118
 im-pellere -pulisce -pulsum 169
 im-perītus -a -um 130
 im-pertūre 137
 impetrāre 68
 im-pietās -ātis *f* 179
 im-pius -a -um 84
 im-plācābilis -e 123
 implēre 195
 im-plōrāre 97
 improbitās -ātis *f* 150
 impūnē 123

in-ambulāre 135
 in-audītus -a -um 190
 inauris -is *f* 22
 in-cēdere 94
 in-cendere -cendisse -cēsum 181
 incendium -ī *n* 102
 in-cidere 115, XIX
 in-clāmāre 45
 in-clīnāre 96
 in-commodum -ī *n* 102
 in-commodus -a -um 118
 in-cōnsīderātus -a -um 180
 in-crēdibilis -e 101
 in-crepāre 134, XXXIII
 in-cubāre 34
 in-cumbere + *dat* 149
 in-cutere 81
 in-dere -didisse -ditum 101
 in-dicāre 56
 indicium -ī *n* 21
 indignārī 128
 indignātiō -ōnis *f* 29
 indignitās -ātis *f* 65
 indolēs -is *f* 106
 in-dūcere 11
 indulgēre 107
 in-esse + *dat* 89
 īnfantia -ae *f* 146
 īnfantulus -ī *m* 82
 īn-ferre 13, ī. bellum 114
 īn-figere -fīxisse -fīxum 151
 īn-fīnītus -a -um 99
 īnfīrmārī X
 īnfīrmitās -ātis *f* XII
 īn-fīrmus -a -um 136
 īnfrā *adv* 93, V
 īn-fundere XIX
 in-gredī -gressum esse 12, XXVII
 in-gravēscere 54
 in-imīcītia -ae *f* 6
 in-īquus -a -um 126
 in-īre -iisse -itum 24
 in-nītī -nīxum esse + *dat* 34
 in-noxius -a -um 128
 in-numerus -a -um 190
 īn-sequī 87
 īn-serere -uisse -tum 53
 īn-sidēre + *dat* 133
 īnsīdiae -ārum *f pl* 184
 īnsigne -is *n* 125
 īnsignis -e 45
 īn-silīre -uisse 37

īn-sōns -ontis 113
 īnstar + *gen* 93
 īn-stāre -stitisse 30
 īn-stituere -uisse -ūtum 2
 īnstitūtum -ī *n* 190
 īnsultāre + *dat* 105
 īn-super 58
 in-tendere -disse -tum (animum)
 178
 inter-clūdere 86
 inter-dīcere + *dat/abl* 191
 inter-diū 85
 inter-esse + *dat* 132
 inter-imere -ēmisce -ēmptum 112
 interior -ius *comp* 123
 inter-mittere 188
 interneciō -ōnis *f* 205
 interpres -etis *m* 57
 interpretārī 46
 interpretātiō -ōnis *f* 48
 in-tingere -fīnxisce -fīnctum 113
 in-tolerābilis -e 200
 in-tōnsus -a -um 101
 intrō-dūcere 26
 in-tumēscere 87
 in-ultus -a -um 105
 in-ūrere + *dat* 192
 in-vādere -sisce 115, 156
 in-valēscere -uisse 11
 in-vicem 100
 invidus -a -um 121
 invīsus -a -um 38
 in-vītāre 148
 in-volvere -visce -volūtum I
 ir-rīdēre (116), 193
 ir-rigāre 3
 ir-rīsus -ūs *m* 116
 ir-ruere -ruisce 9
 ir-rumpere (111)
 irruptiō -ōnis *f* 111
 iūdex -icis *m* 97
 iūdicāre 127
 iūdicium -ī *n* 139
 iūmentum -ī *n* XIX
 iūrāre 27
 iūstus -a -um 194

L

laccessere 119
 lagoena -ae *f* 100
 lāmenta -ōrum *n pl* 32
 lāmentārī 186

lampas -adis *f* 100
 lancea -ae *f* 122
 lapideus -a -um 96, VIII
 lapis -idis *m* 33, VIII
 lassitudō -inis *f* 27
 lassus -a -um (27)
 latrō -ōnis *m* XIX
 laxāre XI
 lēgitimus -a -um 180
 legūmen -inis *n* 182
 lēnīre 26
 lēns lentis *f* 27
 lepra -ae *f* 173
 lētālis -e 122
 lētum -ī *n* 177
 lēvis -e 27
 līberālis -e 151
 ligāre 39
 līmus -ī *m* 2
 linere lēvisse/linīvisse litum 11, XX
 locus -ī *m* XIV
 longē + *comp* 55
 longinquus -a -um 163
 longitūdō -inis *f* (110)
 lōrīca -ae *f* 116
 lōtus -a -um 64
 lūctus -ūs *m* 129
 lūdibrium -ī *n*, 1.ō habēre 104
 luere poenam 8
 lūgēre lūxisse 78
 lutum -ī *n* XX

M

macilentus -a -um 50
 macte (animō) 98
 macula -ae *f* 202
 maeror -ōris *m* 67
 maestitia -ae *f* 46
 magistrātus -ūs *m* XXVIII
 magnitūdō -inis *f* 38
 magus -ī *m* IV
 māiestās -ātis *f* 125
 māiōrēs -um *m pl* 76
 male-dīcere 6
 male-dictum -ī *n* 131
 male-dicus -a -um 131
 male-volus -a -um 120
 mandātum -ī *n* 65
 mandūcare XVIII
 manifestāre XXXV
 manifēstus -a -um 67
 manipulus -ī *m* 39

manna *n indēcl* 89
 manus -ūs *f* 172
 mātīmōnium -ī *n* 2; in *m. dare* 36
 mātūrēscere 47
 maxilla -ae *f* 102
 medicāmentum -ī *n* 156
 meditārī 56
 membrāna -ae *f* 164
 memor -oris *adi* 152
 memorābilis -e 204
 mendācium -ī *n* 15
 mendīcare XXI
 mercārī XXXIV
 mercēnnārius -ī *m* XXV
 meritō *adv* 57
 meritum -ī *n* 49
 messis -is *f* 102
 micāre 90
 minister -trī *m* 46
 minitārī 177
 mīrāculum -ī *n* 98
 miserērī + *gen* 83
 miseria -ae *f* 193
 miseri-cordia -ae *f* 201, XIV
 misericors -rdis XIII
 mītigāre 37
 mītis -e 41
 mola -ae *f* XVI
 mōlēs -is *f* 203
 monita -ōrum *n pl* 144
 monumentum -ī *n* 94, XXXIV
 morārī 111
 morbus -ī *m* 129
 mōtus -ūs *m* XVII
 movēre bellum 124
 multāre 66
 mūlus -ī *m* 133
 mūnia -ium *n pl* 195
 mūnītus -a -um 56
 mūnus -eris *n* 49
 mussitāre 129
 myrrha -ae *f* IV

N

nātālis -e 49
 natātōria -ae *f* XX
 nātiō -ōnis *f* 16
 nātīvitās -ātis *f praef*
 nātū māior/māximus 41, nātū mi-
 nor/minimus 55
 nāvāre 126
 nec-dum 65

necessitās -ātis *f* 55
 nefārius -a -um 205
 ne-fās *indēcl* 150
 negōtiātiō -ōnis *f* IX
 nempe 121
 nepōs -ōtis *m* 73
 nē-quāquam 67, XXI
 ne-quīre -īvisse 104
 ne-scius -a -um 113
 nihil *adv* 183
 nihilō 193
 nihilōminus 84
 nitēns -entis 182
 noctū *adv* 85
 nōn/nec dubitō quīn + *coni* 157
 nōn/nec ultrā 165
 nota -ae *f* 192
 novitās -ātis *f* 110
 nūmen -inis *n* 167
 numerōsus -a -um 16
 nummulārius -ī *m* IX
 num-quid XXIII
 nūptiae -ārum *f pl* 116, VIII
 nurus -ūs *f* 12
 nūtāre 142
 nūtrīre 83
 nūtus -ūs *m* 44

O

ob-dormīre 33
 ob-dūcere 14
 ob-icere 126, 184
 ob-īre (diem suprēmum) 80
 ob-ligāre 178
 ob-rēpere 151
 ob-ruere -uisse -utum 88
 obscūrātus -a -um XXXIII
 ob-secrāre 68
 ob-sequī 192
 ob-serāre 103
 ob-servāns -antis + *gen* 171
 ob-servāre 145
 obses -idis *m* 57
 ob-sidēre 95
 obsidiō -ōnis *f* 177
 ob-sistere 24
 ob-stupēscere -puisse 72
 ob-temperāre 160
 ob-testārī 80
 ob-venīre 46
 ob-viam īre/prōgredī + *dat* 21
 obvius -a -um 101

occāsiō -ōnis *f* 103
 occultus -a -um, *adv* -ē 64
 oc-cumbere 105
 occupāre 170
 ocrea -ae *f* 116
 odiōsus -a -um 6
 of-fendere -fendisse -fēnsū 114
 offēsus -a -um 11
 olea -ae *f* 102
 oleum -ī *n* XIX
 ōlim 6
 olīva -ae *f* 13, (XIX)
 olīvētum -ī *n* XXIX
 ōlla -ae *f* 193
 o-mittere 175
 omnīnō 193
 omni-potēns -entis 193
 onus -eris *n* 98
 opem -is -e *acc gen abl f* 98
 opīmus -a -um 29
 op-petere (mortem) 191
 opportūnitās -ātis *f* XXVIII
 opportūnus -a -um 123
 op-positus -a -um 93
 op-primere 59, 190
 optābilis -e 193
 optiō -ōnis *f* 137
 orbāre (rē) 155
 orbis -is *m* 16
 orbus -a -um 59
 ovicula -ae *f* 127

P

pacīscī pactum esse XXVIII
 paenitentia -ae *f* 180
 paenitēre -uisse 86
 palam 122
 palātum -ī *n* 30
 palea -ae *f* 22
 palmes -itis *m* 47
 pālus -ī *m* 48
 palūs -ūdis *f* 50
 pannus -ī *m* I
 pār paris *n* 11
 paradīsus -ī *m* XXXIII
 pariēs -etis *m* 149
 pariter 4
 partus -ūs *m* 27
 parum abest quīn 168
 parvulus -a -um, p.us -ī *m* 71, XVI
 passim 194

pāstōrālis -e 118
 paternus -a -um 16
 paulātīm 47
 peccāre 97, XXV
 peccātor -ōris *m* XXIII
 peccātum -ī *n* 8, VII
 pellis -is *f* 30
 pel-licere 45
 pendēre 87, XXXIII
 penes *prp + acc* 133
 penitus *adv* 151
 pēnsitāre 189
 pēra -ae *f* 118
 per-agere 64
 per-agrāre 89
 per-cellere -culisse -culsum 88
 per-ciēre -ciisse -citurū 179
 per-contārī 25
 perditus -a -um 106
 perennis -e 94
 per-ferre 71
 pergere perrēxisse 34
 per-hūmāniter 146
 per-imere 125
 perītus -a -um 115, XIX
 per-lūstrāre 54
 per-noctāre 33
 per-obscūrus -a -um 139
 per-sevērāre 166
 per-solvere 152
 per-spectus -a -um 19
 per-spicere XIII
 per-stāre 84
 per-strepere 90
 per-terrēre 197
 pertinācia -ae *f* 84
 pertināx -ācis (84)
 per-tinēre 34
 per-trahere 141
 per-trānsire XIX
 phalerae -ārum *f pl* 204
 pharaō -ōnis *m* 46
 pharetra -ae *f* 28
 phasēlus -ī *m* (182)
 pietās -ātis *f* 146
 pilōsus -a -um 27
 pincerna -ae *f* 46
 pinguis -e 50
 pistor -ōris *m* 46
 pīsum -ī *n* (182)
 pius -a -um *praef*

pix picis *f* 82
 plācāre 37
 placidus -a -um 27
 plāga -ae *f* 84, XIX
 planctus -ūs *m* 78
 plangere (78)
 planta -ae *f* 1
 plaustrum -ī *n* 72
 plēbēcula -ae *f* 181
 plēbs -bis *f* 170, XXVIII
 plēctī 113
 plūrimum 22, 70
 pluvia -ae *f* 12
 polluere -uisse -ūtum 198
 pompa -ae *f* 105
 pondus -eris *n* 204
 pontifex -icis *m* 170
 por-rigere -ēxisse -ēctum 5
 porrō 39, 91
 portendere 38
 portiō -ōnis *f* XXIV
 posterī -ōrum *m pl* 16
 postis -is *m* 103
 postrī-diē 25
 postulātiō -ōnis *f* 24
 potentia -ae *f* 94
 poūrī 81
 pōtus -ūs *m* 21
 praebēre -uisse -itum 71
 praeceps -cipitis 133
 praeceptor -ōris *m* XI
 praeceptum -ī *n* 136
 prae-cidēre -cīdisse -cīsum 119
 prae-cipere -cēpisse -ceptum 78
 prae-clārus -a -um 193
 prae-currere 163
 prae-cursor -ōris *m* VII
 praeda -ae *f* 114
 prae-dīcere 101, XXVI
 praeditus -a -um 106
 praefātiō -ōnis *f praef*
 praefectus -ī *m* 49
 prae-ferre 7
 prae-ficere 44
 prae-īre + *dat* 85
 prae-mittere 37
 prae-monēre 107
 prae-nōscere 46
 prae-scīre 60
 praesēpium -ī *n* I
 praesertim 38

praesidium -ī *n* 80
 praeter-īre 133, XIX
 prīmō-genitī iūs 27
 prīmō-genitus -a -um 27
 prīstinus -a -um 47, VIII
 probrum -ī *n* 119
 prō-cūrātiō -ōnis *f* 173
 prō-dere 104
 prōdigium -ī *n* 84
 prōd-īre 21
 prō-dūcere 96, 105, 170
 profānus -a -um 182
 prōferre (verba) 91
 prō-ficere VI
 prō-flīgāre 135
 pro-fundere 125
 profundus -a -um XVI
 prōgeniēs -ēī *f* 16
 prōlēs -is *f* 16
 prōmiscuus -a -um 85
 prō-missus -a -um 133
 prōnus -a -um 56
 propāgāre 15
 prophēta -ae *m* 126, XXI
 propinquī -ōrum *m pl* 164
 propitius -a -um 63
 prō-pōnere 121
 proprius -a -um 111, 143
 propter 35
 propterea quod 107
 prosperus -a -um 22
 prō-sternere 102, XXVII
 prō-tendere 86
 prō-venire 163
 prōvidentia -ae *f* 69
 prō-vidēre 18, (69)
 prō-vocāre 116
 proximus -ī *m* 91, XIII
 prūdētia -ae *f* 139
 puerīlis -e 145
 pulmentum -ī *n* 27
 pūrgāre 198
 puteus -ī *m* 20

Q

quā *adv* 87
 quaesō 139
 quaestiō -ōnis *f* 139
 quam-vīs 189
 quā-propter 111
 quā-rē 33

quem-ad-modum XXVIII
 quercus -ūs *f* 133
 questus -ūs *m* 186
 quibus-cum 182
 quippe 167
 quō -ior... + *coni* 182
 quō-cumque 34
 quodcumque VIII
 quōrsum 39

R

rādīx -īcis *f* 90
 raptum -ī *n* 150
 reāpse 41
 re-bellāre 130
 recēns *adv* 81
 recessus -ūs *m* 123
 re-cidere 59
 recipere 155
 re-clīnāre I
 re-conciliāre 193
 re-condere 52
 re-cordārī + *gen/acc* 14
 rēctor -ōris *m praef*
 re-fluere 88
 rēgius -a -um 110
 rēgnum -ī *n* 130, XVI
 re-gredī 64, VI
 rēgulus -ī *m* X
 rē-icere -iēcisse -iectum 114
 religiō -ōnis *f* 16
 religiōsus -a -um 168
 re-luctārī 190
 re-migrāre 188
 re-mūnerāre 19
 re-nuere 84
 re-nūntiāre 154
 re-pendere 65
 re-petere 134
 reptāre 6
 rērī ratum esse 107
 re-scīscere -īvisse 104
 re-servāre 114
 re-sidēre 61, XIV
 re-spicere 19
 re-spuere 191
 re-stituere -uisse -ūtum 47, 170
 resurrectiō -ōnis *f* XIX
 re-surgere (XIX)
 rē vērā 209
 re-vocāre 129

re-volvere -volvisse -volūtum
 XXXV
 rītus -ūs *m* 141
 rōbur -oris *n* 101
 rōbustus -a -um 117
 ruere 78
 ruīna -ae *f* 105
 rūpēs -is *f* 89

S

sabbatum -ī *n* 91, XII
 sacer -cra -crum *praef*
 sacrificium -ī *n* 14
 saevire 193
 saltus -ūs *m* 198
 salūtāris -e 146
 salvātor -ōris *m* II
 sānctus -a -um 16, 180
 sapientia -ae *f* 92, VI
 satelles -itis *m* 122
 satis-facere + *dat* 142, XXXII
 satius *adv* 192
 scālae -ārum *f pl* 34
 scandalizāre XVI
 scandalum -ī *n* XVI
 scatēre + *abl* 200
 scientia -ae *f* 3
 scīscitārī 25
 scrība -ae *m* XXVIII
 scrīptor -ōris *m praef*
 scrūtārī 66
 scyphus -ī *m* 47
 sē-cēdere 194
 secundō *adv* 61
 secūris -is *f* 48
 secus *prp* + *acc* XI
 sēdēs -is *f* 97
 sēditiō -ōnis *f* 143, XXXII
 sēdulō 145
 seges -etis *f* 102
 sēmi-vīvus -a -um XIX
 sempiternus -a -um 94
 senectūs -ūtis *f* 75
 senēscere -nuisse 17
 sēnsim 13
 sēnsus -ūs *m* XXXVII
 sepelire 76
 sē-pōnere 156
 septiēs 95
 sepulcrum -ī *n* 43
 sepultūra -ae *f* 171

- sera -ae *f* 103
 serpēns -entis *m* 4
 serra -ae *f* 179
 sērō XXXIV
 sīcera -ae *f* 101
 siliqua -ae *f* XXV
 simila -ae *f* 89
 similitūdō -inis *f* 2
 simplex -icis 27
 simulāre 191
 simulātiō -ōnis *f* 192
 sincērus -a -um 125
 sindōn -onis *f* XXXIV
 socer -erī *m* 162
 socia -ae *f* 2
 societās -ātis *f* 145
 socius -ī *m* 148, XI
 sōlācium -ī *n* 155
 sōlitūdō -inis *f* 89
 solitus -a -um 46
 solium -ī *n* 81
 sollemnis -e 198
 sollicitus -a -um 135
 somniātor -ōris *m* 40
 somnium -ī *n* 34
 sonitus -ūs *m* 100
 sopor -ōris *m* 2
 spatium -ī *n* (temporis) 104
 specimen -inis *n* 138
 spēlunca -ae *f* 78
 spernere sprēvisse sprētum 115,
 XXXII
 spīca -ae *f* 50
 spīna -ae *f* 7
 spīritus -ūs *m* 115, XXXIII
 splendidus -a -um 19
 spolia -ōrum *n pl* 114
 spoliāre 147
 spondēre spondisse spōnsum 68,
 XXVIII
 sponte 117
 spūtum -ī *n* (XX)
 stabulārius -ī *m* XIX
 stabulum -ī *n* XIX
 stāgnum -ī *n* XI
 stāre prōmissīs 121
 statua -ae *f* 183
 statuere 105, XVI
 statūra -ae *f* 110
 status -ūs (rērum) *m* 177
 stercus -oris *n* 149
 sterilis -e 17
 stimulāre 122
 stipendiārius -a -um 189
 stipendium -ī *n* (189)
 stirps -pis *f* 170
 strēnuus -a -um 27
 strīdor -ōris *m* 203
 struēs -is *f* 19
 stupendus -a -um 84
 suāvis -e 3
 sub-levāre 12, XVIII
 sub-nītī 105
 subsidium -ī *n* 52
 substantia -ae *f* XXIV
 subter 133
 sub-vertere 88, IX
 suc-cēdere -cessisse -cessum 44, 92
 suc-cendere 193
 successor -ōris *m* 173
 suc-crēscere 50
 sūdor -ōris *m* XXX
 suf-ficere -fēcisse -fectum 181
 suillus -a -um 191
 supellex -ectilis *f* 71
 superāre 97
 superbia -ae *f* 151
 superbīre 185
 super-erogāre XIX
 superesse 56
 supernē *adv* 93
 superstes -stis 59
 superstitiō -ōnis *f* 175
 suppeditāre 75
 sup-petere 151
 supplex -icis 187
 suppliciter *adv* 179
 sup-pōnere 33
 sup-portāre 103
 suprēmus -a -um 136
 suscēnsēre -uisse + *dat* 29
 sus-cipere iter 24, s. onus 98, s.
 bellum 195
 sus-pendere -pendisse -pēnsum 49
- T**
 tabernāculum -ī *n* 26
 tantopere 38
 tantum abest ut 66
 tēla -ae *f* 150
 tēlum -ī *n* 102
 temere *adv* 91
 temptāre 18
 temptātiō -ōnis *f* XXX
 terrestres -e 3
 terrificus -a -um 90
 tertio *adv* 107, XXXVI
 testāmentum -ī *n* *praef*
 testimōnium -ī *n* 91
 texere -uisse -xtum 38
 tingere tīnxisse tīnctum 43
 tinnīre 107
 tolerāre 142
 tondēre totondisse tōnsum 104
 tonitrua -um *n pl* 90
 tormentum -ī *n* 193
 torquēre -sisse -tum 193
 torquis -is *m* 53
 torrēre 193
 tot-idem *indēcl* 12
 trabs -bis *f* XIII
 trā-icere 89
 trāns-fodere 124
 trāns-igere -ēgisse -āctum VI
 trepidus -a -um 90
 tribuere -uisse -ūtum 22
 tribus -ūs *f* 97
 tribūtum -ī *n* 175
 trīduum -ī *n* VI
 trīticum -ī *n* 58
 trucīdāre 100
 truncus -a -um 193
 tuba -ae *f* 95
 turpitūdō -inis *f* 192
 turris -is *f* 95
 tūs tūris *n* 173, IV
 tūte 66
 tympanum -ī *n* 120
- U**
 ūbertās -ātis *f* 52
 ubi + *perf* 19,42, 51, 186, 196
 ubi-nam 18
 ulcīscī 79
 ultiō -ōnis *f* 104
 ultor -ōris *m* 101
 unde 149
 undique XXVII
 ungere ūnxisse ūnctum 114, XXI
 unguentum -ī *n* (114)
 ūnicē *adv* 68
 ūnicus -a -um 18, XIV
 urna -ae *f* 21

ursus -ī *m* 117
 ūsūra -ae *f* 176
 ūsurpāre 91
 ūsus -ūs *m* 22
 ut + *perf* 59, 73, 157, III
 uterus -ī *m* 152
 utī 108
 ūtilis -e 136
 utpote 156
 utrim-que 133

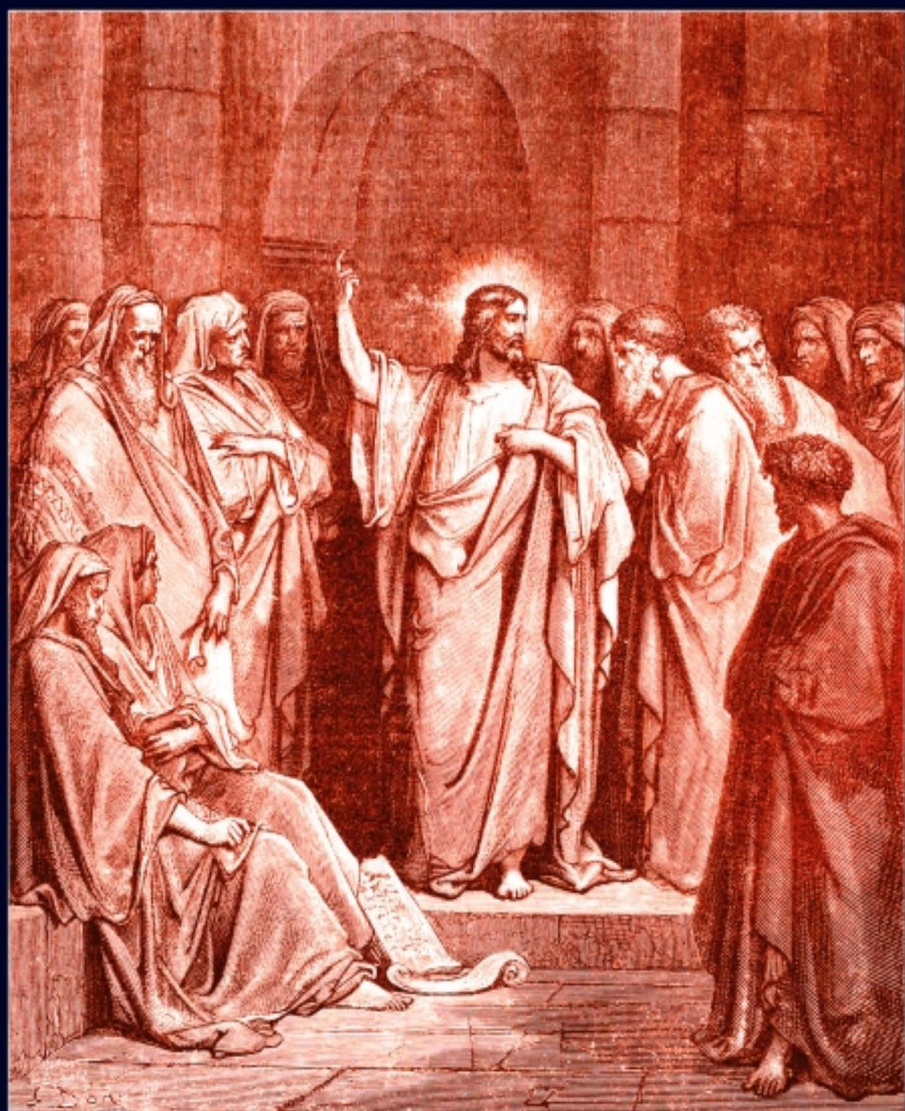
V

vacca -ae *f* 50
 vādere X
 vadum -ī *n* 93
 vae + *dat* XVI
 vagus -a -um 10
 vale-dīcere + *dat* 154
 valēre grātiā 184

vāstāre 130
 vāstus -a -um 89
 vectīgal -ālis *n* 142
 vehemēns -entis 13
 vēnārī 28
 vēnātiō -ōnis *f* 28
 vēnātor -ōris *m* 27
 venerārī 39
 venia -ae *f* 10
 ventūrus -a -um 52
 veprēs -ium *m pl* 19
 vermis -is *m* 200
 vertex -icis *m* 103
 vērum-tamen XXX
 vescī + *abl* 182
 vesper -eris *m* XXIX
 vexāre 98
 vibrāre 202
 vīcīnus -a -um 103

vīcīnus -ī *m* XXI
 vīctus -ūs *m* 7
 vidua -ae *f* XIV
 vinculum -ī *n* 102
 vindicāre, in libertātem 101
 violāre 125
 violentus -a -um 134
 virgulta -ōrum *n pl* 198
 vīsus -ūs *m* 163
 vitium -ī *n* 15
 vitulus -ī *m* 145
 virēns -entis 13
 vīsitāre (XXVII)
 vīsitātiō -ōnis *f* XXVI
 vōbīs-cum XXXI
 volitāre 1
 voluptās -ātis *f* 141
 vulgus -ī *n* 85
 vulpēs -is *f* 102

Questo volume, quando sprovvisto del triangolino affianco, è da considerarsi copia saggio e campione gratuito fuori commercio, e perciò non può esser venduto, né ceduto ad alcun altro titolo, ai sensi dell'art. 17, comma 2°, della legge 633 del 1941. Esso è inoltre esente da IVA (d. p. r. 26 ottobre 1972, n. 633, art. 2, lett. d) e dall'obbligo della bolla d'accompagnamento (d. p. r. 6 ottobre 1978, n. 627, art. 4, n. 6).

€ 9,90

Edizioni Accademia
VIVARIUM
NOVUM

